

VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ.

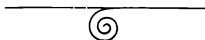

POŘÁDAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH. * Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kniž. arc. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884.

SWAZEK XXIII.

SWAZEK XXIII.

Několik vynikajících katolických povah
XIX. století.

V PRAZE 1901.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

NĚKOLIK VYNIKAJÍCÍCH KATOLICKÝCH POVAH

XIX. STOLETÍ.

Lev von HAMMERSTEIN

Z HAMMERSTEINOVA SPISU
„CHARAKTERBILDER AUS DEM LEBEN DER KIRCHE“.

VYBRAL A PŘELOŽIL

PROF. JAN KOSINA.

— V PRAZE. —

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.
1901.

Hrabě Lev Thun,

státník rakouský, nar. 1811, zemř. 17. prosince 1888.

Nevěřící liberalismus, jenž se zřekl Boha a Církve Jeho, rád šíří vedle jiných lží i tuto: Úplná svoboda Církve nesnáší se s moderním pokrokem a moderní vědou ani s blahem nynějších států.

Nevěřci ti by seznali něco lepšího, kdyby opravdově studovali dějiny vzdělanosti: neboť katolické státy rozkvétaly, pokud provozovaly v pravdě katolickou politiku, avšak klesaly, jakmile se prohřešovaly na svobodě a právech Církve.

Rakousko, Španělsko a Portugalsko byly slavné, pokud byly rozhodně katolickými. Od té doby však, co v předešlém století ujařmovaly Církev, klesaly hmotně i mravně se své výše. Jak v nejnovější době Itálie byla přivedena na mizinu zlovládou svobodných zednářů, jest až příliš dobře známo.

V Rakousku pak zvláště zhoubný duch josefinský pod štítem pokroku, vedený Jansenistou van Svietenem, snížil ctihodnou císařskou říši na byrokratickou skupinu zemí a stížil všeliký volnější vývoj, zvláště Církve katolické. Zásluha, že ničemná tato soustava byla potírána, náleží vynikající měrou jednému z největších státníků rakouských, hraběti Lvu Thunovi.

Hrabě Thun se narodil r. 1811 v Děčíně v Čechách, v rodinném zámku české větve Thunovské. Nebyl

o mnoho mladší, nežli jeho starší bratři, avšak duševním nadáním nad ně vynikal. Společně s nimi vychováván a vyučován byl v otcovském domě. Roku 1826 podrobila se tři mladá hrabata zkoušce ze tříd »grammatikálních a humanitních«. Nyní by bylo na místě, navštěvovati universitu; to však bylo proti zámerům otcovým, jenž si přál, aby synové jeho kráčeli životem nezávislým a nepřijímali žádného místa ve službách státu. Avšak námitky matčiny a vychovatele Rohrwecka přiměly otce, poslati syny své na studium práv na pražskou universitu. Tam tedy studovali od roku 1827 do 1831. Lev, jenž se o vše zajímal, zabýval se vedle práv též aesthetikou, hudbou, geologií a botanikou.

Po studiu následovalo cestování v letech 1831 až 1835. Mladá hrabata navštívila Oxford, Paříž a Drážďany. Učiněny při tom zajímavé známosti. Lev již tehdaž si všímal hlavně společenských otázek, obzvláště zlepšení vězeňství. Psalť tehdy: »Nečiním nároku, abych cestováním dospěl ihned k praktické zdatnosti a abych dosáhl vlivu; k tomu nejsem ještě dostatečně připraven. Čeho si přeji a po čem toužím, jest nabývati rozhledu ve věcech praktických a ve všem, co náleží k veřejnému životu; rozuměti, jaký vliv mají ty a ty události, ta a ta zřízení a zákony na život společenský; poznati, co budu musiti studovati a osvojiti sobě, až se vrátím do vlasti.«

Plodem těchto studií byl spis uveřejněný r. 1836: »Nutnost morální opravy vězeňství s poukázáním, jakých prostředků použito bylo k zavedení jejímu v některých zemích.« Š e b e s t i a n J e n u l l, první tehdejší autorita v oboru tomto v Rakousku, vychvaluje na spise tom »klidnou, mužnou mluvu, jasné vyličení různých soustav, bystrozraké prozkoumání jejich ceny, jakož i návrhy ku zlepšení čelící podané s velikou duchaplností, obezřelostí a umírněností.« Když se vrátil do Prahy, využítkoval hrabě Thun i prakticky zkušenosti, jichž nabyt. Jeho přičiněním vznikl roku 1839 »Spolek ku blahu propuštěných káránců« a r. 1841 »Ústav k vychovávání zanedbaných dítek«.

Prve, než budeme sledovati velikého státníka na

dalších jeho cestách, načrtne si obraz jeho osobnosti. Domníváme se, že se nedopustíme ve prospěch jeho strannictví, podáme-li obraz jeho z péra liberálního publicisty. Dr. Frankfurter líčí hraběte Thuna ve spise »Allgemeine deutsche Biographie« takto :

»Byl nadán bohatými vlohami, byl od nejútlejšího mládí pln snahy, rozšířiti kruh vědomostí svých, neúnavně pracoval o svém vzdělání, ukájel mysl svou jen věcmi nejvyššími, byl prodchnut nejopravdovějšími pocity povinnosti, a tak se stal mužem vysokého vzletu myšlenek, všestranných vědomostí, úžasné učenosti a vědecké vzdělanosti. Jsa obeznámen důkladně se všemi odbory státního života a vládna u vzácné míře všemi praktickými prostředky státního umění, prováděl úkol svůj s neúplnější oddaností a s nejjasnějším porozuměním. Vyznamenával se právě tak pevnou, energickou vůlí a cílevědomým činem, jenž se nezastavoval při malicherných povážlivostech, jako vznešenou ideálností myšlenek a citů, a co proto na něm bylo podivuhodného, byla celá duševní mohutnost mužova. Nebylo u něho ovšem tvůrčí originalnosti, a on se proto ochotně poddával vlivu vyšších duchů, avšak, cokoli činil a zač zápolil, všemu tomu vtiskoval duševní ráz své vlastní bytosti. Pojal-li však nějakou myšlenku, provedl ji též bez ohledu na pochvalu neb odpor, na výsledek neb nezdar: vždy byl při tom veden jen věcnými pohnutkami a nikdy nedával místa pohnutkám osobním. Ač byl náboženstvím katolíkem nejprísnejšího přesvědčení a církvi věrně oddán, měl přece největší úctu před vědou a neostýchal se vysloviti při útocích novinářů ze svého vlastního tábora, že vědecká práce není nebezpečnou ani státu ani náboženství: že, kdo jest křesťanem, smí věřiti též ve vítěznou moc křesťanské pravdy a že nahodilé vybočení z dráhy vyléčí se vědou samou...«

»S vnitřkem Thunovým shodoval se i jeho zevnějšek. Vysoká téměř a hrdinsky mohutná postava, mužně krásná hlava s přísným obličejem, jenž nebyl bez rysu dobrotivosti, hlas lahodný a hluboký, to vše slučovalo se s nejprostšími a přece nejušlechtilejšími

formami.« Tak ho líčí Leopold Hasner, pozdější ministr vyučování a tvůrce říšského zákona školního, kterýž pak se stal později největším jeho politickým odpůrcem, avšak povždy s ním setrval v úctyplném přátelství ještě u vysokém věku. Rozhodně příznivý dojem naň činil »pamětihodný ten muž«, když se s ním ponejprv seznámil.

A slovy obdivu mluví Eduard Hanslick o kouzlu, jímž nadán byl Thun: »S přísným, hlubokým pohledem v souladu byl přísný, temný hlas, bas to vzácné hloubi, a přece měkký a lahodný. Právě z těch očí a z toho hlasu, jichž pochmurná vážnost odstrašovala přemnohé, prýštila okouzlující moc. Stále bych byl hleděl Thunovi do očí, stále naslouchal jeho hlasu.« *)

Od roku 1836 zaujímal Thun různá místa v rakouském soudnictví a státní správě. Proniknut citem spravedlnosti snažil se zjednatí právo potlačené české národnosti. Příklad tohoto jeho smýšlení nalézáme v jednom pojednání jeho z r. 1838. »Dětem, jež neznají jiného jazyka, budiž vyučování udíláno výhradně českým jazykem; mají-li se učit němčině, nechť se to děje jazykem českým; nechť jest postaráno o učitele, kteří jsou dokonale mocni svého jazyka mateřského.« Když byl ustanoven v illirském oddělení spojené dvorní kanceláře ve Vídni, přičinil se, aby se v brzku naučil příslušnému jazyku zemskému. R. 1846 jmenován byl »pro svou dosavadní osvědčenou horlivost v úřadě a obratnost v práci« vládním tajemníkem a spolupracovníkem hraběte Stadionu v Haliči; ihned se hleděl naučiti Thun jazykům polskému a ruskému. Později byl povolán opět do dvorní kanceláře vídeňské. Dne 14. října 1847 zasnoubil se s Karolinou hraběnkou Clam-Martinicovou.

Přišel revoluční rok 1848. Dne 17. dubna roku toho jmenován byl Thun presidentem guberniálním v Praze. Titul místodržitele českého měl arcivévoda

*) Dr. S. Frankfurter: Hraab Leu z Thun-Hohensteinu. Životopisný náčrtek. Zvláštní otisk ze spisu Allgem. deutsche Biographie (Leipzig, Dunker 1895) str. 37—40.

František Josef; břímě úřadu toho spočívalo na bedrách hraběte Thuna.

Co takové místo znamenalo vůči rozjitřenému revolučnímu lidu roku 1848, snadno uvážiti dovedeme. Němec jeden vyjádřil se o hraběti: »To jest muž, na němž si rušitelé pokoje vylámu zuby.«

Dne 12. června vypukla zjevná revoluce. Thun spěchal na Staré Město, kde byly již vystavěny bariéry. Studenti ho poznali i šli mu vstříc s napjatými bodáky a vedli ho jakožto zajatce do universitní budovy, aby ho přinutili k ústupkům. Thun prohlásil, že jako zajatec není náčelníkem vlády a nemůže činiti žádných ústupků. Vyhrožovali mu oběšením, nebude-li vojsko odvoláno. Komandující generál, kníže Windischgrätz, prohlásil: Ublíží-li hraběti Thunovi, že dá obklíčiti universitu a všem povstalcům tam se nalézajícím hlavu sraziti. Vzbouřenci se obrátili též k hraběnce Thunové, aby naklonila svého manžela k povolnosti. Ona však dala za odpověď: »Kdybych byla i tak nesvědomy, že bych chtěla muže svého odvrátiti od jeho povinnosti, on by zajisté nikdy jinak nejednal, leč dle svého svědomí a dle svého přesvědčení.« Konečně uznali povstalci za dobré, propustiti zajatce svého na svobodu; avšak prosili ho, aby se nemstil.

Hrabě odpověděl: »Nemstím se nikdy.« Spojenému úsilí knížete Windischgrätze a hraběte Thuna podařilo se konečně povaliti revoluci.

Dne 28. července 1849 jmenován Thun ministrem kultu a vyučování v rakouském mocnářství. Jak působil jakožto ministr, líčí nám opět Dr. Frankfurter, ač náleží docela jinému směru ducha. Píše: »Abychom úplně porozuměli ohromnému pokroku, jehož dostoupilo zvláště vyšší učení a duchovní život v Rakousku za »doby Thunovy« nutno vzpomenouti alespoň několika slovy smutného stavu, v němž se nalézalo školství a vzdělanost v celé době předbřeznové. Školství obecné nejen že nepřekročilo meze reformy veliké císařovny Marie Terezie, ale spíše učinilo krok nazpět: výchova, vzdělání a postavení učitelstva ležely úplně ladem. Gymnasia měla staré jezuitské zřízení

ale výkony jejich nemohly se nikterak vyrovnati úspěchům gymnasia jesuitského. Učilo se na nich mnoho latiny, avšak směřováno jen k jakés obratnosti v řeči, aby žáci byli s to sledovati přednášky universitní konané jazykem latinským, opomíjelo však úplně uváděti žáky četbou do ducha byt jediného jen spisovatele nebo jediné doby literární. V řečtině spokojovali se učitelé pouhou neutěšenou grammatikou a četbou bezvýznamné chrestomathie. Německému jazyku a literatuře se nevyučovalo, ač i Rakouska se dotekl literární vzruch a mocné hnutí zavládlo v myslích mnohých. Dějepis, zeměpis, přírodní vědy a části matematiky pěstovány větším dílem povrchně a zkouška z přírodopisu a dějin světových požadována jen od konviktistů, stipendistů a od žáků od školného osvobozených; od r. 1819 zůstaly přírodní vědy přes veliký pokrok v oboru tomto a přes jimi podmíněný širší obzor úplně vyloučeny z gymnasií.*)

Takovým způsobem gymnasia a rovněž i university nejen nepokročily od počátku josefinské zkostnatělosti a od zrušení škol jesuitských s duchem času, ale učinily značný krok nazpět. Hrabě Thun učinil mnoho, aby je přivedl k novému rozkvětu. Nejvelkolepějším činem z dob jeho úřadování byl však rakouský konkordát ze dne 18. srpna 1855. O něm praví, že »přesvědčení o spravedlnosti, jež konkordátem tím prokázána byla vůči Církvi katolické, počítá k nejhrdějším a nejradostnějším vzpomínkám svého politického života.« Konkordátem byla zlomena josefinská všemohoucnost státní, kteráž ubíjela svobodu; církev nabyla opět své svobody, a tak »urovnána dráha pro volnější utváření se i na jiných polích.« »Veliký základní význam konkordátu« záležel dle výroku Thunova v tom, »že v době materialistických snah v Rakousku staví se opět v popředí mravní idea a tím v předvečer doby, v níž právě tento základ více než kdy jindy zdál se mizeti z veřejného jednání, slavnostní svědectví vydáno pro věčněsvatý základ práva.

*) Frankfurter, na uv. m. str. 32, 33.

Než, Rakousko nebylo ještě zralým pro koncordát. Příliš hluboko zažrán byl jed josefinismu v kruzích úřednických a částečně i v kněžstvu, příliš velice lichý liberalismus porušil porozumění křesťanství a církve, příliš hluboko poklesly mysli v závislost na židovském tisku, než aby kdo v Rakousku trvale byl následoval velikého duševního popudu Thunova. Dne 20. října 1860 zproštěn byl Thun císařským přípisem svého místa. Současně byl však jmenován stálým říšským radou a »v uznání jeho velikých služeb,« vyznamenán velkokřížem řádu Leopoldova.

Nedlouho po odstranění Thunově počali u vnitřní politice Rakouska zříkati se zásad křesťanských: protivili se autoritě svaté stolice od Krista ustanovené, čímž porušen slavně uzavřený konkordát. Arci nazýváno toto porušení smlouvy eufemisticky odstoupením od smlouvy; avšak i při tomto eufemismu bylo a zůstalo to porušením smlouvy a právu odporující vzpourou proti nejsvětější od Krista samého ustanovené autoritě.

Jaké postavení měl naproti tomuto porušení konkordátu zaujmouti Thun, o tom nebylo lze při jeho smyslu pro právo a při jeho pevné povaze býti v pochybnostech. S touž neohrožeností, s jakou vystoupil v Praze proti revoluci za práva svého císaře a světské moci, hájil i práva náměstka Ježíše Krista a církevní od Boha žádaný řád právní. Thun pozvedl hlasu svého jako člen panské sněmovny. Zvláště dny 19., 20. a 21. březen 1868 byly dny boje. Právě tak málo, jako hrozby pražských studentů, zastrašila ho nyní sprosťáctví liberálů. Wolfsgruber, životopisec kardinála Rauschera, líčí nám počínání liberálů i vypravuje, »že při této debatě řečníci byli od židů a křesťanů bez přesvědčení, kteří plnili galerie, nejsurovějším způsobem vysyčení, hanobení aneb potleskem obdaření dle toho, ku které straně náleželi; ani členové poslanecké sněmovny, kteří byli jako hosté přítomni, nezachovali slušnost a mrav. Dvůr a chodby sněmovny byly až ke dveřím poradní síně obsazeny lidem, kterýž se sem nahrnul odpoledne z předměstí. Když poslanci vycházeli z poradní síně, byla jména

jejich otevřenými okny do dvora oznamována, a dle toho párové přijímání, buď proklínáním nebo zuřivým potleskem.*)

Dobrá věc podlehla i tenkrát, tak jak přechoť v dějinách světových. Mělký liberalismus zvítězil, konkordát padl. Hrabě Thun věděl, že nejkrásnější plod jeho činnosti zmařen. Avšak nepozbyl myslí. Ihned druhého dne měl ohnivou řeč v generální schůzi bratrstva sv. Michala. Velebil v ní pevnou povahu Pia IX. Pevnosti povahy, mnil, jest právě nyní třeba, a ta prýští jen z křesťanství; neboť »veliké povahy, ať v chatrčích, ať v palácích, mohou se vyvíjeti jen na základě pevného přesvědčení a při snahách po vysokých ideálních cílech. Či svědomí hryzeno pochybnostmi, aneb kdo víry v naprostou pravdu zcela pozbyl, ten, jehož rozum se zabývá vždy jen kritikou a nikdy nedojde k výsledku nezvratného pozitivního přesvědčení, aneb ten, jehož snahy se nesou jen k účelům nejbližším a denně se měnícím pozemského života, kteréžto účely ho nutí z ohledů prospěchářských točiti plášť svůj, odkud vítr věje, u toho nemožno o vývoji pevné povahy mluvit. Jen křesťanství ozbrojuje člověka nezvratným přesvědčením a staví mu před duši vznešené cíle, a vzorem povahy, která vzrostla na těchto základech, tímto vzorem, jehož potřebovala tak velice naše chatrná doba, tím vzorem na tak vznešeném místě, že z něho vychází záře po celé zeměkouli, stal se nám Pius IX.«

Tak nalezl veliký státník svou útěchu a svůj klid v náboženství a katolické církvi. Pius IX. projevil mu své uznání a Lev XIII. nazval jej »vero campione.«

On sám však se uchýlil více do života soukromého; neboť když rakouská říše císařská se spustila zásad křesťanských, nebylo takřka místa pro nějakého Thuna ve státní službě. Byl však činným ještě literárně. Velikou váhu přikládal tisku; též působil řečmi svými ve schůzích katolických a bratrstva sv. Mi-

*) Wolfgruber O. S. B. „Joseph Othmar, Kardinal Rauscher“, str. 202. Robert Nostitz-Rieneck S. J., „Eine Episode aus dem Leben des Grafen Leo Thun“, Štýrský Hradec 1894.

chala, zvláště proti bezkonfessijní škole, rakovině to Rakouska.

Jaké bylo smýšlení jeho zvláště v pozdějších letech, nechť nám vyličí opět ono péro z protivného tábora. »Pro opravdovost,« píše Dr. Frankfurter, »skromnost a zdrželivost, jeho veliká prostota a líbeznost v důvěrném obcování ještě blahodárněji na vás účinkovaly; jsa bez marnivosti a vášnivosti, jakož i bez bázně před lidmi, fysicky i mravně pln vzácné neohroženosti, byl velice pozorným ke svým milým i ke svému okolí. Jsa velikým přítelem dětí a mládeže, vábil je velice k sobě a byl dětinsky milován a ctěn od svých synovců a neteří. Kde šlo o to, způsobiti mládeži nějakou radost, tu byl pln života a zájmu. Jsa neobyčejným přítelem přírody, miloval zvláště země Alpské: v době prací nejnamáhavějších, zvláště za jeho ministrování, byla jízda do hor aneb výlety pěšky, často na několik neděl, jeho nejmilejším zotavením. Velikou zálibu měl v zemi a lidu tyrolském, »klenotě rakouské koruny«. Avšak pro změnu i větší cesty se střídaly s menšími; k nejradostnějším a nejblaženějším upomínkám náležel zimní pobyt v Italii a návštěva Říma (1869).

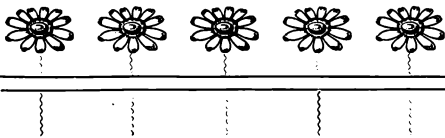
Ztrávil několik dob letních v Reichenhallu, v Solnohradě, na Gmundenském a Atterském jezeře, sídlil později v měsících letních v Děčíně, kde bydlil v krásné ville ležící na pokraji lesa nad Labem. Lpěl s láskou na staré domovině, na místě svého slunného mládí, na krásné zemi, především na nádherném lese, jenž stárnoucího již muže na dlouhých procházkách a na honbě, jež byla jeho radostí, osvěžoval a sílil, ba ještě v posledních letech prodléval často po celé hodiny v lese, odpočívaje a posilňuje tam své chábnoucí síly. V tamní krajině ho každý miloval a ctíl. Hluboká zbožnost mužova prohloubila se a novým takřka žárem vzplanula v kmetu, jehož duch se stále více klonil ke věcem věčným. Nápadna byla při tom jeho skromnost a působila tak mile, že v každém budila úctu, nechť se názory a smýšlením svým různil sebe více od něho. To se ukázalo způsobem právě tak povznášejícím jako překvapujícím po jeho smrti, která nadešla dne

17. prosince 1888. Se vzácnou jednomyslností vychvalovaly listy všech směrů vynikající význam jeho osobnosti, zásluhy jeho jakožto ministra vyučování a úctyhodnou jeho povahu. Až do nejvyššího stáří byl neunavně činným, avšak přepracoval se; k napomínání lékařovu, aby se šetřil, odpovídal vždy jen: »Pokud mohu, jest mou povinností, bych pracoval,« i činil tak, až v několika dnech podlehl onemocnění — byl úplně vysílen.«

Bylo přáním zesnulého, býti pohřbenů jednoduše a mimo hrobku, u Děčína, ve volné přírodě.

Manželství jeho zůstalo bez dětí. A tak synovec jeho, hrabě František Thun, bývalý místodržitel český, vykonal povinnost synovskou a dal zemřelého pochovati, jak si tento byl přál, vně kaple mezi stromy lesními.

Císař František Josef propůjčil dříve zesnulému řád zlatého rouna; i osobně se účastnil vykropení jeho mrtvoly v chrámě sv.-Štěpánském ve Vídni. Předseď panské sněmovny, jejímž členem Thun býval, věnoval mu ve své řeči pamětní tuto vzpomínku: »Nejkrásnější a nejušlechtilejší vlastnosti ducha a srdce zdobily hraběte Lva Thuna. Pln nejvřelejšího vlastnictví věnoval život svůj vlasti své a všemu, co poznal šlechtného. Ač v parlamentárním životě každé silou přesvědčení hájené smýšlení setkává se s odpůrci, uzná zajisté i protivník hraběte Lva Thuna, jak velice u něho nejšlechtnější cit povinnosti, zastáváti co uznal jednou za prospěšné a dobré, býval pohnutkou myšlení, jednání a působení jeho. Nemožno nezmíniti se tuto o jeho vzácném řečnickém nadání, jímž přispíval ke slávě a k ozdobě tohoto domu, a jímž se vyznamenával a osvědčoval vždycky jako důmyslný státník; jako muž šlechtné mysli a pevného přesvědčení a do nejhlubší duše prodchnutý vřelým citem náboženským a mravním, nadšený pro vše dobré, šlechtné a krásné.«

Josef z Görresů.

(Od r. 1776 až do 20. ledna 1848.)

O deutsches Volk, der grössten Söhne einen
Hast du verloren, den dein Boden trug,
Sein war dein Jauchzen und dein Weinen,
Sein jede Wunde, die der Feind dir schlug.

Těmito slovy vyléval své city německý básník (Schrott) při smrti muže, jež pyšný Korsikán vedle Anglie, Pruska, Rakouska a Ruska nazýval pátou velmocí, kteráž stojí proti němu; při smrti onoho muže, jenž bojoval po pádu cizího výbojce jako nejmocnější bojovník za pravdu, svobodu a právo německého lidu proti despotismu ve vlastním táboře.

Jan Josef z Görresů narodil se v Koblenci dne 25. ledna 1776. Jako chlapec a jinoch vyrůstal pln ohnivého nadšení pro vše pravé, šlechetné a krásné, pln ošklivosti pro veškeru špatnost.

Před francouzskou revolucí bylo zneužíváno moci panovnické ku křivděni a utlačování národů, proto chápeme, že nejušlechtilejší duchové jásali s počátku radostí při výbuchu oné katastrofy. Tak se vedlo Schillerovi a Klopstockovi, tak Janu Müllerovi, tak se vedlo i Stollbergovi a tak se vedlo i našemu Josefu Görresovi.

Počal roku 1797, tedy ve věku 21 roků, vydávati v Koblenci časopis »Das rothe Blatt« a prohlásil v něm

»věčnou válku všem darebákům; ruku pomocnou poctivému muži«; dále prohlásil: »neustrannost v nej-
přísnějším slova smyslu jest mým prvním zákonem
a láska ku pravdě zákonem mým druhým; neohro-
ženost vědomí, že poctivě jedním beze všech vedlejších
ohledů, jest nerozlučnou mojí družkou na dráze ži-
vota... Vím arciž, že, vypovídám-li takto boj všem
velikým i malým, mocným i bezvládným despotům,
vyssavatelům, pijavicím, sobcům, zlosynům, samo-
zvacům, slabým duchům a hňupům, že mi nastává
těžký zápas; avšak nechťsi! Pro dobrou věc jsem
hotov ku každé oběti, byť byla sebe větší.«

Avšak brzy se vyvinuly věci ve Francii takovým
způsobem, že Görres nemohl nadále býti přítelem re-
voluce, jmenovitě od doby francouzské okupace Po-
rýnska a od tyranství Napoleonova. Nejednou seděl,
jak píše ministrovi Steinovi, ve vězení. A tak lze
snadno pochopiti, že pod tlakem poměrů Görres se
uchýlil v soukromí. Vyměnil r. 1806 místo profesora
fysiky v Koblenci za professuru filosofie a fysiologie
v Heidelberce, kamž ho doporučil Thibaut »jakožto
výtečného učenče«.

V Heidelberce vešel Görres v užší přátelství
s Klementem Brentanem a Achimem z Ar-
nimů; tu se též obrátil k romantice. »Josef Görres,«
tak píše jeho znamenitý životopisec, »byl rozeným
romantikem. Zřídka aneb nikdy snad neslučovalo se
v muži nějakém tolik mladické ideálnosti, tolik vzne-
šeného vlastenectví, tak veliká láska ku přírodě a tolik
poetického nadání jako v Görresovi, jehož nadšení
rozněcovalo národy, jehož činnost byla vždy věno-
vána vlasti, jehož duch ještě ve stáří stopoval zákony
přírody, jehož »život byl básní« a jehož řeč byla mo-
hutnou skupinou duchaplně načrtnutých a nádherně
provedených obrazů. Již jako chlapec poznával z knih
pro lid tak jako ve stereoskopu krásné obrazy a mo-
hutné postavy oněch dob a zahořel k nim dětským
nadšením. Avšak vždy víc a více zatlačoval duševní
suchopar a naduté šosáctví, v něž doba upadala, na-
dšení ono úplně do nitra jeho zpět, bouře revoluční
zavála přes ně a umlčela je úplně, až konečně bída

doby a pak pobyt jeho v Heidelberce převedly muže stojícího na prahu mužného věku k ušlechtilým snahám romantické školy...

»Krásné období heidelberské, veselé, zlaté mládí romantiky, kde z pravého vlastenectví nejkrásnější květy pučely ze suché, vyprahlé půdy času, kde vznešené ideály nalézaly potravu a péči ve šlechetné hrudi lidské, kde mladické nadšení pro Boha, náboženství a věčnou krásu mohutně proudily, kde dávno zapadlý poklad staroněmecké bujarosti a síly opět nalezen a vykopán byl, — krásná ta doba zůstala i našemu Görresovi jednou z nejkrásnějších jeho mnohostranného života, upomínka na ni byla mu v pozdějším věku jako milý hlas zvonu z radostného mládí v tichém háji květinovém, dalekém od hluku tržiště života, kde je spěch a shon, nabízení a smlouvání, spor, podvod a ničemnost a nikdy pokoj.« *)

Görres tedy se zhloubal za doby hanby své vlasti do poesie a do vědy. Zabýval se uměním středního věku, pěstoval perštinu a počal překládati iranské mythy hrdinské. S oběma Grimmy, s Eichendorffem a s jinými stál v duševním styku. Windischmann ho nazval »Heraklem vědy«. Plodem jeho studií byly »Mythické dějiny asijského světa«, jež uveřejnil r. 1810 a jež způsobily sensaci.

Zatím nastala doba, kdy boj proti francouzskému imperatorovi mohl s úspěchem opět býti započat. Z Koblence vydal Görres 23. ledna 1814 první číslo svého »Porýnského Merkura«. List ten byl dle výroku Haneb ergova bouřliváčkem, kterýž probudil Německo k poslednímu a rozhodnému boji proti cizímu výbojci. Byl psán takřka plamenem. Byl čten v Německu všude v chatrčích i palácích. Blücher si jej dával předčítati prve, než šel k obědu. Tajný rada Göthe a svobodný pán Stein složili svou poklonu Görresovi. V Anglii překládána mnohá čísla listu toho a ve Francii byl příčinou onoho výroku Napoleonova o »páté velmoci«.

*) Galland, Josef v. Görres (Freiburg, Herder 1876). Strana 111—113.

Desátého ledna r. 1816 vyšlo poslední z 357 čísel »Porýnského Merkura«. List dosáhl svého účelu naproti Napoleonovi. Avšak po svržení francouzského despoty povstali jiní nepřátelé svobody národní z lůna národa samého. A naproti těmto obrátil se nyní list. Tu však byl nejvyšším rozkazem kabinetním, daným v Berlíně, dne 3. ledna 1816 zakázán. Neboť veliký onen rozmach válek za svobodu byl spoután okovy maličerné byrokracie, a byrokracie ta věřila všude revoluční rejdy, nerozuměla však nikterak duchům, jakým byl Görres.

Bedřich Perthes podává zprávu o výroku Schleglově, kterýž usoudil o Görresovi toto: »Ze všech vůdců doby jest on jediný, u něhož lze nalézt pravdu a svobodu.«

Zatím byla politická situace porýnských provincií spíše tísnivější než lepší. Reakce stála na výsluní svého pyšného panství, a na sjezdu v Cáchách, abychom užili výrazu Görresova, usneseno, postrčiti hodiny světové, které prý jdou příliš napřed, o tři hodiny nazpět a za účelem tím prodloužiti kývadlo.

Velikou a spravedlivou záminkou k různým žalobám byly v Porýnsku zbědované finanční poměry; avšak všechny žádosti za zlepšení byly v Berlíně ignorovány a zůstaly bez odpovědi. Jiným zřídlem nespokojenosti byly náboženské poměry, ježto vyznání protestantské, které bylo až po tu dobu v menšině, stalo se panujícím.

Mnohé známky věštily zlou budoucnost katolickému Porýnsku: vysocí protestantští úředníci pohlíželi s pýchou na katolické podřízence, protestantům dávána přednost při zadávání veřejných úřadů, katoličtí učitelé byli odstraňováni se svých míst, poněvadž, věrni jsouce svému přesvědčení, mluvili a jednali dle něho. A přece byl prohlásil král ve svém patentě: »Vaše náboženství, nejsvětější to věc, co člověk má, budu míti v úctě a budu je chrániti; budu hleděti sluhům jeho i jejich zevnější postavení zlepšiti, aby jim zachována byla důstojnost jejich úřadu.*)

*) Galland na uv. m. str. 225.

Proti tomuto potlačování svobody národní napsal Görres v srpnu r. 1819 za měsíc svůj slavný spis: »Německo a revoluce«. Spis se rozšířil jako požár po Německu. Vrchní president Ingersleben protizákonným způsobem kázal zabaviti rukopis, po domnění jeho ještě nedokončený. »Poněvadž jsem však«, tak psal Görres Sulpiciovi Boisseréovi, pracoval řa presto a věc určitě předvídal, proto také, když zvedací most vyzdvihli, byl oř už přes něj, a z ohonu jeho jen několik žiní uvázlo ve veřejích. Nyní s mrzutosti pohlížejí na tisíce listů, které poletují světem, a v nichž v jednom totéž stojí, co ve druhém. V Berlíně bude tentokráte velká bouřka; trpělivě vyčkáme, uhodí-li, já nemám sice hromosvodu na domě, ale přece jest naproti.«

Zatím uznal Görres za dobré, vyhnouti se pruské policii. Odebral se do Frankfurtu. Sotva tam přišel, přišla štafetta z Berlína na pruské vyslanectví u bundestagu, aby exempláře, tam se nalézající, byly zabaveny. Přes to však bylo Görresovi možno, psáti manželce své: »Všude, kam přijdu, jest mi lid nakloněn, kniha má vše oživila, povznesla, ve Frankfurtě byla ve třech hodinách v každém domě.« Brzy též došlo nařízení kabinetní do Koblence, jímž přikázáno, zabaviti papíry Görresovy a jeho sama zatknouti a dopravit do pevnosti Špandavy. Žádné právní řízení nepředcházelo. Když ho v Koblenci nenalezli, poslán pruský důstojník do Frankfurtu, aby vymohl u tamního magistrátu vydání jeho. Avšak Görres ještě v čas utekl do Štrasburku. Před tím psal své rodině: »Ve Štrasburce budu zcela bezpečn, neboť Francouzům nemůže se přihoditi větší vítězosláva. V Berlíně pak budou zuřiti, až se dovědí, jaký výsledek měl jejich hloupý vztek. Ze Štrasburku budu psáti kancléři. Neučiním ničeho, co nebudu moci zodpovídati před Bohem a před svým svědomím, avšak uvidí jednou, co zmůže muž, jenž trvá na právu a pravdě a nechá se zastrašiti.«

Ve Štuttgartě dávana dne 29. října 1819 na oslavu württemberské ústavy jedna z Uhlandových truchloher.

Proslov k ní zbasnil Uhland sám, narážející v něm na nespravedlivé pronásledování Görresa.

Útěk do Štrasburku byl Görresovi spásou. Vyrůstal uprostřed katolíků. Avšak tehdejší osvětářství, špatná francouzská literatura, a snad i pohoršlivé zjevy ve vysokých kruzích církevních byly by ho již záhy odcizily víře jeho, aneb překážely jemu, aby ji důkladně poznal. Pobyt jeho ve Štrasburce přivedl ho opět v užší styk s katolickými názory, i nebylo mnoho třeba, aby tak ušlechtilý duch, jako Görres, nadchnul se pro církev katolickou. Stal se horlivým spolupracovníkem časopisu »Der Katholik«, jež Räss a Weiss uvedli v život, a kterýž tehdy vztyčil prapor katolických zásad v Německu a před německou censurou se musil utéci do Štrasburka. Jak hluboce již tehdaž Görres rozuměl podstatě katolicismu, jeví se ve stati, již roku 1826 uveřejnil v »Katoliku« za příčinou konfliktu ve Švýcarsku. Praví tam: »Církev se zrodila svobodna z Boha a nedosáhla samostatnosti jakožto propuštěnec státu. Nenapsalť sice Kristus ani apoštolé v památkách, jež se nám dochovaly, buď ničeho aneb málo o této svobodě; avšak jelikož s přirozeností a podstatou Církve nerozlučně souvisí, proto jest samozřejmé božskou institucí (zřízením), jako Církev sama. Kristus chtěl zaříditi v ní království Boží na zemi; avšak království Boží nemůže býti lenníkem pozemského pána: tělo, jehož neviditelnou hlavou jest On, objímá všechny křesťanské státy v jeho jednotě a nemůže sloužiti jednotlivým vládám. S hůry přijímá své posvěcení a svůj vnitřní život, a ihned se zneucfuje, jakmile jest nuceno sloužiti účelům pouze pozemským. A nechť se lidé před světem různí stavem a důstojností, před oltářem jsou si všichni rovni: pánovník i poddaný, císař i dělník, všichni jsou synové Církve, již jsou povinni věrou a poslušností; všichni to musí pokládati za nejvyšší dobro, že je přijala dcera božská do svého lůna; všem rozdává se stejnou štědrostí z hojných darů jí svěřených. A ona by měla žebrati u těch, kteří se obohacují jejími poklady, ona, občanka nebes, by se měla dvořiti a pokládati to za cos velikého, že se k ní zevně a jen tak přiznávají

panovníci a velmoži světa, a jak se domýšlejí, z milostivé přízně ji trpí a ponechávají ji život a působení její? Nikoliv, Církev není podruhní státu, ona není připoutána k hrudě jako pozemská moc, a není zavázána ani k občanské ani válečné povinnosti: neboť ona jest povolána ke službě Boží; nenáležíť pozemské hrudě, nýbrž nebeskému éteru, není otrokyní žádné moci na zemi, poněvadž se oddala nejvnitřnější podstatou svou Bohu samému...»

»Ponechte Církvi jen, co jejího jest, vraťte jí, co jí bylo vzato, čeho jste se bezprávem zmocnili, dejte jí do rukou opět, co panovníkům dobrovolně a shovívavě, nikoliv jakoby jim to jiným právem náleželo, ze svého dala a přepustila, aby zjedнала čest jejich důstojnosti panovníci a aby projevila důvěru ve smýšlení přiměřené důstojnosti této, i uhlídáte a zvážíte pak sami, zdali ona, ode dávných dob nadána vším bohatstvím a slávou, potřebuje u vás žebrati, a zdali možno, aby jen zatoužila po zboží a právech, které vám náleží! Pak by vám však mizelo pod rukama jako kouř, čím se tak chvástáte, co počítáte Církvi za nesmírnou velikomyslnost a nevystižnou milost, a co dáváte od ničemných lidí, kteří vždy jen ve smyslu mocných mluví, v novinách a jinde denně hlásati a vychvalovati jako nejšlechetnější štědrost, kdežto vskutku jen z majetku jejího, jež jí zadržujete, jí dary dáváte a jí jen nuzně platíte z jejích vlastních kapes.

Tak se nakládá s právy a statky Církve, kteráž byla prve než jste vy a bude ještě, až dávno vymizí stopa po vašem životě. Co Církvi náleží, nabyla právem, drží a dědí právem a proto i její immunita ještě de jure trvá po celém světě, kamkoliv se rozšířila; vy však, kteří se opovažujete sahati na ni, vykažte se listinami, kdy a kde ji zrušila, kde se jí vzdala! Nechť cokoli praví onen zákon, na nějž se odvolávati nestydíte, od které doby má kdo právo, prokázané právo druhého, a sice toho, jenž není ničím způsobem jeho poddaným, prohlašovati za zrušené a prohlašování takové nazývati zákonem?»

»Taková usurpace není zákonem, hanobíť po-

svátnou důstojnost zákonodárné moci, kteráž se snižuje ke sprosté loupeži a zakrývá nepravost škraboškou zákona. Týmž právem, jako tento domnělý zákon jednou ranou ničí práva Církve, můžete prohlásiti všechna práva za zrušená, jako vlastnictví, osobní bezpečnost, aneb kterékoliv božské neb lidské právo; neboť zásada a důsledky z ní jsou úplně stejné; avšak jak potom udržíte mír a klid v takovém státě, ježž zásady tyto přetvoří v peleš loupežnickou a zlodějskou?»

Görres propůjčoval tím raději péro své Církvi, ježto duševní mrzáctví politiky tehdejších států se mu hnusilo. Psalť o tom: »Od té doby, co stará, křesťanská theokracie byla zničena mocí meče, nastoupila říše vojenská na místo říše kněžské; z Evropy se stal tábor vojenský a panovníci náčelníky válečnými; všude víří buben po horách i po dolinách; ručnic, bodáků, děl všude hojnost; avšak v pekelném tom stroji jsou jen fysické síly, a žádné povznášející nadšení neproniká tuto dílnu slepé, bezživotné činnosti a píle.«

»Jako protiva tohoto militarismu států zůstane,« píše Görres, »Řím stálým středem a pojídlem všech opět se probouzejících náboženských ideí pro celou Evropu.«

Občas děly se pokusy, aby odvoláno bylo berlínské nařízení, týkající se Špandavy aneb alespoň nařízeno bylo řádné soudní vyšetřování. Avšak nadarmo!

Görres zůstal odsouzen na pevnost, aniž mu poskytnuta příležitost k obraně. Před veřejností zjednal si Görres sluchu svým spisem: *»In Sachen der Rheinprovinzen und in eigener Angelegenheit«*. Klidně mluví o sobě jako o třetí osobě, a praví konečně:

»Král nemá dosti bohatství, aby mu odkoupil jedině z jeho dobrých přesvědčení; panovnické dvory nemají ničeho, co by mu nabídnouti mohly, aby za to vyměnil klid svého svědomí; nezávislost ducha a neporušenost povahy jeho, byť se i kupci nalezli, nejsou za žádnou cenu na prodej. On se kofí Bohu a slovům jeho, velebnosti, pravdě, mravnosti,

právu a spravedlnosti, avšak nikdy libovůli a surové moci, ať před něho předstoupí v jakékoli podobě.»

Na trůn bavorský dosedl roku 1825 panovník, jenž měl volnější zrak a vyšší duševní nadání, než při dvorech tehdejší doby bývaly.

Byl to král Ludvík I. Povzbuzen Sailerem, povolal Görresa na učitelskou stoličku na své universitě, kterouž z Landshutu přeložil do Mnichova. Görres uposlechl vyzvání. Stalo se to na podzim 1827.

V Mnichově nastal nový život.

Görres přednášel o světových dějinách. Přednášky jeho byly tak četně navštěvovány, že nestačila obyčejná posluchárna; universita musila najmouti jinou síň, kteráž byla vlastně zřízena pro schůze stavův a mohla pojati 600 osob. Nicméně bývala síň někdy přeplněna. Mládež byla unášena hluboce vědeckými a přece nadšenými přednáškami učitele svého.

Manželka s dětmi přišly za ním do Mnichova, a dům Görresův stal se ohniskem nejušlechtilejších koryeňů ve vědách a v umění.

Dům jeho navštěvoval Möhler, jehož »Symbolika« ukázala přemnohým cestu ku pravdě; sem chodil Haneberg, jenž působil jako profesor a později opat u sv. Bonifáce a jako biskup špýrský tak blahodárně; rovněž Hofstätter, později biskup pasovský, Lasaulx, Windischmann, Reithmayr, Höfler, Klee, Sepp a též Döllinger, jenž, bohužel, později sešel na známé scestí. Obcovali tu s Görresem filosofové Baader a Schelling, diplomat baron Obercamp, státní rada svobodný pán Freyberg, nejvyšší komoří hrabě Porci, slovnítný právník dvorní rada Bayer, vrchní lékařský rada Dr. Ringseis, profesori práv Ludvík Arndts a E. v. Moy, umělci Cornelius, Hess, Schnorr, Steinle a Schlotthauer.

Nejdůvěrnějším domácím přítelem byl profesor G. Phillips, slavný kanonista, kterýž jako profesor berlínské university stal se katolíkem ke hrůze protestantů. Z mladších lidí, kteří navštěvovali Görresa, byli oba svobodní páni Kettelerové: Vilém Emanuel, pozdější mohučský biskup, a bratr jeho

Richard, který se stal později kapucínem; z Rakouska sem dojížděl později tak známý Šebestián Bruner.

Z ciziny sem časem zavítal i starý přítel z mládí Klement Brentano, jehož poetické nadání bylo by nalezlo většího uznání, kdyby byl býval méně katolíkem. Z Bonnu přicházel tajný rada Walter, slovnutný kanonista; z Vídně pak Jarcke, kterýž pak jako docent v Bonnu konvertoval. Z Frankfurtu přicházel šlechtitný protestant Böhmer; i staří přátelé M. a S. Boisseréové a hrabě Stollberg tu a tam přicházeli. Z Pruska docházel vládní rada Volk, konvertita, jenž jest znám pod spisovatelským jménem Ludvík Clarus, a z Francie přišli na své zpáteční cestě z Říma r. 1832 hrabě Montalembert, Lacordaire a Lamennais. I knížata se hlásila ke Görresovi; tak hrabě Chambord, arcivévoda Maxmilián Rakouský a kníže Metternich.

Tak se kupil okolo stárnoucího bojovníka za pravdu, svobodu a právo kroužek nejřednějších vynikajících mužů, kteří s ním zápasili za nejušlechtlejší statky lidstva. On však a jeho věrná chof žili jako Filemon a Baucis ve skrovné venkovské budově na schönfeldské silnici a konali nejsrdečnější pohostinství. Slavený nyní Görres zachoval však prostou jednoduchost a pokoru. Chudým, kteří se z rána scházivali k jeho dveřím, rád rozdával, vycházeje z domu, almužnu.

Denně býval přítomen mši svatě. Jak velice miloval pravdu, tak byl velice snášelivým naproti těm, kteří jinak smýšleli než on. Nenávisti k nepřátelům svým neznal. Bez hořkosti, ba spíše dobromyslně vyjádřil se o králi pruském Bedřichu Vilémovi III., když tento zemřel.

Pobyt v Mnichově poskytl Görresovi též dosti času, aby ukončil své největší dílo »Křesťanskou mystiku«. Běželo mu o to, dokázati svému povrchnímu století, že mezi nebem a zemí jsou ještě jiné věci, nežli se zdá mělkému racionalismu. Na základě historických důkazův uvádí nás v říši nadpřirozenosti, k zázrakům v životě svatých, k ekstatickým pannám

a do hrůzné říše démonů. »Jest to řada skutečností, která do očí bije a vše potírá,« píše Görres svému příteli Giovannellimu, »a rád bych viděl toho, kdo by měl tu drzost, mluvit tu o podvodu kněžském.«

Pošetilost lidí, kteří vše nadpřirozené upírají, poněvadž to v úzkém rámci svého života ještě nepoznali na vlastní oči, označena trefně Görresem událostí ve Francii na konci minulého století. Pršelo prý někde kamení.

»Pařížská akademie, tato národní instituce, pokládala za velice dobrodružnou věc, aby padalo kamení s nebe, a zakázala svým příslušníkům tuto pustou pověru. Sotva byl vydán tento rozsudek, pršelo v Aiglu kamení se svévolného nebe; vyslána komise z akademie a ta musila pravdě dát svědectví, že skutečně padalo kamení, načež pak rozumný svět směl opět ihned věřit, že pršelo kamení.«

»Jak bylo Španělům,« praví Görres v předmluvě k druhému svazku, »když za oceánem, jehož překážky tisícileté oni nejprvnější prolomiti se odvážili, našli nový svět, kde stékaly bezejmenné vody s hor zcela jiných útvarů, kde je pozdravil neznámý jim šumot lesů, kde se na ně usmívaly jiné květiny, jiné ptactvo, a jiné plémě lidské je vítalo nesrozumitelnými zvuky: tak se asi vede většině těch, kteří nahlédnou do světa divů, který se jim tu otvírá a jejichž bytí a pochopení jejich vlastní vinou jim úplně uniklo; jakož i stará Atlantis v pravdě jen opomenutím upadla v zapomenutí.«

Události r. 1837 svedly našeho bojovníka za svobodu a právo s výše mystiky opět ve všední život.

Na Rýně pokračovala pruská vláda ve své protestantské propagandě. Kolínský arcibiskup, Klement August v. Droste-Vischering, vystoupil ve sporu o smíšených manželstvích proti vládě. Byl tedy dne 20. listopadu 1837 zatčen a dopraven na pevnost Minden. Právní řízení nebylo zavedeno, podobně jako druhdy opomenuto bylo i u Görresa, když měl přijíti na pevnost špandavskou. Avšak aby opatření to ospravedlněno bylo před veřejností, rozšířena nepravdivá pověst, že arcibiskup byl účasten revolučních rejdů.

Tu dne 10. prosince pozvedl hlasu svého Řehoř XVI. jako náměstek Kristův, aby protestoval proti tomuto násilnému skutku. Görres pak napsal svého »Athanasia« na obranu kolínského arcibiskupal kterémuž bylo trpěti jako druhému Athanasiu za to, že konal svou povinnost pastýřskou. Žádá tu: »Celé, a úplné uskutečnění svobody náboženské, slavnostně zaručené, a politické a občanské rovnosti vyznání, kteráž byla slíbena, a sice v celém její rozsahu, beze lsti a bez výhrady.«

»Athanasius« kmeta Görresa působil podobně, jako druhdy v mládí jeho »Porýnský Merkur« proti Napoleonovi. Montalembert jej nazval »řevem starého lva«. Pruské vyslanectví v Mnichově vyprosilo si na bavorské vládě zabavení knihy té, již když se tiskla. Avšak král Ludvík žádost tu odmítl.

Tu se musili spokojiti v Berlíně tím, že vyslali do pole s protestantské strany příval pamfletů, brožur a větších spisů proti knize té.

Tři z nich uznal Görres za hodny odpovědi ve svém novém spise: »Die Triarier H. Leo, Dr. P. Marheineke, Dr. K. Bruno«. Profesor Staudenmaier však psal Görresovi: »Při příležitosti té vyslovuji vám díky, jež jsem v srdci vždy vřele cítil k tomu, jenž se v naší veliké a svaté věci postavil v čelo šiku se vši statečností a nadšenou silou, již vdechnouti a propůjčiti může jen tak veliká a svatá věc. Nechť duch váš zachvátí a zburcuje ze záhubné dřímoty všechny naše katolíky; to dejž ten, jenž řídí srdce naše.«

K novému roku 1839 propůjčil král Ludvík velikému bojovníku záslužný řád bavorský; jím byl Görres povýšen do osobního stavu šlechtického.

Ještě více potěšen byl asi zápasník Kristův uznáním, jež mu projevil papež Řehoř XVI. Görresův syn Quido přišel na podzim r. 1841 do Říma.

Dvakrát přijal ho papež v soukromém slyšení a pozdravil ho jako »syna velikého otce«, jenž napsal »Athanasia«. Dal jemu i celé rodině »ze srdce« své požehnání a daroval a posvětil mu dva krucifixy, jeden pro něho a druhý pro otce.

Přiblížil se rok 1848. S ním přišla ona revoluce, již Görres krátkozrakým vládám již dávno a přechoťto věštil. Bylo však souzeno, aby Görres již na počátku toho roku odebral se do lepšího života. Onemocněl 18. ledna 1848. Přítel jeho, Dr. Ringseis, poskytl mu lékařské pomoci; Haneberg mu stál po boku jako kněz, příbuzní pak ošetřovali starého otce s největší laskavostí. Předčítali mu z epištol sv. Pavla zvláště místo: »Ale Bohu dík, kterýž dal nám vítězství skrze Pána našeho Ježíše Krista.« (I. Kor. 15, 57.)

Dne 29. ledna 1848 ráno Görres zesnul v Pánu, mezitím co jeho věrný žák, profesor Haneberg, sloužil za něho mši a příbuzenstvo, klečíc u jeho umrtního lože, se modlilo. Před několika dny dokonat svůj 72. rok. Týden před smrtí přijal s dojemnou zbožností sv. svátosti umírajících. Kříž posvěcený od papeže držel v ruce.

Vděčné Německo postavilo mu jako největšímu synu svému pomník v nejnádhernější budově vlasti, v kolínském dómě. V příční lodi, na západní straně spatřujeme tu na nádherném malovaném okně klečeti Görresa pokorně u nohou nejsvětější Panny s Jezulátkem. Vedle něho stojí jeho patron, sv. Josef, a dole klečí sv. Bonifác a císař Karel Veliký, jakožto zástupce církve a státu, za jejichž jednotu a dobro veliký zesnulý po celý život svůj bojoval.

Dole jest nápis: »Catholicae veritatis in Germania defensori glorioso.« »Slavnému obhájci katolické pravdy v Německu.«

Don Bosco, zakladatel Salesiánů.

(1815 až 31. ledna 1888.)

Jednoho dne shromáždilo se na břehu jezera Genezaretského veliké množství lidí kolem božského Spasitele. Kristus vstoupil na lodičku a učil z ní zástupy. Mluvil v různých podobenstvích, jež se týkala království, kteréž založiti zamýšlel, totiž církve katolické.

Tak mluvil na př. o roli, na níž neroste jen pšenice, ale též koukol; taktéž o zrně horčičném: »Podobno jest království nebeské zrně horčičnému, kteréž vzav člověk, zasil na poli svém, kteréž zajisté jest nejmenší mezi semeny. Když pak vzroste, větší jest nežli jiné byliny a bývá strom, takže ptáci nebeští přiletíce, hnízda sobě dělají na ratolestech jeho.« (Mat. 13, 31. 32.)

Tento strom, Kristem zasazený, pučel po všechny věky svého trvání nové větve. I devatenácté století může se jimi vykazati, a jednu z nejmohutnějších spatřujeme v životě a v působení Vlacha Jana Bosca; ptáci nebeští však, již bydlí na ratolestech větve té, jsou statisíce chudých, opuštěných dětí.

Jan Bosco aneb Don Bosco, jak ho nazývají, narodil se r. 1815 ve vesničce na úpatí piemontských Alp. Jako chlapec pásal krávy matky své, kteráž byla chudou vdovou. Venkovský farář, jenž poznal vlohy a energii chlapcovu, vyučoval ho; Jan se učil úkolům

svým, pasa krávy. Později se dostal do kněžského semináře chierriského a byl vysvěcen na kněze r. 1841.

Presídliv do Turina, přišel jednoho dne do kostela, aby sloužil mši svatou. Cizí jakýsi chlapec šel za ním; kostelník ho vyzýval, aby posluhoval při mši, avšak chlapec odpověděl: »Není možná, vždyť ani nevím, co jest to sloužit mši.« Rozmrzen, vystrčil ho kostelník z kostela. Bosco to vytýkal kostelníkovi a přikázal mu, aby zavolal chlapce nazpět. I byl chlapec přítomen mši sv. a po ní rozmlouval s ním don Bosco velice přívětivě. Tu vyšlo na jevo, že oba rodiče chlapcovi již nejsou na živu. Chlapci bylo patnácte rokův, byl však zcela zanedbán.

»Chceš se učit katechismu?« tázal se ho don Bosco. — »Nechci.« — »Proč pak?« — »Protože moji druzi, kteří jsou mnohem mladší, umějí již katechismus, já však, jenž jsem mnohem větší, neznám z něho ani slova. Proto se stydím, choditi s nimi.« »Kdybys tě samotného učil katechismu, chodil bys a učil bys se?« — »Rád bych se učil a byl bych zajisté pilným.«

Chlapcovo jméno bylo Bartoloměj Garelli. Don Bosco ho nazýval později »prvním základním kamenem svého oratoře«. Den, kdy se seznámil se svým mladým přítelem, byl den sváteční, neposkvrněného početí Panny Marie 8. prosince 1841.

Vyučování náboženství, jež udílel mu nyní don Bosco, súčastňovali se brzy též jiní chudí chlapci, větším dílem učňové zedničtí. Již počátkem r. 1848 vzrostl počet jejich asi na sto. Bosco je shromažďoval v některém kostele, utvořil z nich malý pěvecký sbor a ujímal se i jinak otcovsky chlapců těch. Spolek, jež takto utvořil ze svých chlapců, pojmenoval »Oratoř sv. Františka Saleského« a postavil jej pod zvláštní ochranu milé Matky Boží. Pro chlapce své otevřel i večerní školu a poskytoval jim příležitosti ku všelikým nevinným hrám a vyražením.

Avšak kde vzítí místnosti pro neustále rostoucí počet chovanců? Peněz dobrý kněz arci neměl. A tak si musil vyžebrať aneb najmouti za laciný peníz ně-

jakou místnost; ocítal se však často na ulici, poněvadž chlapci jeho tropili příliš veliký povyk. I policie, v jejímž čele stál tehdy Cavour, málem byla by zapověděla oratoř jako státu nebezpečný, politický podnik.

Když byl don Bosco se svými chlapci na jaře r. 1846 opět jednou vyhozen na ulici, najal louku ve Valdoccu, předměstí turinském. Zde se scházeli chovanci jeho v neděli ráno a zpovídali se mu pod širým nebem. Po té s nimi šel Bosco do některého kostela na mši. Po ní byla snídane, a pak se šlo opět na louku valdocckou, kde hry, duchovní cvičení a vyučování střídaly se až do večera. Děti byly přeshťastny pod vedením svého milého otce.

Avšak, běda! I tato louka byla vypověděna přáteli dítek. V téže době přišel don Bosco i o místo, z něhož slušné bylo jediným zřídlem pomoci hmotné. Radili mu, aby děti, až na dvacet, propustil, jelikož se zdá, že i Prozřetelnost božská sama dílu jeho nepřije.

»Božská Prozřetelnost,« odvětil don Bosco, zvedaje ruce k nebi; »božská Prozřetelnost! Ta sama mi poslala tyto dítky a já nikdy ani jediného neodmítnu, věřte mi! Nic neotřese ve mně přesvědčení, že mi Prozřetelnost vše zaopatří, čeho tyto děti potřebují, a ježto mi nikdo nechce pronajmouti místnost, tedy s pomocí naší milé Matky, pomocnice křesťanů, postavím místnost sám! Budeme mítí velikou budovu, abychom tam mohli přijmouti tolik dětí, kolik se jich k nám přihlásí, budeme mítí dítky všeliké, aby se každé mohlo učiti tomu řemeslu, které se mu nejlépe líbí; budeme mítí nádvoří i zahrady, kde by děti hráti si mohly; konečně budeme mítí i kapli a mnoho kněží, kteří budou vyučovati naše děti, a budeme se ujímati zvláště těch, kteří budoujeviti povolání k duchovnímu stavu!« *)

Veliká důvěra don Boscova podrobena byla brzy kruté zkoušce. V den, kdy vypršela lhůta nájemní,

*) »Don Bosco« od dra d'Espiney, něm. 2. vyd. (Münster a Paderborn, F. Schöningh) str. 21.

shromáždil naposled své malé přátele na louce. Kam je objedná na příští neděli, ještě nevěděl.

Kleče na zemi, modlil se a děti slyšely, an volá: „Bože můj, staň se tvá svatá vůle! Což chceš opustiti tyto děti osiřelé? Pověz mi, kde bych pro ně našel útulek?“

Sotva se pomodlil, přicházel k němu jakýsi Pancrazio Soave, i pravil mu: „Veledůstojný pane! Nesháníte nějakou laboratoř?“ — „Laboratoř nikoliv,“ odpověděl Bosco, „ale oratoř.“ — „To jest jedno,“ mínil Pancrazio; „já mám, čeho si přejete. Můj kmotr Pinardi, hodný to muž, pronajme překrásnou kolnu, ta jest pro vás jako stvořena.“

Oba muži šli, aby si prohlédli kolnu. Smluveno ještě to a ono, a brzy byla kolna i s okolními pozemky za 320 franků najata. Don Bosco se vrátil ku svým dětem a byl s jásotem uvítán. Na poděkování pomodlili se ihned společně růženec. Prodlením téhodne proměněna kolna v kapli; arcibiskup dal své svolení, aby se tam sloužiti mohla mše, a již nejbližší neděli, v Hod Boží velikonoční, r. 1846 shromáždil don Bosco v této nové oratoři valdoccké své děti, jichž počet zatím vzrostl na 700.

Všestrannější a všestrannější stávala se činnost Boscova. Sepsal řadu knih pro své děti. Jedna z nich: „Dobře vychovaná a vzdělaná mládež“ dožila se více než 80. vydání. Poněvadž tehdy Valdenští tam činili horlivou propagandu, sepsal i řadu malých obranných spisů, jichž se prodalo více než 200.000 exemplářů.

Papež Pius IX. poslal mu za tuto spisovatelskou činnost své zvláštní požehnání. Avšak odpůrci církve snažili se odvrátiti ho od ní.

Jednou u večer přišli k němu dva neznámí muži. Domlouvali mu, aby spisovatelskou činnost svou obrátil na užitečnější věci, snad na geometrii, geografii atd. Když je Bosco odbýval, upozorňovali ho na to, že apologetické spisovatelství mu ničeho nevynáší; přistoupili na jejich návrh, nabízeli mu ihned 4000 fr. darem. Arci don Bosco to odmítl. Tu přešli neznámí ke hrozbám; mluvili o všelijakých nepříjemnostech a

nebezpečích, v něž se vydává, odmítne-li jejich nabídky. Konečně rozhorleně zvolali: »Kdož ví, co se vám stane? Či jste jist, že se opět vrátíte do toho domu, až ho opustíte?«

Don Bosco odpověděl klidně: »Jest patrnó, že vaši páni, kteří vás poslali, nevědí, co jest katolický kněz; sice by se nesnížili k takovýmto výhrůžkám. Jak bychom se mohli třásti před smrtí, když jest pro nás nejslavnějším a nejvíce závidění hodným osudem!« Po těchto slovech pojal Valdenské vztek i tvářili se, jakoby naň chtěli vztáhnouti ruce. Don Bosco povstal, otevřel dvěře a dal pány jedním ze svých chovanců vyvésti z oratoře.

V létě r. 1846 ocítil se don Bosco následkem zánětu plic na pokraji hrobu. Zdálo se, že tělo jeho tak již zeslabené neodolá nemoci. Naléháno naň, aby se modlil za své uzdravení. Učinil to po malém zdráhání. Děti jeho se též velice vroucně modlily za pozdravení něžně milovaného otce a učinily mnohé těžké sliby za tím účelem. Don Bosco se uzdravil. Aby se lépe zotavil, odešel na venkov ku své matce, Markétě Boscové. Avšak brzy se navrátil do Valdocca. Najal několik světniček poblíže oratoře a poprosil svou matku, by se k němu přestěhovala a mu vedla domácnost.

Dne 3. listopadu r. 1846 putovali matka a syn pěšky do nového domova. Kněz nesl svůj brevír a matka nesla veliký koš s potravinami. Něco málo peněz, co měli, nesli s sebou v kapse. Na cestě se s nimi setkal přítel Boscův, duchovní abbate Vola. »Jak vypadáš zemdlen, ubohý příteli!« oslovil tento Bosca. »Kam se ubíráš?« — »Jdu do oratoře, já i matka moje, abychom se tam trvale usadili.« — »Avšak pokud mi známo, nemáš ani místa ani peněz! Jak se protlučeš?« — »To nevím. Prozřetelnost se o to postará.« — »Nemám leč své hodinky,« pravil Vola; avšak ty musíš přijati.« Don Bosco je vzal, avšak musil je hned druhého dne prodati, aby si zaopatřil nejpotřebnější věci.

Výtěžek za hodinky ovšem na dlouho nevystačil. Don Bosco prodal tedy i některé malé pozemky, jež

ještě měl a matka jeho prodala dárky, jež dostala o svatbě; krásné plátno a několik věcí od zlata; některými jinými takovými předměty vyzdobila oltář nejblahoslavenější Panny.

Jednoho večera stál za dveřmi Boscovými chlapec celý promoklý a hladem se třesoucí. Byl to chudý učeň zednický, jenž přišel do Turina, aby hledal práci. Markéta ihned rozdělala oheň, aby mu uschly šaty a aby se ohřál; připravila jídlo a nápoj a připravila mu v kuchyni nocleh. Tato příhoda povzbudila Bosco k tomu, aby založil noclehárnu pro chudé chlapce, tak zvanou oratoř sv. Aloisia.

Roku 1851 přišel Pinardi, vlastník staré oratoře, již don Bosco posud měl jen najatou, a nabízel mu ji za 80.000 franků na prodej. Don Bosco mu podal 30.000. Pinardi se spokojil a žádal jen ještě 500 franků jehelného pro svou manželku. Kupní cena měla býti hotově zaplacená za 14 dní; nestane-li se tak, že musí býti zaplacen 100.000 franků pokuty. Celý obchod trval sotva 5 minut.

Avšak kde měl vzíti don Bosco 30.000 franků? Vždyť neměl ani scudu! Avšak on měl důvěru; neboť šlo tu o jeho děti. A co se stalo? Sotva Pinardi odešel, přišel kněz a přinášel mu ve jménu hraběnky Casazzy Ricardi 10.000 franků. Druhého dne přišel jeden pater od Rosminianů a prosí Dona Bosco za radu, jak by nejlépe vynaložil částku 20.000 franků, jež dostal na dobré úmysly. Tak sehnána kupní cena. Jeden bankéř přidal ještě 3.000 franků na vnitřní zařízení.

Tak pokračoval don Bosco při své důvěře v Boha. Pomineme mnohé jednotlivé skutky a uvedeme zde jen čtyři hlavní ústavy, jež zřídil za svého života:

1. Náboženské družstvo (kongregace) Salesianů.
2. Náboženské společenstvo »Dcer P. Marie, pomocnice křesťanů«.

3. Dílo P. Marie, pomocnice křesťanů, nábožný spolek ku podpoře chudých jinochů, majících povolání k stavu duchovnímu.

4. Spolupracovníci a spolupracovnice sv. Františka Saleského, taktéž zbožný spolek

na způsob »Třetího řádu«, jenž má též jmenovitě za účel pečovati o hmotné podporování dobročinů Salesiánských.

Dílo to rozšířilo se rychle po širém světě, až do daleké missie Patagonské, kteráž svěřena byla Salesiánům. Na mnohých místech povstaly oratoře, v nichž se vychovávají tisíce chudých dětí. Děti ty se učily většinou řemeslu: jako truhlářství, kovářství, zámečnictví, krejčovství, obuvnictví, pekařství, knihařství atd. Nadanější chlapci, kteří cítili v sobě povolání ku kněžství, byli vychováni k službě oltární.

Již za živobytí Boscova bylo možno jednomu životopisci jeho napsati o něm; »Více než 100.000 dětí žije nyní v Salesiánských domech, v Itálii, ve Francii, ve Španělsku a v Jižní Americe; zástupy kněží, více než 6000 vyšlo již z domů těch jako vojsko církevní! V dalekých zemích zaznívá učení našeho Pána Ježíše Krista; na tisíce divochů pokřtěno od misijnářů jeho a ku vyučování mládeže ženské do oněch dalekých krajů vyslány sestry naší milé Panny Marie, pomocnice křesťanů.« *)

Hlavním dílem Boscovým jest ovšem založení kongregace Salesiánské. Podivným způsobem náleží zásluha o založení toho z části radikálnímu ministru Ratazzi mu. Věc se sběhla takto:

Ratazzi přišel jednou nepoznán na kázání don Boscova. Obezřelost, s jakou se uměl don Bosco vyhnouti jedné choulostivé otázce, zjedнала mu obdiv ministrův. Bezpochyby ovšem i blahodějná působnost Boscova jevíci se ve vzrůstajících chlapčích asylech, získala ho pro věc jeho. Vyhledal ho, a oba muži tak různí stali se přáteli. Roku 1857 dovolil Ratazzi jako ministr vnitra Boscovi loterii ve prospěch jeho oratoře. Chválil blahodárnou činnost jeho ústavů a přál jim dlouhého trvání. »Avšak,« doložil, »vy jste smrtelný jako my všickni, signore don Bosco! A co se stane z vašeho ústavu, až se rozloučíte se světem? Pomýšlel jste na to?« Don Bosco přisvědčil, prosil však ministra, aby mu sám udal prostředek, jímž by

*) D'Espirey na uv. m. str. 57.

trvání svého díla zabezpečil. Ratazzi odpověděl: »Po mém zdání musil byste mezi kněžími a laiky vyvoliti některé vynikající a důvěry vaší hodné osoby a s těmito založiti spolek nebo jednotu, kteráž by prodchnuta vaším duchem a vašimi zásadami podrobila se jistým pravidlům, a znajíc vaši metodu, byla vám za živobytí vašeho věrnou pomocnicí a po smrti vaší vám zajistila pravé nástupce.«

Tedy založení řádu doporučoval Ratazzi! Don Bosco se usmál. Neboť právě tento Ratazzi navrhl před třemi roky dříve ve sněmovně Turinské odstranění všech náboženských společenstev z království Sardinského; a již po dva roky provádělo se rušení klášterů. Don Bosco na to poukázal. Avšak Ratazzi odvětil: »Věřte mi, signore Don Bosco, dovedete-li se přizpůsobiti požadavkům doby a stávajícím zákonům, podnik váš se podaří.« To byla arcí od Ratazziho naivní řeč, neboť přizpůsobovaly se řády vskutku dosti, avšak byly přece v nejrůznějších zemích pronásledovány výminečnými zákony. V případě, o němž mluvíme, přál ostatně Ratazzi vskutku založení řádu Boscova, ač se to nesrovnávalo s ostatním jeho jednáním, a tak bylo tomuto možno vejíti v život.

Přirozená věc byla ovšem, že Ratazzi se obdivoval paedagogickému působení Boscovu. Seznal je při této příležitosti. — R. 1855 konal Don Bosco v jedné trestnici duchovní cvičení pro tři sta mladých vězňů. Ku konci cvičení chtěl mladým trestancům učiniti v odměnu za horlivost, s níž konali náboženská cvičení ta, nějakou radost. Poprosil tedy ředitele trestnice, aby dovolil trestancům druhého dne procházku do volné přírody pod jeho vedením. Ředitel zůstal jako zkamenělý při takovém návrhu a prohlásil, že něco takového může dovoliti jen ministr vnitra. Don Bosco šel tedy k ministru vnitra, Ratazzimu. »To jest věc nemožná!« zvolal Ratazzi. Odpověděl don Bosco: »Mladí ti lidé jsou nyní v nejlepší náladě, uposlechnou mne na slovo, žádný z nich nezahanbí moji důvěru.«

Po nějakém rozmyšlení svolil Ratazzi, avšak takovým způsobem, že chtěl s trestanci poslati 50 jezdců jakožto stráž. Tomu odporoval Bosco; ko-

nečně vyslyšel Ratazzi prosbu i beze všeho opatření. Jaká to byla radost, když don Bosco zvěstoval mladým trestancům svolení ministrovo. Jednoho krásného jitra měsíce května otevřela se vrata trestnice a trestanci vycházeli do volné přírody. Mezek nesl zásoby potravin na celý den. Když však mladí trestanci zpozorovali, že jest Bosco zemdlen, naložili sami na sebe zásoby a přiměli dona Bosco, aby se posadil na soumaru; dva chlapci vedli zvíře za uzdu. Když se s večerem navrátili do trestnice, nechyběl ani jediný; všichni dostáli věrně slovu, jež dali svému dobrodinci.

Don Bosco vůbec se těšil lásce a přítulnosti dětí. Súčastňoval se jejich her. Když se k němu děti přiblížily, líbaly mu uctivě ruku. Stávalo se, že, když Bosco ukázal se na turinských ulicích, všechny děti kolem něho se shrnuly a to často v takovém množství, že kolemjdoucí nemohli dostat se ku předu. Z jeho ústavů vycházelo ročně 25.000 mužů, jimž se v nich dostalo dobrého vychování.

Ženská kongregace »Dcer P. Marie« vzala svůj počátek ve vsi Mornese od sedmnáctileté selské dívky Marie Mazzarellové, pod vedením místního faráře. Dívka byla prodchnuta podobným duchem jako Don Bosco. K němu připojilo se mladé družstvo a papež Pius IX. sám podřídil je vedení don Boscově. Zakladatelka zemřela již r. 1881 ve věku 44 roků. Družstvo však se šíří dál a dále a působí pro ženskou mládež podobně jako družstvo Salesiánů pro chlapce.

Odkud však bral Bosco prostředky na všechny tyto velikolepé ústavy? Odpověď na tuto otázku nalézáme v četných příhodách, o nichž se zmiňují životopisci jeho. Některé zde uvedeme.

Turinská oratoř byla dlužna podnikateli staveb po dlouhou dobu 30.000 franků. Tohoto konečně omrzela váhavost, s jakou měli se ku placení, i přišel jednoho dne celý rozčilen do oratoře a prohlásil prefektu, že dříve neodejde, až bude do posledního haléře vyplacen. Co zpomohlo upřímné přiznání prefektovo, že není v pokladně ani haléře! Podnikatel staveb nebyl nikterak naladěn, spokojiti se s takovou

výmluvou na místě zvučné mince a s důrazem žádal, aby byl puštěn k donu Boscovi. Byl doveden do předsíně, kde již čekalo netrpělivě několik osob, až by na ně došla řada. S mrzutostí posadil se podnikatel staveb do řady na své místo.

Za chvílku hlásil se jakýsi pán.

»Musím promluvití ihned s donem Boscem,« pravil hlasitě a velitelským tónem. Vysvětleno mu zdvořile, že zde musí každý čekat, až na něho řada přijde (až naň dojde). »Á, co pak mi jest do toho,« praví, »tím já se nemohu řídití.« A bez dalších okolků jde ke dveřím a klepá.

Don Bosco otevírá a ptá se, co si přeje. »Musím s vámi mluvití, důstojnosti!« — »Dobře, až na vás dojde řada, předpustím vás; nemohu všecky tyto osoby, které již dávno čekají, pro vás nechati čekati ještě, to přece nahlédnete.« — »Avšak já mám nutně naspěch a nebudu vás dlouho zdržovati, neboť mám vám říci jen slovo.«

Vůči takové dotíravosti nezbývalo donu Boscovi nic jiného, než poprositi přítomné, by dali tomu pánovi přednost. Zatím tento již vstoupil do vnitř. Celé jeho vystupování nebylo dle toho, aby vzbuzovalo důvěru.

»Posaďte se,« praví don Bosco.

»Není potřebí.«

»Z jaké pak příčiny poctíváte mne svou návštěvou?« táže se don Bosco.

»Jen pro maličkost, jsem ihned hotov. Vezměte tento balíček; jest pro vás. Pomodlete se za mne a žijte blaze, otče.« S těmi slovy pokládá balíček na stůl a odchází, jak přišel.

Po něm byla předpuštěna hraběnka V.

»Doufám, že se vám nepříhodilo nic nepříjemného?« tážala se starostlivě. »Ten člověk vypadal dosti nevlídně.«

»Ó!« pravil žertovně. »Takové nepříjemnosti si člověk již nechá líbiti, paní hraběnko.« Při těch slovech rozbaluje balíček a ukazuje úžaslé dámě sumu 30.000 franků v bankovkách.

Když pak došlo na podnikatele staveb, vložil mu don Bosco mlčky do ruky oněch 30.000 franků, jež mu byl dlužen. Podnikatel vykoktal několik slov na omluvu a zahanben odešel.

Jindy měla platiti oratoř 325 franků na daně. Platební lhůta již vypršela a ještě téhož dne mělo býti zavedeno exekuční řízení pro neustálou neschopnost placení.

»Nemám naprosto ničeho,« pravil Bosco k donu Ruovi, jenž měl na starosti peněžní záležitosti a na něho se obrátil. »Modleme se k Pomocnici křesťanů.« I vrátil se ke svému zaměstnání a pracoval neunavně dále.

Za několik minut klepal někdo na dvěře. Neznámý muž přál si mluvit s Boscem. Po krátkém hovoru praví tento poněkud rozpačitě: »Důstojný pane, nejsem boháčem, avšak mám s sebou částku peněz, již jsem uskládal pro vaše děti. Smím vám složit tyto své úspory?« — »Přijmeme je s velikým vděkem,« pravil don Bosco. A přítel podává mu papír, v němž jest 325 franků. Don Bosco se usmívá a praví: »Velice byste se mi zavděčil, kdybyste tyto peníze osobně dodal donu Ruovi.« Tento posílá ihned posla do úřadovny berního úřadu. Bylo již po poledním a exekuce se již chystala; bylo však možná zastihnouti úředního sluhu, který náhodou se opozdil a tak ušli šťastnou náhodou útratám.

Onen pán však, jenž objevil se jako vyslanec Prozřetelnosti, vstoupil brzy potom do duchovního stavu a stal se salesiánským knězem.

Při jisté konferenci vypravoval Bosco sám, jak jednoho dne o páté hodině měl zaplatiti podnikateli staveb na stavbu kostela Srdce Pána Ježíše v Římě 15.000 franků. Bylo již půl páté a on neměl ještě ničeho; tu mu přinesl duchovní právě takovou částku a za okolností skutečně nápadných. Onoho dne neměl tento duchovní vůbec jíti k Boscovi; avšak z nedorozumění a ani sám nevěda proč a jak, odešel na dráhu a vydal se takřka proti své vůli na cestu.*)

*) D'Espirey, Don Bosco, na uv. m. str. 127—131.

Tak Prozřetelnost Boží opět pomohla. Jak si asi nevěřící vysvětlí podobné události? Snad jako náhodu? Aneb jako suggestci?

Dne 27. dubna r. 1865 dal Bosco položit základní kámen k velikému kostelu pro svou oratoř u sv. Františka Saleského v Turině.

Když staveniště bylo zakoupeno a stavba měla započítí, měl don Bosco jen 40 centesimů, tedy 32 haléřů k dispozici. Obyčejní lidé snad byli by ho měli za šílence, s takovou hotovostí počítí stavbu, kteráž stála milion. Vskutku také bylo již usneseno, zavřítí Bosca do blázince. Šíleným ovšem Bosco nebyl, avšak měl velikou důvěru v Marii, »Pomocnici křesťanův«, a důvěra ta ho nikdy nezklamala. S mnohých stran obraceli se lidé na dona Bosca s prosbou, aby se za to neb ono modlil se svými dětmi. Počet dopisů, které ho denně docházivaly, obnášel až 200. Modlitby Boscovy k »pomocnici křesťanův« bývaly obyčejně vyslyšeny, a ti, za jichž záležitost byly konány, posílali as z vděčnosti nějaký dárek na stavbu kostela. Kostel byl dostavěn, aniž by jediná sbírka bývala vykonána. Vysvěcení se stalo dne 9. června 1868; výdaje obnášely něco přes million; dle přesně vedených knih bylo v částce té 850.000 franků dárků z vděčnosti za vyslyšení modlitby.

Vyslyšení modlitby byla někdy velice nápadná. V květnu r. 1869 přišla dívka, Marie Starderová z Vinovy, k donu Boscovi. Vedly ji její teta a sousedka; neboť byla oslepla následkem prudké nemoci oční. Když přišli do kostela, padly všechny tři na kolena před oltářem Matky Boží a modlily se vroucně. Pak šly do sakristie k donu Boscovi, a tento pravil:

»Od které doby trpíte očním neduhem?«

»Trpím již hezky dlouho, avšak před rokem jsem úplně oslepla.«

»Radila jste se s lékařem? Jakého jest mínění? A jakých prostředků jste užívala?«

»Používali jsme nejrůznějších prostředků,« pravila teta, »avšak beze všeho výsledku. Lékaři tvrdí, že

jsou oči zcela pokaženy a že není již žádné naděje.«
Po té se dala do pláče.

»Rozeznáváte větší předměty od menších?« tázal se nemocné.

»Nerozeznávám ničeho,« povzdechla Marie.

»Sejměte si pásku s očí,« pravil don Bosco a vedl dívku k oknu, kde světlo plným proudem vnikalo.

»Vidíte světlo, jež přichází oknem?«

»Ó můj Bože, nevidím nic docela nic!«

»Máte velikou touhu viděti opět?«

»Jak se můžete jen tázati! Jest to má nejvřelejší touha. Jsem ubohá dívka, a ztráta zraku mne činí na celý můj život nešťastnou.«

»Kdyby vám matka milosti navrátila zrak, používala byste zraku svého ke spáse duše a nikoliv, abyste hřešila proti Bohu?«

»Slibuji to z celého srdce svého. Ach, jak politování hodným jest můj osud,« zvolala a počala hlasitě vzlykati.

»Mějte důvěru ve sv. Pannu Marii, a ona vám jistě pomůže.«

»To doufám, avšak, důstojný pane, já jsem úplně slepá!« pravila slabým hlasem.

Nic neškodí, jen důvěru! Slibuji vám, že prohlédnete.«

»Což by byl možný tak veliký div?«

»Ve jménu Boha a sv. Panny jmenujte mi věc, již držím v ruce.«

Dívka otevřela oči, pohleděla na věc a zvolala s jásotem:

»Opravdu, já vidím.«

»Co vidíte?«

»Penízek.«

»Který penízek?«

»Penízek s obrazem Panny Marie.«

»Co jest na druhé straně penízku?«

»Vidím starého muže, ten má kvetoucí větev v ruce; jest to sv. Josef.«

»Madre santa,« zvolala teta unesena, »ty vidíš dítě — ty vidíš?«

»Vskutku, já vidím,« odpověděla dívka. »Ó můj Bože, tu velikou milost mi prokázala sv. Panna.«

Dívka sáhla po penízku; tento však padá a kutálí se do temného kouta sakristie. Teta jej chce zvednouti, avšak don Bosco praví: »Nechte děvče, ať si samo najde penízek; uhlídáme pak, zdali jest úplně uzdraveno.«

Vskutku! Dívka nalézá penízek a vykřikne radostí. Byla úplně uzdravena a nikdy již netrpěla na oči. *)

Jiný případ: V den Božího Těla r. 1874 nalezen byl při otvírání kostela naší milé Paní mrzák, ležící před hlavním portálem. Když se ho ptali, co tam dělá, odpověděl, že chce prositi Pomocníci křesťanů za své uzdravení. Onesli ho do sakristie. Don Bosco se ho tázal:

»Čeho si přejete, příteli?«

»Prosím za požehnání Matky Boží, aby mne zbavila mého trápení.«

»Co jest příčinou vašeho utrpení?«

»Rheumatismus a bolesti v kříži učinily ze mne, jak viděti, mrzáka.«

»Jak vám bylo možno, přijíti sem?«

»Dobrý přítel mne této noci přivezl sem na svém voze a složil mne přede dveřmi kostela.«

»Jak dlouho se nalézáte již v tomto stavu?«

»Ó, již velmi dlouho, avšak poslední dva měsíce nemohu též na ruce.«

»Co říkají lékaři?«

»Jejich umění jest v koncích. Pan farář a příbuzní moji mi radili, abych prosil za pomoc Pannu Marii, pomocníci křesťanů, která u jiných způsobila patrné divy.«

»Nuže, poklekněte, příteli,« pravil don Bosco.

S velikým namáháním a s laskavou pomocí kolem stojících sklesl ubožák na kolena, don Bosco mu dal požehnání a pravil: »Máte-li důvěru v Pannu Marii, otevřte ruku.«

»Nemohu,« pravil mrzák.

*) D'Espiney na uv. m. str. 102—104.

»Avšak přece — zkuste to a natáhněte palec.«
Zkusil to a podařilo se to.

»Nyní ukazováček.«

I tímto mohl hnouti a poznenáhla všemi ostatními prsty a celou rukou.

Pln radosti udělal nyní muž veliké znamení kříže a zvolal: »Matka Boží pomohla!«

»A nyní dokažte Bohu a svaté Panně svou vděčnost a povstaňte!« napomínal Bosco dále.

Ubožák sáhal instinktivně po své berle, avšak don Bosco mu bránil: »Dokažte přece svou důvěru v Matku Boží a vstaňte bez pomoci.«

Chromý uposlechl, a ejhle! Mohl státi a volně hýbatí svými údý. Velikými kroky měřil sakristii.

»Poklekněte před svatou svátostí a poděkujte sv. Panně za velikou milost, které se vám dostalo,« napomínal opět don Bosco.

S největší lehkostí konal muž všechny pohyby. »Můj Bože, můj Bože!« zvolal pln vděčnosti, »já nezasluhuji takové milosti; po tak dlouhé době mohu opět pohybovati svými údý a hýbatí se jako jiný člověk.«

»Avšak vy nezapomenete, milý příteli, že jste zavázán velikými díky Matce Boží, a slíbíte mi, že ji budete do smrti ctíti a vésti v pravdě křesťanský život.«

»To chci, to chci! Příští neděli přijmu svaté svátosti.«

Po té vzal svou berlu na rameno jako ručnici a jistým krokem odešel, aniž slova promluvil.« *)

Musíme skončiti. Don Bosco zemřel 31. ledna r. 1888, oplakáván v nejširších kruzích. Společenstva jeho měla již tehdaž přes 400 domů v Evropě, Asii, Africe a Americe; přes 30.000 zanedbaných dětí vycházelo ročně z jeho ústavů jako dobří křesťané. Jak působí ústavy Boscovy v missiích, můžeme vyňati z této poznámky »Katolických missií« z roku 1896, str. 71. Tam stojí: »Koncem měsíce října předešlého roku opustilo neméně než 89 členů vlašských

*) D'Espiney na uv. m. str. 116—118.

Salesiánů a řada laických pomocníků mateřský dům v Turině, aby se odebrali do rozličných missií společenstva v Mexiku, Venezuele, Ecuadoru, Bolívii, Peru, Chile, Ohnivé Zemi, Patagonii, Argentině, Uruguayi, Brasilii, Alžíru, Tunisu, Palestině. Působení synů a dcer dona Bosca rok od roku se vzмáhá a rozkvétá.«

Vskutku! Zrno hořčičné, zaseté Kristem, vypučelo též v devatenáctém století mohutnou větev, v jejíž ratolestech mnoho »ptactva nebeského« nalezlo svůj příbytek.

Papež Pius IX.

Giovanni hrabě Mastai-Ferretti.

(Nar. 1792, papež. 16. června 1846. † 7. února 1878.)

»Ty jsi Petr (skála), a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou;« tak pravil jednou Syn Boží k Šimonu Petrovi, a slovo to se vyplnilo až na dnešní den, počínaje od Petra a Lina až na papeže naší doby. Caesarové římsí na západě již dávno zmizeli s povrchu zemského; dynastie náměstků Kristových žije ještě plna života. Východořímsí císařové vypuzeni byli Mohamedány; stolice sv. Petra řídí ještě podnes katolický svět. Na západě se vystřídali za sebou Merovingové, Karolingové, v Německu pak saští, frančti a hohenstaufští císaři, ve Francii rodiny Capetů, Valoisových a Bourbonových. I tyto dynastie odešly; dynastie papežů trvá ještě. Říše římských císařů německé národnosti a říše polská zahynuly; avšak říše náměstků Kristových rozkvétá. První Napoleon, jenž kácel trůny, zemřel jako vyhnanec na dalekém ostrově; nástupci Kristovi řídí loďku církevní klidně na rozbouřeném moři. I třetí Napoleon padl a zemřel u vyhnanství; náměstkové Kristovi spravují dále národy oné říše, jež nemá původu svého na zemi, ale na nebi: třímají i nyní žezlo královské moci Ježíše Krista.

A vskutku, tato kněžská dynastie papežská stojí tu v mladistvé síle po osmnácti stoletích. Brány pekelné nepřemohly ani jí, ani církve ji spravované. Vykazuje i v devatenáctém století ještě vznešené hrdinské postavy, a papež Pius devátý jest z nich nejvíce vynikající. Řídil kormidlo církve déle než kterýkoli z jeho 258 předchůdců. Učínme si krátký přehled toho, co vykonal jako náměstek království Ježíše Krista na zemi.

Jan hrabě Mastai-Ferretti narodil se v Sinigaglii dne 13. května 1792. Zbožný jinoch odhodlal se záhy k duchovnímu stavu. Vysvěcen na kněze, sloužil první svou mši r. 1819; r. 1823 provázal papežského vyslance, arcibiskupa Muzziho, jako auditor do Chile; r. 1827 stal se arcibiskupem Spoletským a r. 1840 kardinálem. Po smrti papeže Řehoře XVI. byl dne 16. června r. 1846 zvolen za jeho nástupce.

Jsa od přírody dobrým a mírným, počal Pius IX. svou vládu všestrannou amnestií politických zločinců. Posavadní spíše konservativní způsob vlády zaměnil s liberálním. Avšak liberalismus zednářský splatil mírnost jeho zjevnou vzpourou. Dne 24. listopadu 1848 byl Pius IX. nucen utéci se do Gaety; dne 9. února 1849 dekretovala revoluce zrušení světské moci papežské a zavedení republiky; Mazzini byl v čele jejím. S pomocí Francie mohl se zatím Pius navrátiti dne 12. dubna 1850 do Říma. Později však byl opět a opět olupován o své světské panství. Opětované porušení mezinárodního práva, spojené s nejsprostším pokrytstvím, převrhlo nelegitimnější, nejstarší a nejposvátnější trůn evropský, a zákonití panovníci byli pomahači revoluce.

Čím více byl zbavován papež svého světského postavení, tím více zazářila nyní jeho duchovní důstojnost jakožto náměstka Kristova. Láska a věrnost poddaných jeho duchovní říše rozkvétaly, jako snad nikdy před tím. Nejšlechetnější jinoši nejružnějších národů spěchali dobrovolně, aby jako zuavové bojovali za dobré právo svého otce a prolévali za něho krev. Musili však ustoupiti sedmeronásobné přemoci. Revoluce vtrhla do Porta Pia, a Pius IX. žil od té

doby jako vězeň vatikánský. Odtamtud vládl nadále katolickému světu. Odmítl onen důchod, jež mu pokrytecká revoluce nabízela ve svém garančním zákoně, a žil od té chvíle od almužen, jež mu přichylnost synů jeho ze všech dílů světa jakožto dobrovolný halěr petrský poskytovala. Těmito almužnami mnohem užší páska nežli posud poutala pastýře a stádo; v chatrčích nejvzdálenějších vesnic nadšení byli lidé pro náměstka Kristova, Pia IX., a četné zástupy poutníků ubíraly se do Říma.

Světské panství papežovo dospělo zatím svého konce. Avšak panství to proti jeho duchovní, vše poutající moci bylo pranepatrným. Co učinil Pius pro tuto duchovní moc, zkrátka zde vyličíme.

Ve všech dílech světa zřídil nová biskupství a arcibiskupství i apoštolské vikariáty. Zvláště v Anglicku a Hollandsku zřídil novou katolickou hierarchii biskupů s arcibiskupem v čele, jelikož stará hierarchie byla již dávno protestantstvím vyhlazena. V Jerusalemě zřídil latinský patriarchát. Ve mnohých zemích se postaral o oživení provinciálních a diecesálních synod. Pro Ameriku Jižní a Severní zřídil kněžské semináře v Římě. Pečoval o to, aby kollegium kardinálův obsazeno bylo výtečnými muži rozličných národů, jak toho vymáhá světoobčanská povaha církve. Pro Anglicko jmenoval kardinály Wisemana a Manninga, pro Irsko primasa Cullena, pro Severní Ameriku arcibiskupa Nowo-Yorského Mac Closkeye, pro Prusko arcibiskupa Vratislavského, Melchiora Diepenbrocka, a arcibiskupa Kolínského. Jana Geissela, pro Rakousko arcibiskupa Vídeňského Othmara Rauschera, arcibiskupa Záhřebského Jiřího Haulika, arcibiskupa Lvovského ritu řecko-rusínského, Michala Lewického, a z Tyrol jesuitu Franzelina, pro Francii arcibiskupy Matthieua Besançonského, Donneta Bordeauxského, Gousseta Remešského a benediktina Pitru a jiné. Aby uspořádal poměr církve ku státu, uzavřel Pius IX. řadu úmluv s různými světskými vládami; tak r. 1847 s Ruskem, 1851 s Toskánou a Španělskem, r. 1853 s Costaricou a Quatemalou, 1855 s Rakouskem, 1857 s Portugalskem, Neapolskem

a Württembergem, 1859 se Španělskem a Badenskem, 1860 s Haiti, 1861 s Hondurasem, 1862 s Ecuadorem, Venezuelou, Nicaraguou a sv. Salvadorem.

V jak mohutný strom vzrostlo hořčičné símě Kristem zaseté, katolická církev, od času papeže Pia I. (140—154) až do devátého papeže tohoto jména!

Když Kristus opustil zemi, chtěl zanechatí zástupce nejen pro svůj úřad královský, ale i pro svůj úřad učitelský, nejen pro řízení vnějšího, viditelného ústrojí, ale i pro úplné zachování křesťanské víry a její ryzosti. Pravit ke všem apoštolům: »Učte všechny národy«; avšak Petrovi zvláště odevzdal celé své stádo, i apoštoly, i biskupy, aby je pásli, t. j. aby je řídil a učil. Tento úřad nejvyššího učitele křesťanstva byl velice účinně vykonáván Piem IX., a sice zvláště definicí neposkvrněného početí Panny Marie dne 8. prosince 1854 uveřejněním encykliky »Quanta cura« se syllabem ze dne 8. prosince 1864 a konečně odbýváním vatikánského koncilu ze dne 8. prosince 1869 až k odročení jeho dne 20. října 1870.

Definice o neposkvrněném početí byla již dávno připravována. Již z Gaety dne 2. února r. 1849 vyžádal si papež dobrozdání biskupů celého světa a od vynikajících bohoslovců. Běželo o to, zdali Maria kdy podrobena byla prvotnímu hříchu a ďáblu.

Že na tuto otázku bude odpověď záporná, o tom nemohlo býti pochybnosti, jelikož již první stránky svatého Písma (1. Mojžíš 3, 15) mluví o zvláštním nepřátelství mezi hadem a ženou, kteráž měla poroditi Spasitele. Mimo to sotva si pomyslíti lze, že Bůh onu, již zvolí za svou matku, by chtěl jen na okamžik ponechat pod panstvím hříchu. K tomu Tridentský koncil již tři století před tím prohlásil, že Marii v to nepojímá, mluví-li o všeobecnosti dědičného hříchu. Převládající mínění bohoslovců tedy dávno se vyslovalo pro tento článek víry; bylo třeba jen slavné definice, a ta se stala Piem IX. dne 8. prosince 1854 za přítomnosti více nežli 200 biskupů z celého okrsku zemského.

Je známo, jakou bouři nevole vzbudila tato definice u nevěřícího světa. Většina odpůrců nevěděla snad ani, oč se jednalo; domnívali se asi, že běží o to, že Maria byla počala Spasitele beze spolupůsobení lidského otce, aneb též o to, že Maria sama byla počata bez lidského otce. Jiní odpůrci, kteří rozuměli smyslu dogmata, nechtěli vůbec ničeho vědět o tom, že by byl nějaký dědičný hřích; jiní opět nechtěli v případě tomto připustiti výjimky ve prospěch Matky Boží. A tak bylo v táboře nepřátelském mohutné jitření. Avšak loďka církevní se svým kormidelníkem nedala se svést na své plavbě ve vlnách. Věřící i pastýřové stáli věrně ku svému nejvyššímu pastýři. Roku 1862, při příležitosti prohlášení za svaté 26 japonských mučeníků putovalo na 300 biskupů do Říma; a r. 1867 v den osmnáctistého jubilea mučnické smrti knížat apoštolských Petra a Pavla přibýlo přes 500 biskupů, aby složili hold náměstkovi sv. Petra.

Zatím Pius IX. konal úřad svůj učitelský ještě v rozsáhlejší míře, uveřejniv dne 8. prosince 1864 encykliku „*Quanta cura*“ se syllabem. Byl to políček ve tvář moderního liberalismu.

Již častěji měli papežové v posledních desetiletích příčinu, odsouditi jednotlivé moderní bludy. Odsouzení ta stávala se jen v listinách, určených pro tu neb onu část církve. Pius IX. sestavil nyní 80 těchto bludů pospolu, aby zavržení jich prohlásil celému okrsku zemskému.

Stojí za to, uvéstí poněkud obsah tohoto zavržení.

Nevěra učinila útok na základy křesťanského náboženství. Upřela bytí osobního Boha aneb alespoň veškeré účinkování jeho na svět a lidi. Postavila lidský rozum za nejvyšší pramen vši pravdy a vši mravnosti, podrobila zjevení Boží své kritice, prohlásila proroctví a zázraky, jakož i písmo svaté, za pouhé báje. Proti těmto bludům obrací se 7 thesý syllabu.

Kromě tohoto hrubého rationalismu byl též mezi katolíky rationalismus mírnější, který se chtěl dohodnouti s nevěrou; chtěl mezi jiným eman-

cipovati filosofii od theologie; míněním jeho bylo, že výroky Říma překážejí pokrokům vědy, a že scholastická theologie jest zastaralá. A proto mírnější rationalismus byl zavržen v thesích 8—14

These 15.—18. zavrhlý pak indifferentismus (lhostejnost u víře), kterýž staví do jedné řady pravá a falešná náboženství a domnívá se, že člověk může býti spasen v každé víře.

These 19.—38. zabývají se bludy o právním postavení církve. Vyslovena úplná právní nezávislost její na státě. (These 19., 20.) Zavrhuje se blud, že by církev neměla žádné moci coaktivní (součinné) ani přímé neb nepřímé moci na věci pozemské (časné) (these 24.). Přiznává se v ní církvi vnitřní, nikoliv tedy teprve státem jí propůjčené právo, nabývati a míti (these 26.). Též se upírá, že církevní immunity povstaly propůjčením od států (th. 30.), a že mohou býti jednostranně státem odstraněny, aniž by se tím dopustil porušení práva (th. 31, 32.).

These 39.—55. týkají se bludů o právech států. These 39. zavrhuje theorii, že stát jest zřídlem všeho práva a všemohoucím. These 41.—44., jakož i 49.—54., zavrhují domnělé svrchované právo státu nad církví a josefinské theorie. Thesy 45.—48. odsuzují státní monopol ve školství. Thesa 55. zavrhuje učení, dle něhož církev a stát mají býti odloučeny od sebe.

These 56.—64. zabývají se právem přirozeným. Obracejí se proti materialismu v právu a odsuzují zvláště theorii o *fait accompli*, zásadu neintervence (nezakročování), právo na revoluci a mínění, jakoby každé porušení práva a každý zločin byl dovolen, děje-li se z lásky k vlasti.

Bludy o manželství zabývají se these 65. až 74. Učí se, že Kristus povýšil manželství na svátost, a že proto záležitosti manželství jsou podřízeny nikoliv státu, ale církvi.

These 75. a 76. hájí světské panství papežovo. These 77.—80. konečně zavrhují onen

falešný liberalismus, kterýž se domnívá, že státy musí všem, sebe převrácenějším náboženstvím ponechati úplnou volnost.

I syllabus vyvolal u odpůrců církve pravou bouři rozhořčení. Osvědčilo se na novo pořekadlo:

čeho lidé nechápají,
tomu se posmívají.

Pisatel těchto řádků pamatuje se, jak jednou pater Roh vypravoval svým humoristickým způsobem o rozmluvě své na železnici, již měl s někým po vydání syllabu. Pán jakýsi mu vypravoval o špatnosti jesuitů, aniž věděl, že právě s jesuitou mluví. Sice prý nejsou všickni jesuité tak zlí, ale jen někteří a zvláště tři. Pán jmenoval dva z nich a jakožto třetího »Pátera Saliba«; pater Roh se divil; neboť ještě neslyšel nikdy o paterovi Salibovi. Doptával se a konečně se tázal: »Vy nemyslíte přece Syllaba?«

»Ano, ano!« odvětil pán. »Já jsem se přerekl; ten pater se nejmenuje Salibus, nýbrž Syllabus.« S takovou vědomostí věcnou mluvilo se o církevních věcech!

Nejznamenitějším skutkem za pontifikátu Pia IX. bylo svolání Vatikánského koncilu. Od více než tři století, od ukončení koncilu Tridentského totiž r. 1563, nebyl odbýván již oekumenický koncil. Ještě nikdy se to na tak dlouho v církvi nestalo. Neboť od apoštolského koncilu okolo roku 42 až k prvnímu nicejskému r. 325 neuplynulo plných tři sta let; rovněž tak od čtvrtého koncilu Cařihradského (869) až k prvnímu Lateránskému (1123). Ještě menší mezery byly mezi ostatními sněmy církevními. Když pak od koncilu Tridentského uplynulo více než tři sta roků, mysliło se, že vůbec k žádnému všeobecnému koncilu již nedojde. Tu Pius IX. si umínil svolati jej. Již dne 6. prosince r. 1864 pověděl o svém záměru kardinálům. Ku přípravě koncilu byly jmenovány různé komise z kardinálů. Dne 29. června r. 1868 vydal papež svolací bullu ke katolickým biskupům. Laskavá pozvání vyšla i na nesjednocené orientály (8. září) a na protestanty (13. září 1868.) Tito ovšem

nepřišli. Avšak katolických biskupů naproti tomu sešlo se přes 700 ze všech pěti dílů světa: z Asie, Afriky, Austrálie, ze Severní a Jižní Ameriky a z různých evropských zemí.

Zatím dospěly přípravy ke koncilu tak daleko, že Pius mohl jej započítí v ustanovený den 8. prosince 1869. Avšak abychom nebyli rozvláční, pospěšme přese vše jiné k onomu usnesení koncilu, jenž vatikánskému sněmu dodal takového významu. Jest to dogmatické stanovení (konstituce) »*Pastor aeternus*« ze dne 18. července 1870. V první kapitole promlouvá o tom, jak dle rozličných svědectví sv. Písma Kristus ustanovil Petra za hlavu ostatních apoštolů a veškeré církve. Druhá kapitola dokazuje »ustavičné trvání primátu sv. Petra v římských papežích«. Třetí kapitola: »O významu a podstatě primátu římského papeže«, prohlašuje:

»Proto obnovujeme, opírajíce se o jasná svědectví svatého Písma a přidržujice se určitých a jasných usnesení jak našich předchůdců, římských papežů, tak i všeobecných sněmů, prohlášení oekumenického sněmu florenckého, dle něhož mají všichni vyznavači Kristovi věřiti, že svatá apoštolská Stolicе a římský papež mají primát nad celým světem a že právě římský papež jest nástupcem svatého knížete apoštolského Petra a pravým náměstkem Kristovým, hlavou celé církve, otcem a učitelem všech křesťanů, a že mu ve sv. Petru od našeho Pána Ježíše Krista dána byla plná moc všeobecnou církev pásti, spravovati a vésti; jak to jest obsaženo i v aktech oekumenických sněmů a ve svatých kanónech.

»Proto učíme a hlásáme, že mocí příkazu Páně církev římská má nade všemi ostatními principát řádné moci, a že tato v pravdě biskupská moc právní římského papeže jest bezprostřední, vůči níž pastýři a ovečky každého ritu a každé důstojnosti, jak každý zvlášť, tak všichni dohromady, povinni jsou hierarchickou podřízeností a pravou poslušností, nejen ve věcech týkajících se víry a mravů, nýbrž i v oněch, které se týkají kázně a vlády církve po celé zemi rozšířené; tak že zachováváním je-

dnoty jak společenství, tak i téhož vyznání víry s římským papežem, církev Kristova jest jedním stádem pod jedním nejvyšším pastýřem. To jest učení katolické pravdy, od níž nikdo bez újmy své víry a spásy své odchylovati se nemůže.

Tímto dogmatickým rozhodnutím koncilu bylo zničeno učení oněch gallikánských polokatolíků, kteří náměstku Kristovu přisuzovali jen velice oslabenou moc správní nade vši ostatní církví. Zbývalo jen ještě, aby zavrženy byly ony bludy, které vázaly neomylné rozhodování náměstka Kristova o věcech učení na spolupůsolení koncilu a které nejvyššímu učiteli bez spolupůsobení tohoto odpíraly neomylnost. Toto bludné učení vězelo zvláště ve hlavách německých profesorů. Bylo odsouzeno ve 4. kapitole bully »Pastor aeternus«: »O neomylném učitelském úřadě římského papeže«. Tam se praví:

»Že však právě apoštolský primát, kterýž římský papež jakožto následník apoštola Petra nade vši církví má, obsahuje v sobě i nejvyšší moc učitelskou, to svatá Stolica vždy pevně hájila; ustavičný zvyk církevní to dokazuje, a i všeobecné sněmy, zvláště ty, na nichž východ i západ svorny byly ve víře a lásce, to výslovně prohlásily. Tak složili toto vyznání slavně Otcové IV. koncilu Cařihradského, krácející v šlepějích svých předchůdců: „První věcí spásy jest, zachovati zákon pravé víry. A poněvadž nemožno pominouti výroku Pána našeho Ježíše Krista, jenž praví: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou,“ byla stvrzena pravda tohoto výroku výsledkem, že totiž na apoštolské Stolici vždy neporušené katolické náboženství zachováno bylo a svaté učení vždy vysoce váženo bylo. Poněvadž tedy nechceme od víry a učení jeho nikterak býti odloučení, doufáme, že uznání budeme za hodny, býti v jednom obcování, kteréž apoštolská stolice hlásá, v čemž pak záleží pravá síla křesťanského náboženství.“ Za souhlasu druhého sněmu Lyonského složili Řekové vyznání: »svatá římská církev má nejvyšší a plný primát a principát nad celou katolickou Církví, ježž že s plnou mocí obdržela od Pána samého ve sv. Petru, knížeti a hlavě apoštolů, jehož

nástupcem jest římský papež, v pravdě a pokorně si vědoma jest, a jakož jest přede všemi povinna hájiti pravdu víry, tak musí i naskytnuvší se otázky víry jejím rozsudkem rozhodnuty býti.« Florentinský koncil pak definoval: »římský papež jest pravým zástupcem Kristovým, hlavou veškeré církve a učitelem a otcem všech křesťanů; a naň vznesena jest ve sv. Petru od Pána našeho Ježíše Krista plná moc, všeobecnou církev pásti, vésti a spravovati . . .

»Přidržující se tedy věrně tradice, zděděné od počátku křesťanské víry, učíme a prohlašujeme ke cti božského svého Spasitele, ku povznesení katolického náboženství a ku spáse křesťanských národů, se souhlasem svatého koncilu, za dogma od Boha zjevené: že římský papež, mluvil-li ex cathedra, t. j. rozhoduje-li, konaje svůj úřad jako pastýř a učitel všech křesťanů, mocí své nejvyšší apoštolské autority o učení, týkajícím se víry aneb mravů, kteréž má býti zachováno od veškeré církve, jest s pomocí Boží, v osobě sv. Petra slíbenou, nadán onou neomylností, již božský Spasitel svou církev chtěl míti ozbrojenu při rozhodování o učení, týkajícího se víry aneb mravů; a že tedy taková rozhodnutí římského papeže sama o sobě, nikoli pak následkem souhlasu církve, nezměnitelnými jsou. Kdyby však někdo, čehož nedej Bůh, opovážil se odporovati této naší definici, vyobcován buď!

»Dáno v Římě ve slavném veřejném sezení ve vatikánské basilice, v roce narození Pána našeho, Ježíše Krista 1870 dne 18. července. V 25. roce našeho pontifikátu.«

Zřídka asi byl nevěře, kteráž vše nadpřirozené upírá, nadpřirozený pořádek více trnem v oku nežlí toto rozhodnutí. Dle něho měla prozřetelnost osobního Boha takovým způsobem bdíti nyní nad živoucím smrtelným člověkem, že ho uváděla »ve vší pravdu«, alespoň potud, aby ve slavné definici nikdy nepředpisoval veškeré církvi blud za článek víry. Prakticky důležitým bylo toto usnesení koncilu proto, že nové bludy, se naskytující, nyní mnohem snáze a účinněji než dosud mohly býti odsouzeny.

Dříve byla možna vytáčka, arci neodůvodněná:

Nikoli papež sám, ale jen všeobecný koncil jest neomylným. S touto vytáčkou živořil pak blud dále. Neboť nebylo možno, k vůli kterémukoli profesoru, který upadl v blud, svolávati všeobecný sněm. Rozhodnutí papežovo naopak mohlo snáze, bylo-li třeba, učiněno býti.

Když sněm promluvil, rozštěpily se řady odpůrců. Povážlivější, mezi nimi všichni biskupové, podrobili se rozhodnutí. Neboť neomylnost všeobecného sněmu církevního byla již nade vši pochybnost povýšena; všeobecný sněm pak ustanovil, že nejvyšší rozhodnutí i papeže samého neklamnou pravdu obsahují.

Z vášnivých odpůrců však utvořila se, jak známo, malá nová sekta »starokatoliků«. Tvrdili, že trvají na starém katolickém dogmatě, ačkoliv v pravdě upírali neomylnost všeobecného sněmu církevního, kterážto byla již dle starého katolického dogmata nade vši pochybnost vyvýšena. Aby se z toho odporu vykroutili, nemohli s úspěchem tvrditi, že Vatikánský sněm nebyl všeobecným. Byl tak všeobecným jako žádný jiný. Všichni biskupové byli pozváni a 535 jich bylo přítomno při hlasování. Těchto 535 biskupů pak hlasovalo tak jednomyslně pro papežskou neomylnost, jako nikdy pro jiné dogma nehlasovali biskupové jiného sněmu. Jen dva biskupové hlasovali výrokem »non placet,« tedy proti dogmatu: jeden sicilský a jeden ze Severní Ameriky; ostatně podrobili se brzy i tito, a přes 200 nepřítomných biskupů prohlásilo rovněž svůj souhlas. S úžasem hleděl nevěřící svět na katolicismus, jehož rozpad očekával, kterak jest duševně svorným, jak nebyla ani nejmenší sekta jednotlivého národa.

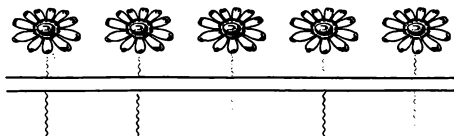
Pro takové duchovní vítězství staré katolické církve nemohly nepřátelské moci klidně spáti.

Zednáři osnovali pronásledování. I domnělý úkol Pruska, býti předním zápasníkem protestantství, zne-pokojoval srdce státníků. Prusko zvítězilo r. 1866 nad ostatním Německem, zvláště Rakouskem, Bavorskem, Hannovrem, Saskem, Württemberskem, Badenskem, Hessenskem, Nassavskem atd. Dosáhlo nadvlády

v Německu a vyloučilo z něho Rakousko. Roku 1870 byla pokořena Francie, a tak hegemonie Pruska sesílena. Nyní šlo o pokoření třetího domnělého odpůrce, totiž katolické církve; neboť chtěli mít jednotu jak na poli duchovním, tak zvláště na náboženském, avšak jednotu s Berlínem v čele.

Záminkou k přerušení smluv se Římem bylo dogma o neomylnosti papeže. S jakou bezohledností a jakými prostředky fyzické moci byl veden tento boj, jest známo. Vysoce postavení protestantští muži tvrdili: »Přestojí-li církev tento boj, staneme se též katolíky.« Tak málo pochybnosti bylo o tom, že církev nutně podlehne. Rakousko podlehlo, Francie podlehla, avšak církev nepodlehla, ta přestála tento boj. Biskupové, kněží a laikové odcházeli do žalářův a do vyhnanství. Avšak církev přemožena nebyla, díky za to věrnosti německých katolíků, obezřelosti jejich vůdcův a též pevnosti papeže Pia IX. a jeho »non possumus« (»n e m o ž n o p o v o l i t i«). Neboť šlo tehdy o věci, kde byla povolnost církve nemožná.

Zatím se Pius IX. rozloučil dne 7. února 1878 s pozemským životem, tedy s dějištěm dějin světových. Požehnání plné ovoce jeho působení však potrvá až na konec věků. Jednotliví papežové umírají, avšak papežství neumírá. Zůstává, až v den posledního soudu bojující církev se rozpadne a promění v církev vítěznou na onom světě.

Hrabě Řehoř Šuvalov, Barnabita.*)

(1805 až 1. dubna 1859.)

Do Italie, Španělska, Francie a částečně i do Německa proklesťto si křesťanství cestu již v prvních stoletích. Avšak téměř tisíc let to trvalo, nežli Rusko bylo získáno pro křesťanství.

Ještě v desátém století velkokníže Vladimír dal modle Perunu v Kyjevě udělati stříbrnou hlavu. Četné oběti, i lidské, přinášeny Perunovi. Avšak sňatek s řeckou princeznou Annou byl velkoknížeti podnětem, že se dal r. 988 pokřtiti. Perun byl ke koňskému ohonu uvázán, palicemi ubit a hozen do Dněpru. A tak počalo Rusko míti účastenství na křesťanské civilizaci evropské.

Z Cařihradu bylo Rusko získáno pro křesťanství. Toto město i jeho patriarchát byly tehdaž ještě katolickými. Odtrhly se sice na čas, za Photia, od primátu a tím od jednoty církevní; avšak trvalé zřeknutí událo se teprve asi uprostřed jedenáctého století patriarchou Michalem Cerulariem. Do toho schismata bylo, jak snadno pochopitelné, i Rusko zapleteno. Svým časem obrátily se arci Řecko a Rusko opět k jednotě církevní; tak stalo se na druhém

*) Srovnej: Rosenthal „Konvertitenbilder“, sv. 3 Odd. 2. (Šafhúzy, Hurter 1870.) str. 209 násl.

sněmu církevním v Lyoně (1274) a ve Florencii (1439). I později ještě bylo v Rusku mnoho katolíků, jak řeckého, tak latinského ritu. Nicméně v posledních stoletích hleděli ruští carové obrátiti vše na své schismatické státní náboženství, aby nejen ve věcech politických, nýbrž i náboženských jako absolutní panovníci vše ovládali. Kateřina II. (1762—1796) sice se vychloubala, že chrání každé náboženství ve své říši, ve skutečnosti však více než sedm milionů katolíků neslýchanými ukrutnostmi nutila k odpadnutí od katolické církve. Kdo nechtěl dobrovolně vstoupiti ve státní církev a uznati církevní svrchovanost císařovny, tomu byly uřezány uši a nos, zuby vytlučeny atd. Až po dnešní den trvá, byť i s přestávkami, soustavné hubení katolicismu v Rusku.

Odloučením se od Říma šel ruku v ruce vnitřní úpadek ruské církve. Od státní církve odtrhly se nescíslné sekty, jichž přívrženců páčí se asi na 14—20 milionů. Zevně drží se tito sektáři ovšem u velikém počtu státní církve, aby ušli pronásledování, avšak v srdci se jí odřekli. Z nich vyvinul se ruský nihilismus. Vyšší třídy propadly větším dílem svobodomyšlnictví, přinesenému z Německa a Francie.

To byla půda, z níž se vrátili mnozí nejušlechtlejší duchové do staré katolické církve.

K nim náleží hrabě Řehoř Šuvalov.

Šuvalov narodil se r. 1805 v Petrohradě. Když mu bylo dvanácte roků, byl odevzdán jistému protestantskému učilišti nedaleko Bernu na vychování. Tu vyrostl v nevěře. Schillerova »resignace« poutala jeho mysl. Po dokonáném vychování vrátil se do svého domova, oženil se ve věku 20 rokův a vstoupil do služeb svého panovníka. Kynula mu stkvělá životní dráha.

Dne 20. února 1841 zemřela mu v Benátkách jeho šlechtná manželka, již vroucně miloval. Seznámení se s katolicismem utvrdilo v ní přání, vrátiti se do staré církve. Různé osoby, jí blízké, učinily ten krok, na př. starší sestra Šuvalovova a hraběnka Caumont la Force, rozená kněžna Gallicinova. Manželka Šuvalovova zemřela, nevrátivši se do církve. Její

muž uměl pozdržeti uskutečnění jejího záměru, až zatím umřela. Její smrt ho hluboce bolela a naplnila jeho mysl vážnými myšlenkami. Svě tehdejší stanovisko vyznačil nám těmito slovy: »Měl jsem všechna náboženství za stejně dobrá, a věta tak pravdivá a logická: Mimo církev není spásy, zdála se mi nesmírným žvastem. Byl bych ovšem ze všech ještě některé protestantské sektě dal přednost, poněvadž se mi zdálo protestantství rozumnějším, to jest méně víry požadujícím, jedním slovem: méně křesťanským.«

V Benátkách upozornil Jesuita P. Minini hraběte na »Vyznání sv. Augustina«. Tato četba prospívala muži, prahnoucímu po pravdě. Vypráví nám o tom: »Četl jsem je bez ustání, opisoval z něho celé stránky a dělal si výpisky. Jeho filosofie mne naplňovala touhou a láskou. Jak šťastným a nadšeným jsem se cítil, nalézaje u tohoto velikého muže city a myšlenky, jež až dosud dřímaly v mé duši a jež tato četba probouzela! Shledal jsem se tam se svými pošetilostmi, se svými bludy, se svými bolestmi a se svou nadějí opět. Přál jsem si, toužil jsem, záviděl jsem, vyhledával jsem jeho lásku, jeho vělost, jeho víru.« Obraceje se pak k Bohu modlitbou, pokračuje Šuvalov: »Ó, jak poskakovalo srdce mé při čtení těchto horoucích stránek; jak jsem si přál, poznati Tebe, pochopiti Tebe; jak jsem se pln naděje a tušení šťastné budoucnosti vrhal vstříc! Díky, tisícere díky Tobě, že Jsi mi dal do rukou toto dílo, jež bylo příčinou blaženosti, již se zde na zemi těším, a oné blaženosti, již se těšiti doufám jednou na nebesích. Díky sv. Augustinu, díky však i tomu, jímž Jsi mne seznámil s touto knihou.«

Když Šuvalov jednou navštívil v Benátkách Patera Mininiho a svěřil se mu se svou touhou, státi se pravým křesťanem, doložil: »Avšak nemyslete, že se kdy stanu katolíkem;« Pater odpověděl: »Především jde o to, vejíti do domu, státi se křesťanem; pak si zvolte svou komnatu.«

Matka hraběte vrátila se před několika roky do církve katolické. Žila tehdáž v Nizze. Když Šuvalov šest neděl po smrti své manželky opouštěl Benátky,

aby se vrátil do Ruska, navštívil tam prve svou matku. Tato se zaň velice modlila a dávala na modlení, aby i on poznal pravdu. U ní se setkal s Paterem Pellegrinim S. J. i rozmlouval s ním podrobně o rozdílu katolické a ruské církve. Též se modlil a studoval náboženské otázky.

Avšak led se ještě neprolomil. Z Nizzy odcestoval Šuvalov do Bernu. Náhoda — mluvíme-li po lidsku — tomu chtěla, že den po jeho příjezdu přišel do Bernu i kníže Theodor Gallicin, ruský konvertita, a že se ubytoval v témže hostinci, v němž byl Šuvalov. »Seznámil jsem se s ním,« píše, »několik let před tím v Římě; avšak, jelikož naše náboženské názory se přímo křížovaly, neutvořil se mezi námi žádný přátelský svazek. V obyčejném běhu věcí nebyl bych býval vázán učiniti mu návštěvu, a přece se mne od té chvíle, kdy jsem zvěděl, že jest v Bernu, zmocnila mocná touha promluvit s ním. Byl to téměř jakýsi tajný pud, jenž mne k tomu hnal. Přál jsem si promluvit s ním o své manželce a říci mu, že zemřela s katolickými city. Proto mne to též potěšilo, když za několik málo hodin po svém příchodu dal se u mne ohlásiti.«

Přišli v rozmluvě na náboženské protivy. Šuvalov mínil, že to lhostejná věc, ku kterému vyznání člověk náleží. Gallicin poukázal na to, že Kristus chtěl jednu u víře jednotnou církev a nikoliv množství sobě odporujících sekt. Poukázal na modlitbu v 17. kapitole Janově, kde Kristus se modlil za tuto jednotu slovy: »Otče svatý, ostříhejž jich ve jménu svém, které jsi mi dal, aby byli jedno, jako i my . . . Ne za tyto pak toliko prosím, ale i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všickni jedno byli, jako ty, Otče, ve mně, a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby uvěřil svět, že jsi ty mne poslal. A já slávu, kterouž jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jako my jedno jsme. Já v nich, a ty ve mně, aby dokonání byli v jedno.« (Jan 17, 11—23.)

Výklad přítele jeho učinil na Šuvalova hluboký dojem. Píše: »Pochopil jsem, že, je-li jen jeden Bůh, může býti také jenom jedna víra a jedno učení,

že, je-li křesťanství pravdou, může býti též jen j e d n a Církev.

Stejný dojem učinila naň i osobnost přítele, o níž píše později: »Požehnán buď zde i na věčnosti za dobro, které prokázal tento výtečný přítel mně a mnohým jiným! S jakou láskou mne poslouchal, s jakou moudrostí se mnou mluvil o Tobě; s jakou pokorou se mnou rozmlouval o sobě samém, otevřeně mi vyznáváje, že mnoho hřešil, avšak co se stal katolíkem, že se stal zcela jiným; s jakou prostotou a horlivostí přičiňoval se o mé obrácení! Když jsem shledal, že jest tak upřímným a tak zbožným, pohleděl jsem přirozeně zpět do sebe. Pomyslel jsem si: jsme téhož stáří, z téže země, v témž společenském postavení, a přece jaký to rozdíl! Čemu jsem se zvláště divil, byla jeho prostota při všemožných obětech, jež přináší svému přesvědčení, i cítil jsem nadšení pro něho. Ctnost jeho stala se mým ideálem a mým konečným cílem.«

Z Bernu odešel Šuvalov v květnu r. 1841 do Berlína. Tam byla jeho sestra provdána za pietistického protestanta a stala se též pietistkou. U ní pobyl šest neděl. Chtěl to tedy sám zkusiti s protestantstvím a odebral se k jistému evangelickému kazateli, který byl dříve katolickým knězem.

Tento mu řekl, že jsou všechny církve »prohnilé«. Tento výrok arci nebyl povzbuzujícím pro bažícího po pravdě. S nevolí se od něho odvrátil a zkoušel to nyní s církví, v níž byl narozen. Zpovídal se a přijal Tělo Páně u jistého řeckého kněze a hovořil s ním o náboženství. Kněz řekl mu stran katolické a ruské církve toto: »Jsou to dvě sestry, proč by neměly obě vedle sebe pokojně žíti?« Šuvalov prohlédl, že tuto theorii nelze udržeti; byl by se rád s ní přece spřátelil, poněvadž na jedné straně zamiloval si katolickou církev, na druhé straně předvídal veliké oběti, jež by musil přinést, kdyby přestoupení k ní proň stalo se povinností. Neboť ruská státní církev a její mocnáři nenakládali s katolickou církví a s těmi, kteří k ní přestoupili, »příliš sestersky«.

Šuvalov uvažoval o obou »sestrách« a napsal: »Co

mne v katolických kostelích plnilo úžasem a mne povznášelo, byla hluboká sebranost mysli a skroušenost věřících, kteří poklekali; přirovnával jsem jejich skromný a pokorný způsob se zraky často tékavými a s ustavičným hovorem přemnohých svých souvěrců při službách Božích; spatřoval jsem jakousi důstojnost ve způsobě jejich modlitby; a proti své vůli musil jsem vyznati, že u katolíků jest více zbožnosti než u Řeků.« Ruský pop mínil, že ona zbožnost jest u katolíků pouhým pokrytectvím. Avšak Šuvalov měl dosti zkušenosti světa, aby prohlédl nepodstatnost tohoto výroku. Proto také neměl důvěry k ruským kněžím, poněvadž »ztratili zevnější lesk svého posvátného stavu, stavše se duchovními úředníky vlády.« Později vyslovil se o ruském kněžstvu takto: »Nechci pomlouvati kněžstvo své země a věřím, že jsou v Rusku kněží, kteří, kdyby byli katolíky, dospěli by k svatosti. Avšak, jak mohou tito ubozí kněží ze smutného stavu závislosti, v němž se nalézají, povznést se v onu výši, na níž nalézá se život, život, kterýž pak hojně dále rozděleti lze? Ach, toto duchovenstvo jest zajisté méně trestuhodné než nešťastné. Ono trpí, a nechť se nikdo neklame: je-li katolické duchovenstvo horlivější, jsou-li naše skutky četnější, máme-li dobré knihy, dobré kazatele a svaté misionáře, děkujeme za to jen pravdě a nikoliv vyššímu stupni vzdělanosti na Západě, jak tvrdí moji krajané.«

Šuvalov nyní každé neděle obcoval službám Božím v chrámě sv. Hedviky v Berlíně. Nemohl sice sledovati mše, avšak mohl se modlití. Rád by byl též poklekl ve zpovědnici, aby se zpovídal.

Pravil sám k sobě: »Jest mi třeba ctnosti, jest mi tedy i třeba vyzpovídati se, pokořiti se; snad jest to prostředek, vynalezený od lidí. Nevím, co jest svátost; avšak nechť tomu jakkoli, zpovědi jest mi třeba, abych došel svého cíle.« Připravoval se tedy, aby složil katolickému knězi všeobecnou zpověď; avšak katolíkem státi se — ještě nechtěl.

Z Berlína odcestoval Šuvalov do Boulogne-sur-Mer. Po dva měsíce zabýval se přípravou ku generální

zpovědi. Při tom studoval pilně církevní Otce prvních čtyř století, spisy kardinála Wisemanna, P. Rozavena o ruské církvi, de Maistréovy Petrohradské večery a jiné. Při tom se též modlil. »Nikdy, Bože můj,« tak napsal později ve spise o svém obrácení, »nikdy jsem se k Tobě vroucněji nemodlil, než za svého pobytu v Boulogni; avšak obraznost má byla ještě nemocna, srdce mé bylo kořistí žalu, a neměl jsem na blízku žádného vůdce, žádného lékaře duše; ve dne, v noci jsem se modlil téměř bez ustání; ó, co slz jsem tehdáž prolil! Mnohdy se mi zjevily ve spaní strašné přeludy, a často jsem se probudil s hlasitým výkřikem a tak zkormoucen v srdci, že bych byl nemohl slova promluvit; děsné představy mne sužovaly; avšak jako dobrá matka, která bdí nad svým dítětem, zjevil jsi se Ty duchu mému, ó Pane, a vnukl jsi mi myšlenky, abych udělal kříž, poklekl a prosil Tebe za sílu a víru.«

Modlitba Šuvalovova byla vyslyšena. Odešel v říjnu r. 1841 do Paříže. Tu se seznámil s abbé Petotetem, farářem u St. Louis d'Autin, a tento mu dovolil generální zpověď složit. Zápisky hraběte obsahují o tom leccos, co jest tím zajímavější, že z toho cítíme hluboce protivu mezi katolickou a ruskou církví. »Nechci,« píše, »líčiti hnutí mysli, jež jsem zakusil, svůj stud, úzkost, lítost i slzy a konečně své slasti, nebeské radosti, božské radosti! Cítil jsem se tak lehkým a přece jsem nedostal ani rozhřešení, nemohl jsem ho dostati, nebylť jsem katolíkem. Má radost byla jen předběžnou, pouhou předtuchou oné radosti, jež mne později očekávala. Ó, jak jest mocný ten hlas svědomí, který v nás působí splnění nejtrapnějšího a nejvíce pokořujícího činu, který působí, že to, co se nám nejvíce přičí, činíme s blažeností. Zdaliž není tato touha po zpovědi, kterouž pocifujeme, chceme-li se lepšími státi, důkazem, že zpověď je božským ustanovením? Cítil jsem úplně, že jest pro mne povinností a že jsem jí musil dostáti pod trestem, že nebudu míti ani okamžiku pokoje. Kdybychom byli pouhou hmotou, kdyby v nás nebylo duševního a silného prostředníka, kdyby pro-

středník ten nestál v přímém spojení s Tebou, kdybys nebyl naším vůdcem, pojali-li bychom kdy myšlenku, zpovídati se? Kdyby zpověď nebyla božským zákonem, svátostí, měli bychom pak i při potřebě vyznání statečnost ku pokorení se a odhodlanost k vykonání? Bezpochyby, že nikoliv! Není-liž konečně ona skutečnost, že katolická církev jest jediná, která zpověď zachovala v celé její ryzosti, důkazem, že jest samotna pravou, samotna božskou? Víím, že bude ukazováno na církev řecko-ruskou; avšak, kdo nepoznává, že zpověď, již tam všichni jednou v roce konají, v rukou ženatých a jurisdikce zbavených kněží, abych řekl pravdu, nic více není, leč pouhý stín svátosti? Slovo může býti totéž jako v naší církvi, avšak duch schází. Avšak litera zabíjí, duch oživuje. Jest též nemožno, aby zpověď našich odpadlých bratří působila skutečné a trvalé dobro; neboť jest v tom veliký rozdíl, jsme-li jen na okamžik touhou po dobrém zachvácení aneb když stále se cvičíme ve ctnosti a lásce k bližnímu. Katolická zpověď jest novým křtem; obnovuješ, oživuješ člověka, i opakuji, teprve od první katolické zpovědi cítíl jsem se úplně proměněným. Odpadlá řecká církev má skoro vše, co katolická církev, avšak má to ve stavu smrti, a učení její může uspokojiti vpravdě jen ty, kteří vyhledávají formu, na místě aby se zabývali obsahem. Katolická církev naopak jest tak logická a důsledná, výkony její jsou tak blahodárné a útěchy plné, že nechápu, jak může kdo váhati, přiznávatí se k ní, má-li v sobě touhu, konati dobře.«

Viděti, že Šuvalov byl církvi již velice blízkým, Bůh ho navštívil též křížkem. Jeho jedenáctiletá dceruška, pozdější manželka ruského vyslance v Římě. pana Kisseleva, trpěla zdlouhavou, velice bolestnou nemocí. Byl to otok kolena, který jí činil chůzi nemožnou.

Nesčetné noci ztrávil otec beze spánku u lože své dcerušky. Při tom však se mu stále více rozbřeskovalo, že pravou blaženost jen ve víře a zříkání se věcí pozemských naléztí možno.

V tu dobu setkal se Šuvalov s knížetem Janem Gagarinem. Nalézáme v zápiscích jeho o obcování s ním toto: »Kníže Gagarin nikdy neopustil svou víru v křesťanství a cítil vždy jako vyvolené duše, kouzlo pravdy, t. j. katolického náboženství. Znali jsme se dříve za dob zábav, a nyní jsme se opět setkali; on vesel, čilý, zaměstnaný tisícerými plány, které všesky selhaly, hledající pravdu a pak opět před ní na útěku, zkrátka, rozdělen mezi Tebe a svět . . . Já smuten, nešťasten, trýzněn a přece s nadějí v lepší, jasnější budoucnost. Laskavě a přátelsky sblížil se se mnou; věděl jsem, že duše jeho jest katolická; spolu jsem cítil jaksi potřebu, říci mu, co se dělo v mojí. Jak rychle jsme si porozuměli! A byla to nutná věc: Ty jsi byl páskou, která nás pojila. Byli jsme rádi pospolu i zvykli jsme tomu brzy tak, že jsme skoro všesky večery ztrávili spolu čtouce a studující . . . Mluvil jsem s ním o své ženě, o jejím překrásném životě a ještě krásnější smrti; o výčitkách, jež mi dělalo svědomí a o nepřekonatelné touze, jež se mne zmocnila. I on mi povídal o svých přáních, a zvláště o své víře; divil jsem se, záviděl jsem mu, láska ku pravdě rozplaměňovala nás vzájemně. Přátelství jeho přispělo velice ku spáse mé. Z četných děl, jež jsme spolu četli, zasluhuji zvláštní zmínky dílo patera Rozavena, jež jsem již v Bologni četl, symboliku Möhlerovu a jedno ruské dílo od Muravěva. Toto má název: »Pravda v církvi všeobecné« a účel dokázati, že řecko-ruská církev je církví katolickou. Žasli jsme často nad zmatkem, jaký panuje u starých našich souvěrců mezi dogmatickými otázkami a takovými, které se týkají pouze zevnějších obyčejů. Což nevědí, že my neupíráme řecké církvi stáří a krásu jejího ritu? Což nevědí, že v některých katolických kostelích zevnější obyčeje se různí od římských, a že při přezádoucím spojení obou církví by o tom nebylo řeči, aby se Rusku vzaly jeho ctihodné obyčeje a jeho stkvostné ceremonie? Rusko by zajisté podrželo i svůj křest potápěním ve vodě, jako kostely Milánské svou liturgii, iako řecká sjednocená církev své krásné

modlitby i kvašený chléb a večeři Páně pod obojí způsobou: vše, zkrátka vše, vyjímaje dogmata, v nichž nesouhlasí s pravdou.»

»Avšak tuto pravdu, ó kéž by ji Rusové přece přijali a pro ni se prohlásili; pak by se k nim vrátil život se svou činností a účinností. Nechť se neklamou: Větev, oddělená od kmene, může žítí jen dále, dokud v ní jest míza; vyschla-li, musí větev uschnouti. Nechť netěší se obyčejnou výmluvou, že to, co nás dělí, jest nepatrné, že o tom není třeba mluvit.»

»Smutný to blud! V dogmatice jest vše podstatným. Což nezahyne loď, která se blíže přístavu ztroskotá, právě tak jako ta, která se v širém moři překotila? Co nás dělí, jest propast, avšak propast, kterou snadno překročiti.»

»Veliký krok, ježž nutno učiniti, záleží v uznání jednoty a autority: autority onoho vysokého tribunálu, jenž počíná ve večeřadle Jerusalemském a jest dosud v chrámě sv. Petra v Římě.»

»Avšak Rusové raději přikládají autoritu synodě beze vši nezávislosti, která byla teprve nedávno povstala a od světského panovníka vynalezena byla. Od koho měl Petr Veliký, geniální a mohutný muž, poslání, pořádati církevní záležitosti? Odkud se vzalo jeho právo býti nástupcem apoštolův? A jest mezi mými krajany — dovolávám se jejich upřímnosti — jediný, který věří v autoritu, v neomylnost oné synody? Zajisté nikoliv! Nuže, možno-li žádati, aby se rozumný tvor dobrovolně podrobil autoritě, která jest snad podrobena bludu? Neomylnost jest nutnou podmínkou bezpečnosti, jistoty, víry. Tato neomylnost jest však výhradním majetkem jen církve katolické a jen katolíci v ni věří.»

»Kdyby autoritu církve uznali, pak by neměli naši odpladlí bratři žádných obtíží, spojití se s námi opět ve věcech, které nás dělí; uznali by očištec, v nějž skutečně věří a vycházení Svatého Ducha, otázku, kteráž, abych pravdu řekl, na jejich straně jest pouhým nedorozuměním . . .»

»Ostatně nepopírá ruská synoda formálně tohoto dogmatu, a ač její bohoslovci ho nepřipouštějí, přece

podivným způsobem právě táž synoda r. 1839 nepožadovala od nešťastných sjednocených Řeků, kteří byli násilně od církve odtrženi, žádného odvolání, žádného nového vyznání víry o této předůležité věci.«

Zatím se přiblížil 10. únor r. 1842, úmrtní den převroucně milované, zbožné manželky Šuvalovovy. Přijala od něho několik hodin před smrtí slib, že stane se katolíkem.

Šuvalov cítil nutnost, jíti tohoto dne ke sv. přijímání. Avšak přes svůj slib a ač již se zpovídal katolickému knězi, domníval se přece, že může jíti ještě k přijímání v ruské kapli na vyslanectví. Gagarin připojil se k němu. Šuvalovovy zápisky vypravují: »Přistupovali jsme tedy ke svatému stolu v tomto kostele; byli jsme v tomto okamžiku plni horlivosti a dobré vůle.«

»Pravda byla naším jediným cílem, naší jedinou touhou, i cítili jsme, že jsme schopni obětovati jí všechno. Toto přijímání bylo pro nás poslední zkouškou, posledním voláním po pravdě. Nuže, Tys nás vyslyšel, ó Pane, i přes odpor, jenž v našem jednání byl proti pravým zásadám; neboť od té chvíle ustoupila naše nerozhodnost, Tys nás osvitil oba zářným způsobem; my neměli již prázdné pochybnosti, byli jsme pevně odhodláni, stát se katolíky. Jedním slovem bylo to poslední přijímání v řeckém kostele.«

»Byli to krásní dnové! Přítel můj, hodnější než já, byl zahrnut větší milostí: vstoupil přede mnou do církve a odhodlal se zároveň k tomu, že pod praporem sv. Ignáce posvěti celý svůj život Tobě.«

Toto předsevzetí Gagarin splnil, neboť vstoupil později do řádu Tovaryšstva Ježíšova.

Suvalov, Gagarin a Gallicin, který nyní přibyl též do Paříže, navštěvovali společně kázání Patera Ravnana. Den po posledním kázání šel Šuvalov k Ravnanovi a prohlásil mu: »Otče, nepřicházím k vám, abych se vás otázel, zdali se mám stát katolíkem; jsem jím od srdce a přesvědčení mé jest dokonalé, jsem odhodlán, obětovati vše za svou víru.«

Ravignan odložil zatím složení vyznání ještě na pozdější dobu. Šuvalov věnoval se dále modlitbě a studiu, obcoval těž s horlivými katolíky a ruskými konvertity: s hrabětem Petrem Jermolovem a s hraběnkou Švěčinovou.

Dne 6. ledna r. 1843 směl Šuvalov konečně složit vyznání katolické víry. Zdálo se, že ho Bůh chce zvláštním vyslyšením modlitby posílit a odměnit. Mladá hraběnka de Maistre byla v Nizze vyléčena z těžké nemoci příkládáním ostateků kanovníka Buffala, který zemřel r. 1836, zanechav po sobě pověst svatého. Šuvalov myslil též, uzdraviti svou nemocnou dcerušku. Dal si zaslati ostatek onoho kanovníka a v den svého přestoupení položil jej na nemocnou nohu dceruščinu, poklekl k ní a modlil se. Sotva byla modlitba ukončena, zvolala dceruška: »Jsem uzdravena.« Pozvedla se z lůžka, k němuž byla po mnoho měsíců upoutána, a vrhla se otci do náručí. Co pocítil Šuvalov, píše těmito slovy: »Led mé duše roztál, miloval jsem, věřil jsem najednou, a mocný byl pocit mé lásky a víry; víra má, potud holá a suchá, byla provázena nevýslovnou rozkoší. Nelze mi pomysleti na ten okamžik, aniž bych proléval proudy slz!«

Když Šuvalov navrátil se do církve, toužil po vyšší dokonalosti, t. j. po tom, vstoupiti do nějakého řádu. »Neměl jsem čeho pohledávati ve světě,« tak píše, »a stárnouti v hodovních síních zdálo se mi nechutným a směšným. Byl bych mohl ve své vlasti opět nastoupiti nějakou dráhu, avšak která dráha by mne byla ještě vábila? Bůh mne chtěl míti sobě na blízku. Viděl jsem před sebou dráhu svou otevřenou; ležela přede mnou, byla to cesta k nebi. Poněvadž jsem však v Rusku nemohl se hlásiti veřejně za katolíka, byl bych býval obmezován ve svém náboženském přesvědčení; bylo mi nemožno, přizpůsobiti potřeby svého srdce nejtrapnějším poutům. Ne, ne, pravím to s radostí, žádná dráha mne nevábila; ctižádost, důstojnosti, vše se mi zdálo bídnou a klamnou věcí. Cítil jsem, že se mi stal potřebou dobrý život, život dobrých skutků, život v Bohu.«

»Veden Paterem Ponlevoyem a známým již P. Ravignanem, seznal jsem svůj cíl. Objevil se mi v plné své kráse, a kdyby mi to byli tehdáž dovolili, nebyl bych se již více navrátil do světa. Avšak kněží, Bohem vedení, znali mne lépe, než jsem se znal já sám; mé srdce nebylo ještě dosti zaujato. Plod nebyl ještě zralým, nebylo ho proto lze utrhnouti. Musil jsem se ještě podrobiti zkouškám. Bylo třeba, abych probouzen milostí, konečně zvolal: Nikoliv, nemohu již zůstatí ve světě, klášterní život jest mi potřebou, tak, jak jsem zvolal před několika lety dříve: Nikoliv, nesmím již zůstatí v odpadlictví, pravda jest mi potřebou.«

Roku 1854 bylo Šuvalovu cestovati do Ruska za svými záležitostmi. Část léta strávil v Petrohradě u svého bratra a v Peterhofě, residenci císařské rodiny. Podává o tom zprávu: »Kdybych byl v duševní příčině požíval své svobody, byl by mi býval pobyt v Petrohradě velice příjemným. V rodině mého výborného bratra, jehož jsem z plné duše miloval, obklopen přátely a příbuznými a od carové-matky vítán s onou dobrotivostí, na niž jsem u Jejího Veličenstva byl ode dávna uvykl, byl bych býval, pravím to opět, velice šťasten. Avšak obmezování a ustavičná pouta, jimž jsem se musil podrobovati, činily mi další pobyt ve vlasti nemožným.«

»Nemohl jsem uvyknouti všem těm trapným požadavkům neustálé obezřelosti i musil jsem opětne opustiti vlast. Učinil jsem to s bolestí. Ó, život v rodině jest vyhnanci tak milý a vzduch ve vlasti vždy tak osvěžující! Ano, s bolestí jsem odejel, a přece též s pocitem, mně od té doby neznámým; neboť právě v Peterhofě, uprostřed vzpomínek na své dětství a ustavičných vyražení, vysvitla mi náhle velitelská nutnost, že musím svět a vše, co mi nejdražší, opustiti a zasvětití život svůj klášteru.«

»Nevěděl jsem ještě, pro který řád mne Bůh určil, avšak zdálo se mi jistým, že mne povolal za řeholníka. Když jsem se loučil s císařovnou, bylo pro mne velice trapnou věcí, musiti odpovídati v neurčitých výrazech na otázky stran času, kdy se vrá-

tím. A když jsem objímal bratra, cítil jsem, jak se mi srdce svíralo. Bylo to snad poslední s Bohem!»

Roku 1856 bylo Šuvalovu možno splnití žádoucí touhu po stavu řeholním. Se schválením P. Ravignana, jeho duchovního vůdce, vstoupil v Monze do noviciátu Barnabitů.

«Ó, jak jsem se cítil šťastným,» píše, «že náležím nyní náboženské rodině, jejíž působnost pojímá v sebe všechny dobré skutky: kázání, vyučování mládeže, duchovní správu, podporování chudých, nemocných a vězňův. Avšak jak nehodným jsem se cítil ve společnosti mužů, kteří se v tichosti obětují, jak pravil ochrance a přítel našeho řádu, svatý Karel, který, kdykoliv prodléval v našem domě sv. Barnabáše, tak daleko zacházel, že našemu novici prabídně talíře umýval, on, jehož památka a duch žije mezi námi.»

«Pravím, že láska mezi řeholníky jest vroucnější než ve světě, ale dokládám, že ta láska jest také šlechetnější. Zakusil jsem pravdu toho. Já zajisté miloval svou vlast. Kdož pak nemiluje zemi, v níž se zrodil? Avšak pravou lásku, křesťanskou lásku k ní seznal jsem teprve v noviciátě. Ano, láska k vlasti má pro mne nyní ušlechtlejší a vznešenější cíl než dříve. Miluji její slávu, přeji si, aby byla šťastná; tato sláva, toto štěstí záleží však v držení pravdy a šíření jí mezi národy, kteří jí neznají. Jistě, opakuji to, teprve v noviciátě vypučela pravá láska k vlasti v srdci mém. Do té doby jsem se jí nemnoho zabýval se stanoviska duševního, a za obrácení Ruska jsem se velice málo modlil; avšak v tomto tichém, modlitbě zasvěceném životě, časem jsem pochopil, že účelem mé modlitby, vedle mé vlastní spásy, po celý můj život musí býti návrat tohoto velikého národa k náboženské jednotě. Chápal jsem to a prosil Boha za vyslyšení. Pane, nedovolily-li mi moje poměry, abych sloužil vlasti své v boji za ni, tedy alespoň moje modlitba a můj život, pokud toho třeba, jest jí v budoucnosti posvěcen; nechť přispějí k nádherné budově jejího duševního obrození třeba jen písečným zrnkem!»

Šuvalov cítil se šťastným, šťastnějším v chudobném rouše řeholním, než ve stkvělé husarské uniformě za svého mládí, šťastnějším ve své chudé kobce, než v carském paláci petrohradském.

»A proč,« volá, »proč bych se nepokládal za šťastna? Byl jsem vyvolen z lůna milionův odštěpivších se Řekův, abych měl podílu na počtu Rusův, ach, tak obmezeném, kteří se obrátili, počet, který zajisté víc a více poroste; neboť Pán pravil: Bude j e d e n ovčinec a j e d e n pastýř. Jsme jen prvotiny této jednoty, po níž každý křesťan toužiti musí a kteráž se usku-teční. Nebojte se: námahy a naše modlitby naleznou milost před Bohem: Rusko stane se k a t o - l i c k ý m!«

Avšak člověk míní, Pán Bůh mění! Zde na zemi nebylo popřáno našemu konvertitovi dlouhého života, aby pracoval a modlil se za svou vlast.

Dne 18. září 1857 byl v Miláně vysvěcen na kněze. Avšak již 1. dubna r. 1859 povolal ho Bůh do lepšího života. Tam modlí se nyní u Božího trůnu za návrat své vlasti k jednotě katolické církve.

Kníže Dmitrij Golicyn, kněz. *)

(1770 až 6. května 1840.)

K nejslavnějším knížecím rodinám náležejí v Rusku knížata Golicynové. Odvozují svůj původ od Gedimina, velkoknížete Litevského.

Jistý kníže Golicyn byl v předešlém století ruským vyslancem v Haagu. Jemu narodil se r. 1770 syn, kterýž dostal jméno Dmitrij. Když mu bylo devět roků, bylo třeba pomýšleti na jeho vědecké vzdělání.

Zamýšleno proto, usaditi se nejprve v Ženevě; avšak rozhodnuto bylo konečně pro Münster a matka odebrala se tam se synem. Známost kněžny se šlechtným sv. pánem z Fürstenberka a se zbožným Overbergem rozhodla, nikoli sice za příčinou věrně katolického smýšlení, nýbrž pro jiné jich osobní vlastnosti. Matka mladého knížete praví sama: »U barona Fürstenberka, jehož hlubokým rozumem tajiti se nechci, přičítala jsem jeho křesťanství toliko na vrub jeho výchování, i vyprosila jsem si ihned od něho, aby mne nechtěl obracet na víru, ježto, co se Boha dotýče, nemohu v sobě snésti ničeho, co ve mně sám nestvořil; jen o světlo že bych jej prosila, a

*) Srov. Lemcke, O. S. B., Život a působení knížete Demetria Gallicina. (Münster, 1861). — Rosenthal: „Konvertitenbilder“, Bd. 3. Abth. 2. (Schaffhúzy, Hurter 1870.)

tomu že jest mé srdce otevřeno.* Rodiče knížete nále-
želi totiž, ač byla matka katolicky pokřtěna, úplně
k nevěřícím lidem směru Diderotova a Hamannova.

Dmitrij měl býti vychován k státní aneb vo-
jenské službě ruské, a proto dáni mu byli různí,
k těmto oborům nutní učitelé. Avšak mělo se mu
též dostati nějakého náboženského vyučování: a komu
mělo býti toto svěřeno? Matka zbavila se rozpaků
tím, že je vzala na sebe; chtěla svému synu a o dvě
léta starší jeho sestře přednáseti křesťanství zcela ob-
jektivně i historicky a ponechati volbu konfesse sa-
mým dětem v pozdějším věku. Sáhla tedy k spisům,
pojednávajícím o křesťanství, zvláště k Novému Zá-
konu. Výsledek byl, že se sama obrátila k víře a
církvi a dne 28. srpna 1783 ponejprv opět od svého
dětství přijala sv. svátosti.

Nyní to byla pochopitelná věc, že i Dmitrij při-
dal se ke katolictví. Jeho otec klidně to snesl, ač byl
sám zevně protestantem, v srdci však nevěřícím a
vedle toho osobním přítelem Voltairovým. Když
však jeho syn dosáhl 22 let věku svého, chtěl, aby
šel do Petrohradu a vstoupil do carovy gardy. To
však nebylo přáním matčiným. Jelikož jeden mladý
kněz z Münsteru, jménem Brosius, měl úmysl jíti
jako misionář do Ameriky, napadla ji myšlenka, po-
slati svého syna s ním na cesty, aby poznal svět a
lidi. Její manžel schválil její záměr. Jako ctitel Wa-
shingtonův a Jeffersonův doporučoval svému synu,
aby zjednal si přístup k těmto mužům; avšak matka
upozornila ho na prvního a tehdaž jediného biskupa
Spojených Států, Johna Carrolla. A tak opustil Dmitrij
r. 1792 Evropu.

Ve Spojených Státech bylo tehdaž nadmíru málo
kněží. Zvláště byli to někteří, revoluci vypuzení
Francouzi. S nimi přišlo pět seminaristů, kteří utvo-
řili v Baltimore jakýsi seminář. K těm odebral se
Golicyn a již po dvou měsících psal do Münsteru,
»že s tělem i duší věnoval se službě Boží a blahu
svého bližního v Americe. A že toto jeho odhodlání
stalo se pro nutkavou potřebu pracovníků na vinici
Páně, jelikož duchovní v této zemi často 40 až 50

hodin cesty, ba i více musí cestovati, aby věřícím poskytli prostředků ku spasení. Že nepochybuje o tom že vzhledem k obtížné práci, již vyžaduje takového povolání, nebude moci býti zneuznána vážnost tohoto povolání.*

Tato zpráva učinila arci v Münsteru mohutnou sensaci. Po jiných předcházejících událostech psala matka synovi dne 20. března 1794: »Rozhodná chvíle pro tvůj celý pozemský život, kterýžto ti má býti pouhou přípravou pro věčnost, přišla nyní, jak poznáš ze dvou přiložených dopisů, které jsem v krátké době za sebou od otce Tvého obdržela. Dle obsahu těchto dopisů zůstává Ti volba jen dvou cest. Předně: Rozhodneš-li se pro světský život, musíš se ihned bez prodlení vrátiti sem, abys se co nejspěšněji odebral do Ruska, kamž Tě volá rozkaz carevny, abys tam nastoupil dráhu, k níž Tě určil Tvůj otec. Za druhé: Vstoupíš-li do stavu kněžského, pro nějž jsi se sám rozhodl, musíš se bez prodlení vyjádřiti otci svému, a sice uctivým, avšak spolu pevným a rozhodným způsobem, tak aby nezůstalo žádné pochybnosti, ani žádné naděje, odvrátiti Tě od Tvého předsevzetí.*

Jinak než matka smýšlel otec. Avšak i u něho jeví se jakási šlechetnost. Psal své manželce mezi jiným ve příčině syna svého: »Zdá se, že on jest sám u sebe již rozhodnut, že nečeká na naše dopisy, aby se rozhodl, zdali se má vrátiti do Evropy aneb nikoliv, a že se nestará při svém jednání ani o mé neschvalování. Nu, on nikdy nedosáhne mého souhlasu aneb svolení, aby směl vstoupiti do stavu duchovního; avšak dávám Ti své slovo, že, kdybych se s ním opět jednou sešel, bych ho co nejlépe uvítal a že bych si nedovolil ani jednoho tvrdého slova, tím méně pak se k němu zachoval pyšně a urážlivě. Mitrij mi dává na srozuměnou, že se zřiká dobrovolně dědictví svého. Avšak on neví, že vstoupením do stavu duchovního beze všeho dalšího jest vyděděn, ne sice mnou (neboť ujišťuji Tě, že mi to ani zdaleka ještě nena-padlo), nýbrž zákony naší země. Není příkladu u nás, aby muž našeho stavu se byl stal knězem; mnozi ovšem byli mnichy. Pak jest však také první věcí,

kterou člověk učiní, vstupuje-li do toho stavu, že složí slib chudoby, že se totiž zřekne všech svých statků. Ujme se jich pak ihned rodina, ač, nepostaral-li se mnich dříve o to, aby je odkázal klášteřu.«

Kníže Golicyn zůstal svému svatému povolání věren.

Dne 16. března 1795 byl vysvěcen na kněze; byl druhým knězem, kterýž vůbec byl vysvěcen ve Spojených Státech. Vzdal se svého knížecího titule a přijal jméno Schmidt.

Mladému knězi nastal nyní život horlivé pastýřské činnosti. Bylo mu zápasiti s velikými obtížemi; neboť katolické obce ve Spojených Státech byly tehdaž příliš nakaženy demokratickými tendencemi protestantských sekt; pohlíženo na kněze téměř jen jako na sluhu od obce ustanoveného, a nikoliv jako na vyšší osobu církevní, z vůle Boží poslanou. Tyto nepříznivé poměry byly to as také, které přiměly Golicyna, že se vzdal jiných postavení a založil v západní Pennsylvanii novou obec. Biskup dal své svolení a tak se odebral Golicyn r. 1799 tam a založil osadu na horách Alleghanských na rozhraní Ohia a Susquehanny. Tu bylo tedy v následujících čtyřiceti letech až do jeho smrti jeviště jeho obětavého a blahodárného působení. Položil základy k pozdějšímu městečku Loreto a k jiným sousedním místům. Golicynova osada byla hlavní částí hrabství Cambria, zorganizovaného r. 1807; bylo naproti okolnímu protestantskému obyvatelstvu nazváno hrabstvím katolickým. »A to vším právem,« praví životopisec Golicynův. Neboť přijde-li cestující, přístupný náboženským dojmům, z východních okresů Pennsylvanie, obsazených zcela pod protestantským vlivem, do tohoto hrabství, jest mu, jakoby přišel ze suché pouště do kvetoucí oasy, kdežto možno cestovati po celé dny, jinými kraji, které prostranností, obyvatelstvem a bohatstvím jsou dvakrát, třikrát znamenitější aniž pozorovati jakékoli známky, že lidé tam bydlící přiznávají se k jakémukoli náboženství. Domníváme se zde, že jsme přišli do starokřesťanské jakési země; neboť malá Cambria má deset kostelů a

3 kláštery. Vše to vyšlo z Loreta, ke všemu položil Golicyn základy.«

Benediktinský kněz Lemcke, kterýž později se dělil s Golicynem o práci, popisuje nám, jak Golicyn na svých missijních cestách navštěvoval chudé. »Tu pak sedával kníže, obklopen veselými dětmi, jimž přinesl krásné obrázky, a jídal svou polévku z mléka aneb několik zemčat. Byl vůbec neobyčejně šetrným jedlíkem. Lidé o něm říkali: »On nejí více nežli kuře, a od kuřete nejí nic jiného leč vejce.«

»Jednou přišel do venkovského stavení, aby si poněkud odpočinul. Dorostlá dcera vyjíždí si v kuchyni na matku drzími, nevázanými slovy.. Golicyn, jenž sedí ve světnici a modlí se svůj breviř, slyší to a rychle povstává, jde do kuchyně, bere mladou dámu za ruku a nutí ji, aby klekla před matkou a odprosila ji a aby si to pro vždycky pamatovala, dává jí dva řádné políčky. Vypravovala mi sama tento příběh a sice se slzami díků v očích . . .

O hmotné prostředky hleděla se starati Golicynova matka z Münsteru. Jak ráda by byla spatřila opět jednou syna svého! Pozvala ho na návštěvu do Evropy. Jak rád by byl i Dmitrij uposlechl pozvání! Avšak láska k jeho stádcí pohnula ho, aby ho neopouštěl. Nespatřil již nikdy svých rodičů. Avšak psal v červnu 1803 své matce: »Nesmím na to pomyslit; srdce se mi chvěje v těle; jest mi tak, jako bych Tě musil ještě jednou spatřiti, abych pokojně a v míru se rozloučil s tímto zlým světem. Bůh ví, co by bylo v případě tom nejlepšího a nejvíce sloužilo k Jeho cti; avšak dle zdání nevypadá to tak, jako by se to mohlo tak hned státi. Kněží ubývá, místo aby jich přibývalo, a počet katolíků roste. Víím, že jsi ve věcech těch úplně oddána do vůle Boží, ba daleko více nežli já, a že si ničeho nežádáš, leč abys mne viděla za hrobem v lůně Otce nebeského. Avšak byl bych šťasten, kdybych se mohl položit k Tvým nohám, smáčeti je svými slzami, přijmouti od Tebe požehnání a uslyšeti z Tvých úst, že jsi mi vše odpustila; to by mi bylo milejší nežli všechny poklady světa. Jest mi, jako by těžce spočinula ruka Páně nade mnou pro mou

dřívější neposlušnost a nedbalost Tvých dobrých napomenutí. Nikdy jsem to hlouběji nepocítil, až nyní, kdy musím na vlastní oči viděti, jak ta zlořečená svoboda, nevázaná neposlušnost a falešný stud připravuje přemnohým duším záhubu. Připadá mi, že as celý svůj život zde nestrávím; člověk jest zde vydán tolika pokušením, že bych byl rád, kdybych mohl život svůj ukončiti na místě, kde bych neměl žádné zodpovědnosti leč za svou duši.»

Dne 16. května 1803 zemřel náhle otec Golicynův. Matka psala biskupovi, kterému byl Dmitrij podřízen, by ho přiměl k cestě do Evropy. Když však Dmitrij přání tomu nevyhověl, psala mu jeho zbožná matka: »Jakkoli to působí bolest mému srdci mateřskému, že se musím odříci naděje, obejmouti milovaného syna, mohu přece v pravdě říci, že list Tvůj, jenž mi oznámil tuto zprávu, mně poskytl největší útěchy, jaké si přeji nalézti na světě. Zcela v souhlase s mým smýšlením a přáním jest každý řádek toho milého listu. Též jsi porozuměl zcela dle mého přání řádkům vyškrtnutým v dopise mém k biskupovi, v nichž psala jsem, že tvé přítomnosti nutně jest třeba, jakož i slovům nad nimi napsaným, v nichž označena přítomnost tvá jen jako žádoucí. V záležitostech, jichž málo dbám aneb zcela neznalá jsem, musím, poněvadž se týkají zájmů mých dětí, poraditi se se znalci a řídit se radou jejich, pokud tím netrpí zájmy vyšší a lepší. To se mi zdálo, že jest možno alespoň v tomto případě, když jsem dle jejich rady měla psáti biskupovi, že jest Tvé přítomnosti nevyhnutelně potřebí. Neměla jsem však jistoty, že by osobní přítomnost pomohla k záchraně našeho jmění; naproti tomu tanula mi na mysli živě možnost, že by Tvá missie tím trpěti mohla, kdybys se náhle vzdálil, a tato myšlenka přinutila mne změniti »il est absolument nécessaire« v »on dit,« »on croit qu'il est nécessaire.« Chvála budiž Bohu, jenž vše k nejlepšímu obrátil a dále povede, budeme-li chtíti jen to nejlepší — totiž čest a slávu Jeho ve všech věcech a, pokud to naše krátkozrakost dovoluje, i ve všech svých skutcích míti na mysli a vyhledávati . . .«

Dne 27. dubna 1806 zemřela i matka Golicynova. Hrabě Bedřich Leopold Stolberg psal za tou příčinou našemu missionáři: »Pochválen buď Ježíš Kristus! Ona ho chválí nyní lépe nežli my, nejdražší Mitri! Nemohu milovaného syna své nejdražší přítelkyně jmenovati jinak, než ona ho jmenovala, a vy mi to zajisté dovolíte — ona ho chválí nyní lépe než my; avšak i my ho chceme chváliti, jak můžeme a nikoliv jen vůbec; neboť to se rozumí samo sebou, a máme to činiti každým dechem, avšak zvláště nyní za to, že Vaši nebeskou matku tak nevýslovně obdařil milosti svou. Navštívil ji dlouhým, nevýslovně bolestným utrpením a v utrpení stál nevýslovně blízko při ní. Byla mu podobna utrpením, aby mu byla tím podobnější u věčné blaženosti. Není toho třeba, abych Vám, nejlepší Mitri, povídal, jakým andělem byla Vaše matka. avšak mně jest toho třeba, abych v hlubokém svém žalu Vám řekl, že od té chvíle, co jsem ji poznal, na ni mysliti nemohu bez nejhlubší úcty, nejsrdečnější lásky a s radostí nad svazkem, ježž Bůh z milosrdenství nade mnou upoutal mezi ní a mnou. Duše má jest hluboce zarmoucená, avšak duch můj se zároveň raduje; neboť ona došla cíle a pomáhati bude jen ještě budoucí svou přímluvou. Radujte se, nejdražší Mitri, že jste synem světice, že jste jí již zde učinil velikou radost, že víte, s jakou nevýslovnou láskou mateřskou za Vás prosí, toť veliké štěstí. Podávám Vám ruku tam přes moře a spojuji se v duchu s Vámi a s blaženou zesnulou, pozdravem poutníků pozemských a dokonalých: Pochválen buď Ježíš Kristus na věky!«

Zemřelá kněžna podporovala, jak podotknuto, s mateřskou péčí syna svého. Neposílala mu jen peníze, nýbrž také knihy, růžence, ba i různé šatstvo pro chudé dívky jeho osady. Vyšila mu s dcerou a hraběnkou Stolbergovou vzácný ornát mešní. Dmitrij jej měl ve veliké uctivosti a přál si v něm býti pohřben. Po smrti rodičů hleděla dcera dle sil svých bratru dále pomáhati. Týž však se pro dobro své osady velice zadlužil. Proto prodal Overberg se svolením sestry drahocennou, od kněžny zanechanou sbírku drahokamů králi nizozemskému, bývalému kamarádu Dmitrijovu.

R. 1809 zřízena ve Filadelfii biskupská stolice. Práním osadníků by bylo bývalo, aby Golicyň se stal tam biskupem; avšak pokorný missionář uměl se tomu vyhnouti. Naproti tomu přijal trnitý úřad generálního vikáře. Biskup Kenrick, který byl jmenován administrátorem diecése filadelfské, vyslovil mu své politování, že nikoliv jemu, sešedivělému a zkušenému missionáři břímně to uloženo nebylo. Dodává: »Co mne při tom těší, jest uvážení, že budu míti v diecési rozhodně učené a horlivé spolupracovníky, mezi nimiž obhájce katolické víry stojí na prvním místě. Doufám, že ony dary, jichž použito bylo již tak dlouho a s takovým výsledkem s kazatelnou a tiskem k obhájení našeho svatého náboženství, věnovány budou i nadále týmž velikým účelům a sice v téže diecési, kteráž z nich již tak mnohý užitek sklídila, a že Vaše rady, Vaše modlitby a přičinění silnou pomoci mi budou ve vážných povinnostech mého úřadu.«

Název »obhájce katolické víry« získala missionář zvláště jeho spisovatelská činnost, již vystupoval proti kacířství a chránil katolickou víru proti jeho námitkám. Protestantští zeloté způsobili různé výtržnosti; v Bostoně na př. vypálili ženský klášter. Naproti směru těchto mužů končí Golicyň jeden ze svých spisů těmito slovy: »Styděti byste se měli přece, že jste tak pozadu za duchem času, v němž žijeme, Vy, kteří žijete a vychováni jste v zemi, v níž se lidé domnívají znáti jedině pravou svobodu . . . Jest nemožno, byste byli tak pošetilými, pánové, byste věřili, že budete s to způsobiti, co anglická vláda se svou veškerou mocí vojenskou, se všemi svými poklady, se všemi svými edikty náboženskými, se všemi svými krvavými pronásledováními a popravami nebyla s to vykonati, a čeho se po marných pokusech po více než 200 letech musila bez naděje zříci.«

Touto svou činností spisovatelskou zajisté Golicyň vykonal veliké věci. Pečoval též o to, aby jeho spisy rozšířeny byly široko daleko, jako to činili protestanté se svými traktáty.

Konečně postavil Bůh jeho činnosti metu. Golicyň

zemřel dne 6. května 1840 ve věku 70 roků, aniž kdy již spatřil své otčiny neb svých příbuzných. O jeho pohřbu napsáno: »Každý ho chtěl alespoň jednou ještě spatřiti; mnozí z těch, kteří se k němu prodrali, líbali mu ztuhlé ruce, i bylo třeba použití násilí, aby mohla býti zavřena rakev. Pater Lemcke posuzuje nebožtíka takto: »Nikdy, i při nejkrutších zkouškách, neopustila ho pevná, rozhodná vůle, s níž se rozhodl a rozhodnutí provedl, ba ani na úmrtním loži. Když po bolestné nemoci v nevýslovném trápení, jež s trpělivostí a statečností snášel, zesnul, pravil jeden z přítomných pohlížeje, delší dobu na mrtvého: „Zdaliž nevypadá jako starý hrdina válečný, kterýž právě vydobyl vítězství?“

Daniel O'Connel.

(1775 až do 15. května 1847.)

Kristus Pán byl osočován a pronásledován a zemřel na kříži. Přívržencům svým však pravil, že není učeník nad mistra, že i oni budou osočováni a pronásledováni. A skutečně, které náboženství bylo vytrpělo krutější pronásledování, než křesťanské náboženství v prvních třech stoletích svého bytí! Býti pronásledovánu jest tedy pečeti pravého náboženství Kristova, a Kristus sám blahoslavl ty, kteří jsou pronásledováni pro spravedlnost.

I když větší větve se oddělily od stromu, jenž vyrostl z hořčičného semene Kristem zasazeného, zůstalo pronásledování známkou původního stromu. Neboť, kde kdy ruská státní církev, aneb některá z odpadlých církví protestantských jen přibližně zakusila podobných pronásledování, jako církev katolická: a to nejen od pohanů, jako na př. v Číně a Japonsku, ale i od odpadlých křesťanů samých? Příkladem pronásledování se strany schismaticů jest nám Polsko, a se strany haeretiků ubohé, šlapané Irsko. Pronásledování tato byla tím křiklavější, ježto pronásledovatelé zuřili proti církvi svých vlastních otců, a od obětí svých požadovali odpadlictví od staré dědičné i historicky oprávněné víry. Pohanští caesarové římsí alespoň zdánlivě se mohli omlouvati, že hájiti chtěli své zděděné modlářství proti křesťanství nově vystupujícímu.

Irsko bylo již dávno zotročeno od Anglicka.

A přece bojovalo s pravým hrdinstvím pro sesazeného s trůnu krále Jakuba II., kterýžto se k němu utekl. I ženy a dívky irské konaly hrdinské skutky. Avšak irské vojsko zákonného krále podlehlo samozvanci Vilému Oranžskému; musilo kapitulovati. V limerické smlouvě dne 3. října 1691 přirčeno irským katolíkům svobodné a nerušené konání jejich náboženství.

A jak dodrželo Anglicko tuto smlouvu, jak dostalo svému slovu?

Baumstarck, životopisec O' Connellův, líčí to těmito slovy: »Zavedlo trestní zákony, které tížily Irsko od té chvíle až do války za neodvislost Severní Ameriky. Žádný katolík nesmí své dceři dáti věno aneb učiniti poslední vůli; každý manžel musí přenechati své ženě, stane-li se protestantkou, vychování všech dětí. Přestoupí-li syn na protestantství, dosáhne vlastnictví veškerého jmění svého otce.«

»Koupil-li katolík pozemek, byl každý protestant oprávněn zákonem, vzíti mu jej beze vší náhrady; a rovněž tak, získal-li katolík darem, svatební smlouvou aneb závětí nemovitě jmění. Žádný katolík nesměl pronajmouti pozemky déle, než na jedenatřicet rokův, a jakmile se mu podařilo výnos pozemku tak zvýšiti, že vynášel třetinu nad nájemné, směl ho každý protestant beze všeho z jeho majetku vyhnati. Žádný katolík nesměl míti koně, kterýž by stál více než pět liber; každého cennějšího směl mu protestant za pět liber náhrady odňati. Žádný katolík nesměl vyučovati pod trestem velezrady; kdo dá vychovávatí své děti od katolíka, ztrácí veškerá práva na přítomné i budoucí jmění, a tak také katolické dítě, které jest vychováno v cizině po katolicku. Každý katolík jest zbaven všech politických práv, všech státních úřadův a míst důstojnických. Každý protestant, který vezme si za ženu katoličku aneb své děti dá vychovati katolicky, jest v každém směru postaven na roveň katolíku.«

»Učení, šíření a konání katolického náboženství, řeholnictví a kněžství hrozí deportace a v případě opakování nejkrutější tresty smrti. Vedle toho všeho jest irským nájemcům dávkami desátku přispívati ze

svého bídneho nájemního výnosu k vydržování anglické církve, kteréž sahá do milionů, jest jim z hladu jejich pečovati ještě o nadbytek anglických arcibiskupův a kazatelů, kteří buď jako zaháleči bez obcí mezi nimi žijí aneb pot ubohé země jako absentéři v cizině utrácejí. Zákon totiž zkrátka neuznával existenci »papežence«; ten jen jako náhodou trpěný červ plazil se po zemi. Sám protestantský dějepisec nejnovější doby — Gervinus — jest nucen vůči tomuto zákonodárství k významnému výroku: »Svatoušství vysokých církevních hodnostářů nazývalo s pyšnou zálibou protestantství matkou svobody. Anglická svoboda však se osvědčovala naproti svým katolickým dětem jako kojná, která napájí krví.«

»Tolik jest jisto, že i při těchto zákonech zůstalo Irsko katolickým. Každý neúrodný rok uvrhl tisíce ubohých jeho obyvatelů do náručí trpké smrti hladem. Při tom arcí ti, kteří zůstali, udržovali dále vedle bohaté anglické ještě chudou církev katolickou drobtý své chudoby; věrně vytrvali při svých pronásledovaných kněžích v neúprosné bídě, v nucené nevědomosti, v politováníhodné bídě, avšak nikoliv již člověka důstojné.

»A když Anglie po 80 letech tohoto neslýchaného tyranství ohlédla se kolem sebe, tu spatřila řízením Božím zdvojené a katolické obyvatelstvo, stojící naproti ní.

»Anglie se však ohlédla, poněvadž povstání jejích amerických osad, které vypuklo roku 1775, ohrožovalo moc a velikost mateřské země co nejhrůzněji. R. 1778 nastala první úleva v trestních zákonech; byloť katolíkům dovoleno, nabývatí pozemků, s omezením ovšem.

»Od té doby zmírňovaly se postupně trestní zákony, avšak jen tehdy, když byla Anglie v tísní. Slabost Anglie byla jedinou nadějí Irska.«*)

Tak stály věci, když spatřil světlo světa muž, jenž si zasloužil čestné jméno »osvoboditele Irska«. Tím mužem byl Daniel O'Connell. Narodil se

*) Baumstarck aa. O., str. 19—21.

dne 6. srpna 1775 v Carhenu u Cahircivaenu, v jihozápadní části Irska. Jeho stará, veskrze katolická rodina, dovedla si uchrániti přese vše pronásledování něco pozemkův a tedy jakýsi blahobyt.

Přirozeným způsobem měl býti Daniel vychován po katolicku. Avšak to bylo tehdáž v Irsku věci nemožnou. A tak byl chlapec r. 1791 poslán do St. Omaru, kde tehdejší Jesuité po zrušení svého Tovaryšstva vedli dále své vychovatelské ústavy. Vrchní pastýř st.-omerský posoudil v dopise r. 1792 Daniela takto: »O něm mohu říci jen jednu věc, totiž, že jsem se nikdy za svého živobytí tak velice nezklamal, jako bych se klamal, kdyby neměl býti povolán hráti vysoce důležitou úlohu ve společnosti lidské.«

Zatím bylo utlačování katolíků tak dalece zmírněno, že katolík mohl se státi právním zástupcem. O' Connell nastoupil tedy po ukončení svých studií dráhu právního přítele. Za životní úkol ustanovil si, státi se osvoboditelem svého politicky a nábožensky utlačovaného lidu, nikoliv cestou násilí, nýbrž pokojnou agitací, zvláště v lidových schůzích, jichž na tisíce odbýval. Katolíky zorganizoval ve spolcích; a když byly tyto spolky potlačovány z Londýna, uměl s právníckým ostrovtipem uvést je v život opět v jiné podobě.

Anglie viděla, že uhnětení Irska nadále udržeti nelze. Již r. 1794 založen byl kněžský seminář v Maynoothě. Nebylo možno dále pokládati katolickou církev irskou tak, jakoby jí nebylo; hleděli ji tedy učiniti závislou na anglické vládě. Katolické duchovenstvo mělo býti placeno ze státních prostředkův, a za to neměla papežská stolice jmenovati biskupy beze schválení vlády. I později činěny podobné návrhy. Avšak zásluhou O'Connellovou bylo, že z velké části provedení těchto svůdných plánů k uhnětení a otrávení naší svaté církve zmařil. Zvláště to učinil r. 1821 svými otevřenými listy irským katolíkům.

Soustředění a organisace byly prostředky, jimiž sbíral O'Connell roztráštěné síly katolických Irčanů v jedno středisko, aby zvítězil. Střediskem tím pak byl on sám; neboť již od r. 1810 platil za vůdce irských

•

katolíků; on »král Daniel« požíval všeobecné důvěry a poslušnosti. On byl politickým vychovatelem svého národa.

Poznenáhlu musilo se pomýšleti na to, aby Irčané byli zastoupeni v anglickém parlamentě; neboť irského parlamentu již nebylo. Avšak katolíci musili, chtěli-li vstoupiti do parlamentu, dříve slavnou přísahou odřici se své víry. Proto hleděli voliti do parlamentu dobře smýšlející protestanty za své zástupce. Jaké oběti takto přinášeli katolíci, patrně z tohoto případu: V hrabství Waterfordu panovala anglická rodina Beresfordů. Obvykle dávala pachtýři svými voliti své příslušníky do parlamentu. Hlasování bylo veřejné. Pachtýř, který jinak volil, než si přálo panstvo jeho, mohl býti připraven na to, že bude brzy s celou rodinou vyhnán a že zemře snad hladu. Avšak přece byl dobře smýšlející protestant, jménem Stuart, postaven za kandidáta naproti lordovi Beresfordovi. Na slovo O'Connellovo hlasovalo obyvatelstvo pro Stuarda, a Stuart byl zvolen.

Avšak O'Connell sám musil vystoupiti v anglickém parlamentě a působiti svou výmluvností. Příležitost k tomu se naskytla r. 1828. Vesey Fitzgerald, člen parlamentu za hrabství Clarské, byl povolán k veřejnému úřadu, i musila býti nová volba. Posavadní zástupce, ačkoliv byl protestantem, zastával se vždy práv katolíků. Za jiných poměrů bylo by ho katolické obyvatelstvo jistě opět zvolilo. Avšak bylo třeba místa pro O'Connella. Proto vystoupil O'Connell jako protikandidát. Ve své řeči k voličům prohlásil:

»Řeknou vám, že jsem dle práva neschopen, abyste mne volili. Toto tvrzení, přátelé, jest nesprávné. Jsem zákonem oprávněn: volenu a vaším zástupcem býti. Jest sice pravda, že jako katolík nemohu skládati přísahu, a tedy také nikdy nesložím takové, jaká jest nyní předepsána členům parlamentu. Avšak moc, která tu přísahu ustanovila, parlament sám, může ji opět zrušiti. A já chovám naději bezpečnou, že, zvolíte-li mne, i naši nejbígonější nepřátelé poznají, že jest nutno zvolenému zástupci lidu odkliditi s cesty překážku, která by mu zbraňovala konati povinnost

ku svému králi a vlasti. Přísaha, již předpisuje nyní platný zákon, směřuje k tomu: »že oběť mše svaté a vzývání nejblahoslavenější Panny Marie a ostatních svatých, jak se koná v římské církvi, jsou bezbožnými a modlářskými výkony.« Zajisté nikdy neposkvrním duše své takovouto přísahou. To přepouštím svému ctěnému protivníku. On tu hroznou přísahu složil již vícekrát; on jest hotov, učiniti to opět a uchází se o vaše hlasy, abyste mu umožnili učiniti to opět. Raději bych si dal trhati úd od údu, než bych to učinil. Voličové hrabství Clarského! Volte mezi mnou, jenž přísahy té se štítí, a mezi mým sokem, který přísahu tu dvacetkrát přísahal! Pošlete mne do parlamentu, a možná, že zmizí navždy taková rouhavá přísaha. Jako poslanec váš chci se pokusiti, abych tuto otázku rozluštil. Nechť mne i pošlou do vězení. Jsem hotov jíti tam, abych prospěl věci katolíků a svobodě vůbec. Jednání, jež učiní pokus vyloučiti vašeho zástupce z dolní sněmovny, učiní mocný dojem na celou Evropu; vyvolá takový výbuch rozhořčené nevole proti anglické bigoterii v každé osvícené zemi evropské, že hlas všech vznešených duchů a dobře smýšlejících v Anglicku, Skotsku a Irsku, spojen se všeobecným výkřikem všech národů na zemi, překoná každý odpor; — a Peel a Wellington nebudou již s to, aby uzavírali brány ústavy před katolíky irskými.«

O'Connell zvítězil 2057 hlasy naproti 982 hlasům. Jásot vítězný zavzněl ve vzduchu. O'Connell prosil přemoženého protivníka za odpuštění za každé kruté slovo, které snad v boji padlo; řeč k lidu ukončil voláním slávy jemu.

Dne 5. února 1829 byl v Londýně opět zahájen parlament. Stav věcí přinutil ministra, Sira Roberta Peela, učiniti návrh na emancipaci katolíků. Stalo se dne 5. března 1829. Robert Peel prohlásil:

»Po léta hleděl jsem vylučovati katolíky z parlamentu a vysokých úřadů státních. Nemyslím sice, že to byl boj nepřirozený a nerozumný; avšak já se ho vzdávám, jsa přesvědčen, že nemožno vésti ho s úspěchem dále a domnívaje se, že naše prostředky a nástroje k němu nedostačují. Ustupuji tedy mravní nut-

nosti, proti níž nemám prostředků, jelikož nechci hnáti odpor do těch mezí, kde by zřízení, jež hájiti si přeji, ubíhala v nebezpečí.*

Po dlouhých debattách prošel zákon dne 30. března 1829 v dolení sněmovně 320 proti 142 hlasům. Obtížnější byla věc ve sněmovně hoření. Avšak vévoda z Wellingtonu, vítěz u Waterloo, sám rozený Irčan, prohlásil:

»Jsem jedním z těch, kteří snad větší část svého života strávili ve válce než většina lidí, a to hlavně ve válkách občanských. Musím prohlásiti, že, kdybych jakoukoliv obětí mohl uspořiti zemi, již náležím, jeden měsíc občanské války, rád bych za to obětoval život svůj. Není ničeho, co ničí majetek a blahobyt tak velice, a člověka tak hluboko snižuje, jako občanská válka. A to, moji lordové, bylo by východiště, k němuž bychom hleděli, to by byly prostředky, k nimž bychom sáhnouti musili . . .

»Jest dobře známo vašim vznešenostem, že z vojska, jež mi milost královská za rozličných dob války, vedené pro bezpečnost a nezávislost naší vlasti, svěřila, bylo při nejmenším polovice římských katolíků. Připomenu-li vám tuto věc, jsem jist, že každá další obrana jest zbytečná. My všickni musíme vyznati, že bez katolické krve a katolické udatnosti nebylo by vítězství dobyto, že bez nich první veleduchové váleční v Evropě by se byli marně namáhali. Lordové moji, kdybych býval byl v předvečer jednoho z oněch krutě probíjovaných dnů, kdy jsem měl vrchní velení, své katolické vojíny takto oslovil: »Víte zajisté, že země naše podezřívá tak velice vaši loyaltitu, že posuzuje tak nepříznivě vaše náboženství, že nebylo uznáno za hodno vřaditi vás mezi plnoprávné občany. Pokládáte-li to tedy za skutek nespravedlivosti, že máte prolévati krev svou na obranu této země, tedy vám dávám volnost, abyste opustili službu svou,« — jsem dokonale bezpečen, že by byli s nevolí odmítli tuto volbu, byť sebe trpčích vzpomínky v srdcích jejich procitly. Neboť hodina nebezpečí a slávy jest hodina, v níž statečný, šlechtinný Irčan zná nejlépe svou povinnost a jest též nej-

odhodlanějším v plnění jí . . . Kdykoli potkám některého z těch hrdinů, jimž zákon tento má navrátiti jejich práva a kteří mne tak často vedli k vítězství, tu při pomyšlení, že tací muži ještě stále jsou p rohlašování za neschopny vstoupiti za náspy ústavy, stydím se hluboce za všechny ty pocty, jež mi byly tak štědře prokazovány.«

Dne 10. dubna 1829 zvítězila též v hoření sněmovně 213 proti 109 hlasům. Byla předložena králi Jiřímu IV. ku podpisu. Král klel, naříkal, plakal, prosil za radu a pomoc a zvolal: »Vévoda Wellington jest králem anglickým, O'Connell králem irským a já sám, myslím, jsem jen ještě děkanem Windsorským.« Podepsal se dne 13. dubna 1829. Tím se stala emancipace katolíků ve Velké Británii a Irsku hotovou událostí. Zásluha o tuto blahodárnou, světodějinnou událost náleží ze všech lidí v první řadě velikému, pravokatolickému advokátu Dublinskému, Danielu O'Connellovi. Oddanosti jeho pro věc náboženství vlasti, jeho smělosti, ráznosti a výmluvnosti a spolu jeho opatrné umírněnosti a obezřelosti bylo co děkovati za věc tu.

Irsko bylo v náboženském ohledě osvobozeno, v politickém ještě nikoliv. Bohatí protestantští angličtí statkáři měli v držení téměř celou irskou zemi, kteráž byla vyrvána irským rodinám. Chudí irští pachtýři musili sháněti peníze, které onino v cizině utráceli. Vedle toho musili dále vydržovati anglikánské duchovenstvo, které nemělo takřka ničeho na práci. Každá neúroda měla v zápětí hlad. Těmto a jiným zlořádům mohlo býti odpomoženo patrně jen tím, byla-li zemi vrácena dřívější samospráva, dostalo-li se Irsku vlastního parlamentu . . . Tomuto politickému osvobození své vlasti, tomuto hnutí »repealnímu,« věnoval O'Connell ostatní svůj život. Činil to cestou pokojné, zákonu přiměřené agitace, zvláště obdáváním lidových táborů. Na takovém táboře v Limericku shromáždilo se skoro 100.000 lidí, později v Kilkeny 200.000, z nich alespoň 20.000 na koni. Stávalo se, že O'Connell za jediný měsíc obýval deset až dvanáct takových obrovských táborů.

Tak se počítalo na táboře v Taře dne 15. srpna 1843 dle Londýnských »Times« ne méně než million účastníků. Úžasné bylo, s jakým klidem a v jakém pořádku se odbyvaly tyto tábory. Když následkem pronásledování hrozily ve vlasti nepokoje, objevil se O'Connell aneb poslal svého věrného pomocníka Toma Steela s bílým, zeleně vroubeným praporem, na němž byl nápis: »Kdokoli se dopustí zločinu, posiluje moc nepřítele.« Celé obyvatelstvo poslouchalo svého vůdce na slovo.

Snadno si pomyslit, jak nepohodlnou byla tato pokojná agitace anglickým odpůrcům O'Connellovým. Jak ho učiniti neškodným? Konečně se o to pokusili trestním procesem. O'Connell, syn jeho John a několik jiných bylo obžalováno ze dvanácti zločinů, »a ještě jiných zločinů, které státní návladní sám uvede.« Šlo hlavně o »spiknutí«. Obžaloba byla napsána na šesti pergamenových závitcích a byla 97 stop dlouhá. Zdálo se, že délkou se má nahraditi, čeho se nedostávalo na právnických důvodech. Dovedli to bez formálního porušení zákona tak nastrojiti, že soud se skládal výjimkou z náboženských a politických odpůrců O'Connellových. Dne 30. května 1844 byl oznámen rozsudek. O'Connell byl odsouzen k ročnímu vězení a ku 2000 liber pokuty peněžitě. Kromě toho musil osobně 5000 librami a dvěma rukojmími každým se 2500 librami se zaručiti, že po sedm roků neporuší míru. Soudce Burton, jenž ohlašoval rozsudek, chvalně vytkl s důrazem, že O'Connell nepoužil nikdy svého mocného a neobmezeného vlivu na lid, aby způsobil jakékoli porušení míru aneb bezpráví vůči svým protivníkům. Burton při tom vypukl v pláč, a sotva bylo ještě slyšeti hlas jeho, když rozsudek ohlašoval.

O'Connell ihned povstal a protestoval proti rozsudku; tím užil jediného ještě zbývajícího prostředku právního, jenž mohl vésti k tomu, aby rozsudek zrušen byl anglickou hoření sněmovnou. Avšak právní prostředek ten neměl žádné odkládací moci. A tak byl O'Connell ještě téhož dne s druhy svými odvezen do Richmonského vězení. Lid provázel svého osvoboditele

v slavnostním tichu; ve mnohých městech na zprávu tu byly krámy zavřeny; noviny vyšly se smutečným okrajem; O'Connell však vydal provolání, v němž důtklivě napomínal k zachování pokoje.

Celé Irsko se modlilo za jeho osvobození. Na tisíce mší svatých slouženo bylo za zachování jeho života. Z ciziny přicházely četné adressy, tak na př. z katolického Württemberska. Adressa francouzská složena byla hrabětem Montalembertem a zněla takto: »Již dávno znárodnělo mezi námi Vaše jméno, tak jako nejslechetnější jména našich vlastních dějin. Divíme se Vaší statečností a Vaší vytrvalostí, chvějeme se, slyšíme-li zvuky Vašeho neodolatelného slova, závidíme Vám moc, jaké jste si vydobyl ve prospěch své vlasti a naší církve. Díky Vaší nevyčerpatelné výmluvnosti, díky katolické víře, kteráž položila základ pravé bratrské lásce mezi lidmi a národy — známe Irsko a milujeme je jako sestru a oběť jeho nezlomné věrnosti katolické víře. Za obyčejných poměrů bychom Vám nebyli projevili tyto city a smýšlení, aby se nezdálo, že se mícháme do bojů, k jichž vedení nejsme povoláni. Avšak jsou doby, kdy musí katolickému světu na tom záležeti, aby v katolické církvi nebylo žádných cizinců. Dnešního dne, kdy trpíte ve vězení za stkvělou svou popularnost a vznešené postavení, jež si genius Váš zjednal, dnešního dne, kdy pronásledování Vaší slávy propůjčuje novou korunu, cítíme se nuceni, vysloviti Vám veřejně svůj obdiv a svou sympatii. Buďte tedy ujištěn, že obraz Váš vyplňuje duši naši a provází nás k našim oltářům! Vzpomeňte si někdy za zdmi svého žaláře, že francouzští katolíci se za Vás modlí, že prosí Boha, aby Vám ulehčil břímě Vašeho vězení, že Vás ctí a milují jako poslušného syna církve a jako nejmožnějšího a nejupřímnějšího bojovníka za svobodu.«

Anglická vláda byla přece tak šlechetna, že ulehčila velikému odsouzení jeho vězení. Denně směl slyšeti mši svatou, jak jindy vždy činíval. Bylo mu volno vybrati si pokoje dle libosti; směl přijímati návštěvy a obědvati se svými přáteli a se členy své rodiny. K německým katolickým biskupům a kněžím ne-

zachovávána za kulturního boje v Německu vždy taková humanita.

Trvalo to čtvrt roku, než se jednalo o zrušení rozsudku v hoření sněmovně. Rozhodná schůze byla dne 4. září 1844. Jen lordové, kteří byli právníky, směli se účastniti rozhodování. Bylo jich pět. Tři byli pro zrušení rozsudku, lordové Deuman, Cottenham a Campbell. Lord Deuman prohlásil: »Kdyby takové jednání, jaké zachováváno bylo při přelíčení s O'Connellem, mělo se státi pravidlem, tedy by porotní řízení se zvrátilo v potupu, hanbu, v léčku nevinnosti. A tak byl prvotní rozsudek zrušen. Již 5. září 1844 přinesl parník »Medusa« radostnou zvěst do Irska. Vlály prapory s nápisy: »vítězství práva a zákona — rozsudek zrušení, O'Connell svoboden.« Zvony chrámu sv. Pavla rozezvučely se velebným hlaholem; Dublín byl slavnostně osvětlen; byl tu jásot k nepopsání.

O'Connell opustil co možná v tichosti vězení, avšak vrátil se dne 7. září do něho zpět, aby slyšel mši svatou a ukončil devítidenní pobožnost, kterou ve společnosti všech katolických vězňů započal jako přípravu k svátku narození Panny Marie (8. září). Ve vězení byli mnozí, kteří pro chudobu byli trestáni ztrátou svobody místo peněžitými pokutami, kdežto byli jinak bez úhony. O'Connell je vykoupil, a tak mohlo 40 vězňů vrátiti se ku svým rodinám.

O polednách byl O'Connell u vítězoslávě vyveden ze žaláře. Súčastnili se při tom jen dospělí mužové ve svátečním obleku. Mezi nimi byli nejváženější a nejbohatší lidé z Dublína, jakož i celé obecní zastupitelstvo; jednotlivé živnosti a řemesla měly svou vlastní hudbu. Ku dvanácté hodině započal průvod, avšak byly dvě hodiny, prve než vítězný povoz pro O'Connella připravený dojel před vězení. O'Connell vyšel ze brány vězení a vstoupil do vozu. Zavzněl mohutný hromový jásot. Druhého dne, 8. září ve svátek Panny Marie, konány slavné služby Boží s Te Deum. Celé Irsko klečelo u oltářů, aby děkovalo Bohu za osvobození svého osvoboditele.

Avšak utrpení Irska nemělo ještě konce. V zimě r. 1846 na 1847 nastal hrozný hlad. A touž dobou

O Connellovo zdraví pomalu chřadlo. Lékaři nařídili pobyt v teplejším kraji. O'Connell sám toužil po Římě, středu katolického světa. Tam u nohou náměstka Ježíše Krista chtěl skončiti život svůj, kterýž byl zasvěcen boji za svobodu církve založené Spasitelem.

V Paříži ho uvítal Montalembert v čele deputace těmito slovy:

»Vaše sláva není jen irská, jest katolická. Kdekoli katolíci počínají konati občanské ctnosti a pracují o dosažení občanských práv svých, tu jest to Vaším dílem. Kdekoliv se náboženství vybavuje z otroctví, v něž je uvrhla řada pokolení, tam má za to děkovati vedle Boha Vám. Kéž Vás sílí myšlenka tato, kéž Vás oživí v nemoci, potěší v zármutku, který kormoutí nyní Vaše vlastenecké srdce. Přání katolíků francouzských provázejí Vás na Vaši pouti do Říma. V den Vašeho příchodu k Piu IX., v den, kdy nejvyšší a nejslavnější katolík naší doby poklekne před papežem, který budí v naší mysli vzpomínku na nejstkvělejší doby církve — v tento den nastane v dějinách naší doby v pravdě významná chvíle. Bude-li v tomto okamžiku nejvyššího vzletu srdce Vaše míti ještě místa pro myšlenku mimo Řím a Irsko, pak pomněte na nás; hold lásky, úcty a oddanosti katolíků Francie vrchní hlavě církve nemůže býti vyjádřen lépe, nežli ústy katolického osvoboditele Irska.«

Dne 6. května přibyl O'Connell do Janova. Stav jeho se zhoršil. Dne 15. května, ráno ve dvě hodiny, bylo nutno postarati se o přijetí svatých svátostí umírajících. O půlnoci přinesl mu 88letý arcibiskup janovský sám tělo Páně. O'Connell je přijal v pevné víře a při úplně jasném vědomí. Jméno Ježíš, memorare sv. Bernarda a jiné modlitby měl stále na rtech. Zemřel dne 15. května 1847 u večer o půl desáté hodině. Závěť jeho zněla: »Tělo mé do Irska, srdce do Říma a duši k nebesům.«

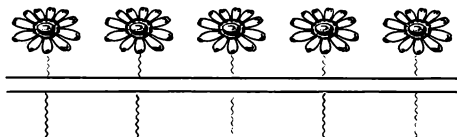
O'Connellův syn Daniel přivezl srdce otcovo v urně do Říma. Papež ho přijal a pravil: »Ježto jsem nebyl tak šťasten, abych mohl obejmouti hrdinu křesťanstva, nechť alespoň obejmu jeho syna. S největším

účastenstvím četl jsem zprávu o jeho posledních okamžicích; smrt jeho byla opravdu plna požehnání Božího.*

Bluntschli, ač protestant a svobodný zednář, soudí o O'Connellovi takto:

»Nikdy se neobjevil v dějinách stkvělejší zjev mírumilovného vůdce lidu, než v životě O'Connella, osvoboditele Irů. Jsa pouhým soukromníkem, dobyl si u lidu svého vážnosti téměř absolutního krále. Opovržené Irsko ozářeno bylo paprsky jeho slávy, zotročení Irové byli povzneseni jím, tak že se cítili rovnorodými se svými utiskovateli. Utvořil z ničeho mohutnou stranu národní, která vzrůstala jako lavina. Agitace jeho pohnula miliony, kteří naslouchali každému jeho slovu, každému jeho pokynu. On podstoupil jako moderní tribun lidu boj proti nejmnějším a politicky nejjobratnějším protivníkům a dobyl největších úspěchů. Porazil v parlamentárním boji pyšnou a krutou aristokracii anglickou a donutil ji, aby byla spravedlivou k jeho vlasti. A při tom povrhoval všemi prostředky surové moci, po nichž podráždění panovníci a národové tak rychle sáhati zvykli jsou; zkrotl a zmírnil vášně lidové, budě je a používaje jich jako mocných mravních sil. Jeho vojska byly svobodné spolky a veliké tábory lidu, zbraň jeho živé slovo a pokojné resoluce. Od časů Perikleových nespojoval nikdo ve své osobě všechny city a myšlenky národní tak dokonale, aniž činil nároku na moc úřední, aniž zneužívaje mravní moci, již mu láska jeho spoluobčanů svěřila. Byli větší státníci, avšak nebylo většího a ryzejšího tribuna lidu nad něho.*)

*) Bluntschli a Brater: „Deutsches Staatswörterbuch. Bd. VII. Str. 339.

Bedřich Leopold hr. Stolberg ze Stolberku

(nar. 1750, konvert. 1800, † 5. prosince 1819.)

Budova a učení katolické církve byly v šestnáctém století pro velkou část Německa uvedeny v zříceniny. Z obou pramenů křesťanské víry, z Písma sv. a podání, bylo toto zavrženo a za platné prohlášeno jen první. Z počtu sedmi svátostí, Kristem ustanovených, škrtnuto pět a dvě jen zachovány. Avšak křesťanská katolická víra jest jednotným celkem, jako architektonicky zčleněná budova. Vyrveme-li z budovy takové jednotlivé kusy, sřítí se ostatní, až se rozpadne pomalu v rozvaliny; leda by jednotlivé chybějící kusy opět byly doplněny a tak stará budova opět obnovena.

Tak se dělo křesťanskému dogmatu v protestantství. Duchové se rozešli po tak zvané reformaci ve tři skupiny. První skupina se spokojila se zbytky staré víry a udomácnila se v nich; zrak jejich se obmezil na nejbližší okolí, rozum jejich nečinil nutných závěrků ani v pravo ani v levo. K této skupině náleželi orthodoxní věřící protestanté; za představitele jich možno pokládati Klopstocka a Vossa.

Druhá skupina hleděla dále; zpozorovala odpory, jež skýtala jejich forma křesťanství. Poněvadž se jim však nedostávalo mravní síly vrátiti se v pravo, ku plnému důslednému křesťanství, otočili se na levo a

rozešli se úplně s křesťanskou věrou. Lessing a Göthe stojí v čele tohoto směru duševního; Lessing se namáhal ve svém »Nathanu« křesťanství tupiti jako »nejošklivější budovu nesmyslů« a Göthe se zjevně přiznával za »pantheistu« a »odpadlého nekřesťana«.

Avšak na štěstí setkáváme se i se třetí skupinou, která měla dosti jasného zraku a mravní síly, aby obratem v pravo vrátila se ku staré, neztenčené víře otců. Jako praporečník této skupiny kráčí v čele devatenáctého století Bedřich Leopold hrabě Stolberg ze Stolberka.

Stolberg pocházel, jak známo, z prastaré německé hraběcí rodiny říšské. Kmenovými sídly rodiny jsou hlavně oba zámky Wernigerode a Stolberg v Harzu, v jedné z nejkrásnějších krajín severního Německa. Jeden Stolberg se nalézal již mezi rytíři, kteří s lantkrabětem Ludvíkem Durynským, manželem sv. Alžběty, r. 1227 za Hohenstaufa Bedřicha II. nastoupili výpravu křížáckou, a kteří po návratu a po smrti lantkraběte jeho vdovu a děti rytířsky chránili.

Otec Bedřicha Leopolda, nejša kmenovým držitelem panství své rodiny, vstoupil do státních služeb dánských. V Segeberku se mu narodily tři nejstarší dívky, Jindřiška, Kristian a Bedřich Leopold, tento dne 7. listopadu 1750. Rodina Stolbergův měla vždy velikou zálibu v prostém životě venkovském, a tak strávily její děti mládí své větším dílem na venkově. O této době mládí psal Bedřich Leopold později své sestře Kateřině: »Díky, věčné díky našim milým rodičům za to, že nás, aniž jsme toho věděli, silnou paží vytrhli ze všeho, co se jmenuje svět, a nechali nás běhati a skotačiti na luzích lepších radostí, jejichž památka nám navždy zůstane, kteří nám dali záhy cit, jenž nás nade vše, co závisí na přeludu, konečně vysoko povznáší a kteří nám byli nevysýchajícími zřídly radostí. Mnoho zkalil věk, svět a městský vzduch, a často si přicházím jako přesazený strom; avšak přece ssaji kořeny a větvemi vždy žíznivý a vždy napojený na matce zemi, na rose nebes, a toužím tak velice, jak člověk marně toužiti nemůže, padnouti hlouběji a hlouběji do náručí prostoty a při-

rody, státi se dítětem i ve vyšším slova smyslu, jenž má největší slib od Toho, jenž se stal též dítětem, abychom se stali dětmi.«

Bratru svému Kristianu psal Bedřich Leopold jednou o dnech mladosti:

„Wie, aus Einem Born, von Einem Schatten gekühlt,
Zwillingsströme sich hell stürzen vom Felsen herab,
Mit vereinter Kraft bald Tannen wälzen und Felsen,
Bald mit spielender Fluth schlängeln im ruhigen Thal,
Also flossen auch uns vereint der Kindheit und Jugend
Tage; jegliche Lust theilten wir, jeglichen Schmerz!
Jeden werdenden Wunsch und jede heimliche Sorge,
Jedes Sehnen, das kein Flügel der Hoffnung noch hub,
jeden ahnenden Trieb, eh' Selbstbewusstsein ihn wiegte,
Fühlten beide zugleich in der innersten Brust.“

Hluboký náboženský duch ovládal rodinu Stolbergovu. Klopstock jí byl domácím přítelem a rád se míchal ve hry a práce dětí. Jednou, když Kristian a Bedřich Leopold byli již povyrostlí, předčítal jim Klopstock rukopis své »Hermansschlacht« Bedřich Leopold byl tak uchvácen, že šel a starému básníku ruku tiskl. »Jinochu,« praví Klopstock, »tato chvála mne okouzluje více, než chvála Německa.«

Stolbergův otec zemřel r. 1765, matka jeho, rozená hraběnka Castellova, následovala ho dne 22. prosince 1773. Svým dětem zanechala věrná matka tento odkaz: »Mým dětem! Přidržujte se Spasitele, jeho zásluh, jeho věrného srdce; a nemilujte světa, ani co ve světě jest. Vše to pomine a jest jako prach. Nic s námi nevytrvá ani v životě ani v smrti než krev Ježíšova, milost Boží, známost a přátelství s ním. Té vyhledávejte a neustaňte, až ji máte; a pak se jí pevně držte; pomáhá, až se dostaneme k němu. Žádné, ach žádné nezůstaniž pozadu! Budu se stále po vás ohlížeti a s otevřenou náručí pospiším vám vstříc, až přijdete za mnou. Ó, bděte a modlete se!«

Více, než dlouhé popisy, svědčí těchto málo slov o náboženském duchu rodiny. Rodinnému duchu s dědičnými tradicemi jeho jest zajisté také hlavně děkovati, uchovalo-li se přece tolik vroucího křesťanství ze staré církve i u přívrženců nových vyznání. Katolíci, kteří vyrostli ve svém náboženství, nechápu často

jak to možná, že protestanty zahřívá často pravý křesťanský a katolický duch, a že právě tito protestanté se drží v dobré víře houževnatě protestantismu svého, ano i odporem ku katolické církvi naplnění jsou. Hádanka se rozluští, povážíme-li, jaká nestvůra jim byla na všech stranách udělána z katolictví, ježto se jim povídalo o »svatoušství,« o »klanění se svatým,« o »odpouštění hříchů za peníze« atd. Dle toho vyvinul se v duchu jejich tento postup myšlenek: Věříme pevně ve společné základní pravdy křesťanské, v nejsv. Trojici, ve vtělení Syna Božího, ve spasení Ježíšem Kristem, kterého se nám dostalo bez naší zásluhy, pouze z milosti. Táže-li se protestant dále, kde lze naléztí ryzí, nezmrzačené učení Ježíše Krista, odvrací se ihned s ošklivostí od katolictví, poněvadž toto prý ospravedlnění hříšníka působí zevně konanými dobrými skutky, aneb holduje jiným podobným bludům. Myšlenka, že tyto domnělé bludy ve skutečnosti od katolické církve hlášány nejsou, ta myšlenka jim ani na mysl nevstoupí. A tak jest s katolictvím zcela hotov a nezbyvá mu nic jiného, než přestati na onom útvaru křesťanství, v němž vyrostl, ať jest to dobře nebo špatně. —

Avšak vraťme se k Stolbergovi!

Kristian a Bedřich Leopold dospěli tak dalece, že provázeni vychovatelem Clauswitzem měli vstoupiti v létě r. 1770 na universitu. Šli do Halle. Avšak Halle jim skýtaló málo povzbuzení. Zaměnili je tedy r. 1772 s Gottinkami. Zde našli nadšení pro literaturu. Dne 12. září toho roku založen byl spolek Hainbund. Počítáni k němu mezi jinými Bürger, Hölty a Voss.

Při svitu úplňku pod mohutným dubem, s klobouky ověčenými listím dubovým přísahali si jinoši věčné, nezlomné přátelství. Stolbergové, kteří přišli v říjnu 1772 do Gottink, vstoupili do spolku. Voss napsal o nich tehdáž: »Hrabata Stolbergové, ach, jací to lidé! Jest neobyčejnou věcí naléztí lidi jakéhos aspoň vkusu mezi francisujícími šlechtici a zemany, avšak lidi nejjemnějšího citu, nejšlechetnějšího srdce, plné lásky k vlasti a k Bohu, výborné vlohy k básnictví, a bez malicherné pýchy — jedním slovem lidi,

jichž si váží a miluje Klopstock, naléztí ve stavu tomto, toť, myslím, veliká radost.«

O Bedřichu Leopoldovi vyjadřuje Voss: »Nejsem hrd na to, že mne miluje hrabě, nikoliv, ale na to, že si mne váží Němec, bodrý muž, básník a přítel Klopstockův.« »On byl,« tak soudil Voss, »tak ohnivým, ctnostným a vlasteneckým, že by mu člověk mohl záviděti.«

Doba Gotinská minula. Na jaře r. 1775 podnikla mladá hrabata cestu do Švýcar. Ve Frankfurtě navštívili Götthea, který již dříve za příčinou Gotinského »Musen-Almanachu« s nimi si dopisoval. Göthe se odebral na cestu s nimi. Obdivovali se velikolepým krásám Alp. V Curychu uzavřeno přátelství s Lavaterem. Lavater se vyslovil v jednom listě k Herderovi: »Stolbergové jsou lidmi, jichž vyličiti nelze, tolik poetického citu, ducha, vkusu a tak prostá, naivní lidskost!« O Bedřichu Leopoldovi dokládá pak: »A tu jsem neřekl ničeho, co jest nejnapadnějšího! ničeho o ušlechtilé, vši dělanosti prázdné prostotě! nic o dětinském srdci! nic o úplné necitelnosti ke svému zevnějšímu šlechtictví! nic o nevýslovné dobromyslnosti, s jakou přijímá i varování i hanu, ba i výčitky přijímá a snáší.«

Na zpáteční cestě navštívili Výmar. Vévoda Karel August vyslovil důtklivé přání, aby Bedřich Leopold vstoupil do státní služby Výmarské. I Göthe, Wieland a jiní žádali si, míti ho tam. Již poslechl Bedřich Leopold po svém návratu z Kodaně vyzvání do Výmaru. Tu se do toho vložil Klopstock a psal Götcheovi: »Hrabě Stolberg tam nepůjde, poslechneli mne, aneb spíše, poslechneli sebe.« A vskutku! k nemravnému životu Výmarskému byl by se Bedřich Leopold nehodil.

Brzy po té vstoupil Stolberg do služby vévody Oldenburského, kterýž byl zároveň protestantským knížetem-biskupem Lubeckým a žil v Eutinu.

Musíme si vzíti nyní v úvahu poměr Bedřicha Leopolda k náboženským otázkám. V srdci jeho plápolala neukojitelná žízeň po pravdě. Touto veden napsal:

„Wie nach dem Quell das müde Reh sich sehnt,
Wie nach der Mutter ein verirrttes Kind,
So sehnt nach Wahrheit sich der Mensch, wofern
Sein Geist gesund in reinem Herzen blieb.“

Tato snaha Stolbergova po pravdě neztroskotala se na plochých mělčinách rationalismu. To dokazují tyto výlevy srdce: »Duše má, jež sama sebe nechápe, jež plna podivu v pozemském svém domě chodí sem a tam, dívíc se sama sobě, má se ihned orientovati o podstatě božství!« »I mně se zdá v našich zkažených dobách, že není nic zhoubnějšího, nežli snahy našich theologů, pozvednouti závoj svatý, ježž Bůh rozestřel nad sebou a nad mnohými věcmi v náboženství. Upírají-li dokonce, jako nyní mnozí z nejváženějších mezi nimi, základní učení, vrozenou zkaženost (prvotní hřích), Božství Kristovo a jeho smíření, pokládám to za rouhání, že se nazývají křesťany, a nechápu, proč se nemám raději spojit s našimi bratry katolíky, než s těmito svatokrádci býti v jedné společnosti.«

Po smrti starého vévody z Oldenburka byl Stolberg jeho nástupcem vévodou Petrem poslán do Ruska. Pamětihodno jest, co Petr píše o Stolbergovi císařovně ruské: »Jest to muž veliké ceny. Víte, že jest jedním z našich nejuhlaženějších spisovatelů; avšak to jest nejmenší jeho zásluhou. Vážím si ho a miluji ho pro jeho povahu. Bude k Vám úplně otevřeným; bude jím z povinnosti i náklonnosti. Osměluji se vyprositi si zvláštní milost, by Vaše císařská Výsost svými moudrými a důmyslnými pokyny mu byla vůdcem a rádcem. Jest mlčelivý a rozumný v plném slova smyslu a nezneužije nikdy Vaší důvěry aneb jakéhokoli výroku. Naopak, možno mu jako příteli mému svěřiti vše. On jest muž, jehož nezamýšlím nechati na místě, kde jest; jeho zásluha, jeho vlohy a jeho rod razí mu všady cestu, nechť jest určen k čemu-koli.«

Roku 1789 šel Stolberg jakožto dánský vyslanec do Berlína. Jeho vroucně milovaná manželka Anežka, rozena šl. Witzlebenová, zemřela r. 1788. Takto se cítil Stolberg opuštěným; zároveň chtěl dětem vrátiti

matku. Proto se zasnoubil dne 15. února 1790 se Žofií, hraběnkou z Redern. S ní žil až do své smrti v nadmíru šťastném manželství, z něhož vyšlo mnoho dětí.

Do doby Berlínské spadá Stolbergova korespondence s Halemem, kterýž ho požádal, aby se účastnil při přetvoření starého oldenburského zpěvníku. Charakteristickým jest pro Stolbergovo náboženské stanovisko toto psaní jeho Halemovi: »Nezáleží jenom na tom, podat mnoho dobrého ze zásoby duchovních písní, ale i vyhnouti se nebezpečí, mnoho dobrého vzíti, nebezpečí to, jemuž, jak se zdá, ušlo málo nových sběratelů. — Nejdražší příteli! S upřímností, jež jest ve Vaší povaze, řekl jste mi nejednou, že pochybujete o dějích evangelia. Jak pak můžete pro obce, jejichž naděje tohoto i onoho života založena jest na evangeliu, sbírat písně? Snad byste chtěl to, co se Vám zdá snad marností, vzíti ze zpěvů našich obcí a tak, zneužívaje důvěry, státi se zúmýslným reformátorem toho, co těmto obcím jest nejsvětějším? — Kéž byste, nejdražší příteli, v jehož povaze jest snad trochu lehké mysli — mírním se u výrazu — ale i šlechetné ochoty, slyšel radu přítelovu, kéž byste ji uvážil a dle ní jednal! Kdybyste však pokračoval, tedy si přeji z celého srdce, aby duch všech písní, jež kritickým okem chcete prohlédnouti, Vás mocně uchvátil ne tak k básnění, jako především k věření a citění. Kéž by se Vám vedlo, jako učenému Westovi, kterýž se uchopil péra, aby psal proti vzkříšení Ježíše Krista, a stal se jeho nejhorlivějším dokazovatelem! Jen za jedno ještě prosím! Nechtě snaha po pravdě, chcete-li pokračovati v tomto dile a domníváte-li se, že smíte to činiti, jest při tom hlavní věcí Vaší! Zdá se, že to náleží k novému učení, v zápase po pravdě a po dobru upíratí vůbec všecku pomoc Boží. Neboť, má-li býti transcendentální přesvědčení a polepšení věcí nemožnou, pak by bylo as všecko působení Boží na vůli lidskou nemožným. Uchopil jsem péro, nikoliv, abych se míchal do věci, po nichž mi nic není, nýbrž z přátelství k Vám a ještě více za myšlenky, kteréž ve mně uzrály v přesvědčení

*

více nežli pevném, aneb spíše, protože jsem i já byl pochybovačem.*

Když Halem vyjádřil své pochybnosti o Božství Ježíše Krista a Jeho zázracích, odpověděl Stolberg: »Aby člověk dospěl o této věci k nějakému mínění, jest třeba dvou věcí. Obě předpokládají horoucí touhu po pravdě.* Mezi těmi podmínkami jmenuje pak na prvním místě: »Zproštění se všech předsudků, které byly as výplodem genia obou posledních desetiletí.*

Vidíme, že Stolberg ve svém vývoji ducha dospěl již dosti daleko ku katolictví. Horlivé studium svatého Písma a otců církevních, zvláště svatého Augustina, podporovaly ho na této cestě. Rovněž tak mu prospěla jeho cesta do Itálie r. 1791. k tomu, aby odkládal vždy víc a více předsudky, které mu protestantství vychováním vstúpilo. V Münsteru seznámil se s Fürstenbergem, Overbergem a s kněžnou Galliciňovou, rozenou hraběnkou Schmettauovou. V Římě byl Stolberg v privátní audienci přijat od papeže Pia VI. Mocně ho dojala slavnost vánoční v chrámě sv. Petra. Významnou pro vznešené vzezření Stolbergovo jest příhoda na ostrově Procidě; obyvatelé se tázali jednoho z jeho společností, zdali jest Stolberg jejich králem.

V Itálii měl Stolberg příležitost seznati katolictví v praktické jeho podobě. On, jako klidný, dozrálý pozorovatel, uměl sice oceniti krásy umění a kultu; avšak on měl též otevřené oči pro stinné stránky vlašského národa. Avšak uměl přece rozeznávati, co na účet katolické církve a co na účet křehkosti lidské a jiných činitelů klásti dlužno.

Cím dále tím více uzrával v srdci Stolbergově náboženský vývoj. Neklidné místo vyslanecké v Berlíně opustil a byl jmenován vládním praesidentem v Eutině. R. 1797 musil konati opět vyslaneckou cestu do Petrohradu, aby přinesl císaři Pavlovi blahopřání vévody Oldenburského k nastoupení jeho na trůn. Byl přijat s velikými počtami.

Konečně bylo na čase, aby svému dozrálému náboženskému přesvědčení dal veřejný výraz. Počátkem roku 1800 odcestoval Stolberg, provázen ně-

kterými členy své rodiny, do Münsteru a složil tu o letnicích v domácí kapli kněžny Gallicínové katolické vyznání víry. O vnitřním vývoji, jenž předcházел tento krok, psal brzy po té Stolberg protestantskému duchovnímu Klenkerovi v Osnabrücku: »Odpusťte, že jste se snad od jiných dříve dověděl o důležitém kroku, který jsem učinil . . . Tento přechod jest konečným a nutným následkem sedmiletého badání, sedmiletého vzývání ducha pravdy . . . Od něho mám pevné a klidné přesvědčení.«

Veliký krok byl tedy učiněn! Pohnutky k němu vyložil Stolberg rovněž v dopise k Lavaterovi, kterýž mu sice velice laskavě psal, avšak líčil katolickou církev jako nesnášlivou. Avšak Stolberg píše: »Bůh, jenž nechává slunce svítiti na spravedlivé i nespravedlivé, nechává je leckterým mrakem zahaliti a i to z lásky. On dopouští, že přemnozí poctiví protestanté setrvávají v bludu, tak jakoby katolická církev, tato opravdová milosrdná matka, byla nesnášlivou naproti jinověrcům. Nebyl to pravý duch této církve, jenž je nechal pronásledovati, proklínati, spalovati. Jsouc neomylna v učení, jako byli učitelé na stolci Mojžišově, nezabezpečuje žádného ze svých přívrženců proti pokleskům v jednání, papeže tak málo, jako vysoké kněze.

»Nutkový pocit potřeby církve duchem Božím vedené, a proto v učení neomylné, církve, při níž Kristus dle slibu svého by zůstal až na konec světa, církve, v níž ještě neustále náměstkové věčného velekněze hříchy zadržovati a hříchy odpouštěti mohli, církve, v níž na paprscích božské lásky uzrávali pro sad Boží, Ambrožové, Augustinové, svatí poustevníci na poušti a Ludvík Devátý na trůně, Lvové, Kateřiny, Terezie, sv. Františkové, Borromeové, církve, v níž Syn Boží z kvasu naší doby celé vysoké větším dílem zkažené kněžstvo ve Francii, jež zdánlivě mělo již z kořene býti vyvráceno, nenadále tak přeměnil, že zetlelý strom tak plný a zralé ovoce života nesl; příteli a bratře! nutkový vřelý pocit potřeby přináležeti k takové církvi, upoutal mne takovou mocí jako smrt, to jest mocí lásky, neodolatelně k ní. I cítím

se v lůně jejím tak blaženým, jako nehodným. Ježto pak mne varuje před bezpečností, ježto mi jest s bázní a chvěním hledati blaženost (ač dětinsky doufám v milosrdenství Boží), a proto neví m, zdali budu věčně jásati, přece chci nyní jásati a radovati se, že tato církev Boží na skále založena jest a na ní vždy státi bude. Zneuznával by spíše mne než církev mou, kdo by se domníval, že mne učí, abych Tebe aneb našeho Hessa, aneb našeho Claudia zatracoval, aneb jen o synovství Božím ve Vás a jiných poctivých zbožňovatelích Ježíše Krista mezi protestanty pochyboval. S klidem a slastí vzpomínám na anděla v ženské podobě, jehož Bůh před dvanácti roky od mého boku povolal v lepší život. Ona se stala dříve katoličkou než já, o dvanácte roků dříve členem veliké všeobecné církve, jejíž synové buď zde bojují, buď čistivým plamenem kající lásky, a přece blaženi v jisté naději, své litanie, buď u trůnu Boha a beránka jako hlasy velikých vod své alleluja prozpěvují.

Vidiš, nejdražší bratře, toto mínění mi ponechává, podává a přikazuje víra mé církve. Jen ti, kteří pravdu její poznají a pro nečistotu, již si jsou vědomi, od ní odvrátiti se dají, jen pro ty, jež jedině nazývá kacíři, nezná a nemá útěchy žádné.*

*Stolbergovo přestoupení na katoličku víru učinilo ohromnou sensaci. Šlechtetnější z jeho přátel, jako starý Klopstock, zachovali mu dále své přátelství. Jiní se k němu zachovali s největší bezohledností. Nejsprostěji ho tupil Voss, který kdys o něm mluvil s takovým nadšením, a jemuž Stolberg místo rektora na škole učenců v Ětinu byl zaopatřil. Jeho nestoudná knížka obsahovala více než jednu lež.

Zajímavo jest, jak v listě k Perthesovi soudil Stolberg o protestantech své doby: »Potřeba jedné církve pocíťována hluboce ode všech, avšak jedna církev jest nemožnou, pokud každý činí nárok, že se může vymknouti ve věcech víry autoritě církevní. Proč by nemohl býti protestantský křesťan v učení o večerí Páně kalvinistou, a v učení o milosti Boží luteránem? Luther a Kalvín se mohli mýlití oba a žádný z nich nečiní nároku na neomylnost. Proto ovšem

musilo k tomu dojít, že se obě strany rozštěpily ve více stran, a sice buď tak, že se výhonky jejich spojily vespolek, aneb tak, že se jejich divoké výstřelky víc a více rozbíhaly v náboženství tak zvané přirozené. Kde zůstala pak idea církve založené Synem Božím? Ta však jest zde a zůstane až na konec dnů, zdali však ostatní se do ní opět vrátí aneb se rozplynou v písčinu různých mínění? To ví sám Bůh.»

Stolberg ovšem musil nyní místo své jako prezident Eutinský složit; uchýlil se do tichého života venkovského, nejprve do Lütjenbecku u Münsteru, po té do Tatenhausenu, zámku hraběte Schmiesinga v Ravensbersku, a konečně na statek Sondermühlen, nedaleko Tatenhausenu.

Přestoupením Stolbergovým počíná přes osamělost, v níž nyní žil, doba nejvelkolepější působnosti jeho. Působil příkladem svým a spisovatelskou činností svou. Každý šlechtetně smýšlející protestant musil říci sám u sebe: když muž takové povahy, takových schopností a takové znalosti světa, jako Stolberg, odřekl se protestantství a po dlouhém, zralém uvážení ke staré, tak velice hanobené církvi se navrátil, pak jest nemožná věc, aby byla tak zpitvořená, jakou ji udělali četní falešní dějepisci, pak zasluhuje opravdu, aby učení její podrobeno bylo alespoň důkladnému probadání.

A vskutku mnozí vynikající protestanté následovali příkladu Stolbergova. Jmenujeme tu jen Viléma Bedřicha Schlegela, tvůrce literárního dějepisu, kterýž se navrátil r. 1803. do katolické církve, oba Schlossery, Bedřicha Hurtera, Phillipse, Gfrörera, Kloppa, Jarckea, Volka, Ludvíka Beckedorffa, Hübsche, Rudolfa Schadowa, Viléma Schadowa, Overbecka, Veita, Schnorra z Karlsfeldu a jiné.

Ze Stolbergovy činnosti literární povstalo nejznamenitější dílo jeho »Dějiny náboženství Ježíše Krista«. Popud k němu vyšel od tehdejšího kanovníka Clementa Augusta svobod. pána Droste-Vischeringa. Co způsobil Stolberg knihou touto, dosvědčuje nám Katerkamp

těmito slovy: »Stolbergovy dějiny náboženství Ježíše Krista, kteréž mají přes hluboké poklady učenosti, jež obsahují, přece tendenci spíše vzdělavací než učenou, působily v oné zchátralé době dílem k zachování, dílem ku probuzení křesťanského smýšlení. Byly čteny se stejným zájmem jak od protestantů, tak od katolíků. A když nastala doba osvobození od cizinského panství, seznáno v krajinách, kde toto delším trváním přispělo ku porušení křesťanského smýšlení, že návrat k víře záležel v tom, že se tvořily jednoty, v nichž dějiny náboženství k poučení a vzdělání předcítány byly. Snad nikde nebylo v tichosti a v menších společnostech v tak velikém rozsahu působeno k šíření pravého náboženského smýšlení, jako Stolbergem ve vzdělaném světě vůbec a Overbergem mezi prostými a středními třídami katolické církve.«

Boj za svobodu sledoval sestárlý Stolberg s mladistvým zájmem. Čtyři ze synů jeho a jeden zeť šli do války jako dobrovolníci. Nejstarší jeho syn Kristian padl u Ligny. Zarmoucený, avšak Bohu odevzaný otec napsal: »Ano, Pán vše dobře učinil. Odměnil mého Kristiana za jeho věrný boj, an s pomocí svou dovedl jej k opravdovosti ve smýšlení a k dětinné pokoře, kteráž převyšovala vše, čeho jsme od ní očekávali mohli. Jak prázdné jest místo, kde oči mé ho jindy vídaly, jak zkormouceno jest srdce mé, ježto musím Boha velebiti, tak šťastným otcem se přece cítím. Neboť on jest u Spasitele našeho, u něhož jest zřídlo lásky, na jehož milost a zásluhu se jedině spoléhal

Roku 1819 povolán byl sám hrabě Bedřich Leopold na věčnost. Za bolestné jeho nemoci nevyšlo ani slova nářku přes jeho rty. S příbuznými se dojemně rozloučil a prosil je pokorně, aby se modlili za pokoj jeho duše. Kellermann mu stál po boku jakožto kněz. Při slovech jeho: »Ježíši, synu Davidův, smiluj se nade mnou,« pravil Stolberg s úsměvem: »On se nade mnou již smiloval. Z nesmírného milosrdenství jeho dostalo se mi světla s hůry.« Po té tázal se lékaře: »Bude zítra se mnou konec?« Lékař od-

pověděl: »Při vaší živé víře a vroucí touze po Bohu smím zajisté říci: Půlnoci nebude pro vás.« »Bohu díky,« odvětil Stolberg, stiskl lékaři obě ruce a pravil: »Díky! díky! srdečné vám díky.«

Za několik okamžiků šlechetný kmet zemřel. Bylo to dne 2. prosince 1819. Po přání svém byl pochován ve Stockkämpenu u Tatenhausenu. Za nápis náhrobní zvolil si již před třiceti roky slova: »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby všickni, kdo věří v něho, nezahynuli.«

Vilém Achtermann, sochař.*)

(1799 až do 26. května 1884.)

»Jsem synem westfalského sedláka, neb raději nádenníka, a byl jsem z útrpnosti přijat do domu svého strýce. Musil jsem mu pásti ovce, a ježto jsem měl při tom dosti času věnovati se přirozené své náklonnosti »k vyřezávání«, tedy mne strýc, který byl velikým nepřítelem tohoto vyrazení a chtěl je u mne z kořene vyvrátiti, učinil pastýřem vepřů. To jest velice nepokojná společnost, která dovede upoutati pozornost hlídačovu, a mně by nezbylo času k »řezbě«, kdyby mne náruživost moje nepřekonatelná nebyla k tomu ukázala cestu. Pozoroval jsem totiž, že vepřové jsou velice společenská a sdílná zvířátka, a že jest třeba, aby jen jedno z nich úzkostlivě zachrochtalo a že se ihned kolem něho sběhne celé stádo. Této zvláštní vlastnosti použil jsem ku svému účelu; přivázel jsem ráno jedno z nejmenších ku stromu a nechal jsem ostatním volnost a vyřezával jsem pak po celý den, jak srdce ráciло. Když se přiblížil večer, štípl jsem malé prasátko nemilosrdně do ocásku, že se daleko široko rozléhal jeho skřek, načež pak celé stádo se brzy se všech stran sběhlo, a já mohl s celou společností ku strýcově spokojenosti jíti domů. Zatím však zakusilo toto mé štěstí náhlého a smutného přerušení.

*) Srovn. Hertkens, „Wilhelm Achtermann“, 1895.

Jednou večer zazníval úzkostlivý skřek mého malého prasátka marně, žádný druh nespěchal mu ku pomoci, a já byl konečně nucen, vrátiti se sám s jediným tím zvířátkem do dvora strýcova. Byl arcí ohromný rámus. Strýc, který již věděl, že celé stádo jest v chlévě jednoho souseda, do jehož pole bylo zaběhlo, naložil mi hezký počet ran; a ježto věděl, že příčinou nehody byla moje řezba, zapřisáhl se, že mi překazí nadobro, abych se oddával této neřesti. Musil jsem se tedy státí oráčem a choditi za pluhem, kde pak mi arcí nezbyvalo času oddávati se náklonnosti své.*

»Po několika letech mi strýc zemřel a poněvadž zapomněl udělati poslední vůli, nedostalo se mi žádného dědictví a já byl nucen vstoupiti za 15 skudů (64 marky 20 feniků) roční mzdy za oráče k jednomu cizímu sedlákoví, u něhož jsem musil pracovati jako otrok.*

Tato zpráva z pera jednoho z největších umělců nové doby, Viléma Achtermanna, líčí nám živými barvami jeho mládí. Zaměstnání oráčské bylo by ho dohnalo k zoufalství, proto se vrátil v osmnácti letech věku svého k svému otci do Münsteru, aby se učil truhlářství.

Toto řemeslo se mu lépe líbilo. Byl při něm veselým, avšak pobožným a hodným. U vojska byl nejprvnějším střelcem a dostal tři medaile, jakožto ceny. Při jedné královské střelbě trefil do terče a byl králem střelců a vedl u večer neteř svou jako královnu k tanci. Byl všeobecně vážen a milován. Pro osvěžení mysli prohlížíval si v neděli v kostele řezby. V prázdných chvílích pokoušel se pak napodobiti je.

Jednou poslal vrchní president Vincke starý, bohatě vyřezávaný prádelník k přešetění. Nešťastnou náhodou urazila se při práci překrásně řezaná hlavička u jednoho anděla. Poněvadž byla červotočivá, nebylo možno opět ji přiděliti, a tak přišel Achtermann do velikých rozpakův. Utekl se k modlitbě. Když věděl, že druzi jeho již spí, vykradl se tajně z domu a šel bos dvě hodiny cesty k zázračné sošce Matky Boží v Telgte. Druhého dne dal se statečně do práce a vyřezal svým kapesním nožem hlavu anděla,

která byla ulomené tak podobna, jako vejci vejci. Prádelník pak byl odveden vrchnímu presidentovi. Achtermann však při své svědomitosti pověděl mu, co se přihodilo.

Vrchní president seznal vlohý truhlářského tovaryše i rozpředel se mezi nimi hovor:

Vrchní president: »Zdali pak bys nechtěl též pro mne podobnou práci zhotoviti?«

Achtermann: »S velikou radostí! A co bych měl vyřezati ze dřeva?«

Vrchní president: »Mohl bys třeba vyřezati sochu?«

Achtermann: »Co jest to socha? Já jsem toho slova ještě neslyšel.«

Vrchní president: »Myslím, zdali bys mohl vyřezati lidskou postavu, tak na př. jako já jsem?«

Achtermann: »To, myslím, že dokážu.«

Vrchní president: »Kterou pak osobnost bys nejraději zvolil k napodobení?«

Achtermann: »Božského Spasitele na kříži bych nejraději napodobil.«

Vrchní president: »Velmi dobře, milý příteli; avšak s tím neuděláš mnoho štěstí v Berlíně, tam ty věci chci zaslati. Musíš k tomu vyřezati něco starověkého, a to bys mohl vzíti tohoto amora, jenž sedí na lvu, třebas to pak bylo pouhé napodobení.«

Achtermann se tedy pustil do práce. Sám o tom píše: »Ač jsem byl pouhým čeledínem selským, poznal jsem ihned, že úkol vznesený na mne vrchním presidentem rozhodne o mé budoucnosti a že na zdaru neb nezdaru a provedení úkolu toho záleží další mé povolání. Proto jsem měl za to, že si zvláštním způsobem musím zabezpečiti pomoc Boží a přimluvu jeho svatých, i odhodlal jsem se složití slib čistoty, abych, povolá-li mne Bůh k uměleckému životu, věnovati mohl svůj čas ve stavu panickém jedině křesťanskému umění.«

Rezba se podařila. Vrchní president dopsal slavnému sochaři Rauchovi v Berlíně a připojil kytici z polních květin, již Achtermann rovněž byl vyřezal. Rauch byl ochoten přijmouti »mladého pána, jehož

předložené práce oprávněovaly k dobrým nadějím,« do své dílny.

Jednoho dne časně z rána vydal se nastávající umělec na cestu. Otec a oba ještě malí nevlastní bratři provázeli ho kus cesty. U jednoho kříže vedle silnice se zastavili. Vilém poklekl a prosil otce za požehnání. Hledě ke kříži dal mu otec požehnání; po té se rozloučili.

Achtermann šel arci pěšky; spotřeboval na cestě celého půl druhého tolaru. V říjnu 1830. dorazil do Berlína a představil se Rauchovi. Rauch se zděsil, když spatřil dvaatřicetiletého sedláka, který mluvil sprostou němčinou. Mrzutě ho zavedl k prvnímu pomocníku svému, pozdějšímu professoru drážďanskému Rietschelovi, a pravil mu: »Tu nám někdo posílá obstarožního Westfalana, z něhož má býti sochař, a nemá žádného vzdělání, žádných studií, jen trochu vyřezával ve dřevě; co počneme s tím člověkem?« Rietschel se díval na muže a jeho řezbu; dovedl ho k řediteli Schadowovi. Ten se dal nahlas do smíchu. Avšak když spatřil jeho práce, tázal se ho: »Kde jste se tomu naučil?« »Já jsem se tomu vůbec neučil.« »Já myslím, do které akademie jste chodil?« Achtermann odpověděl: »Ik weet nik« (nevím). »Já myslím, kde jste se učil vyřezávati?« »Já jsem se učil sám.« Po zkouškách těchto byl konečně Achtermann přijat. Avšak pobyt v Berlíně byl pro něho krutou dobou. Musil poslouchati různé přednášky. Avšak což pak on rozuměl mnohým těm cizím slovům, která se v nich naskýkala? Vždyť se neučil ani čísti ani psáti! Krajan jeho, státní rada Schmedding, byl mu přátelským příznivcem; zvával ho k sobě u večer, aby ho naučil čísti a psáti. Při tom trpěl nastávající umělec často trpkou nouzi, přes to že měl podporu, již mu zaopatřil na dva roky vrchní president Vincke.

Avšak dva roky minuly a podpora přestala; neboť Achtermann se osvědčoval vždy zbožným katolíkem a tak přišel o přízeň jistých lidí. Tu mu přispěla náhoda ku pomoci. Byla vypsána cena na zlepšení pluhu. I procitl v Achtermannovi bývalý sedlák a on se ucházel o cenu. Hrabě Schlippen-

bach, horlivý hospodář, pozval ho, aby ukázal svůj zlepšený pluh při slavnosti hospodářské oráním na zkoušku. Achtermann to učinil a rozřešení otázky zjednálo mu peněžité uznání a nadaci na další jeden rok.

Ačkoliv mladý umělec míval po celé týdny sotva kus suchého chleba, nepozbýval mysli. Práce jeho mu pomalu přece poskytlý nějakého výděлку, a konečně si uspořil tolik, že mohl uskutečniti dávné své přání, podívati se do Itálie. Dne 10. srpna 1838. vydal se na cestu, zhotovil v Karraře krucifix z mramoru a přišel v červnu 1839. do Říma. Krucifix jeho, jež koupil vévoda z Aremberku r. 1840., byl posvěcen od samého papeže Řehoře XVI. Papež prohlásil se k umělci: »Vytvořil jste dílo, které slouží nejen vám, ale celému Německu ku cti.«

Avšak i při takovém uznání trpěl Achtermann přece trpkou nouzi. Musil dělati dluhy, aby si zaopatřil drahý materiál ku svým pracím. Psaltě: »Tři dny jsem ničeho nejedl; tu mi dal někdo tři soldy (12 haléřů); koupil jsem si za ně kus chleba, namočil jej do fontany Trevi a snědl jsem jej — s jakou chutí!« Avšak věřitelé naléhali na zaplacení. Achtermann šel do národního kostela německého dell'Anima a modlil se. Když vyšel z kostela, přicházeli k němu dva mladí němečtí tovaryši, kteří chtěli viděti jeho dílnu. Achtermann je vzal s sebou; jeden z nich pravil, že jest to asi velice těžká věc, býti tak slavným umělcem, avšak, když to člověk přivede tak daleko, že jest pak zabezpečen. Achtermann odpověděl teskně: »Když jsem byl selským čeledínem, tu jsem míval přece vždycky několik grošů v kapse, když jsem byl vojákem, vystačil jsem s menáží, když jsem byl truhlářským tovaryšem, nescházel mi též nikdy nějaký peníz. Avšak nyní, když jsem umělcem,« — a tu se jim přiznal se svými nesnázemi. Tovyariši pohleděli jeden na druhého a po té pravil starší: »Pane Achtermanne, tu bychom věděli radu. Máme dohromady částku, již potřebujete, ve spořitelně. Můžeme vám těmi penězi posloužit.«

Pomineme další osudy Achtermannovy a přistou-

píme k jednomu z hlavních jeho děl, ku slavné jeho Pietě. Často se modlival v dómě Münsterském před obrazem bolestné Matky Boží. Oblíbenou myšlenkou bylo mu postaviti na místě starého obrazu něco krásnějšího. A tak utvořil svou Pietu: Matku Spasitelovu, jak syna snátého s kříže drží a naň hledí. V Münsteru byl znám tento plán Achtermannův. Biskup Jan Jiří uspořádal sbírku, aby dal provésti zamýšlenou skupinu v dómě Münsterském. Dne 29. března r. 1844. mohlo býti umělci zasláno 2350 tolarů, aby počal své dílo. Achtermann děkoval a psal: „Slzy pohnutí a radosti řinuly se mi po tvářích, když jsem uslyšel, s jakým zájmem se ujímá obyvatelstvo Münsterska věci, kteráž provedena synem země samé, má za účel oslavu našeho svatého náboženství. Děkuje Bohu poklekl jsem a prosil za požehnání všem svým příznivcům, kteří mi zamýšleji připraviti nejkrásnější den mého života; neboť den, kteréhož s pomocí a milostí Boží nyní v sádře šťastně provedenou skupinu Piety, provedenou v mramoru, jednoho dne v dómě mého rodného města, jehož jsem již více než 14 roků neviděl, budu moci postaviti, bude mi nejdražším z mého života. Nejen že touto objednávkou choulostivé postavení, v němž jsem se vždy nalézal, zlepšeno bude, ale mnohem spíše, vědomí, že tato práce má, která jest největší, již jsem dosud vytvořil, a snad už jí též zůstane — nebude ztracena pro mé rodiště, naplňuje mne velikou radostí. Všickni rozumní muži odborní souhlasí, že úhrnná částka za skupinu, jejíž provedení ode mne s důvěrou očekávají a jak mi to již dosvědčili, může a smí obnášeti 8000 tolarů. Avšak poněvadž jest to pro mé rodiště a abych měl radost z provedení, obmezují tuto cenu ihned na 7000 tolarů.“

Mnoho námahy stálo nalézt v lomech karrarských vhodný mramorový balvan; konečně byl nalezen, a Achtermann jej koupil za 1600 tolarů. Za několik roků byla skupina hotova. O skupině vyslovil svůj úsudek již v modelu sádrovém slavný malíř A. H. B. orn těmito slovy: „Nakreslil jsem si ji ku své radosti a ku svému poučení. V duši umělcově byly postavy a výraz jejich svatému předmětu přiměřeněji pojaty, nežněji

a důstojněji procítěny, než skupina mohutného mistra Michela Angela v chrámu Páně sv. Petra. Co jest u onoho velikostí, jest u Achtermanna láska a zbožnost ve velikosti. Jest to dílo ku cti Boží a ku poučení věřících a zůstane jim po staletí, bude povzbuzovati k modlitbě, k rozjímání o vykoupení a k bohumilému životu.«

V říjnu r. 1850. bylo možno dopravit umělecké dílo do Livorna. Tam bylo naloženo pod dozorem Achtermannovým na hollandskou loď »Harmanna«; vážilo se svým obalem as 250 centů; neporušeno přibýlo dne 25. března 1851. do Münsteru. Dne 22. srpna dostalo se Pietě slavnostně církevního posvěcení. Při pontifikální mši svaté přijal zbožný umělec ku všeobecnému povznesení zástupů lidstva svátost oltářní z rukou nejdůstojnějšího biskupa. Byl to blažený den pro Achtermanna! Daleko široko zaznívalo nyní jeho jméno. Ještě 12krát musil provést Pietu v mramoru. Model daroval jistému kostelu nedaleko Říma. Tam sousoší to navštěvováno bylo horlivě místním obyvatelstvem. Na faře ležela nemocná sestra farářova a pomoc lékařská byla marna. Jednoho dne, když přicházel farář z kostela, přicházela mu sestra úplně zdráva vstříc. Užaslý farář vyptával se sestry a ta mu vyprávěla, že přišla cizí nějaká dáma a že jí poručila, aby vstala, ona že poslechla a že jest nyní zdráva.

Aby poděkovala Bohu, šla uzdravená do kostela. Tam spatří Achtermannovu Madonnu, již dříve nikdy neviděla; radostně volá: »To jest ta vznešená dáma, která mne uzdravila; právě tak vypadala.« Achtermann seznal v příhodě té nejlepší svou odměnu a mluvil o ní vždy jen s pohnutím.

Jednou přišel do dílny Achtermannovy vznešený Angličan a tázal se lámanou němčinou: »Jste pan Achtermann?« Umělec přisvědčil ostýchavě. Tu ho uchopil cizinec spěšně za ruku a pravil: »Viděl jsem v Münsteru vaši Pietu, musil jsem vaši Matce Boží slíbiti, že se stanu katolíkem, a nyní chci ještě jíti k sv. biřmování i prosím vás, byste mi šel za kmotra. Jsem N. N. Uděláte mi tu radost, není-liž pravda?« Achtermann byl hluboce dojat a vyhověl jeho přání.

V Münsteru panovalo pro Achtermanna pravé nadšení. Voláno po novém uměleckém díle z jeho ruky. Zároveň chtěli velikému harcovníkovi za církevní svobodu, kolínskému arcibiskupovi Klementovi Augustovi Droste-Vischeringovi, jenž odpočíval v domě Münsterském, zříditi důstojný pomník.

Nejdůstojnější biskup Jan Jiří dal ve své diecési uspořádati sbírku, a tato vydala pak potřebnou sumu.

Tak vzniklo snímání s kříže Achtermannovo. Jest to skupina pěti osob. Josef Arimatejský podpírá mrtvolu Páně svým pravým kolenem; hlavu jeho opírá láskyplně o svoji tvář Matka Boží; naproti ní objímá Jan nohy, aby je podpíral; dole uprostřed nich klečí Maria Magdalena a utírá vlasy svými nohy božského Spasitele.

V březnu 1858 bylo veliké dílo dokonáno. Papež Pius IX. sám jej poctil návštěvou.

Nyní šlo o to, dopravit mohutné dílo mramorové do Münsteru. Bylo zabetonováno do veliké skříně dřevěné. Avšak nebylo lze nalézt loď, v níž by bylo umístiti takového velikána. Konečně nalezena holandská loď dosti prostranná. Ohromná bedna dopravena na břeh; jeřáb je zvedal na lanech jako ruka silných pomalu do výše a spouštěl je pak opět zvolna na loď. Tu se náhle přetrhl jeden provaz; celé břímě padá s hroznou silou stranou ke hrázi. Achtermann vykřikne a padá takřka bez sebe k zemi; v témž okamžiku zazní z úst všech dělníků výkřik z loretanské litanie: »Sancta, Maria, ora pro nobis. Sancta Dei Genitrix, ora pro nobis.« Achtermann volá s nimi. Bedna padla právě na místo ve zdivu hráze, kde chybělo několik kamenů, tak našla zde oporu, a neštěstí bylo odvráceno.

Po této nehodě dostala se bedna šťastně do nejspodnější části lodi. Tu se tázal kapitán, zatvrzelý protestant, co v té bedně je. Když uslyšel, že jest to snímání s kříže, zvolal mrzutě: »Kdybych to byl věděl, nebyl bych nikdy vzal tu modlu na svou loď.«

Achtermann cestoval nyní po souši do Münsteru

a odtud do Rotterdamu, aby zde čekal na příchod lodi. Ke svému leknutí se dovídá, že hrozná bouře zuřila na Středozemním moři: ze tří lodí, které vypluly z Livorna, dvě prý zahynuly; o třetí není žádných zpráv. Tato třetí byla ona, na níž bylo jeho umělecké dílo. Možno se domyslit, jaké starosti měl umělec.

Za týden potom přistála loď šťastně do přístavu. Achtermann radostí jásal. Kapitán lodi ho objal a zvolal: »Vaší skupině pouze děkuji za zachranu lodi i nás. Ona udržovala loď, která se stala bezbrannou hříčkou vln, svou obromnou tíží v pravé rovnováze. Madonna byla naší zachránitelkou. A co jsem jí slíbil v největším nebezpečí života, tomu do stojím. Stanu se katolíkem.«

Nyní to šlo dále do Münsteru. Jaké bylo tamější uvítání, o tom vypravuje očitý svědek takto :

»R. 1858—59 zdržoval jsem se za příčinou studií svých v Münsteru. Právě tehdáž se mluvilo mnoho o Achtermannově Pietě, poněvadž se od něho denně očekávalo nové, ještě mnohem velikolepější dílo; totiž Snímání s kříže. I mezi studentstvem bylo pro to veliký zájem pozorovati. Vždyť nebylo vůbec stavu a povolání, kterýž by neměl pro Achtermanna a díle jeho sympathii.

Všem, od nejvznešenějších až k nejchudším, byl skromným, láskyhodným, avšak velikým a podivuhodným umělcem. Proto všichni s napjetím očekávali nové umělecké dílo. Tu se jednoho odpoledne rozšířila náhle s neuvěřitelnou rychlostí v městě zpráva, že Snímání s kříže bylo již přivezeno. Kdo by byl ještě vydržel ve studovně nebo v dílně? Mluvnice a písanka zůstaly ležeti na stole; kladivo vypadlo kováři z ruky; krejčí nechal stát horkou žehličku; hosté v hostinci opustili své džbánky a všichni spěchali na staroslavné náměstí před dómem. I já jsem tam pospíchal. Avšak jaká to podívaná objevila se zde na náměstí jinak tak tichém! Pod vysokými staletými lípami s překrásnými korunami jakož i v okolních ulicích hemžilo se na tisíce čítající množství lidí.

Proudění a hovor zástupů, hukot hlasů činil mohutný dojem k nevypsání.

Každý chtěl spatřiti umělecké dílo, každý projeviti svou radost. S velikou námahou podařilo se nám přijíti blíž a blíže k velikému portálu na jižní straně dómu, až jsme konečně bezprostředně před hlavní lodí spatřili nákladní vůz a na něm ohromnou bednu. V té byl skryt umělecký poklad. Kolik silných mužů zvedalo a dopravovalo ji do dómu, již se nepamatuji. Avšak úsilné namáhání, volání, ba i láni jedné strany, když druhá v pravou dobu na povel nezasáhla, jen zvyšovalo dojem zcela neobyčejné události.

V tomto nepopsatelném lomozu tolika tisíců hlasů lidských, spojeném s rozčilením dělníků, padl bezděky zrak na osobu, která tu stála zcela klidně, avšak, jak se zdálo, trochu starostlivě a jen občas krátký, odměřený rozkaz udílela. — Byl to umělec! Byl to Achtermann! Vysoká, silná, avšak již poněkud sehnutá postava. Dlouhý bílý vlas vlnil se zpod klobouku. Jen zběžně jsem mohl shlédnouti tento obraz, a právě když dosáhl lomoz nejvyššího stupně, zavzněl s věže mohutný zvuk zvonů. Shromáždění jej as přeslechlo, avšak Achtermann ho nepřeslechl. Ostatně se zdálo, že mu není posud dosti jasno, co zvonění to znamená; neboť hleděl vzhůru k věži, tak jako by se chtěl tázati. Tu zavzněl po přestávce hlas zvonů opět. Nyní byl jist, že jest to večerní klekání. Sňav klobouk, sepjav ruce, vztyčil Achtermann své nachýlené tělo výše a modlil se s takovou vroucností, že nikdo, ani nejsurovější dělník nemohl se ubrániti dojmu tomu. Nepamatuji se nikdy za svého života na obraz, který by byl býval tak úchvatným. Lomoz náhle utuchl; dělníci odložili zvolna hevery a železné tyče aneb se rovně stojíce o ně opřeli, a všichni bez rozdílu odkryli hlavu a modlili se jako Achtermann. Zda-li umělec vše to pozoroval, nevím; neboť stál jako v hlubokou pobožnost pohroužen, a nikdo se neopovážil hnouti se dříve, než on udělal kříž a pokrýl svou bílou hlavu. Dne 3. listopadu odhalena byla skupina v Münsteru. Byli při odhalení nejdůstoj-

nější biskup a členové kapitoly a komitétu, jež řídilo objednané dílo. Druhého dne po ranních službách Božích připuštěno obecenstvo. Očekávání byli opravdu velice napjaté, avšak všichni musili vyznati, že převýšeno bylo skutečností. Každý byl překvapen velikolepostí, živostí a krásou díla.»

A tak zdobí nyní největší mistrovské dílo vestfálského umělce hrob vznešeného arcibiskupa kolínského a bojovníka za svobodu církevní, velikého Klementa Augusta. Když se navrátil do Říma, zhotovil Achtermann ještě leckteré umělecké dílo: Krucifix pro královskou hrobku v Charlottenburku, oltář pro Prahu (v chrámu sv. Víta — v kapli sv. Ondřeje), Ecce homo pro náhrobní kapli na hřbitově v Kalternu v Tyrolsku atd. Isochu Matky Boží vytesal Achtermann. Císařovně ruské, která navštívila dílnu umělcovu, velice se líbila. »Chtěla,« vypravuje Achtermann, »koupiti sochu nejblahoslavenější Panny; socha se jí nesmírně líbila, chválila mne pro ni nadmíru, jen koruna na hlavě Mariině se jí nechtěla líbit a proto byla toho mínění, že bych ji měl sňati. Avšak bylo by bývalo škoda, korunu sňati. I pomyslíl jsem si tu: Tys ji jednou učinil královnou nebeskou, a jakožto královna musí mít korunu, a ty jí korunu nesejmeš, a komu se nelíbí s korunou, ten ji nemusí mít ani bez koruny. A tu jsem tedy řekl ruské císařovně: »Korunu nemohu sňati,« a tak sešlo s koupi.»

Pomalu blížilo se stáří umělcovo. Poctivým a zbožným, jakým byl v mládí, zůstal až do kmetského věku. I nyní chodil denně na mši svatou. Starosti o výživu, zdá se, v poslední době života již neměl; ba spíše udílel prý větší almužny, poněvadž byl sám velice skromně živ. Horké letní měsíce trávil větším dílem v horské vesničce Rocca di Papa. Tam dal znova zříditi starou zbořenou kapli, postavil obydlí pro kněze a založil nadání pro jeho výživu, aby obstarával bohoslužby Boží v kapli a vyučoval chudé děti bezplatně v náboženství a elementárních vědomostech.

V neděli, dne 25. května dal se dovésti, ač již velice chorý, do Camposanta, aby tu spatřil ještě

jednou svou tamější Pietu na hlavním oltáři. Na jeho přání rozsvíceny všechny svíce na oltáři.

Oko vetchého starce zazářilo a ruce jeho se sepjaly k tiché modlitbě. Když se navrátil domů, musil opět ulehnouti. Druhého dne z rána, 26. května 1884, okolo desáté hodiny, zesnul tiše zbožný umělec. Ukřižovaný a nyní na nebi trůnící Spasitel odmění se mu na věčnosti za jeho věrnost.

Heřman Mallinckrodt.

(1821 až do 26. května 1874.)

Za všech dob říše tohoto světa bojovaly proti říši Ježíše Krista, počínajíc Herodem a Pontiem Pilátem až na zednářské vlády naší doby. Kdežto by mělo království Kristovo ovládati všechen veřejný život, bylo z něho, zvláště od XVI. století víc a více vytlačováno. V úplnou závislost na světské moci upadly ony náboženské strany, které se odřekly staré víry, jako jsou ruská, anglikánská a evangelická státní církev. Avšak i svobodná nevěsta Ježíše Krista, katolická církev, měla býti snížena na služku státu, měly ji býti podvázány žíly, aby chřadla; chtěli ji přinutiti, aby se sama otravovala. To byl válečný plán v německém kulturním boji.

Avšak mezi muži, kteří stáli těmto převratným plánům v cestě jako hradby, kteří bojovali za svobodu církve Boží, vyznamenal se i Heřman Mallinckrodt.

Mallinckrodt narodil se v Mindenu dne 5. února 1821. Otec jeho, protestant, byl vládním vicepresidentem v Mindenu. Matka byla katolička a děti byly vychovány po katolicku. Mallinckrodtova rodina pocházela z hradu Mallinckrodtu u Wittenu na Ruhře: odpadla od církve v šestnáctém století. Heřman se věnoval r. 1838 studiu práv a navštěvoval university berlínskou a bonnskou. Stal se r. 1841 soudním auskultantem, r. 1844 vládním referendárem a r. 1849 assesorem. R. 1852 byl od jistého vestfálského okresu zvolen do pruského zemského sněmu. Tím počala

jeho parlamentární dráha, na níž vykonal tak veliké věci.

Že se Mallinckrodt připojil ke katolické frakci poslanců, rozumí se samo sebou, vždyť frakce tato bojovala za pravdu, svobodu a právo, zvláště za vznešené pravdy naší víry, za svobodu a práva naší svaté katolické církve. »Pevně proniknut božskou pravdou své víry, nalézal v ní též, jako v nevyčerpitelné studni mravní ryzosti a vzletu, i svou sílu, svou odvahu a klid svého srdce.«

»Sílu a útěchu,« píše jeho životopisec v »Germanii«, »nalézal jedině v denní modlitbě, v obcování mši sv. a v přijímání svatých svátostí.« Jako po celý svůj život přidržel se věrně zásad církevních, tak pravidelným a horlivým hostem byl při svátostním stole jejím. Tak činil již jako mladý referendář a tak činil ne méně, jako veleslavený parlamentník. Před velikými akcemi parlamentárními sílil se vždy přijímáním svaté svátosti oltářní. Určitě jest známo, že se takto připravoval na svou řeč o zákoně o Jesuitách. Když cestoval po celou noc z Berlína do Borchenu, stávalo se, že pečlivě toho dbal, aby neporušil lačnosti, aby po svém příjezdě v Paderborně ráno mohl přijmouti svaté svátosti. Musil-li se v dni sváteční zdržeti déle u večer ve společnosti, jako na př. v den sv. Sylvestra, nepil od půlnoci ani jedině kapky již a beze všeho ostychu poznamenal, že již nesmí píti, poněvadž chce druhého dne jíti k svatému přijímání.«*)

Avšak nejen láska k náboženství, ale i k všelikému právu a k vlastenecké půdě vryta byla hluboko do srdce Mallinckrodtova. To se osvědčilo při řeči, kterouž měl k bohoslovcům paderbornským r. 1872. Ti přišli na výletě k němu do Borchenu; Mallinckrodt promluvil k nim:

»Držte se pevně práva a věrnosti. Nemožno dosti záhy vstěpovati v srdce mládeže pocity, které budí tuto ctnost. Chcete-li vychovati muže, kteří by stáli při právu a při tom byli si vědomi svých povin-

*) Pfülf, S. J. »Hermann v. Mallinckrodt« (Freiburg, Herder 1892).

ností, musíte záhy počítí klásti zárodky u mládeže, aby ve stáří dostavila se ctnost v plném vývoji svém.«

»Má-li který kmen v Německu smyslu pro právo, jest to kmen Vestfálů. Mezi všemi německými kmeny není žádného, který by tak pevně a nezlomně se přidržel práva. Proto žádný kmen německý neplodí tolik učeníků práva jako země vestfálská. Jsme bohatší na muže práva, než kterýkoli jiný kmen na právníky, a to jest jen květ, vyrůstající z právního smyslu, jímž proniknut jest veškeren lid. Pánové, budete povoláni, vykonávati důležitý vliv na mládež. Prosím vás, byste pěstovali u dětí smysl pro právo a věrnost, aby se tyto čestné vlastnosti Vestfálců zachovaly do daleké budoucnosti.«

Tento smysl pro právo a věrnost ukázal též v projevu svém vůči poslanci Miquelovi, který útočil na některé welfské směry v Hanoversku.

Mallinckrodt pravil: »Jak se tomu můžete diviti, že ti, kteří se zvláštní rozhodností a věrností lpějí na viře, po předcích zděděné, mají též zároveň zvláštní věrné smýšlení k dědičné panovnické rodině a že si toto smýšlení beze všech okolků ze srdce vyrvati nemohou, když nastane nějaký politický obrat.«

Abychom doplnili obraz povahy Mallinckrodtovy, přidáváme, jak ho líčí prelát Hülskamp: »Povaha jako z kovu ulitá, bez bázně a neohrožená, uprostřed bouře klidná a pevná, s níž spojeno nejměkčí srdce, které má soucit s bídou a utrpením nejmenších bližních, ba i s nejmenším zvířátkem. Tak byl také nejdětinnějším synem, nejněžnějším manželem, nejpečlivějším otcem. A tak také oblažující a blažený malý svět jeho rodiny poskytoval mu při všech nesnázích, námáhách, bojích a utrpeních na velikém světovém jevišti nejbohatší a nejmilejší radosti pozemské.«

I při své parlamentární činnosti setrval Mallinckrodt po více let ve státní službě. Roku 1859 povolal ho hrabě Schwerin na výpomoc do ministerstva vnitra. Následujícího roku byl jmenován vládním radou a na žádost svou poslán do Düsseldorfu.

Když však nadešly události roku 1866 a později počal kulturní boj, tu bylo setrvání jeho ve státních službách pruských konec. Životopisec jeho P. Pfülf, líčí nám vývoj ten takto:

»Když byl po celý svůj život hájil autoritu a pořádek, právo koruny a zákony státní, když se pro to všeho oavázil a v době »konfliktu« vskutku za to obětoval svou slávu a popularitu jako parlamentník, viděl z nenadání, jak tentýž stát se spolčuje se stranami, které dříve potíral jako revolucionářské, sebe sama a své přátele s vědomou nepravdivostí rozhlašoval a podezříval za nepřátele státu. Sílu svých nejlepších mužných let vynaložil druhdy ve spolku se šlechtnými a vznešeného smýšlení muži, aby parita, zaručená ústavou, z pouhé litery víc a více převáděna byla ve skutečnost, a s radostí a hrdostí na svou vlast, uznával, že přes leckterou křivdu a potíž, přece v celku nikde v Německu katolická církev tak svobodně pohybovati se nemůže jako v paritním Prusku. Ještě r. 1867 nenadál se možnosti, že by tomu mohlo býti jednou jinak, a přece to bylo již v předvečer pronásledování církevního.

Nástupci těchže »liberálních« stran, jimž jednou »frakce katolická« a s ní Mallinckrodt sám propůjčoval sílu a ostří svého slova, aby odpřisáhnutou ústavu zachovala v platnosti a ji uskutečnila, ty viděl nyní ve spolku s někdejšími odpůrci odlamovati s budovy ústavní to, co katolíkům poskytovalo ochrany a svobody.

Přejítí přes takové rány a zklamání s lehkou myslí, to mu nebylo dáno. Bojoval sám s sebou, aby i v tom poznal vůli Boží a jí se pokořil, aby uhodl vyšší záměry Prozřetelnosti; avšak boj byl proň těžký, soužil a trápil ho až do hloubi srdce.

Byl to jen jeho vlastní pocit, vyslovil mohutnými slovy, když na výši kulturního boje (bylo to 7. února 1874) položil vládě otázku:

»Jest v zájmu vlády, popouzeti lid ve veliké části jeho příslušníků v nejhlubších hlubinách jeho srdce? Domníváte-li se, že obyvatelstvo, které jest si tak jasně vědomo toho, co mu jest nejsvětějším, jak

isem to právě vyslovil, může pohlížeti bez pocitu nehlubšího roztrpčení, bez pobouření celého vnitřního člověka na takové poměry?«*)

Mallinckrodt tedy r. 1872 rozloučil se se státní službou pruskou. Proto mohl tak volně mluvit. V téže řeči dne 7. února 1874 vyložil též, proč katolická církev se nemůže podrobiti zákonům kulturního boje. Musíme se podrobněji zabývat touto řečí; neboť v ní jako i v některých jiných řečích obráží ze pravým způsobem povaha tohoto muže. Mallinckrodt mluvil takto:

»Důvod, pro kterýž požadavkům pruské vlády se strany církve tak rozhodný odpor se činí, leží v tom, že státní moc samostatné právo církve jednoduše upírá a požaduje, aby církev především uznala, že jest naproti státu bezprávná, že jest zavázána k nepodmíněné podrobenosti, a po té pan ministr kultu slibuje tu a tam nějakou velikomyslnost u provádění státní pravomoci. Na to arci, pánové, nemůže přistoupiti církev, jejíž stáří počítá se na tisíce roků, kteráž starší jest než kterýkoli nynější stát ve světě, ona na to přistoupiti nemůže, aniž by sebe samu a oprávněnost svou k existenci v zásadě zničila, této samovraždy se přece vláda do katolické církve nadíti nemůže, toho se nedožije... U nás... tu neběží o to, spráteliti se s menším zlem, aby se předešlo většímu, k tomu květnové zákony to příliš dobře smýšlely s církví, pánové; květnové zákony jsou v tom směru tak pěkně a bystře promyšleny, že, kdyby došly úplného provedení, nezbylo by z katolické církve, kteráž u nás posud stávala, v přetrátkém čase ničeho více, než snad několik zevnějších forem; avšak jádro věci, duch, jenž oživuje, ten by byl unikl, a proto by byla znamenala povolnost vůči nim přijeti největšího ze všech zel, kterého by se nám mohlo dostat. Neboť jest pro nás a pro církev větším zlem, kdyby sama k duševní otravě své přispívala, než je-li zevně utiskována neboť zmizí-li na čas úplně s naší otcovské půdy, pak jí zůstává mož-

*) Pfúlf, na uv. m., str. 608, 609.

nost, v pravý čas opět v bílém rouše se objeviti v zemi. Avšak kdyby se sama zhanobiti nechala, pak by navždy bylo veta po naději . . . Avšak jakkoli jasno jest, že se při těchto zákonech jakož i při zákonech květnových jednalo o hluboké zasažení do nejvnitřnějšího života, do podstaty církve, tedy rovněž tak, ba i spíše dlužno odpověděti na otázku. Kam to povede? I nemyslete, že ve příčině té hledíme veselé budoucnosti vstříc, aneb že se domníváme, že tu běží jen o efemérní, rychle pomíjející zjev: Nikoliv, my vidíme otevřenýma očima před sebou následky . . . které pak budou další následky? Domníváte-li se, že katolický lid, když takový biskup, jemuž ministr kultu zavěsil plášť, a jenž jest provázen bodáky, k němu přijde, padne na kolena a bude ho prositi za požehnání? To jest marná naděje! Aneb si myslíte snad, že katolický lid, bude-li zbaven svých pastýřů, poznenáhla se nechá převléci do protestantského táboru? Nikoliv, pánové, to též nepůjde! Vždyť jest již převeliká obtíž naléztí protestantskou církev, i když si člověk rozsvítí svítilnu Diogenovu a hledá: tu jich jest tolik, co se hlásí; jeden volá »zde«, druhý opět »zde« a všichni se rozcházejí tak velice, že člověk zoufaje se opět vrátí a říci musí, že jí nelze naléztí. Tedy této naděje nemůžete též míti! Co tedy zbývá? Nezbývá nic než náboženská zdivočilost. Jedna část se vzpamatuje a přidrží se svého náboženského přesvědčení ještě pevněji a bude je pěstovati ještě horlivěji a pečlivěji než posud; avšak jiná část zdivočí a nepodrobí se zajisté vlivu moci pořádku a autority, to zajisté nikoliv, pánové! Uvažte si tedy dobře, co si vychováváte! Vychováte si, půjdete-li touto cestou, obyvatelstvo, které násilnými převraty takové vlny rozbouří, že pod nimi zcela jistě pohřbeni budete.«

»Možno se po té tázati, pánové, co jest tedy naši nadějí? Pravím, mluvě s obyčejného stanoviska lidského nezbývá nám než se ctí padnouti, a to jest lepší, nežli s hanbou ohýbati hřbet před tyranstvím! Se stanoviska křesťanského však pravím: Budeme se modliti a spoléhati na všemocného Boha.«

A tato naděje katolíky německé nezklamala. Přestáli boj kulturní ku blahu nejen Německa, nýbrž i katolické církve na celé zeměkouli, kterážto dodávala německým katolíkům mysl i důvěry.

Dne 25. dubna r. 1874 ukázal Mallinckrodt ve své slavné řeči »per cruce ad lucem« podrobněji na pohnutky bojovníků kulturních a marnost jejich počínání. »Zdá se mi,« tak pravil, »že panuje tu veliký zmatek, pánové! Pletete si počátek sporu s tím, co jest pro vás vlastně pohnutkou ke sporu. Církev neučinila počátek. Jmenujte mi činy, jež se udály buď se strany papeže, biskupů, aneb se strany příslušníků církve, kteréž by znamenaly počátek boje! Jmenujte mi činy takové, jež by byly vyšly z strany středu!

Avšak tažme se, pánové, po pohnutkách sporu — a to mne přivádí na věc, kteréž se již poslanec Miquel dotekl, a o níž jsem se zmínil, něco z toho boje visí již dávno ve vzduchu: to jest však vývoj »liberalismu«. Ten není ničím jiným leč nacionalistickým vývojem z protestantismu. Ten tvoří ovšem protivu ku názorům katolické církve, ale i ku pozitivnímu názoru taktéž uvnitř protestantské církve. To jste již dříve slyšeli z úst pana poslance Ewalda. Dle toho se seřadí pro budoucnost šiky k boji.

Našel-li »liberalismus« nyní spojence v knížeti Bismarkovi, pak nejsou pohnutky obou spojenců žádným způsobem totožny. Pohnutky kn. Bismarka nalézají spíše výrazu v tom, co páni se strany říšské nám obvykle povídají, totiž že zlým rušitelem pokoje jest střed a podobné věci.

To jsou politické úvahy, které jsou mnohem větším měřítkem pro knížete Bismarka, než jeho zájem na jakékoli vnitřní církevní a vůbec duševní otázce. Avšak otázkou zůstane: Jaký bude konečný účet, budou-li jednou oba spojenci spolu účtovat?

Domnívám se, že ten, kdo převzal nyní vedení, přijde velice zkrátka; neboť politické momenty, zevnější poměry moci, které mu nyní stojí po boku a prospívají, jsou mnohem pomíjitelnější než vůdčí duch a duševní moment, který jest v tomto boji vzpruhou.

Pánové, ta jest na levé straně sněmovny, a pravice jest velice na omylu. Ta myslí, že jen ten jest konservativcem, kdo jde s vůdcem vlády; ona dnes nevěří, že za vývojem leží úplný rozklad půdy, na níž až dosud stály a vůbec státi mohou konservativní strany. Běží tu o rozklad, o zviklání všech pevných základů společnosti lidské.

To jest obraz na jedné straně tohoto rozkladu ve všech těch částech země, jež jsou zastoupeny našimi odpůrci, a co vidíte na druhé straně?

Vidíte při všech zařízeních státní moci, při všem nepřátelství stran, sjednocování vždy pevnější a užší všech živlů pozitivní víry křesťanské. Domnívali jste se, že bojujete jen s biskupy, kolísavými, slabými biskupy, počítali jste na přival kněžstva v celých zástupech. Přepočítali jste se, pánové! Zkušeností jest to již dnes konstatováno, že kněžstvo se přidružuje svých vůdců. Řekli a myslili jste dále, že jest vám činiti jen s kněžstvem; nikoli, pánové, jest vám činiti právě tak s laiky, a kdo má oči a chce jich užívat, aby viděl, ten měl by dnes již dosti příležitosti přesvědčiti se o tom. Vidíte v našich západních krajích odhodlanost, klid, pevnou vůli, s nimiž tisícové lidí na nejslabší popud přicházejí v ruch, aby vůči žaláři, jenž duchovního jejich pastýře očekává, s ním se rozloučili a konejšivě ho ubezpečili, že i tehdaž, kdy nebude již míti v ruce pastýřské berly, bude moci býti upokojen, že i, nadejde-li doba, již předvídáme, kdy důslednost kroků, jež státní správa učinila, povede ji k tomu, aby zbavila bezčetné obce jejich duchovní správy, mohou biskupové spoléhati pevně na církevní věrnost veškerého lidu.

Kdybyste, pánové, měli příležitost toto pozorovati, myslím, že by vzniklo ve vás přesvědčení, že nejde tu o boj s jednotlivci, nýbrž že tu jde o duševní zásadu proti duševní zásadě. Jest to konečně boj křesťanské víry proti filosofii, která se odchýlila a pokud se odchýlila od půdy křesťanské víry. A co jest za tím, nechť jest sebe mohutnější zjev knížete Bismarka, jest zjevem pomíjejícím.

To jest sice mohutný zjev, avšak slabý jako

třtina naproti světobornému zápasu takových protiv. A domníváte-li se, že vybojujete takový boj takovými ubohými zákony, tedy počítáte zcela nesprávně a neznáte moci křesťanského přesvědčení.

Zvláštní to věc, že utrpení plodí ochotu k utrpení, a vidíte-li, že naši pastýři v žalářích a okovech aneb ve vyhnanství jsou, domníváte-li se, že se nám nedostává ochoty, chuti, vydati se rovněž takovému osudu? A následovali-li a následují-li duchovní tohoto příkladu, laikové se mu též nevymykají, a prostředky, pánové, se nezkoušejí vypovídáním! Budete musiti sáhnouti k ostřejším ještě zbraním! Uvažte, jakých to zbraní chcete ještě užiti! — My však zatím myslíme: *per cruce ad lucem* (křížem ku světlu a radosti).«

Uprostřed tohoto duševního zápasu, téměř za měsíc právě po oné řeči, rozloučil se Mallinckrodt se světem. Zemřel zánětem plic. Papež Pius IX. bojovníku Kristovu krátce před tím udělil telegraficky své požehnání. Věrná manželka jeho pospíšila z Paderbornu k němu. Dominikán Pater Ceslaus (hrabě Robiano) poskytl mu duchovní útěchy. Často opětoval nemocný modlitbičku: »Ježíši, Maria a Josefe, vám daruji své tělo i duši!« Ve všech katolických kostelích berlínských konány za něho modlitby, v kostele Matky Boží v Münsteru byla docela vystavena nejsvětější Svátost oltární. Dne 26. května, večer o 11. hodině zesnul tiše bez smrtelného zápasu veliký bojovník za pravdu, svobodu a právo. V levé ruce, která na prsou spočívala, měl kříž a růženec, pravou pak ruku držela jeho věrná manželka. Vedle úmrtního lože klečela jeho sestra Pavlina, zakladatelka náboženského družstva, již daleko rozvětveného, jeho švagr Hüffer a jeptiška, která ho ošetřovala.

Sami političtí odpůrci projevíli zemřelému svou hlubokou úctu. Především však to byli katolíci v celé říši německé, kteří bolestí uchvácení a ohromeni, patřili, jak jejich hrdinný vůdce klesá ve hrob tehdy, když se zdál nevyhnutelným, nenahraditelným. Jindy tak radostný, přeslavný týden Božího Těla viděl, jak veškerý katolický lid Německa pohřížen jest v tak upřímný, hluboký smutek, a bolesti své tak velikolepým, opravdovým způsobem výraz dává, jak toho

Německo až dosud ještě nikdy nevidělo. Na severu i na jihu, ve městech i na venkově, na březích Rýna jako Dunaje, Isary a Wesery, Mosely, Labe aneb Odry, všude se hrnul katolický lid do kostelů, aby se modlil za velikého vůdce, veliký vzor bojovníka, obdivovaného miláčka všech srdcí. Plnily se též sály katolických spolků, jichž členové, znajíce ho osobně, chtěli ještě jednou o něm slyšet, chtěli vzpomínati velikého zesnulého, oslavit jeho zásluhy. Zprávami o tom vyplněna celá kniha a přece kniha ta nevystihuje skutečnosti. Smutek za Heřmanna Mallinckrodta přirovnáván ke smutku křížáků za Bohumíra z Bouillonu, se smutkem křesťanského Španělska za Cida, Francie za Turrenna, Irska za Daniele O'Connella, Německa za Josefa Görresa.

Jest to významno pro všeobecnost a velikolepost, jakou se jevil cit smutku a úcty k němu. Avšak zvláštní ráz smutku za Heřmana Mallinckrodta správně vystihl jen onen důstojný kmet kněz, jenž promluvil u jeho mrtvoly ku plačícím přátelům takto: »Juda Makabejský našeho Israele padl za oběť uprostřed věry válečné.«

Tak soudilo Německo o velikém zesnulém. Jeho otec duchovní, Pater Ceslaus Maria Robiano směl o něm říci: »Nemohu si pomyslití správnějšího úsudku o Mallinckrodtovi, nežli že jest to muž, kterýž duši svou věnoval Bohu, kterýž ji v Bohu měl a v němž Bůh milostí svou volně působil. Nehledal sebe v ničem jiném leč v Bohu!«

Profesor dr. Eduard Heis, hvězdář.

(1806 až 30. června 1877.)

Nevěřící liberalismus, který zná katolické náboženství téměř jen z karikatur, dospívá snadno k předsudku, že katolická dogmata jsou bajky pro děti. Svět se mu stává strojem od nikoho nestvořeným a od nikoho neřízeným; zázraky jsou mu nesmyslem; Trojice božských osob jest u něho v jedné řadě s pohanským polytheismem, a vtělení Boha s inkarnací Višnu. Proto také nemůže liberalismus viděti ve věřících křesťanech nic jiného než »růženečkáře« nebo »jezovity«. »Růženečkáře«, když v obmezené bezmyšlenkovitosti odříkávají, co jim »kněžouři« natlačali; »jezovité«, když přednášejí lidu články víry, jejichž pravdivosti sami nevěří.

A tak se stává nevěřícímu každý věřící a spolu vzdělaný křesťan nerozlučitelnou hádankou, která se do jeho soustavy nehodí. Má-liž jej míti za pokrytce, za »jezovitu«? V tom mu překáží ušlechtilá povaha mužova. Má-li ho označiti za »růženečkáře«? Tomu se opírá vědecký význam mužův. Proto zbývá liberalismu jen jedno, starati se o to, aby věřící katolíci nedosáhli vědeckého významu a když se to přece stane, aby význam jejich byl umlčen a ztencen. Jan Janssen na př. nebyl nikdy povolán na německou universitu, a když běželo o to, povolati žáka jeho Pastora na universitu Frýburskou, která měla býti katolickou, rozkřikoval liberální tisk, že se muži tomu nedostává vědeckého významu.

Zvláště ve vědách přírodních pěstuje se tato soustava vylučování, umlčování a snižování. Kdo ještě věří v osobního Boha a Otce v nebesích, ve »Stvořitele všech viditelných i neviditelných věcí«, ten stojí u liberalismu na »nejobmezenějším dětském stanovisku«, ten nesmí mluvit o vědě.

Nicméně můžeme se my katolíci ve vědách přírodních a v příbuzných oborech více veličinami prvního řádu vykáhati, než je nevěřícím vhod. Pro novější dobu jmenujeme z Berlína fyziologa Jana Müllera, matematika Weierstrassa, z Vídně anatoma Hirtla, z Mnichova mediky Ringseisa a Nussbauma, z Gotink lučebníka Griepengerla, z Francie Ampèra a Barranda, a zvláště veleslavného r. 1895 zemřelého Pasteura. Tohoto se jednou tázal kdosi: »Jak jest vám možno srovnati výsledky vědeckého svého badání s učením a názory bible?« Pasteur odpověděl: »Pro tentokrát vám mohu říci jen tolik: všechny mé studie a výzkumy mne přivedly až posud tam, že mám tak asi viru bretonskeho sedláka; avšak nepochybuji, že, kdybych byl ještě dále studoval a bádal, byl bych to přivedl k víře bretonské selky.«

Bohatou na věřící křesťany byla ode dávna královna přírodních věd: astronomie. Koperník, zakladatel novějšího hvězdářství, byl věřícím katolickým knězem. Z nejnovějších časů však máme slavné astronomické trio věřících katolíků: ve Francii Leverrier († 1887), v Itálii P. Secchi-ho S. J. († 1878) a v Německu prof. Heisa († 1877). Leverrier vykonal veliké věci v oboru mechaniky nebeské; výpočtům jeho děkujeme objevení Neptuna; Secchi se proslavil svými výzkumy ve spektrální analýsi, a Heis vydobyl si jména zvláště pozorováním zjevů světelných na hvězdách. Uvedeme zde stručný životopis jeho.

Eduard Heis narodil se v Kolíně dne 18. února roku 1806. Jaký duch ovládal jeho otcovský dům, ukazuje tento příběh: Při přestavbě domu nalezena byla ve výklenku jednoho okna zazděná listina, psaná rukou otcovou, v níž bylo psáno: »Jsem římsko-katolickým křesťanem a chci žíti a umříti v římsko-

katolické víře. Kéž by se nikdy žádný z mých potomků jí nestal nevěrným!»

Eduard chodil jako chlapec do gymnasia Bedřicha Viléma v Kolíně a odbyl je v osmnáctém roce.

Potom studoval tři roky matematiku a přírodní vědy v Bonně a rozluštil v té době dvě otázky, na něž byla vyspána cena.

V 21 letech věku svého ustanoven byl za učitele matematiky a fyziky na gymnasiu kolínském, na němž sám nabyl svého vzdělání. Tam působil po deset roků, totiž od r. 1827—1837. Pak se stal vrchním učitelem matematiky, fyziky a lučby na spojené realné a řemeslnické škole v Cáchách.

Na popud slavného hvězdáře Argelander a dostalo se mu r. 1852 na základě jeho prací od university bonnské čestného diplomu doktora filosofie. O Velikonocích téhož roku povolán byl na doporučení Alexandra z Humboldtů za řádného profesora matematiky a astronomie na akademii münsterskou.

Tak zjednáno konečně našemu učenci ono postavení, v němž se povznesl na veličinu prvního řádu, totiž zaměstnání s astronomií.

Zabýváti se podrobněji jeho astronomickými pracemi, není zde na místě. Jen o některých věcech staniž se zmínka. Jeho »Atlas novus coelestis«, »Nový atlas nebeský«, jest dílo prvního řádu, jež bylo na př. od pruského ministerstva vyučování uznáno za významnou vědeckou práci a doporučeno knihovnám. »Atlas« obsahuje jména 5421 stálic.

V jiném znamenitém díle zaznamenal Heis 15.000 pozorovaných meteorů. K těmto a podobným větším dílům řadí se mnohé články v učených časopisech: o světle zodiakálním, o záři severní, o padání hvězd, o ohnivých koulech atd.

Zvláště četna jsou jeho pojednání v časopise »Příroda a zjevení«, jehož spoluzakladatelem a nejpilnějším spolupracovníkem byl po plných 23 roků. Směr tohoto listu srovnával se úplně se směrem jeho ducha; chtěl totiž dokázati, že není žádného odporu

mezi výsledky novějšího badání přírodního a starým křesťanským zjevením.

Ježto náš učenec hleděl spíše prospívati, než se stkvíti, neopovrhoval tím, aby svou učenost podával spíše v populárním rouše. Jeho »Sbírka příkladů a úkolů ze všeobecné arithmetiky a algebry pro gymnasia« dočkala se více než padesáti vydání. Mnohé články poskytl též pro »Deutscher Hausschatz«. Na vděčnou upomínku věnoval tento list svému věrnému spolupracovníku po jeho smrti pohrobní článek, z něhož vyjímáme leckteré z těchto svých poznámek.

Jak se soudilo ve vědeckých kruzích o Heisovi, dokazuje na př. list profesora Serpieriho v Urbini, s nimž Heis společně pracoval o větším díle o světle zodiakálním. Serpieri odpověděl na zprávu o smrti našeho učence takto:

»Urbino, 6. července. Dojala mne co nejbolestněji zpráva o ztrátě mého hodného, dobrého a výtečného přítele, ctěného profesora Heise. Věda ztratila jednoho z nejvýtečnějších pozorovatelů; zvláště veliká jest ztráta jeho pro studium světla zodiakálního; neboť zesnulý byl bez odporu prvním a nejlepším pozorovatelem a znalcem jeho na světě. Nikdo jiný v novější době neučinil takovou řadu přepilných a přechetných pozorování jako náš oplakávaný přítel. Bystrost jeho zraku, nejdokonalejší svědomitost, s jakouž konal pozorování, dodávaly všem jeho pozorováním vždy význam prvního řádu. Právě proto jest také jeho »Nebeský atlas« neocenitelný, a já přechasto do něho nahlížím, zvláště ve příčině mléčné dráhy, kteráž snad nikdy tak přesně vyznačena nebyla jako v tomto »Atlas novus«. Myslím dále, že společnost lidská ztratila jednoho ze svých nejvzácnějších členů; neboť, soudím-li z listů, jež od něho mám, byl zajisté ozdoben každou ctností a pravou dobrotou srdce a proniknut hlubokou a upřímnou zbožností. Oplakávám ho srdečně a byl jsem mu tak oddán, že bych byl při nejbližší příležitosti přišel do Münsteru, bych ho navštívil. Proto též doufám, že ve své vlasti nalezne čest a uznání, jež mu náleží; na náhrobku jeho měla by se ještě přidati poznámka, že byl nej-

výtečným a nejslavnějším pozorovatelem světla zodiakálního naší doby. Mám jeho podobiznu a jest mi milou jako svatá památka.»

Podobně píše Pater Secchi dne 7. července 1877 : »Zpráva, kterou mi váš list přinesl, zarmoutila mne přehluboce. Ctil a vážil jsem si profesora Heise u vysokém stupni, avšak miloval jsem ho též pro jeho dobrotu srdce a jeho výtečné ctnosti. Tento můj zármutek zmírněn jest ovšem poněkud pevným přesvědčením, že zesnulému se již dostalo věčné odplaty za jeho práce a jeho horoucí lásku k církvi; avšak pravdou vždy zůstává, že zůstaneme zbaveni jeho šlechetného příkladu a jeho krásných ctností. Co se dotýče vědy, již sloužil s tak velikou horlivostí a s tak velkým úspěchem, nepotřebuje naší chvály. Všichni znají jeho zásluhy a vědí, jak dovedl s nejchudšími zevnějšími prostředky nesmírně užitečně působiti pro vědu.»

Chudé, nepatrné byly vskutku tyto prostředky. Neboť Heis se musil spokojiti se starou hvězdárnou jesuitů v Münsteru, kteráž pocházela z předešlého století, ne-li ještě z dřívějších dob. Kdyby byl Heis nebyl býval věrným katolíkem z přesvědčení, byl by býval zajisté povolán na jednu z největších hvězdáren v Německu, a jméno jeho bylo by mnohem proslavenějším, než tomu nyní jest.

Avšak Heis byl úplným a celým katolíkem. Jako učitel připomínal žákům velikost a všemohoucnost Boží, jež se jeví v dilech přírody. Pokud byl zdrav, býval přítomen denně mši svaté a modlil se u večer se svými milými růženec. Každou sobotu chodil ke zpovědi a každou neděli a svátek byl u sv. přijímání. Byl účastníkem Mariánské kongregace akademiků a rovněž tak schůzí akademického spolku Bonifácova. Ve svátek sv. Aloisia, jakožto vzoru studující mládeže, nemíval přednášek. Říkal: »Den ten jest mi příliš svatým.« Ve svých přednáškách neopomíjel nikdy příležitosti poukazovati k teleologii, podivuhodné oné účelnosti v budově nebeské. Dokázal, že bajka o výroku Galileiově »E pur si muove« (a přece se točí) jest smyšlena francouzskými encyklopedisty. Jako dítě se těšival na církevní pro-

cesi. Své padesátilelé jubileum učitelské chtěl oslaviti poutí k Matce Boží do Einsiedlu. Jako rektor akademie Münsterské podal r. 1869 svatému Otci blahopřání všech akademických docentů. Svůj „Atlas novus“ odevzdal r. 1872 prostřednictvím Patera Secchiho náměstku Kristovu s tímto přepisem:

»Nejsvětější Otče!

V radostný onen den 11. dubna 1869, kdy jsi slavil za jásotu všeho katolického světa vznešený svátek svého 50letého posvěcení na kněze, bylo mou největší radostí a ctí projevití otevřeně a svobodně v Římě, v sídle apoštolském uprostřed gratulujících nevroucnější city a nejsrdečnější blahopřání akademie Münsterské, jejíž jsem byl rektorem.

Povzbuzen Tvou výtečnou dobrotou a laskavostí, již se mi tehdy dostalo, osměluji se, nejsvětější Otče, nyní položití k nohám Tvým své dílo, v nejnovější době dokonané.

S nevroucnější myslí prosím Tebe snažně, abys milostivě přijmouti ráčil tento můj atlas nebeský, plod to sedmadvacetiletého studia, při jehož sestavování tak často mi tanula na mysli slova žalmisty Páně: »Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha.«

Jelikož tedy nanejvýš ušlechtilá věda astronomická učí nás znáti tak vznešeným způsobem všemohoucnost a moudrost Stvořitelovu, kojím se nadějí, že Ti, nejsvětější Otče, atlas tento nebude nemilým, poněvadž mi není neznámo, jak velice jsi podporoval svou štědrostí a povzbuzováním svým studium a pokroky oné vědy ve městě Římě.

Budiž mně, synu katolické církve římské zcela oddanému, jenž má pevné předsevzetí, poslouchati i za těchto nanejvýš smutných poměrů jediné učení sv. církve a apoštolského sídla, konečně dovoleno pokleknouti pokorně k nohám Tvé svatosti a prositi Tě za apoštolské požehnání pro mne, svou manželku a pro své dcery.

Ty však, nejsvětější Otče, žij dále pro zachování nejvyšších statků církevních! Ještě jednou žij blaze!

V Münsteru ve Vestfálsku, dne 6. srpna 1872.

Dr. E d v. H e i s .»

Svatý Otec odpověděl:

»Milovaný synu, pozdrav a apoštolské požehnání! Kdežto lidé, lpíce na pravdě zemské, stali se tak pošetilými, že nejsou s to pochopiti „z viditelných věcí toho, jenž tu jest,“ a nepoznávají „mistra z jeho děl,“ postavil jsi jim, jak toho potřeba doby káže, před oči nebesa, „jež tak zjevně vypravují slávu Boží“, a „oblohu, kteráž zvěstuje dílo rukou jeho“. Zajisté povznášení jsme velikostí krásy ve tvorstvu ku Stvořiteli, a dříve se moudrosti, moci a dobrotivosti řádu přírody, prosíme a očekáváme, pohlížeje k němu s plnou důvěrou, by pořádek a úpravu svého ještě ušlechtlejšího a vzácnějšího díla, církve totiž, kteráž všady porušována jest záštim pekla a zlomyslností lidskou, brzy opět navrátil a přivedl ku dřívějšímu jejímu lesku. My Ti pak přejeme štěstí, abys, pozoruje divy nejvyššího, používal svých učených badání ku prospěchu vědy a tak abys znova dokázal, že bázeň Páně jest počátkem moudrosti. Ostatně jsme dílo Tvé výborné přijali s převděčným srdcem, a přejeme Ti nejhojnějších darů nebeské milosti a všeho dobrého. Jakožto záruku toho a důkaz své otcovské blahovolnosti udílíme Ti, milovaný synu, laskavě apoštolské požehnání.

Dáno v Římě, u sv. Petra, dne 5. září 1872 ve 27. roce našeho pontifikátu. Pius P. IX. Milovanému synu Dr. E. Heisovi, professoru matematiky a astronomie v Münsteru.«

Tak byl náš veliký hvězdář živým příkladem, že člověk může úplně znáti výsledky moderní vědy, aniž by v nich shledával nejmenšího odporu se kterým-koli učením písma svatého nebo katolické církve.

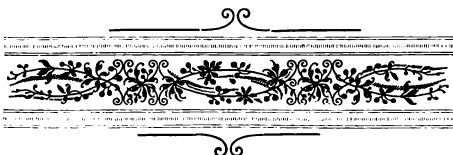
Heis byl laskavý a přívětivý v obcování a shovívavý v úsudku o jiných; byl dětinsky veselý myslí. »Mám tři vášně,« říkával, »děti, květiny a hvězdy. Není pro mne nic krásnějšího než oko nevinného dítěte, v němž se odráží nebe, a oko polní, květina, a

oko nebeské, hvězdy.« Jednou přišla řeč na nevěřícího astronoma: prozkoumal celé nebe a Boha nikde nenašel. Heis na to řekl: »Kdo věří v Boha, nalézá ho všude, zvláště ve hvězdách.«

K chudým a trpícím byl Heis laskavým dobrodincem; avšak pečoval co možná nejvíce, aby dobrodiní jeho zůstala skryta. Zvláštní lásku věnoval své churavé manželce. Když denně byla vožena na vozíčku na čerstvý vzduch, provázival ji.

Přítel Heisův, jenž s ním co nejdůvěrněji po 25 roků obcoval, ujišťuje, že na něm za celý ten čas nepozoroval žádné nedokonalosti.

Dne 30. června 1877 odešel Heis s tohoto světa. Ještě 26. června měl dvě hodiny přednášku. Mrtvice učinila konec jeho životu. Velikolepý průvod pohřební provázal ho ku hrobu. Súčastnili se ho: kapitula Münsterská, zastupitelstvo obecní, celé kollegium profesorů, množství duchovních a nepřehledné davy lidstva. Nebožtik zajisté nalezl v nebi v tom svou odměnu, že do oboru lidských vědomostí, jimž věnoval tolik píle, nahlédne nyní mnohem jasněji, než mu to bylo možno zde na zemi.

Vilém Emanuel svobodný pán z Kettelerů, biskup mohučský.

(1811 až do 13. července roku 1877.)

U nekatolíků setkáváme se často s názorem: katolická církev učinila sice v dřívějších stoletích veliké věci, vychovala evropské národy k civilisaci; ježto však vychování toto dokonáno bylo v 16tém století, může se katolická církev uchýliti z dějiště; jest „překonaným stanoviskem“. Názor ten jest nesprávným. Katolická církev jest založena od Boha pro společenské blaho všech časů a všech národů až k poslednímu soudu. Jen způsob konání mění se dle potřeby časové. Katolický biskup mohučský, sv. Bonifác, založil v osmém století civilisaci v Německu. Katolický biskup mohučský, biskup z Kettelerů, opět v devatenáctém století dle potřeby nové doby staral se o společenské blaho Německa.

Vilém Emanuel, svobodný pán z Kettelerů, narodil se dne 25. prosince 1811 v Münsteru ve Vestfálsku. Rod jeho se počítá ku staré vestfálské šlechtě. Nejútlejší mládí prožil na otcovském statku v Harkottenu. Málo šlechticů lne tak ku svým katolickým tradicím, jako katolická šlechta vestfálská. V tradicích těch vyrostl též Vilém Emanuel. Roku 1824 poslali ho rodiče na jezuitské gymnasium v Briegu v kantone

Wallisském. Odtamtud si zachoval velikou zálibu pro jezuitské vychování. Zůstal v Briegu až do r. 1828, odbyl pak v Münsteru maturitní zkoušku a navštěvoval universitu v Gotinkách, studoval tam právní a státní vědu. Z Gotink šel do Berlína, Heidelberku, Mnichova a pak opět do Berlína, a byl ustanoven roku 1835 za vládního referenta v Münsteru.

Brzy způsobila politická událost obrat v životě mladého barona. Katolictví těšilo se na Rýně a ve Vestfálsku, jakož i v jiných krajích od starodávna plné náboženské svobodě. Svoboda ta byla zaručena, když se tyto země dostaly pod vládu protestantských panovníků. Avšak zdálo se, že v Berlíně se snažili vytlačit poznenáhla katolické náboženství protestantstvím. Sestátněné školy a university byly dekatoliso-vány, necírkevní směry byly podporovány; jmenovitě pak, jak se zdálo, měla smíšená manželství posloužiti ku protestantisování katolických území. Mladí protestantští úředníci a důstojníci byli přesazováni do katolických krajin; vzal-li pak si katoličku za ženu, postarali se o to, aby děti byly převedeny ku protestantství. Katolíci jednali přirozeně proti svému svědomí, když vstupovali ve smíšené manželství, a neza-bezpečovali si pro všechny děti, jichž se mohli nadíti, vychovávání v pravém náboženství. Duchovní byli svědomím svým vázáni, zdržovali se spolupůsobení při uzavírání smíšených manželství, jakož i k tomu; aby odpírali rozhřešení katolické straně, nebyla-li podobná jistota zabezpečena. Dle těchto zásad jednal i Klement August, svobodný pán z Droste-Vischeringu, kterýž byl došazen na stolicí arcibiskupskou v Kolíně. Marně hleděla ho pruská vláda přemluvit, aby upustil od toho, co mu svědomí jeho přikazuje. Konečně přistoupeno k násilí. Večer dne 20. listopadu roku 1837 byl arcibiskup za ozbrojenou vojenskou mocí jako zaiatec odvezen na pevnost Mindenskou, aniž by bylo proti němu zavedeno právní řízení. Přirozeným způsobem musilo takové jednání způsobiti rozjitření myslí. Aby se ukrotilo veřejné mínění, byla druhého dne ráno uveřejněna vyhláška, v níž arcibiskup byl obviňován, že popouzel k zášti náboženskému, a že jeho

veškeré jednání souvisí dle neklamných stop s nepřátelským působením dvou revolučních stran. Obžaloby takové byly smyšleny; příležitosti k obhájení obžalovanému poskytnuto nebylo.

Pochopitelná to věc, že jednání takové dotklo se bolestně zdravého citu právního svobodného pána z Kettelerů. Ještě roku 1837 vystoupil ze státní služby, jsa na vahách, jaké povolání by si zvolil.

Na radu biskupa Eichstättského, hraběte Reischacha, odhodlal se k duchovnímu stavu. R. 1842 a 1843 studoval v Münsteru bohosloví zároveň se svým bratrem Richardem, bývalým husarským poručíkem pruským. Prvního června 1844 byl vysvěcen v Münsteru na kněze.

S jakou myslí bývalý referendár pojímal povolání kněžské, patrně z jednoho místa jeho zápisků o duchovních cvičeních, jež konal v Inšpruku. Napsal tam: »Ó Pane a Bože můj, prokázal jsi mi milost, že jsem poznal dobrodiní tvá. Avšak láska, láska, té se mi ještě nedostává! Avšak, Pane Bože, pocítiti ji — vím — jsem nehoden . . . avšak na oltáři srdce svého přináším ti vše, co mám sil ducha a těla, vůle a naděje — vše, všechno! Dejž mi jen, abych oběti té tak věrným zůstal, jako bych cítil vroucí lásku, více než žádám! Jen věrnost v úplné oběti. Vše, vše Tobě, nekonečnému, láskyplnému Bohu, jenž buď veleben na věky!« Než skutku lásky nikterak nepostrádal, jak se ve skromnosti své domníval. Uskutečňoval tuto lásku k Bohu svou horoucí, praktickou láskou k bližnímu, pamětliv slov Spasitelových, kterýž chce pokládati za skutky sobě samému prokázané, jež by byly prokázány nejmenšímu z bratrů jeho. »Jak jest to možno,« vyjádřil se při jiné příležitosti, »jak jest to možno, že vidíme na jedné straně bohaté a zámožné, kteří, upírajíce nejjednodušší zákony přírody a nechvějíce se ve svědomí svém, mrhají své jmění, zatím co chudí hladu umírají a chudé děti zdivočiti nechávají. Jak jest možno, aby nám ještě nadbytek chutnal, když naši bratři trpí nouzí v nejnужnějších věcech.«

Tyto názory musily Kettelera přivést na pole sociální otázky, tím spíše, že jako právník se zabýval

státními vědami. Studie ty theoretické doplňovány byly praktickými zkušenostmi, ježto se stýkal velice s lidem, jehož byl pastýřem.

Poprvé byl ustanoven r. 1844 jako kaplan v Beckumu. Jelikož jeho mladý kollega tamní onemocněl, jal se sám ošetřovati jej, neboť tehdy ještě nebylo lze dostati milosrdných bratří neb sester ve Vestfálsku. »Po celé měsíce,« vypravuje očitý svědek, nemohl nemocný opustiti lože. Avšak nepotřeboval žádného ošetřovatele, kaplan Ketteler ošetřoval ho, jak by toho byl nikdo jiný lépe neučinil. Stlani postele a ošetřování nemocných, říkával, naučil se od své matky.

U lože toho nemocného as velice živě cítil, jakým společenským dobrodiním jsou milosrdné sestry, pro jichž rozšíření později tolik učinil.

Roku 1846 jmenován byl Ketteler farářem v Hopstenu. Jak ideálně a jak skromně pojímal svůj úřad, dokazuje toto jeho vyjádření: »S postavením, kteréž mi nyní Bůh vykázal, dosáhl jsem nejvyššího blaha, jehož bych si na světě přátí mohl. Již dříve než jsem byl s to rozuměti správně duchovnímu povolání, jevil se mi postavení faráře převelice vznešeným, a od té doby, co jsem seznal mnohostranný vliv farářův na prosté, jednoduché povahy lidové, mohu přirozeně mnohem lépe chápati význam svého nynějšího úřadu. A tak si vysoce vážím místa, jež mi Bůh vykázal, avšak s úzkostí a strachem pohlížím na sebe při pomyslení, jak je vyplním. Choditi, běhati, pracovati a mnoho a hlasitě mluviti umím sice; avšak, kéž by mne neopustila milost, která tak přemocně působí u prostého a pokorného a která opouští každého sobeckého člověka, oděného i neušlechtilějším rouchem úplné obětivosti pro bližního.«

Rok bídý 1847 poskytl mu hojně příležitosti, osvědčiti onu obětivost, již měl u vysokém stupni. Zcela tajně navštěvoval chatrče nouzí trpících, aby jim poskytl pomoci, zároveň pak šetřil jejich jména. Použil k tomu nejen vlastního jeho jmění, nýbrž i příbuzné své přiměl k tomu, aby vydatně přispívali. Zasílal chudým celé vozy obilí, chleba a brambor.

Avšak Prozřetelnost zjedнала horlivému knězi širší pole působení. Přišel revoluční rok 1848 se svými volbami do frankfurtského parlamentu. Vestfálský lid zvolil faráře hopstenského za svého zástupce. Tento volbu přijal, napsal však: »Jen církevní zájem mne pohnul, přijmouti volbu a opustiti na nějakou dobu své duchovní povolání. Nějakého politického zřetele při tom naprosto nemám.«

Takové církevní zájmy brzy se objevily. Již při debatě o školství účastnil se Ketteler horlivě. Když pak 18. září roku 1848 kníže Lichnovský a generál Auerswald byli zavražděni revolučními rotami, na pomoc povolanými, dostalo se mu úkolu, promluvit nad jejich hrobem. Použil této příležitosti, aby ukázal, kde jsou zřídla revoluce a sociální bída naší doby. Ve smyslu tom promluvil takto:

»Kdo jsou vrahy našich přátel? Jsou to snad ti, kteří jim prohnali kouli prsa? Nikoli. Myšlenky, z nichž vznikají dobré a zlé skutky, jsou těmi vrahy. A myšlenky, které vyvolaly tyto skutky, nejsou v našem lidu. Znáám též německý lid. Neznám ho sice z lidových schůzí, avšak znám ho z jeho života . . .

Věnoval jsem život svůj službám tohoto lidu, a čím více jsem ho poznal, tím více jsem si ho zamiloval; vím, jaké veliké a ušlechtilé vlohy lid ten od Boha obdržel. Nikoliv, opakuji to hlasitě, nikoliv náš šlechtetný, hodný lid německý jest to, jenž zavinil tento hrozný čin . . . Vrahy jsou však oni mužové, kteří Krista, křesťanství a církev před lidem tupí; jsou to oni mužové, kteří spasitelnou zvěst o spasení lidstva hledí vyhladiti ze srdcí lidu; jsou to mužové, kteří si postavili převrat společnosti lidské za zásadu . . . Vrahy jsou ti, kteří sami sebe hledí učiniti lživými modlami lidu, aby před nimi poklekal a jim se kořil . . .

Vidím, jak stále přibývá žádostivosti a lakoty, touhy po rozkoši, vidím muže, kteří se nazývají muži lidu a nic jiného nečiní, leč že rozmnožují jeho bídu, podkopávají chuť ku práci, své chudé, svedené spolubratry štvou na kapsy svých bližních, kdežto sami na to nepomýšlejí, aby otevřeli své měšce chudým; vi-

dím, ani ničí nauku Kristovu, kteráž káže, aby každý počal se svým mešcem, nauku, kteráž hlásá: Chceš-li býti dokonalým, prodej, co máš a rozdej chudým; slyším volati po svobodě a vidím vražditi lidi, kteří se odvážíli promluvití volné slovo; slyším volati po svornosti a vidím, ani jsou ve slepém, nesmířitelném boji druh proti druhu; slyším volati po humanitě a vidím surovost, která naplňuje hrůzou.

Ano, já věřím v pravdivost všech těchto vznešených ideí, jež nyní hýbou světem . . . Avšak, a to nám hlásá hrob našich přátel a přemnohé jiné zjevy přítomnosti, jest jen jeden prostředek k uskutečnění těchto vznešených ideí, totiž vrátiti se k tomu, jenž je přinesl lidstvu, k Synu Božímu, Ježíši Kristu.

Kristus nám zvěstoval ono učení, jež nám lidi, kteří od něho odpadli a ho tupí, vydávají nyní za své dílo, za své učení; on však mu nejen učil, nýbrž je i po celý svůj život konal, a nám takto ukázal cestu jedinou, abychom je uvedli v život. On jest cesta, pravda a život, mimo něho jest blud, lež a smrt.«

Těmito slovy vyslovena jest myšlenka, jak rozřešiti sociální otázku: návrat totiž k zásadám křesťanským.

První všeobecná zakládající schůze katolíků německých, kteráž byla v říjnu r. 1848 v Mohuči zahájena, poskytla našemu Kettelerovi opět příležitost, promluvití ohnivou řeč o sociální otázce. Od té doby udržela se tato otázka na předním místě katolických schůzí v Německu.

Ještě téhož roku dostalo se horlivému knězi příležitosti, myšlenky své o sociální otázce a křesťanství dále rozprávati, a to v kázáních svých v domě mohučském.

V řeči své nad hrobem Lichnovského a Auerswalda prohlásil Ketteler: »Žiji s lidem a mezi lidem; znám jeho utrpení a žalosti; neteče mnoho slzí, není takřka bídy mezi lidem, jehož správa mi jest svěřena, s níž by se mi nesvěřil, s níž bych neměl soustrasti a již bych zmírniti nehleděl.«

To mohl říci již tehdy. Avšak dočkal se i příležitosti, seznati bídu velikého města.

Byl r. 1849 přesazen do Berlína, aby zastával jako probošt u sv. Hedviky duchovní správu. Za krátké doby své působnosti tam podporoval zvláště nemocnici sv. Hedviky Milosrdných sester, kterážto nevýslovně mnoho dobrého vykonala a dosud koná.

Vždy širší a širší obvod působnosti vykazovala Prozřetelnost našemu knězi.

Zemřel biskup mohučský. Papež Pius IX. povolal Kettelera k této hodnosti, a Ketteler byl posvěcen dne 25. června roku 1850 od frýburského arcibiskupa Vicariho na mohučského biskupa.

Největším nebezpečím pro katolickou církev jest zvrhlost kněžstva. Kde se kněžstvu nedostává pravého kněžského ducha, tam šíří kletbu na místě požehnání. Nepůsobí ve prospěch společenského blaha, nýbrž na jeho zkázu; u jinověrců uvádí církev katolickou v opovržení, jelikož tito pokládají za plody katolictví, co jest přece jen plodem zvrhlých kněží. Kněží diecése mohučské nabývali vzdělání svého až posud na universitě v Giesenu. Tamější život buršácký nemohl ovšem naplniti mladíky zbožným duchem kněžským. Nový biskup tedy vzal odtamtud své bohoslovce a zařídil v Mohuči zvláštní seminář pro bohoslovecká studia. Získal proň výtečné učitelské síly, jako: Moufanga, Heinricha, Riffela, Haffnera a jiné. O tomto založení semináře psal svob. pán z Kettlerů v oběžníku ze dne 6. ledna 1852: »Zřízením semináře otevřen pramen požehnání pro diecési a hlavní pramen zkázy ucpán. Nepotřebuji vám říkati, že, opíraje se o právo a svědomí, nenechám ho zahynouti. Ustoupil bych jen zjevnému násilí, a pak bych ihned zastavil svěcení. Nechť má církev katolická kněze aneb ať nemá kněze, avš k nikoliv buršáky pod škraboškou kněží.« A tak byl seminář mohučský místem požehnání pro diecési a i pro jiná biskupství; neboť i odjinud, na př. ze Švýcarska, přicházeli mladí lidé, aby vyhledávali vzdělání své na kněžství v mohučském semináři.

O blaho lidu staral se biskup zvláště misiemi, které konali většinou kapucíni a kterých se účastnil často též sám. Jak mluvíval k lidu, patrně z řeči,

kterouž měl r. 1869 na Liebfrauen-Heide u Offenbachu před velikým množstvím dělníků. Pravilť:

»Střežte se, milí dělníci, všech tupičů náboženství, všech, kteří vás chtějí zmýlití ve vašem náboženství a v plnění vašich povinností náboženských. To jsou vaši největší nepřátelé, poněvadž v otázce dělnické každé zlepšení poměrů podmíněno jest mravností a náboženstvím. Kdo vám chce tedy pomoci, a při tom se dotýká vašeho náboženství, o tom můžete beze všeho dalšího mysliti, že z otázky dělnické ničemu nerozumí a že jest podvodníkem. Jsou mezi námi lidé, kteří se tváří, jakoby své posměšky o náboženství mohli proměnití v chléb a peníze, aby jimi pomohli lidem. To arci nemohou. Za to však se v nich promění ve všem jejich myšlení, mluvení a působení, všechno v rouhání se nám katolíkům. Snaha jejich po svobodě, po pokroku, jejich vlastenectví, jejich osvěta, jejich láska k lidu, jejich péče o blaho lidové, vše se mění u těch lidí v blasfemii, vše v rouhání se náboženství a nám katolíkům. Střežte se těch lidí, oni nejsou vůdci našeho dělnictva, oni jsou svůdci, jsou podvodníky. Právě tito vůdci mluví stále o tom, jak velicí kapitalisté dělnictvo sobecky nemilosrdně vyssávají. Avšak ti vůdci dělnictva jsou sami lidmi téže povahy, jakou mají kapitalisté. Využítkuje-li člověk, jenž má v moci kapitál, dělníků svých bezohledně ku svému prospěchu, pokud jest bezbožným, kdo dá jistotu dělníkům těm, že jich nevyužítkuje tak zvaný přítel a vůdce lidu právě tak jedině ve svůj prospěch, je-li nesvědomitým, bezbožným člověkem! Právě tak jako peněžníci je vyssáli, právě tak je vyssají tací vůdci lidu, pokud opovrhují křesťanstvím, ba, nenávisť k němu naplnění jsou. Vidíte přece na vlastní oči své, jak mezi těmito muži, kteří se staví v čelo hnutí dělnického, občas se dostávají boje . . . jak si mužové ti vzájemně vytýkají sobectví, které vytýkali právě kapitalistům. To jest ovšem zcela přirozeno. Bez náboženství upadáme všichni v sobectví, ať jsme bohati nebo chudi, kapitalisté nebo dělníci, a vykořisťujeme své bližní, jakmile k tomu máme dosti moci.«

Mnoho též učinil biskup k umírnění hmotné bída: zakládáním nemocnic, sirotčincův atd. Používal k tomu větším dílem pomoci náboženských společností, pod jejichž obětivou péčí takové ústavy veskrze nejlepe prospívají.

Avšak musil se dožítí zármutku, že v zájmu »kultury« většina těchto ústavů, jakož i jeho překrásný seminář, byly zničeny.

Mezi těmito, v zájmu »kultury« zničenými ústavy bylo neméně než 24 sídel milosrdných sester, jež biskup založil pro službu školní a nemocniční.

B skupské působení Kettelerovo vyličeno jeho nástupcem, biskupem Haffnerem, takto :

»Jsa prostě myslí a pevné vůle, přísným k sobě samu, dobrotivým ke všem jiným, stál tak blízko stavu selskému jako šlechtě; zvláště pak sloužil církvi, již byl od mládí zbožně a věrně oddán.

Z tohoto smýšlení plyne především ohnivá horlivost, již osvědčoval jako kněz a biskup. Chtěl býti vskutku všem vším, aby všechny získal. Proto se věnoval s neunavnou láskou dětem, jež učil katechismu a napomínal, a pro jejichž vychování s velikými oběťmi založil dva ústavy; proto pečoval o nemocné a chudé, proto také otcovsky pečoval o všechny obce své diecése, jež pravidelně navštěvoval každý třetí rok. »Mne zná každá babička mé diecése,« mohl směle říci.

Ale i daleko za svou diecési působil biskup Ketteler. To se dělo zvláště jeho literární činností. Jak vysoko ji cenil, vysvítá z jeho žertovného výroku, jenž se mu vkládá do úst: »Kdyby apoštol Pavel opět přišel na svět, stal by se redaktorem časopisu.« Četné jsou spisy, jež vyšly z pera jeho. Jen několik zde uvedeme: »Svoboda, autorita a církev«, »Hnutí dělnické a snahy jeho v poměru k náboženství a mravnosti«, »Liberalismus, socialismus a křesťanství«, »Katolíci v německé říši. Náčrtek politického programu«. Spisy biskupovy byly v nejširších kruzích s vděčností vítány, a to i ve kruzích protestantských.

Německý řemeslnický spolek zaslal mu dne 25. června 1864 veřejný děkovací list za jeho knihu: »Otázka dělnická a křesťanství«. Podepsán byl před-

sedou spolku Schweedtem v Hamburce. Co vůbec biskup vykonal v širších kruzích pro sociální otázku, vyličeño jest stručně v předmluvě IV. vydání jmenovaného spisu z r. 1890, kterouž napsal ve věci této nejkompetentnější muž, Windhorst, r. 1890. Praví tam Windhorst: „V biskupovi Kettelerovi ctíme všichni učitele a předního zápasníka za katolicko-sociální snahy, a z úcty k němu máme za povinnost nyní, kdy snahy ty především energickou iniciativou našeho mladistvého císaře nalezly slavného uznání, a všechny strany by se rády chlubily, že byly prvními, kteří chránily a podporovaly hospodářské a mravní zájmy dělnického stavu, mladšímu pokolení našemu uvéstí opět na mysl spis onen, jenž snahám těm razil cestu. Jest a zůstane naší chloubou, že to byl katolický kníže církevní, kterýž měl první odvalu, vztyčiti prapor křesťanské sociální reformy v době, kdy maňšestrovství ovládalo celé veřejné mínění, a oceniti spravedlivě pravdu, kteráž se nalézala v kritice Lasalla naproti skutečným poměrům a názorům, avšak též odkryti její bludy a slabosti, vždyť si musil nejdůstojnější spisovatel r. 1871 ještě v německém říšském sněmu od jednoho vynikajícího liberálního vůdce dáti líbiti výčítku sociálně-demokratických snah. Nejen historický význam činí nové vydání spisu zvláště v nynějším okamžiku žádoucím, ale právě tak praktický způsob líčení křesťanského názoru světového, mravní opravdovost, s jakou se tu pojednává o otázkách čtvrtého stavu, kteréž otrácejí světem. Neznám účinnějšího vyznání, ujmouti se životních otázek křesťanského řádu společenského, zájmů chudých a slabých, neznám jasnějšího vyličení jednostrannosti a nedostatků naturalistických — ať již liberálních, ať sociálně-demokratických — pokusů rozřešiti otázku tuto. Účelem spisu toho jest, dělníkům a všem, kdo s láskou se zajímají o poměry stavu dělnického, dokázati, že jen křesťanství podává prostředky, zlepšiti s úspěchem poměry dělnictva, a že bez těchto prostředků stav dělnictva přese všechny námahy ustavičně klesá a blíží se opět poměrům, v nichž se nalézal stav dělnický za dob pohanských.“

Co má však biskup co dělati se sociální otázkou?

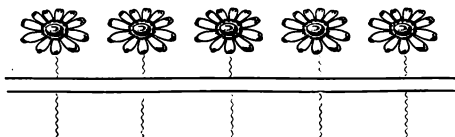
Na otázku tu odpověděl Ketteler sám ve svém spise »Otázka dělnická«, říká: »Já již proto se domnívám míti právo pronést o otázce dělnické veřejně svůj úsudek, že se otázka ta zabývá hmotnými potřebami křesťanského lidu. Ve příčině té jest též otázkou křesťanské lásky. Božský náš Spasitel spojil své náboženství na vždy a nepřetržitě se vším, co se týká zmírnění duchovní a tělesné bídy lidské. Dle tohoto odkazu jednala církev vždy a všude. Konání křesťanské lásky skutky křesťanského milosrdenství bylo vždy vynikající částí života křesťanské církve. Z ní vyšla velikolepá pečlivost o všechnu nouzi, kterou lidé trpí. Každá otázka tedy, kteráž se zabývá, jak odpomoci bídě, jest proto každým způsobem otázkou křesťanskou, náboženskou, již mají býti účastni církev a všichni její živí údové co nejvřeleji... Avšak já nemám jen práva, ale také povinnost sledovati se živým účastenstvím tuto věc dělnictva, učiniti si o ní své mínění a dle okolnosti je veřejně vysloviti. Když jsem byl posvěcen na biskupa, položila mi církev, prve než mi udělila biskupské posvěcení a plnomoc, mezi jinými tuto otázku: »Chceš býti k chudým a cizincům a všem potřebným ve jménu Páně laskavým a milosrdným?« — A já odpověděl: »Chci.« Dle slov božského Spasitele: »Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás,« jest biskup zástupcem Kristovým, a proto se též církev táže, prve než knězi udělí toto zastupitelství, zdali má vůli, jakožto zástupce Kristův, následovati Krista v lásce ke všem potřebným třídám lidu. Jak bych mohl po tomto slavném slibu zůstatí lhostejným k otázce, jež se zabývá s nejprřednějšími potřebami tak četné třídy lidstva? Dělnická otázka týká se mne jako biskupa tak blízko, jako blaho všech mých milovaných diecésanů, kteří náležejí ke stavu dělnickému, a daleko za tuto úzkou mez, jako blaho všech dělníků, s nimiž jsem Kristem spojen láskou.«

Tedy katolický biskup to byl, kterýž dal hlavní podnět k oné blahodárné činnosti sociální, jakou rozvinul katolický střed v zákonodárných sborech. Když tento střed dne 21. března 1871 byl ustaven, náležel k němu také Ketteler. Když pak složil mandát, syno-

vec jeho hrabě Gallen, pod jehož jménem dne 19. března r. 1877, ve svátek sv. Josefa, podal střed první návrh na ochranu dělnictva, převzal vedení v pozitivní reformě sociální v Německu. Nedlouho na to, dne 13. července 1877, rozloučil se biskup Ketteler s tímto světem, přijav poslední útěchu z rukou svého přítele z mládí, kapucína P. Bruna Korffa, a to v klášteře Burghausenu v Hoř. Bavorsku. Nalézal se na zpáteční cestě z Říma, kam odešel ku slavnosti 50letého jubilea biskupského papeže Pia IX. Nezištnost a apoštolská chudoba katolická byly uznány i od »Kolínských Novin«, kteréž napsaly: »Jest pravda skutečná, že bojovný biskup zemřel chud, doslovně chud, obětovav jmění své věci své.«

Lev XIII. však, jenž se nazývá vůbec »sociálním papežem, vyslovil se o něm: »To byl můj veliký předchůdce!« *)

*) Srovnej J. Menzel, člen říšského sněmu, »Wilhelm Emmanuel Freiherr v. Ketteler« (Kathol Flugschrift. Nr. 100.) str. 80.

Jan Kř. Maria Vianney, farář arsský.*)

(1786 až do 4. srpna 1859.)

Stará jest zkušenost, že pro spásu duší mnohem více se vykoná ctností a svatostí, než přirozenými dary. Veliké hmotné prostředky měl Jindřich VIII. anglický, přirozený dar výmluvnosti dr. Luther, mnohé historické vědomosti prof. Döllinger. Avšak co s nimi vyřídili? Mnohem více zbořili než vystavěli. A i tam, kde se nezneužívá přirozených darů těch k boření, tam přece zůstávají v té míře neprospěšnými, v jaké se nedostává ctnosti a svatosti jejich vlastníkům. Naopak setkáváme se často s nejblahodárnějšími účinky, kde jest veliká ctnost, i když přirozených schopností se nedostává. To dokazuje život četných svatých, na př. život sv. Františka z Assisi. I devatenáctý věk podává nám takový příklad v životě faráře z Arsu, Jana Křt. Marie Vianneye.

Vianney se narodil dne 8. května 1786 ve vsi Dardilly nedaleko Lyonu. Rodiče jeho byli prostí, zbožní venkované. Dům jejich platil ode dávna za dům chudých, kde potřební nalézali vždy pomoci a útočiště. I měli jednou i to štěstí, že blahoslaveného žebráka Josefa Benedikta Labre pohostili na jeho pouti do Říma. Jan byl miláčkem své zbožné matky. Jednou

*) Srov.: Monnin „Život faráře z Arsu“.

mu pravila: »Vidiš, malý Jene můj, kdybych viděla, že urážíš Boha, bolelo by mne to více, než kdyby to učinilo jiné mé dítě.«

Již ve třech letech věku svého jevil Jan velikou zálibu v modlitbě; měl v otcovském domě několik skrytí, kde se o samotě modlíval. Když mu bylo 8 roků, zavřela revoluce ve jménu svobody kostely a zakázala bohoslužbu. V modlení však nemohli revolucionáři Janovi překážeti; modlíval se, když pásal malé stádo svých rodičů.

Sošku Matky Boží, již vroucně miloval, brával s sebou na pastvu, udělal pro ni oltářík z drnu a shromazďoval druhy své k ní, aby prokazovali čest nejsvětější Panně.

Jako za časů katakomb konali i nyní zbožní křesťané skrytě své bohoslužebné schůze, a tak mohl malý Jan, přes republikánské zákazy, slaviti první svatou zpověď a přijímání své.

Později náboženství opět uvolněno. Tak byl v únoru r. 1803 v Ecully nedaleko Dardilly ustanoven farář, Karel Balley, muž to nad míru hodný. Jan v něm našel svého otcovského přítele, i vyvíjelo se v chlapci čím dále tím více povolání ku kněžství. »Kdybych se stal jednou knězem, získal bych Bohu velmi mnohé duše,« říkával. Farář Balley se postaral o to, aby chlapec byl podporován ve své snaze stát se knězem, a tento se přestěhoval do Ecully ku příbuzné rodině. Jan si dobyl již takové lásky a vážnosti, že mnozí mu podávali pomocnou ruku k dosažení toho, aby se stal knězem.

Avšak se studiem to šlo pomalu ku předu, pro velice slabé schopnosti jinochovy. Již téměř pozbyval myslí. Tu vykonal pouť ke hrobu sv. Františka Regis, a nyní to šlo lépe.

Přišla doba povinnosti vojenské. Aspiranti kněžského stavu jí byli tehdy zproštěni, dali-li se zapsati do příslušných listin. Farář Balley snažil se, aby Vianney tam byl zapsán. Avšak byl v listině opomenut. Tak se stalo, že v říjnu 1809 byl náhle povolán k vojsku. Musil jíti. Na cestě onemocněl; když se pozdravil, byl poslán do Španělska. Smutně se tam

vydal na cestu; on, jenž již dávno se věnoval službě Boží, byl nyní nucen vyměnit toto svaté povolání s krvavou službou Napoleonovi. Měl se snad státi sběhem? Od toho ho odstrašoval již pohled na přemnohé sběhy, které se řetězem kolem krku odváděli četníci. V beznadějném tomto stavu uchýlil se k Matce Boží a modlil se růženec. Tu se k němu přidal neznámý a tázal se ho, proč jest tak smuten. Vianney se mu upřímně vyznal, v jakém stavu se nachází. Neznámý prohlásil, že se není čeho báti; potom mu vzal těžký cestovní vak, sešel se silnice a dal se postranní cestou. Bezděky šel Jan za svým vůdcem. Šli přes hory a lesy; konečně se zastavili o 10. hodině večerní před zcela osamělým domem. Neznámý zaklepal; když bylo otevřeno, promluvil týž změněným hlasem několik slov a zmizel. Vianney se nikdy nedověděl, kdo to byl.

Obyvatelé domu, chudý hotovitel dřeváků a jeho žena, starali se velice pečlivě o svého hosta. Avšak byli příliš chudi, aby ho trvale u sebe měli. Muž ho tedy dovedl druhý den ráno do sousední vesnice Lesnoes. Tam se ho ujal starosta a odevzdal ho v ošetrování nábožné vdově, Klaudině Fayotové.

Paní Fayotová pečovala oň, jakoby to bylo její dítě. Vianney však chtěl osvědčiti se vděčným dobrým osadníkům vesnice. Proto vzal na sebe úřad učitele a vyučoval s velikou obětavostí a trpělivostí vesnickou mládež. Po nějaké době mohl se Vianney svobodně vrátiti do svého domova. Jeho mladší bratr František dostavil se za něho dobrovolně k odvodu a tím ho vysvobodil. Ve vsi Lesnoes byli velice zarmouceni, že Vianney odešel. Získal si tou měrou srdce jejich, že ho chtěli co možno nejlépe vybavit. Peněz, plátna a jiného šatstva sehnáno přehojně; docela kněžský kabát mu dali zhotoviti; neboť ho chtěli viděti ještě před odchodem v duchovním oděvu.

Farář Balley pokládal za dobré, nechati svého chráněnce po nějaký čas studovati filosofii v malém semináři ve Verrièresu. V červenci r. 1813 vzal si ho do Ecully zpět, aby ho sám připravil pro theologický seminář. Po dvou letech horlivé práce presen-

toval ho ku přijímací zkoušce do theologického semináře v Lyoně. Avšak před zkušební komisí popletl se mladý muž tak, že při zkoušce neobstál. Avšak dobrý farář arsský prosil superiora semináře a generálního vikáře, aby přišli do Ecully a Vianneye ještě jednou zkoušce podrobili. Při této zkoušce to šlo lépe a Vianney byl přijat do semináře sv. Irenea. Dne 9. srpna 1815 ve stáří 29 roků byl posvěcen na kněze. Ihned si ho vyžádal farář v Ecully za vikáře svého. Byl to den sváteční pro celou obec, když viděli mladého muže, jehož zbožnost byla jim příkladem již po léta, stěhovati se sem jako kněze.

Farář a vikář vedli nyní v srdečné svornosti téměř klášterní život. V ustanovenou dobu modlili se společně brevír; každý měsíc věnovali jeden den zvláštěmu rozjímání a každý rok konali duchovní cvičení. Vianney vedl život pokání a modlitby; k jiným však byl pln lásky, mírnosti a pokory. Tak si dobyl brzy všeobecné důvěry. Zpovědnice jeho byla vždy zpovídajícími se obléhána.

Roku 1817 zemřel Balley, přemožen svými nesmírnými pracemi a konáním pokání. Vianney mu posloužil svátostmi umírajících. Krátce před smrtí odevzdal farář vikáři své nástroje ku pokání a pravil: »Vezmi, můj ubohý Vianneyi, a schovej to. Kdyby to našli po mé smrti, myslili by, že jsem něco činil ku pokání za své hříchy, i byl bych ponechán až na konec světa v očistci.«

Po smrti farářově přála si celá obec, aby Vianney byl jeho nástupcem. Avšak ten o tom nechtěl ničeho slyšeti, poněvadž se domníval, že pro místo nemá schopností. Za dva měsíce jmenoval ho generální vikář farářem ve vsi Arsu. Pravil mu: »Jděte tam, milý příteli! Nelze naléztí mnoho lásky k Bohu v oné farnosti. Přičiňte se, aby tam byla.«

Dne 9. února 1818 odebral se Vianney do svého nového působistě. Francouzská revoluce i tu zanechala své zhoubné stopy. Očitá svědkyně, Kateřina Lassagne, vypravuje mezi jiným: »Mladí lidé neměli v hlavě nic než zábavu a vyražení. Každé neděle scházeli se na místě několik kroků od kostela vzdá-

leném aneb v hospodách vesnice, dle toho, jaké bylo počasí, aby se veselili tancem aneb jinou zábavou.« Vianney se mnoho modlival za blaho své farnosti; skoro vždy klečel před tabernakulem svého kostela, nebyl-li jinak záležitostmi svého úřadu zaměstnán. Svě osadníky navštěvoval v domácnosti jejich a svým laskavým, skromným jednáním získal brzo srdce všech. Nyní mohl pomýšleti na odstranění zlořádů. Avšak on toho nečinil ráumusem a láním, nýbrž klidným rozumným napomínáním.

Zvláště leželo mladému faráři na srdci, odstraniti tance, jmenovitě ve svátek patrona kostela; neboť věděl, že zavadávají mnohých příčin ku hříchu. Proto vyložil osadníkům své mínění o té věci. Avšak mládež nechtěla od své zábavy upustiti, Vianney pak požádal starostu, aby odepřel své povolení k zábavám tanečním.

Dobrý starý muž to učinil. Avšak hoši se obrátili na podprefekta, který taneční zábavu dovolil. Ples tedy byl o posvěcení obvyklým způsobem uspořádán. Avšak tanečnice nepřišly! U dívek totiž a jejich matek působilo napomínání farářovo. Zůstaly v kostele, na místě aby šly do tančírny. Od té doby podrobili se též hoši přání farářovu. Dobrota a upřímnost jeho získaly poznenáhla i jejich srdce.

Jiná neřest, kterou chtěl odstraniti, bylo všeobecné znesvěcování neděle. »Pracujete a pracujete,« říkával svým osadníkům, »avšak co vyděláte, jest jen k záhube těla i duše vaší. Kdybychom se otázali těch nedělních dělníků: Co to děláte? mohli by odpovéděti: prodávám duši svou ďáblu, křizuji znova svého Spasitele a odříkám se křtu. Jsem synem pekla; celou věčnost musím plakati pro nic za nic.«

Slova taková, promluvená farářem, byla by snad bez účinku vyzněla do vzduchu. Avšak Vianney získal srdce jejich svým svatým, nadmíru přísným životem a dobyl si ve vysokém stupni úcty lidu svou láskou a pokorou. Proto působila slova jeho. Farnost arsská stala se pomalu vzornou farností i ve příčině svěcení neděle. Později nebylo již nikdy viděti v neděli dělníka na poli, ani v čas žní.

Jiný kněz, abbé Renard, podává nám tento obraz o farnosti arsské:

»Byla to rozkoš, strávití neděli nebo svátek v této farnosti. Přijímalo se četně a modlitby se konaly nepřetržitě; kostel se nevyprázdnil. K různým církevním slavnostem, které sledovaly v krátké době jedna za druhou, byl nával tak veliký, že se člověk v úzkých místnostech malého kostela mohl udusiti. Katechetické vyučování konával farář z pravidla o jedné hodině odpoledne, a návštěva při něm byla téměř tak četná, jako při mši svaté. Po nešporách následoval komplet. Když se přezpívala Marianská antifona, modlil se farář předříkávaje růženec, jehož se účastnili všichni. K závěrci dne svolával znovu věřící po třetí do kostela, a po třetí uposlechla obec jeho hlasu. Vianney vystoupil ze zpovědnice a vstoupil na kazatelnu, aby tam předříkával modlitbu. Potom měl k shromážděnému lidu úchvatné homiletické kázání.«

O pobožnosti Vianneyově ku svaté eucharistii vypravuje očitá svědkyně: »Nábožnost našeho faráře k nejsvětější Svátosti jest podivuhodná. Prve než přišlo tolik cizinců do Arsu, modlíval se vždy svůj breviář v kostele, kleče beze vši opory na podlaze před Nejsvětější. Občas učinil přestávku a pohlédl vzhůru na oltář. Při tom jevily oči jeho takovou radost, že by člověk myslil, že vidí Spasitele. Byla-li nejsvětější Svátost vystavena, nikdy se neposadil, leda byl-li přítomen jiný kněz, který to učinil, aby nejednal jinak než tento. Velmi často pak utkvěl zrakem svým usmívaje se jako u vytržení. Jednoho dne našel ho jeden kněz v tomto postavení a zahleděl se rovněž na oltář, domnívaje se, že tam viděti něco zvláštního. Neviděl ničeho; avšak výraz ve tvářích Vianneyových dojal ho tak, že řekl: »Myslím, že přijde den, kdy farář arsský bude živ od svaté eucharistie.«

O výzdobu svého kostela pečoval Vianney velice; naproti tomu byl byt jeho co nejchudší, ba mohlo by se říci, že vůbec nebyl nijak upraven; strava jeho byla snad horší než leckterého žebráka. Jaké lásky si získal u svých osadníků, možno viděti z toho, když byl jednou nemocen. Jedna dáma o tom píše v listě

dne 10. května 1843: »Nemůžeš si učiniti představu o dojemném a zbožném divadle, jaké máme nyní před očima od onemocnění tohoto svatého muže: slzy, nárek, modlitby, kostel, jenž se zdá bez něho opuštěným, a jenž jest nyní bez ustání naplněn plačícím lidem, jenž se k nebi modlí se srdcem a myšlenkami svými i skutky dětské a pohnutlivé zbožnosti. — Svíce hoří na všech oltářích, v každé ruce růženec. V prvních dnech musila býti postavena stráž přede dveře farní, aby bránila smělému množství, jež ho chtělo ještě jednou spatřiti, a přijmouti od něho poslední požehnání. Nebylo možno upokojiti lid leč podotknutím, že, až se světec bude moci zvednouti se svého lože, udělí všem požehnání.«

Vianney vskutku zasloužil lásky a důvěry své osady u vysokém stupni. Jak velice mu záleželo na spáse duševní stáda svěřeného, možno souditi z výroku, jež učinil vůči jednomu faráři. Tento si stěžoval, že se mu nechce podařiti obrátiti srdce osadníků k dobrému. Vianney odvětil: »Vy jste plakal, vy jste nařikal a si stěžoval; avšak zdali pak jste se již také postil, zdali jste bděl, zdali jste ležel na tvrdém loži, zdali jste se bičoval? Když jste to ještě nezkusil, nesmíte se domnívati, že jste zkusil všeho.«

Jak smýšlel Vianney o životě kněze, dokazují tyto výroky jeho: »Co nám kněžím jest na závalu, abychom se stali svatými, jest nedostatek rozjímání. My nevstupujeme do sebe, my nevíme, co činíme. Rozjímání, modlitba, spojení s Bohem, to nám schází. — Ó, jak nešťasten jest kněz, jenž nežije život vnitřní! Avšak k tomu třeba klidu, mlčení, cvičení, přiteli, cvičení duchovních! Bůh mluví k člověku jen v samotě. — Často jsem říkával k monsigneurovi Dèvieovi: Chcete-li obrátiti svou diecési, musíte z farářů její nadělati svatých. Ach, příteli, jest to strašné, býti knězem. Zpověď, svátosti, jaká to zodpovědnost!«

O sobě samém smýšlel Vianney velice skromně. Když pozoroval nával ku své zpovědnici, neměl se snad za svatého, nýbrž za pokrytce, v němž se lidé mýlí. Příležitostně se též o tom vyslovil: »Milý Bůh mne zvolil za nástroj, jímž udílí hříšníkům své milosti,

právě proto, že jsem nejnevědomějším a nejubožejším ze všech kněží. Kdyby byl Bůh našel v naší diecési nevědomějšího kněze nežli mne, byl by dal jemu přednost.«

Kde jest pravá ctnost, kde jest zvláště pokora a důvěra v Boha, tu se vyplní nezřídka zaslíbení Boha, že vyslyší prosby zcela zvláštním způsobem. To se ukázalo též v životě faráře z Arsu. Založil dětský útulek, nazvaný »Prozřetelnost«. Tu často, jak jest přirozeno, došly zásoby potravin.

»Jednoho dne neměly správkyňe útulku téměř žádné mouky a chléb došel. V celé vsi nebylo pekaře. A přece bylo na stravu asi osmdesát osob. Co tu činiti? Představená, Benedikta Lardetová, nevěděla si již rady. Jedna z učitelek, Jana Filliatová, pravila ku své družce, Janě Marii Chaneyové, která pékávala chléb: »Mohl by se upéci chléb z mouky, která ještě zbývá a pak by se mohlo počkat.« Tato odpovíděla: »Myslila jsem na to též; avšak prve musí tu býti nařízení pana faráře. Co ten řekne, to učiníme.« Jana Maria šla k němu, aby si posteskla světcí na svou bídu: »Pane faráři,« pravila mu, »mlynář nám neposlal naší mouky, a z té, co zbývá, možno upéci sotva dva pecny.« »Zadělejte tu trochu kvasem,« odvětil světec, »dejte do díže a zítra si počínejte, jako by bylo vše v pořádku.« Dle tohoto rozkazu řídili se přesně.

»Nevím, jak se stalo,« praví J. M. Chaneyová, »na druhý den šlo to jako obyčejně. Čím více jsem mísila, tím více stoupalo těsto pod méma rukama. Mohla jsem přilítí vody, co jsem chtěla, čím více jsem přilévala, tím více přibývalo a houstlo těsto, tak že díž byla až na okraj plná... Z hrstky mouky napeklo se pečiva na deset velikých pecnů, každý 20 až 22 liber tíže. Bylo to tak, jako bychom byli měli celý pytel mouky.«

Jindy zase nebylo chleba. Neměli ani obilí, ani mouky, ani peněz v domě. Pro tento okamžik domníval se farář, že ho Bůh pro hříchy opustil. Povolal představenou k sobě a pravil s přetěžkým srdcem: »Nám nezbude nic jiného, než propustiti naše ubohé ditky, jelikož již nevím, jak je uživit.« Prve však,

než sáhl k tomu nejkrajnějšímu prostředku, chtěl se ještě jednou podívat do spižírny. Pomalu stoupal nahoru. Obava a naděje jím lomcovaly mocně. Hrozil se té chvíle, až bude jasně viděti, že jest mu činiti s neodvratným osudem. Avšak div divoucí, sýpka byla naplněna, tak jakoby se tam byly nosily celé pytle obilí. Jana Maria Chaneyová provázela svého faráře. On pospíšil ihned k sirotkům, aby jim vypravoval o tom divu: »Pochyboval jsem o božské Prozřetelnosti, dítky!« pravil, »chtěl jsem vás poslati pryč. Milý Bůh mne krásně potrestal.« To byla obvyklá jeho slova, podala-li mu božská dobrota tak zvláštní důkazy své ochrany. Pokládal tyto za laskavé pokárání své nedůvěry.*)

Podivné bylo též, jak Bůh zbožnému faráři zjevoval tajemství srdcí. Když se někdo neupřímně zpovídal, říkával: »Vy jste ten neb onen hřích vynechal, kterého jste se tehdy tam a tam dopustil.« Často vybral si také z dlouhé řady čekajících u zpovědnice jednoho neb druhého, jemuž bylo zpovědi zvláště třeba.

Vždy větší a větší byl nával ku zpovědnici Vianneyově. Bylo to tak, jakoby až do dalekých vzdáleností vymodlival milosti do srdcí lidských, tak že se lidé cítili nuceny litovati svých hříchů a zpovídati se z nich zbožnému faráři. Vypočítalo se, že pouze v omnibusech, které jezdily z Arsu do Villafranchi, ročně více než 80.000 poutníků přibýlo do Arsu. I z Anglie a Německa spěchali lidé, aby v Arsu se vyléčili ze svých tělesných i duševních nemocí. Na boháče a vznešence nebral Vianney žádného zvláštního ohledu. Jednou se chtěla vznešená nějaká dáma prodrati ku předu, prohlásila k faráři: »Nemám ráda antichambrování. Nemohu čekati nikde, ani u krále bavorského, ani u papeže.« Vianney odvětil chladně: »Jest mi líto, milá paní! Avšak já opravdu nemohu v tom ničeho učiniti. Zde v Arsu musíte každým způsobem vyčkati.« Musila čekati. Chudým a nemocným dával Vianney arci přednost.

*) Monnin v uv. spise str. 177, 178.

Avšak my si musíme působení faráře arsského ještě lépe před oči postavit. Ludvík Lacroix, profesor dějepisu z Nancy, byl přemluven jedním přítelem, aby navštívil Ars.

V prudkém lijavci vstoupil ve létě roku 1857 ve Villafranchi do omnibusu, jenž jezdil do Arsu. Domníval se, že za takového počasí nebude nával tam tak veliký. Jak se mu dařilo, vypravuje v této zprávě: »Za těchto úvah dorazil jsem již do Arsu. Vůz se zastavil před čistým hostincem ve vesnici, kde bývá člověk dobře obsloužen a přece nenapálen. Pravilo se, že to farář zapovídá, a že ho poslouchají. Vím velice dobře, jaká to těžká věc, přemrštěné požadavky hostinských zmírňovati, zvláště na místech poutnických, a okolnost ta mi byla důkazem, a to prvním ze všech, o vlivu, jaký měl tento svatý muž na srdce lidská. Sotva jsme si trochu poodpočinuli, spěchali jsme všichni do kostela, kde, jak se nám řeklo, faráře najíti možno.

»Na cestě jsem si představoval situaci dle svého způsobu as tak, že do Arsu přichází jen tolik cizinců, kolik jich omnibus přiveze; jinak že nikdo sem nepřichází; že tedy budeme tentokráte jediní poutníci. Byl jsem i tak naivním, že jsem se domýšlel, že milý farář bude státi v kostele a nás očekávati. A tak jsem si myslel, že jsem dobře připraven, abych se dal dojímati a poučiti: avšak tu jsem konečně seznal klam, a nebyl jsem nikterak připraven na to, co jsem viděti měl...

»Vešel jsem tedy do kostela se zvědavostí, které se snad nedostávalo poněkud vážnosti. Avšak jaké překvapení! Místo prázdného kostela, o jakém jsem snil, viděl jsem tam hlavu na hlavě, ženy hustě seskupené v lodi chrámu, muže u kůru a pod kůrem, všechny tiché a mlčící tak, jakoby byli pohříženi v rozjímání a modlitbu. Žádná předsín ministerská neb panovnická neučinila na mne takový dojem velikosti a velebnosti, a já chápal i cítil ihned veškeru důstojnost onoho pokorného ministra nejvyššího vladaře, krále nebe a země, jemuž svatost zjednávala takovou moc a takové množství prosebníků k němu vábila. Pátral jsem

zrakem svým stále po něm, i neviděl jsem ho. Ukázali mi prstem ku dveřím sakristie, kde zpovídal pořadem muže. Připouštěl k ní ty, kteří přišli den před tím. A bylo již okolo páté hodiny odpolední. Patrně jsem neměl již naděje, spatřiti dnes ještě faráře arského, poněvadž jsem byl na konci dlouhého řetězu, který počínal u sakristie a jehož posledním článkem byl jsem já. Avšak nestěžoval jsem si na to. Poutalo mne krásné divadlo, jaké se jevilo mým zrakům, i byl jsem šťasten, že mohu pozorovati, jak končí farář arský svůj den, ježto jsem si umínil, přihlížeti druhého dne, jak jej počíná.

»Vianney však zůstal neviditelným. Dvěře sakristie se otvíraly a zavíraly; neboť stále přicházeli lidé ku zpovědnici svatého kněze, aby se zpovídali aneb vyžádali rady. Viděl jsem, jak vstupují se sebranou myslí, skroušeně a plni starostí vcházejí a vycházejí s obličejem klidným, radostným a šťastným. Jeden z nich, mladý člověk z dělnické třídy, jenž přicházel ze sakristie, zůstal, jda okolo mne, státi, uhodil se v čelo, a pravil k sobě: »Ach, můj Bože! Já s ním musím ještě jednou mluvit; musím s ním nutně ještě jednou mluvit!« I postavil se klidně na konec dlouhé řady, aby se k němu za dva neb za tři dny zase dostal.

»S největší rychlostí uplynulo více než dvě hodin. Zapomněl jsem počítati okamžiky, neboť výjevy před mým zrakem naplňovaly duši mou božskými a věčnými věcmi, že jsem úplně zapomněl času, jenž přece záleží ve střídání věcí za sebou. Nastala noc; bylo již osm hodin. Místo aby se kostel prázdnil, plnil se stále novými cizinci. Řeklo se mi, že jest nyní hodina večerní modlitby, k níž se scházívali lidé právě v tak hojném počtu, jako ráno ku mši svaté; neboť svatost faráře jejich přivedla je všechny ku krásnému plnění povinností a cvičení křesťanských. V tom okamžiku vystoupil Vianney ze sakristie a ubíral se na kazatelnu. Vida ho a patřiv naň, zapomněl jsem na všechno. Nemohl jsem se nasytiti pozorováním ho. Měl na sobě rochetu, již nikdy neodkládá. Celý zevnějšek jeho prozrazoval neobyčejné jeho ctnosti a velikou jeho

svatost. Obličej a celé jeho tělo byly nad míru hubeny, a svědčily o úžasné výši jeho odříkání se a pokání. Toto tělo, tak vyhublé a již shrbené, zdálo se velikým a vznešeným. Šel s hlavou nakloněnou a s očima sklopenýma; dlouhé a husté vlasy jeho splývaly dolů po šíji a vroubily obličej jeho jakousi bílou září svatých. Bylo mi podivně v duchu, když šel okolo mne a já se dotkl okraje šatu jeho. Jakmile přišel na kazatelnu, poklekl a modlil se večerní modlitbu, avšak tak slabým hlasem, že jen nesrozumitelné zvuky dorážely k mým uším. Člověk se přesvědčil, slyše ho, jak velice byl zemdlen, a to činilo jeho nevyčerpatelnou činnost v kostele a ve zpovědnici, kde celé dny a noci trávil, ještě obdivuhodnější. Když se pomodlil, sestoupil, šel kostelem, vyšel s holou hlavou a v rochetě postranními dveřmi a vrátil se špalírem klečících věřících, jimž, jda kolem, dával požehnání, do svého příbytku. Byl jsem nyní přesvědčen o panství faráře arsského nad sobě rovnými; zakusil jsem uvnitř sám na sobě, a účel mého pobytu v Arsu byl dosažen. Patrně nebyl Vianney obyčejný člověk; neboť kolem sebe shromažďoval zde, v pokoutní vesnici zástupy lidu, jichž naléztí lze jen na nejslavnějších poutnických místech.

»To jsem spatřil; byl bych mohl odcestovati a podati svědectví o důležité věci. Avšak nemohl jsem odejít, aniž bych promluvil s tím svatým knězem a dostal od něho požehnání. Poptával jsem se, jak to učiniti, aby člověk se dostal k faráři arsskému. Muž, který dělal v kostele pořádek a jehož jsem považoval za kostelníka, pravil mi, kdybych přišel ke čtvrté hod., že bych ho mohl před polednem spatřit a pak ještě téhož dne odcestovati. Předsevzal jsem si, míti bedlivý pozor na tu chvíli.

»Zatím šel každý domů. Obyvatelé sousedních vesnic vraceli se do svého domova. Domy arské přijaly opět své hosty, kteří tu nadále zůstati mínili. Přišel jsem zase ku svému hostinci a našel jsem tam celou svou společnost z omnibusu shromážděnu: dámu z Bessançonu s její dcerou, duchovního z Grenoble, dva seminaristy z Lyonu, almužníka z Mar-

seillu, dámu z Marseillu se dvěma dcerama, z nichž jedna byla němá a druhá kulhala, a jednu rodinu o třech osobách z Marseillu. Tento veliký nával z Marseillu byl mi vysvětlen divem, jež farář arsský před šesti nedělemi učinil na jedné osobě z onoho města. Při večeři se točila celá naše zábava kolem tohoto nevšedního muže, na kterého jsme se přišli podívat. Každý dával na jevo své podivení a takto prozradil své city: »Ó, jak jsem šťasten,« pravil náčelník rodiny Marseillské, jehož přízvuk prozrazoval, že jest obyvatelem Canabiérey, »že jsem přišel. Já bych se byl as o něho nestaral; stalo se to jen k vůli mé ženě a dceři, které tomu chtěly. Avšak jsem velice rád, že jsem přišel s nimi. Vím, nyní co má náboženství do sebe.« I bylo cítiti, že dobrý muž měl ještě více na mysli, nežli řekl, a že si pevně předsevzal, činiti i pro svůj život ony závěrky, jež z toho tak přirozeně plynou.

»Druhého dne z rána — bylo to v pátek dne 11. září roku 1857 — byl jsem o 4. hod. již na nohou a spěchal ještě přede dnem do kostela. Myslil jsem, že přijdu tak v pravý čas, ano že všechny ostatní předejdu, ale byl jsem zrovna tak, ano ještě u větší míře. překvapen, než včera. Bylo tu shromážděno již veliké množství lidí, a ku svému nemalému úžasu mohl jsem dostati již jenom jediné místo, jež bylo od osudných dveří, kterými farář přicházel, velice daleko. Dařilo se mi jako Mojžíšovi, mohl jsem do nich patřiti, ale nemohl jsem k nim.

»Od kolika hodin jste zde?« tázal jsem se jednoho svého souseda, jak se mi namanul. »Ode dvou hodin z rána.« — »A kdy přišel pan farář?« — »Ten přišel o půl noci.« — »Kde jest a co dělá?« — »Jest tady za kůrem ve zpovědnici a zpovídá ženské. Jest to obyčejné zaměstnání jeho v pátek ráno. Mužské připustí až po mši svaté.« — »A co tu dělají všichni ti, co tu jsou?« — »Ti jsou zde proto, aby uhájili si své místo.« — »A kdy přišli?« — »Když přišel farář sám. Čekali u dveří a první držel za kliku; ve dvanáct hodin se otevřel kostel, a každý zaujal své místo.«

•

To přesahovalo vše, co jsem včera viděl a slyšel. Stál jsem jako zkamenělý. Věděl jsem arci, že jest člověk schopen nesmírné vytrvalosti, jde-li o zábavu aneb zisk; že celé hodiny dovede vynaložiti k tomu, aby v divadle dostal dobré místo. Avšak co mi nebylo známo, co jsem dosud nikdy neviděl, bylo, že člověk se může odhodlati přinésti tutéž oběť na čas a pohodlí i za duševní věci, a tento zjev, zcela nový pro mne, uchvátil mne až do nejhlubších hlubin srdce a pohnul mne až k slzám. Poddal jsem se tedy, jako minulého dne, slastné podívané, zapomenouti při tom na čas, a v tomto ovzduší duševního a náboženského života, jaký šířil kolem sebe tento veliký sluha Boží, modliti se a rozjímati.

»O šesté hodině sloužil kaplan mši svatou, při které farář zpovídal dále ženské. Konečně v sedm hodin, po sezení ve zpovědnici, objevil se Vianney v sakristii s takovým klidem, jaký mu byl vlastním, aby se tu připravoval na mši svatou. Ježto jsem měl vroucí touhu, prve než dnes ještě odcestuji, promluvíti se svatým mužem tím a dostati od něho požehnání, přičinil a namáhal jsem se s úspěchem, vklouznouti do sakristie, když kaplan do ní se vracel. »Počkejte jen zde,« pravil mi, »snad vás vyslechne, dříve než půjde k oltáři.« Uposlechl jsem rady, avšak bez výsledku. Farář arsský, který myslił jen na potřebu duší, domníval se, že nesmí se zdržovati, aby ukojil mou netrpělivost. Pozdravil mne a bral na sebe mešní roucha. Vše, čeho jsem touto smělou lstí získal, záleželo v tom, že jsem ho jednou zblízka spatřil, že jsem cítil na sobě ten mírný a přece pronikavý oheň jeho oka a že jsem byl svědkem jeho přípravy ke mši svaté. Spatřil jsem tu, když se oblékal, útlost jeho mrtveného těla, jež se rovnala takřka stínu, což mu však nepřekáželo nijak ve zvláštním čilém pohybu jeho křehkých údů a na rozhodné energii všech jeho hnutí. Šel jsem za ním k oltáři sv. Filomeny, kterouž zvlášť ctil. Tu sloužil mši. Jest to onen oltář, u něhož docílil tolik zázraků. Votivní desky všeho druhu a podoby, jež tu pokrývaly stěny, naznačovaly dostatečně, kolik nemocných a bídnych zde nalezlo spásy.

Zde jednoho dne uzdravil dnou poraženého, tak že se tento mohl ihned zvednouti a choditi, tak jako na slovo Spasitele, a když překvapené množství hlasitě projevovalo svůj podiv a vděčnost, tu si stěžoval svatý kněz, celý pomatený nad tímto veřejným svědectvím, jakou sílu má jeho modlitba u svatě, již byl vzýval, tak že s pokorou, jež prozradila tajemství jeho moci, zvolal k ní: »Ó, svatá Filoméno, dostává-li se mi od tebe takových milostí, nechť se to stává alespoň tajně. Uzdravuj je doma, a ušetři mne, nehodného, takového překvapení.«

»Po skončení mše svatě domníval jsem se, že konečně bude možno promluvit s ním. Byla to doba, kterou mi ustanovil. Avšak zase jsem se zklamal. Kostel byl přecpán lidem, a na zpáteční cestě k sakristii byl jsem od něho odtržen. Znovu jsem byl tedy tichým divákem a mohl jsem pozorovati jeho další ranní činnost. Ve své jednoduché rochetě objevil se zase v presbytáři. Nyní se hrnulo vše k němu. Dávali mu světiti množství penízků a růženců; přinášeli k němu děti, by na ně vkládal ruce. Když takto všechny uspokojil, šel do malé sakristie na pravé straně kostela, kde několik dam za sebou vyslechl, které se ho tázaly o radu. Asi za hodinu přišel opět do presbytáře, a nyní počalo zpovídání mužů. Pokaždé, když jsem ho spatřil, byl příliš daleko ode mne, abych mohl proniknouti k němu a vždy mi zase unikl. Byl bych se již zlobil, kdybych byl neuvažoval, že takový pocit by byl hanbou pro mne; neboť když jsem viděl tohoto svatého muže obětovati s takovou oddaností veškeren jeho čas k dobru jiných, cítil jsem, kterak jest to malicherné, že nechci ani část svého času věnovati, abych se dostal k němu. A tak zase uhostila se v duši mé trpělivost; i oddával jsem se opět podivu, jenž se mne ihned při vstoupení na toto místo zmocnil. Bylo skorem 9 hodin, a táž tlačénice ku dveřím sakristie počala zase, jako byla den před tím. Pro mne byly dosud nedostižnými. Každý zaujal své místo a šel jen, když naň řada přišla. Ovšem byly i výjimky od pravidla. Některé dámy byly opovážlivé a směle dosti, že se dotlačily až ku dveřím a vstoupily do

sakristie, přese všechny překážky. Ovšem, že jim to měl každý vším právem za zlé. Několikrát označil farář sám osobu, která měla k němu přijíti, a na tuto přednost nenapadlo nikomu si stěžovati. Lidé na těle velice bídni šli k němu ihned, a každý to uznával za slušné a spravedlivé. Tak i když přišla ona marseillská dáma se svými dvěma nemocnými dcerami, byla připuštěna k faráři za malý okamžik. Občas bylo lze spatřiti hloučky těch, kteří vyzpovídavše se, klečeli u oltáře. Kaplan přišel, otevřel tabernakul a udílel jim svaté přijímání. To vše způsobilo malý nepořádek, při kterém bylo třeba trochu dozoru. Avšak tu zase povstal onen muž, jehož jsem již nepovažoval za pouhého kostelníka, a který též ve mně vzbuzoval úctu, a chodil od lavice k lavici, aby zjednal zase pořádek a ticho.

»Deset hodin trvalo již toto vznešené divadlo lásky. Hrdina tohoto dramatu po všechn ten čas své činnosti nepřerušil, aniž jí zmírnil. Stál pořádě na jevišti a byl neunavný. Přišel jsem čtyři hodiny po něm, byl jsem jenom svědkem jeho činnosti, a přece jsem cítil potřebu odpočinku a pomýšlel jsem na to, abych se vzdálil. Dříve jsem však přece mínil učiniti ještě jeden pokus k nepřístupným dveřím. S pomocí ochotného poradatele dostalo se mi místa ve dveřích, a když farář je otevřel, aby připustil jiného ku zpovědi, spatřil mne právě před sebou; zdálo se, že mne poznává, i nechal mne vejíti. Tu jsme stáli proti sobě tváří v tvář. Jelikož jsem takového muže ne mínil obtěžovati nadarmo, dal jsem mu rychle a zkrátka dvě otázky, jichž jsem si před tím upravil. Svátý muž tento odvětil ihned, zcela rozhodně, dříve ještě, než se zdálo, že uvažuje a rozmyšlí, bez nejmenšího průtahu, avšak též beze všeho přenáhlení, a odpovědi jeho byly v každém směru rozumné a soudné, a zcela tak snadné, jako patrně užitečné pro život. Z pravidla musí přece každý člověk při nějakém rozhodnutí přemýšleti a zrale uvažovati okolnosti, aby postihl, co jest pravé. Avšak farář arsský i m p r o v i s o v a l moudrost. Bylo ku podivu zříti tento klid, pozornost a duchapřítomnost při tom.

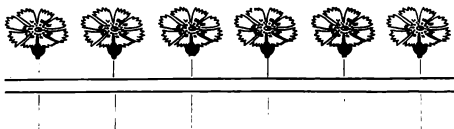
»Od půlnoci byl již zaneprázdněn, a trvalo to pořád dále; on si nedopřál oddechu; u sta osob rozluštil již pochybnosti a zapletené poměry; nám po boku klečel na klekátku zpovědnice muž, na kterého nyní přišla řada zpovídati se, ostatní zástupy lidstva kupily se přede dveřmi jako vlny stoupajícího moře, a při všem tom byl svatý kněz stále přítomen, obětuje se všem, beze vší netrpělivosti, bez patrné únavy, se srdcem vždy otevřeným a s duchem čilým, vždy v nepřetržité činnosti. Zajisté tu nebylo nic lidského, nic přirozeného, a kdo chtěl jen chvilku o tom uvažovati, musil uznati, že zde působí milost, kteráž tomuto svatému, všem vnuknutím jejím věrnému knězi propůjčuje v blahodárném působení jeho záračnou moc.

»V krátké době mi odpověděl na vše, nač jsem se ho tázal a když domluvil, pravil jsem mu: »A nyní jen ještě jednu prosbu, otče! Půjdu do Říma, abych tam poklekl a se pomodlil na hrobě apoštolů. Dejte mi proto své požehnání, by mne bylo průvodčím na cestě.« Při slovu »Řím« usmál se Vianney radostně, sklopené oči jeho se pozvedly, pohled a celý jeho zevnějšek se oživil, zatím co na mne padl paprsek světelný z jeho oka, pravil: »Ach, vy jdete do Říma, vy uvidíte sv. Otce.« A při tom pravil jeho obličej vše, co cítilo srdce. »Poroučím se,« pravil po chvíli, »ve vaši modlitbu na ‚Confessi‘ svatých apoštolů.« *)

Ještě několik let pokračoval Vianney v tomto úmorném životě. Však vždy víc a více se dostavovala slabost stáří. Svatý kněz byl ve věku 74 roků svého života, plného práce, odříkání a neobyčejné kající přísnosti. V pátek dne 29. července 1859 konal ještě své obvyklé práce a seděl 16 neb 17 hodin ve zpovědnici. Když přišel domů, klesl na sedadlo a pravil: »Nemohu dále! Ach, ti hříšníci, ubíjejí konečně hříšníka.« Pak doložil: »Myslím si často, že kdyby ani nebylo života na onom světě, že jest to již veliké štěstí, milovati již v tomto životě Boha, sloužiti mu, a moci ku cti jeho něco učiniti.« Druhého dne na

*) Monnin na uv. m., sv. 2, str. 26—33.

to, v sobotu, nemohl již sloužiti mši svatou. V úterý večer žádal o svátosti umírajících. Celá farnost se shromáždila před obydlím svého věrného pastýře. Přišli též mnozí duchovní a biskup sám chtěl ještě spatřiti svého milého kněze. Vianney plakal slzy radosti nad touto návštěvou. Poznenáhla se blížil konec; konány modlitby umírajících; došlo až na slova: •Nechť mu přijdou vstříc svatí andělé Boží a nechť ho provázejí do nebeského města Jerusalema!• V tom okamžení vypustil Vianney duši. Bylo to dne 4. srpna r. 1859, ve 2 hodiny z rána.

Don Gabriel Garcia Moreno, president republiky Ecuadorské.*)

(1821 až 6. srpna 1875.)

Za našich dnů jest obyčejem, že liberální stát, stát bez Boha a náboženství, šlape nohama práva Boží a práva jeho svaté církve. Sebe sama pak staví na místo nich. Prakticky sleduje výrok Hegelův : »Stát jest přítomný Bůh.« Žádá proto bezpodmínečnou poslušnost ku svým »zákonům«, i když tyto vyšším a světejším zákonům Božím a jeho církvi odporují. Jeho »zákon« jest mu »veřejným svědomím«. A po něvadž se domnívá býti »zřídlem všeho práva«, nemají, jak se domnívá, poddaní žádných práv, jestliže jim je odejme.

Čím dále tyto nevědecké a nemravné názory »o všemohoucím státě« jsou v theorii a praxi rozšířeny, tím mileji působí, potkáme-li se se státníkem, který neobětuje tomuto modernímu Baalovi, nýbrž pokládá zákon Boží za svatý a má v účtě práva svých spoluobčanů. Takovým mužem byl don Gabriel Garcia Moreno, president republiky Ecuadorské.

*) Amara Georg Kaufmann „Don Gabriel Garcia Moreno“ (Freiburg, Herder 1891.).

Moreno se narodil v předvečer vánočního Hodu Božího r. 1821 v Guayaquilu na pobřeží Ecuadorském, jakožto nejmladší z osmi dětí. Otec jeho pocházel ze staré kastilské rodiny. Otec i matka byli věřící a zbožní. Za panství španělského měli veliké jmění. Avšak po odtržení od Španělska zchudli následkem různých revolucí. Kdežto ostatním dětem se dostalo vyššího vzdělání, nemohli rodiče nejmladšímu Gabrielovi tohoto popřátí, zvláště z toho důvodu, že otec r. 1834 zemřel. Matka sama mu udílela počáteční vyučování. Později se ujal chlapce jakýs mnich, jménem Pater Betancourt, a vyučoval ho latině. Ale co nyní? Chlapci bylo 16 roků a byl by měl navštěvovati nyní universitu ve Quitu. Avšak nedostávalo se mu prostředků. Starší jedna dáma Quitská, sestra P. Betancourta, vzala chlapce k sobě a sdílela s ním svou skrovnou výživu. A tak bylo postaráno o další jeho život. S významným prospíval Gabriel ve filosofii, poesii, literatuře, matematice a dějepisu. Již r. 1839 byl spolupracovníkem výtečného francouzského inženýra, Šebestiana Wisseho, který se zabýval topografickým vyměřováním krajín.

Rozčilujících zábav se jiných vzdaloval. Při své železné pili, s jakou se oddával studiím, měl přece dosti času navštěvovati služby Boží a přijímati každého téhodne sv. svátosti.

Roku 1840 ukončil svá filosofická studia a musil nyní určitě zvoliti si povolání své. Zvolil práva. Snad mu tanulo na mysli, že tím bude moci nejlépe prospěti své vlasti, kterou tak vřele miloval. Avšak právnictví mu nepřekáželo provázeti inženýra Wisseho na jeho výpravách k sopkám Ecuadorským. Též uveřejnil pojednání o prozkoumání Pichinchy. Tyto geologické výlety byly mu osvěžením při ostatních studiích. Spolu však mu byly ochranou před mravním nebezpečím hlavního města. Moreno si dobyl svým velikým nadáním duševním a zajímavým zevnějškem přístupu do nejvznešenějších společností. Zdá se, že se o něho pokoušelo svůdnictví; cítil, že ochabuje jeho chuf ku práci. Pozoroval nebezpečí, a aby se ho ještě důkladněji než oněmi výlety zbavil, dal si

ostříhati hlavu do hola. Roku 1844 ukončil Garcia Moreno svá studia právnická stkvělou promocií doktorskou. Vstoupil nyní do praxe pod vedením výtečného advokáta dra. Ramona Borzy. Jeden přítel z mládí vyzval ho, aby napsal dějiny Ecuadorské. — Moreno odvětil: »Lépe jest, tvořiti je.« A on je utvořil.

Známo jest, že jihoamerické republiky, jako jejich sopky, od svého odtržení od Španělska v letech dvacátých tohoto století zmitány byly revolucemi a jak bídne byly spravovány od svých liberálních tyranů. A tak se stalo též republice Ecuadorské. Moreno mínil přispěti vlasti své pomocí; a jelikož neměl zatím žádného jiného prostředku, leč tisk, založil v dubnu roku 1846 politický satiricko-humoristický list: »El Zurriago« (bič). Účel tohoto listu oznamuje první jeho číslo těmito slovy: »Ježto nás omrzelo, tolik nespravedlivých piklů, jež se z nedostatku censury každodenně množí, viděti a mlčky snášeti, ustanovili jsme se na tom, »šlehati bičem« v tom dobrém úmyslu, abychom ztrestali po zásluze každého falešného vlastence, každého převráceného liberála, každého bezectného poslance, každého nestoudného úředníka, každého ctižádostivého šarlatána, každého ničemného podvodníka. Kdo do žádné z těchto tříd nenáleží, nemá se čeho obávati od nás. Zásluhy a dobré skutky doznají naší pochvaly, chyby, jež se nestanou ze zlomyslnosti, omluvíme, se slabostí a neštěstím budeme míti útrpnost; nemilosrdně však budeme pronásledovati vypínavou neřest a poťouchlou zlobu, prodajnost a nepotism, politické a náboženské pokrytství, pochlebenství, sprostotu a věrolomnost. Bič bude rozdíleti rány své nestranně a spravedlivě a jako blesk, šetře nízkého křoví, bíti bude do vysoko čnicích palem.«

Roku 1846 byl jmenován Moreno radním města Quita, uspořádal jeho finance a zlepšil policii, jakož i veškerou vnitřní správu. Vedle toho pokračoval ve svých právnických pracích pod vedením již dříve jmenovaného advokáta a jakéhos dra. Joaquina Enriqueza, prvního právníka Ecuadorského. Tento mu dal toto vysvědčení ze dne 13. března roku 1848:

»Podepsaný advokát stvrzuje tímto pod přísahou, že dr. Gabriel Garcia Moreno se pilně zabýval praktickým pěstováním práv od 20. září roku 1845 až do dnešního dne.

»V té době podal do očí bijící důkazy oněch záhy zralých vloh, jakými, jak všeobecně známo, jest obdařen. Rozluštění otázek mu předložených neobmezilo se jen na pojednání o předmětu otázky a na pouhou úvahu, na základě toho, čemu se za svých studií naučil. Vzácný ostrovtip jeho mu vnukl širě psáti o tom, co z panujících nauk právních třeba zlepšiti a jak změnití obvyklé právní řízení. Neunavná píle jeho ve studiu vědy právní a všeho toho, co s ní souvisí, jeho velice jemný cit pro dobré a pravé čini ho výborným mistrem v povolání jeho, činí ho vynikajícím právníkem, jemuž bez rozmyšlení možno svěřiti úkol hájiti vlastnictví, čest a život bližních. Vedle toho má Garcia Moreno, jak vůbec známo, velice rozsáhlé vědomosti v literatuře a jiné nadobyčejné přednosti, jichž vlast naše nyní více než jindy potřebuje. Všeobecné blaho, pokrok, sláva Ecuadoru jsou modlou jeho srdce; jí obětoval až podnes všechny své práce a námahy. — To jsou důvody, pro které podepsaný jest přesvědčen, že pan Moreno zasluhuje, aby byl vřaděn do šlechtného stavu advokátů; on bude v každém postavení plniti povinnosti stavu svého k dobru vlasti své a dokáže všem, jak pravdivý jest obsah tohoto vysvědčení.«

Když byl připuštěn za advokáta, získal si García Moreno všeobecné důvěry. O tom svědčí tento případ. Někdo ho prosil, aby vedl jeho při. Moreno to odepřel, poněvadž seznal, že věc jest špatná. »Toť jedno,« odvětil klient; »vy byste z ní byl udělal dobrou, kdybyste ji byl hájil.« Avšak Moreno toho neučinil. Chudým však, kteří se na něho obrátili, rád pomáhal; platu však od nich nikdy nepřijal.

V novém postavení svém chtěl si založiti vlastní domácnost. Seňora Rosa Ascasubi, mladá, velice bohatá dáma z nejvznešenější rodiny Ecuadorské, mu nabídla ruku. Nejúplnější souhlas názorů životních a srdcí učinil z nich šťastné manžely.

Okolo roku 1851 vystoupil Moreno opět jako spisovatel. Jesuité byli liberální vládou vypuzeni z Nové Granady. Činnosti Morenově jest co děkovati, že našli pohostinství v Ecuadoru. Avšak »liberální snášelivost« Novogranadská pronásledovala je i sem a vydala pamflet plný obvyklých pomluv a podezřívání. Moreno vystoupil proti ní spisem svým, v němž píše: »S největší pravděpodobností budu, poněvadž jsem napsal tuto obranu, pokládán za fanatika, ba docela za jesuitu. Co na tom záleží? Jsem katolíkem, a jsem hrd na to, že jím jsem, i když se nemohu počítati k horlivým křesťanům. Miluji vlast z celého srdce svého, a mám za svou povinnost, přispívati k jejímu blahu. Proto mi bylo nemožno i pro mé náboženské přesvědčení i pro můj náhled o pravém vlastenectví mlčeti při této otázce, při níž i má víra i má vlast stejné účastenství mají; neboť tu jde právě tak velice o nutné požadavky civilisace, jako o čest církve. Ode dávna leželo v mé povaze ujímati se věcí slabých a nevině pronásledovaných; neboť mne pobuřuje každé násilnické utiskování, nechť pochází odkudkoli, hnusí se mi ona surová bezcitnost, která jest lhostejna k oběti i katům...«

»Co se nás dotýče, víme, že válka jest vypověděna, avšak nikoli jesuitům, ale kněžství a katolické víře. Nejprve budou proskřibováni jesuité, potom kněžstvo světské a konečně všichni synové církve. Tak vykopána bude propast, která pohltní Novou Granadu i Ecuador, jakož i všechny katolické republiky, dojdeme-li ve zbabělosti tak daleko, že se podrobíme pekelným požadavkům červené bandy. Avšak to se nestane; nikdy nevyhasne světlo víry našich předků nad naším Ecuadorem. Aby ji hájilo, osvědčí naše kněžstvo odhodlanost, a lid nezůstane v němé nevěčnosti! Pod vůdcovstvím věčné Prozřetelnosti půjdeme v boj. Budeme-li musiti, jako druhdy Israelité, projíti vlnami Černého moře, proklestí jím Bůh opět cestu svému vyvolenému lidu, a až vystoupíme na druhý břeh, zazpíváme radostnou píseň vítězství a osvobození.«

Roznítil se boj mezi křesťanstvím a protikřesťanstvím. Generál Urbina, svobodný zed-

n á ř, zmocnil se zrádným způsobem presidenta Noboy, a učinil se, dne 17. července 1851, pomocí jim podplaceného vojska presidentem.

Na základě starého španělského zákona dal vyhnati jesuity s brutální surovostí ze země. Urbina by byl s radostí vyhnal též biskupy a kněžstvo světské. Avšak to tak snadno nešlo. Proto hleděl znemrahňovati kněžstvo. Na základě zákonů Josefských volil za představené seminářů lidi, kteří mu byli oddáni. Pod záminkou, že kasárny nepostačují pro vojsko, nechal bydleti pod jednou střechou žoldnéře s mladými kleriky. Postaráno o dovoz francouzské špinavé literatury. Vojákům dovolen každý nešvar. Důstojníci, soudcové a kněží byli ubíjeni. Konfiskace statků, rozsudky do vyhnanství a k smrti staly se věcí všední. Vznešené dámy, ba i mladé dívky, byly z politických příčin uvrhovány do žalářů aneb strčeny do kláštera. Státními penězi bylo plýtváno. Opovážil-li se lid voliti svědomité a energické poslance, pak se postaral Urbina, aby volby byly prohlášeny za neplatné.

Muž, jako Moreno, nemohl nečinně přihlížeti k takovému řádění. Chopil se zase péra. Urbina ho dal dne 15. března 1853 jednoduše zatknouti a dopravit do Nové Granady. Moreno vláčen ze žaláře do žaláře, unikl však a odešel do Peru. Tu ho zvolilo město Guayaquil senátorem do kongresu. Opíraje se o nedotknutelnost členů parlamentních, vrátil se Moreno nazpět do Ecuadoru. Avšak Urbina nedbal konstituce a dal Morena znovu zatknouti a deportovati do Peru. Moreno použil doby svého vyhnanství a odešel do Paříže, aby tam zdokonalil své vzdělání. Z Paříže psal svému příteli: »Studuji denně šestnáct hodin, a kdyby měl den 48 hodin, obětoval bych 40 hodin na studie.« Do divadla nechodil nikdy. Občerstvením mu byl každé neděle výlet do okolí Paříže. Vedle svých přírodovědeckých studií zabýval se mezi jiným i obsáhlými »Rohrbacherovými všeobecnými dějinami církve katolické«. Jemu z duše mluvily zásady Rohrbacherovy: »Církev katolická jest královnou světa, již poslouchati musí panovníci i národové. Ona jest duší velikého sociálního ústrojí; stát jest jen hmotné

tělo. Nebudiž tedy žádný boj mezi církví a státem, nebudiž žádného rozbroje již, nýbrž nejtěplejší harmonie tím, že stát se podřídí církvi ve věcech náboženských.*

Po čtyři roky byl Urbina presidentem. Po něm nastoupil stejně smýšlející generál Robles. Kongres prohlásil r. 1856 amnestii pro politické vypovězence, a tak mohl i Moreno vrátiti se do vlasti. Robles pokračoval v násilnictví Urbinově. Dne 1. května 1859 došlo k revoluci. Robles prohlášen za sesazena, i zvolena byla provisorní vláda šestičlenná s Garciou Morenem v čele. Většina provincií prohlásila se pro novou vládu; jenom Guayaquil a Cuenca setrvali u Roblesa a Urbiny.

Zmatky, jaké následovaly v dalším vývoji věci, jen stručně nastíníme. Robles a Urbina byli přemoženi.

Generál Franco zajal Roblesa a prohlásil se v pobřežním městě Guayaquilu sám presidentem. Moreno pospíšil k němu a navrhl mu, aby se k uvarování krveprolití oba poděkovali. Franco nechtěl na to přistoupiti. Moreno opustil Guayaquil. Vyslání za ním ihned úkladní vrahové; avšak Moreno jim unikl svou důkladnou znalostí cest a svou obratností v jízdě na koni. Na smrt umdlen přibyl do Riobamby, kde stál jeho oddíl vojska. Sotva se odebral na lože, aby si odpočinul, byl vyrušen náhle velikým hlukem. Franco způsobil ve vojsku vzpouru. Caveru, velitel vojska, vstupuje k Morenovi do ložnice a vyzývá ho, aby vzdal se presidentství. »Nikdy!« odpovídá Moreno. Tu ho dává Caveru zajmouti s podotknutím, že zítřek bude jeho posledním dnem, setrvá-li na svém rozhodnutí. Moreno odveden do žaláře a připravoval se zde na smrt, přemýšlel však též, jakým způsobem by se mohl zachrániti. Jednomu příteli jeho se podařilo, upozorniti ho po sluhovi, že může přepilovati mříže v okně a tak uniknouti; před městem že nalezne osedlaného koně. Moreno odvětil sluhovi: »Řekni svému pánovi, že ovšem odtud půjdu, avšak nikoliv oknem, nýbrž touže cestou, kterou jsem přišel.« Počítal na to, že strážníci se oddají plenu a piti, neboť

to byli někdejší vojáci Urbinovi. A tak se také stalo. Jen jeden voják zůstal na stráži. Moreno k němu přistoupil a pravil: »Komu jsi složil přísahu věrnosti?« — Voják se ulekl a pravil: »Hlavě státu.« — Moreno pravil: »Zákonnou hlavou státu jsem já. Mně jsi povinen poslušností a věrností. Tvoji důstojníci jsou věrolomci a vzbouřenci. Nestydíš se pomáhati jim a tak zrazovati Boha a vlast svou?« Voják klesl na kolena a prosil o milost. Moreno pravil dále: »Já ti udělím milost, budeš-li mne poslušen a budeš-li konati svou povinnost.«

Garcia opustil nyní bez překážky vězení. Provázen jedním věrným generálem, ujížděl tryskem z Riobamby do Calpi. Za hodinu po svém útěku setkal se tu se čtrnácti ze svých věrných. Směle spěchal Moreno v čele tohoto hloučku do Riobamby zpět. Zde shledal vše v úplném rozkladu. Někteří vůdci zmizeli s bohatou kořistí se svými setninami, jiní byli opilí a leželi pohřížení ve tvrdý spánek. Moreno poručil nejhorší z nich zatknouti, odbýval se 14 svými věrnými vojenskou poradu nad nimi, popřál vinníkům času, aby se připravili k smrti, a dal je pak zastřeliti. A tak byl pořádek zase zjedнан.

Ještě tu stálo nepřemoženo město Guayaquil pod Frankem. Dobyti města po zemi zdálo se věci nemožnou; s moře však nemohl Moreno, nemaje loďstva, ničeho podniknouti. Spomocí generála Floresa, jenž bojoval dříve po boku Bolívarově, odvážnost Morenova učinila možným, co se zdálo nemožným.

Guayaquil byl dne 24. září 1860 dobyt, v den, kdy slaví církev svátek »Matky milosrdenství«. Moreno ustanovil, aby tento den od té doby »na poděkování za pomoc dosaženou od nebeské královny a k dosažení její další pomoci« byl každoročně slaven od vojska.

Když se mír vrátil, přikročil Moreno k nutným opravám. Finance byly za liberální vlády přivedeny do nepořádku. Moreno uvedl je do pořádku a zlepšil jejich stav. Své vlastní presidentské služné snížil na polovičku. Nevázanosti vojska položil přísné meze.

Zvelebil školství. Pro Indiány povolání misionáři. Započato se stavbou pořádných cest dopravních. Především pak měly sociální síly církve býti zbaveny tísnivých pout »liberálního otroctví«. Neboť v zotročení církve státní mocí a z něho pocházející pokleslost kněžstva spatřoval Moreno hlavní zlo Ecuadoru. To řekl již roku 1854 svobodnému pánu Schütz-Holzhausen u. Aby tomu základnímu zlu odpomohl, poslal Moreno r. 1861 k Piu IX. plnomocníka, dra. Ignáce Ordoneza, mladého sice, ale schopného kněze pevné povahy a čistých mravů. Pius IX. přijal ho laskavě; a když mladý kněz projevil pochybnost, zdali bude s to vyhověti svému úkolu, odpověděl papež: »Což musí býti Metternichem, kdo chce vyjednávat s Piem IX.?»

Instrukce, již dal Garcia Moreno svému vyslanci, byla krátká a stručná. Zněla: »Chci úplnou volnost církve a rovněž úplnou reformu světského a řádového kněžstva. Prosím papeže, by nám poslal nuncia opatřeného dostatečnými plnomocemi, aby provedl u všech reformu.« O konkordátě k osvobození církve snadno se dohodli.

Ve příčině reformy kněžstva přál si Pius IX., by postupováno spíše s mírností a laskavostí. Ordenez se vrátil do Quita. Avšak Moreno ho poslal zase do Říma s prohlášením, že mírnost tu ničeho neprospěje. Pius IX. se přesvědčil, že má Moreno pravdu, a splnomocnil svého delegáta, msgr. Tavanioho, ku všem potřebným krokům. Dne 22. dubna 1863 byl podepsán v katedrále Quitské s velikou slávou konkordát od presidenta republiky a papežského legáta. Zpíváno »Te Deum«, zazněly salvy z děl a s věží vlály ve svorném spolku prapory papežské a prapory republiky.

Nyní počal nový život. Nehodní členové kněžstva byli vyloučeni, vzorní duchovní světští i řádoví povoláni z cizozemsk, zřízena tři biskupství. Pius IX. vyslovil se k plnomocníku Ecuadorskému: »Váš president chce regenerovati svou zemi, jakož i rozmnožiti obyvatelstvo vystěhovalci ze všech zemí evropských. Řekněte mu, že, chce-li dosáhnouti toho vý-

sledku, musí všude postaviti kříže. Všude, kde vztyčen kříž, shromažďují se osadníci kolem něho, a byť to bylo i na vrchu Čimborasa. Vaše diecése jsou příliš velké, než aby je spravovati mohl jediný muž.«

Avšak opět bylo Morenovi bojovati s revolučními piklemi liberálů a zednářů, kteří byli podporováni z cizozemska a neštíteli se úkladných vražd.

Uvedeme jen j e d n u epizodu: Dne 31. května r. 1865 odňali přívrženci Urbiny, jenž se zdržoval za hranicemi, dvě ecuadorské lodi Isti a zradou. Jedna z nich byla dopravní loď vládní »Washington«, a vezla zbraně a jiný materiál válečný. Druhá byla loď válečná »Guayas«. Se čtyřmi loděmi kotvili nyní Urbínisté u Jambeli, aby obklopili Guayaquil. Liberální městská rada chtěla se připojiti k buřičům. Tu vstoupil úředník do sálu a volá: »Garcia Moreno!« Ihned se změnila situace. Guayaquil byl pro ten okamžik zachráněn. Avšak Moreno mýnil též piraty s ukradenými lodmi pronásledovati. Avšak jak? Neměl žádného loďstva. Tu se objevil »Talca«, anglický kupecký parník. Moreno jej koupil a vyzbrojil 5 děl a 125 muži; k tomu připojil říční parník »Smyrk«. S těmito dvěma loděma opustil Moreno dne 25. června 1865 večer v 7 hodin přístav Guayaquilský. Každý se domníval, že jde jistě smrti vsříc. Druhého dne v 7 hodin pátráno po postavení nepřátelských lodí. »Guayas«, »Bernardino« a »Galjasse« stály v přístavě Jambelliském, »Washington« hezky daleko v zátoce Jeliské. Překvapení povstalci prvních tří lodí vystřelili ze všech děl, když Moreno na lodi »Talca« jel proti nim. Moreno velel svým: »Žádnou zbytečnou palbu! Šavle do ruky a přímo na »Guayasu«! V pravý okamžik dal Moreno vypáliti pět ran z děl. Jedna koule prorazila záď »Guayasu«, jiné poškodily »Bernardina«.

Nyní hnal »Talca« proti »Guayasu«. Rozpředl se zoufalý boj. Moreno zvítězil. Z jeho lidí bylo jen sedm poraněno a jeden důstojník dělostřelecký padl. Když byl »Guayas« vydobyt, byly přemoženy snadno též »Bernardino« a »Galjasse«.

Za tohoto boje obrátil se »Smyrk« proti »Washingtonu«, na jehož palubě nalézali se Urbino a Rcbles.

»Washington« vyplnil u večer před tím město Santa Rosu. Na oslavu tohoto vítězství pili důstojníci a vojáci dlouho do noci; většina jich byla zpita a spala. »Washington« sám vězel pro odliv na písku. Tu přilítla koule z děla proti lodi; zděšení se zmocnilo všech; prve ještě než »Smyrk« k nim zaměří, vrhají se důstojníci, vojáci a plavci do vody, aby pluli ku břehu. Zbraně, střelivo, pokladna a celá korespondence Urbinova padly do rukou Morenových. Za dvě hodiny potom, co »Smyrk« se oddělil od »Talcy«, vrátil se s přemoženým »Washingtonem«, s nabitými ještě děly Urbinovými a ostatní pozůstalostí nepřítele.

Vítězné loďstvo plulo nyní s ukořistěnými loděmi nazpět do Guayaquilu. Jenom »Guayas« scházel; ten se následkem poškození potopil. Na blízku města vyslán byl »Smyrk« napřed, aby zvěstoval vítězství. Na nábreží očekávaly zástupy lidu v úzkostlivém napjetí. Tu kdosi zvolal: »Smyrk« přijíždí! Napjetí dosahuje nejvyššího stupně. Zvítězil-li Moreno neb Urbina? Tu přistává »Smyrk« a oznamuje vítězství. Brzy se objeví též »Talca«; na můstku velitelském stojí Garcia Moreno; vedle »Talcy« jedou jako vítězná kořist »Washington« a »Bernardino«. Jásot se rozléhá celým městem. Španělská fregatta vzdává pozdrav za hřmění veškerých děl. Všechny batterie pobřežní vystřídají se ve střelbě a radostný hlahol veškerých zvonů pozdravuje vítěze.

Dnem 30. srpna 1865 končilo čtyřleté presidentství Morenovo. Podle obyčeje skládal president kongresu účty ze své správy. Končil je těmito slovy: »Přisáhám, že jsem zachránil vlast přes její kongres.« On to mohl říci; neboť zákonodárny stroj připravoval jeho velikolepému působení namnoze jenom překážky. Kongres odpověděl: »Vláda musila vésti neustále války; povolujíc citu lidskosti, litujeme, že prolita byla krev ecuadorská; ale zároveň dodáváme, že president si získal nesmrtelné slávy tím, že republice pokaždé zjednal pořádek a pokoj, kdykoli byl učiněn pokus porušiti je. Majíce na mysli jeho sebezapírání, jeho nesmírné námahy, jeho hrdinské oběti, prohlašu-

jeme, že vrchní hlava státu u vysokém stupni se učila zasloužilou o vlast.»

Odstoupiv s místa presidentského, poslán byl Moreno dne 27. června 1866 jako vyslanec do Peru a Chile. Protivníci jeho ustanovili se na tom, odkliditi ho z cesty. Dne 2. července, když přistál v Cal-lau, pokusil se Juan Viteri, příbuzný Urbinův, o úkladnou vraždu. Moreno dostal dvě ran; avšak jeho duchapřítomnost mu zachránila život.

Carrión, nástupce Morenův na presidentském stolci, hověl zhoubné soustavě nerozhodnosti. Dne 6. listopadu 1867 byl kongresem donucen odstoupiti. Málem byli by se k veslu dostali zase Urbinovci; avšak přičiněním Morenovým, který v kongresu zastupoval jakožto senátor provincii Pichinchu, zvolen byl dne 24. prosince 1867 presidentem Espirosa.

V noci ze dne 15. na 16. srpna 1868 zpustošilo hrozné zemětřesení provincii Ibarru. Dva děsné otřesy zdola nahoru následovaly za sebou v několika vteřinách. Lidé byli skoro na metr vysoko vymrštnuti, i zdálo se jim, jakoby země se otevírala, aby pohltila město. Ibarra byla v ssutinách, a taktéž městečko Otavalo a Cotacachi. Dle úředních výpočtů počítáno 50—55.000 mrtvých. Otrlost a zoufalství zmocnilo se těch, kteří zůstali na živu. Opomenuto zachrániti ty, které ještě zachrániti bylo možno. Naopak srocovali se lidé, kteří jako dravé hyeny vraždili a plenili. Indiáné hrozili povstáním, aby zničili své utiskovatele. Žádný již neposlouchal náměstka Ibarrského; proto ubozí zasypaní zůstali po celé dny bez pomoci. Mosty a cesty byly zničeny. Tak to trvalo šest dnů, než přišla zpráva o neštěstí do Quitu. Ihned byl jmenován Garcia Moreno náměstkem Ibarrským a opatřen »vše-možnými obvyklými i mimořádnými plnomocemi«. Ihned vsedl Moreno na koně a přinesl spásu. Pořádek opět zaveden, zřízeny nemocnice, vdovy a sirotci dopraveni do Quitu, postaráno, aby nevypukl hlad. Moreno sám zachránil život přemnohým a věnoval ze svého skrovného jmění 1000 pesos (asi 5000 korun).

V listě poděkovacím pravili občané Ibarští: »Pomoc, již nám popřává Garcia Moreno, muž, jenž vnuk-

nutím nebes byl jmenován občanským a vojenským náčelníkem, jest taková, že se nám nedostává slov, abychom velebili svého záchrance. Řekli bychom, že ten osvícený hrdina seslán byl výhradně od Boha, aby nám v tomto neštěstí našem podal útéchy. Jenom slzy, které kanou z našich očí, mohou býti svědky našeho pohnutí, když vidíme jeho obětovnost. Brzy budeme moci slaviti své sociální a politické vzkříšení, díky jeho neunavné činnosti, jíž se vyznamenává, díky smělosti jeho myšlenek a bezpečnosti jeho zařízení. Nebudeme již pouhými stíny, které bloudí po jevišti zoufalství, pokrytém tisíci mrtvolami. Nikdy nezapomene provincie Ibarrrská jména jeho, nikdy neztrati válečný prapor ecuadorský jednu ze svých nejstokvělejších hvězd.*

V srpnu 1869 vypršela lhůta presidentství Espirosova. Konservativci chtěli voliti Morena; avšak tento se přimlouval za volbu Darguey. Ježto Darguea odmítl, a hrozilo nebezpečí, že by mohl býti zvolen Aguirre, Urbinovec, prohlásil se Moreno ochotným, přijmouti opět presidentství, bude-li zvolen. Vyjednávání tato konána již koncem r. 1868. Moreno vydal program svůj dnem 18. prosince, v němž praví: »Konečně jsem tím národu povinen, oznámiti zásady, jimiž budu řídit své jednání, dostane-li se mi té cti, že budu ku vládě zase povolán. Úcta a ochrana pro katolickou církev; pevná oddanost ku svaté stolici; vychování založené na víře a mravnosti; zvelebení vyučování na všech stupních; dokonání započatých silnic a ražení nových cest dle potřeb a prostředků zemských; garancie pro osoby, majetek, obchod, rolnictví a průmysl; svoboda pro všechny a vše, vyjímaje veškerý zločin a zločince; spravedlivé, rychlé a důkladné potrestání demagogů a anarchistů; udržení našich dobrých poměrů se všemi našimi spojenci; podporování všech ctihodných občanů na místa úřední podle jejich zásluh a schopností. To jest můj program. Chci všemu, co může přispěti k tomu, aby Ecuador byl zemí mravnou a svobodnou, bohatou a v pravdě vzdělanou. To jsou mé zásady; ty budou

měřítkem mého jednání, zvolí-li mne lid ku konání moci vladařské.»

Tento program odňal Urbinovi všechnu naději, dostati se k veslu zákonným způsobem. Vyhrožoval tedy úkladnou vraždou a zjevnou revolucí. V Cuence řvala rozeštvaná luza: »Ať žije Aguirre! Smrt Garcíu Morenovi! Pryč s konkordátem! Smrt papeži! Smrt kněžstvu!«

Moreno žil tehdáž v tiché samotě na svém statku Guachalà a zabýval se polním hospodářstvím. Znenadání, v noci o 11. hodině — bylo to na počátku roku 1869 — ohlašoval mu jeho indiánský sluha, že vrazili do dvora jezdci a že s ním chtějí mluvit. Morenova první myšlenka byla, že ho chtějí zavraždit. Uchopil šavli, do druhé ruky si vzal revolver a postavil se na práh domu. Avšak nebyli to Urbinovci, nýbrž nejoddanější jeho přátelé. Oznámili mu, jak se věci mají a vyzvali ho, aby Urbinovu státnímu převratu jiným státním převratem předešel. Jakkoli nerad vystupoval Moreno opět na politické bojiště, nemohl přece nechati vlast v nesnázích, Po několika hodinách jel uprostřed svých přátel do Quita.

Státní převrat se Morenovi zdařil. Urbinovci, kteří ustanovili svou vzpouru na 18. leden, byli poraženi. Shromáždění národní jmenovalo dne 15. května 1869 Garcia Morena zatímním presidentem. Avšak Moreno volbu rázně odmítl, a tak zvolen byl jeho tchán, *Manuel Ascasuubi*. Moreno radil k opravě ústavy, tak aby president nebyl již volen na čtyři, nýbrž na šest roků, i aby mohl po vypršení této doby býti opět zvolen, a aby též se mu dostalo větší plné moci naproti revolucionářským rejdům.

Na den 29. července 1869 ustanovena byla volba definitivního presidenta. Předcházela ji mše svatá ku vzývání Ducha sv. Všecky hlasy, vyjímaje jediný, připadly Garciovi Morenovi. Avšak Moreno se vzpouzel. Shromáždění prohlásilo, že nikoho jiného voliti nebude nežli jeho. A tak tedy musil volbu přijmouti a 30. července skládal v katedrále, obklopen občanským a vojenským úřednictvem, tuto přísahu na ústavu: »Přisahám při Pánu Bohu našem, a při svatých evan-

geliích, že budu plniti věrně svůj úřad presidenta republiky, vyznávati katolické, apoštolské, římské náboženství, zachovávatí nedotknutelnost a nezávislost státu, šetřiti zákonů a ústavy a dbáti, aby byly zachovávány. Dostojím-li slovu svému, budiž mi Bůh pomocí a ochranou; nedostojím-li, buďtež mi Bůh a vlast soudci!»

Liberální odpůrci Morenovi kuli zase vzpouru a úklady vražedné. Když bylo jedno spiknutí odhaleno a Cornejo jeden ze spiklenců k smrti odsouzen, předstíral tento lítost a prosil pokorně o milost. Moreno změnil mu trest v osmileté vyhnanství. Sotva dostal se za hranice, uveřejnil Cornejo proti presidentovi nestoudný pamflet, v němž pravil: »Zavraždění takové obludy jest prostě činem oprávněné sebeobrany.«

Ještě jednou bylo Morenovi potlačiti anarchistické spiknutí v Cuence. Po té měl trochu pokoj, aby mohl pracovati o povznesení sociálních poměrů Ecuadorských. To také činil s neobyčejnou moudrostí, energií a s velikým úspěchem.

Pro školy získány řádné učitelské síly z Evropy a Severní Ameriky. Počet škol vzrostl v letech 1869 až 1875 z 200 na 500, počet žáků ze 13.000 na 32.000. Gymnasia byla založena v Quitu, Cuence, Riobambě a Guayaquilu. Na universitě zřízeny nové učitelské stolice a mimo to v Quitu veliká polytechnika. Za profesory, jmenovitě oborů přírodovědeckých, povolal president mezi jinými jesuity Bötzkesa, Brugiera, Claessena, Dressela, Eppinga, Heisa, Kolberga, Meutena, Müllendorfa a Wolfa. Nešetřeno žádného nákladu na kabinety, sbírky a velikolepou hvězdárnu. Pro medicínskou fakultu povoláni profesori z Francie, pro hudbu a umění umělci z Říma, řádní řemeslníci z Německa. Pro lepší výcvik vojska zřízena kadetní škola. I o chudé a nemocné bylo postaráno. Jak smýšlel Moreno v té příčině, dokazuje tato příhoda: Při nastoupení na první své presidentské místo připomněla mu jeho manželka, že se sluší, aby dával ministrům, diplomatům atd. oficiální banket. Moreno odpověděl, že jeho jmění mu nedovoluje takový přepych. Manželka chtěla nésti výlohy sama a dávala mu 500 pesos (2500 korun). Moreno je vzal,

šel s nimi do hospitálu, a řekl pak své paní, která se ho ptala: »Myslil jsem si, že dobrý oběd nemocným lépe prospěje než diplomatům. Proto jsem zanesl peníze do hospitálu, kde se mi řeklo, že za 500 pesos možno poříditi výborný oběd.«

O divadlo Moreno nepečoval, odvětil však několika osobám, které je navrhovaly: »Bohatí a vznešení páni, kteří následkem své nečinnosti mají dlouhou chvíli a mají chuť na zábavy, nechť si divadlo vystavějí; já jim v tom nebudu ani v nejmenším překážeti. Národ však jest chudým, a já bych si musil dělati z toho svědomí, ujímati lidu prostředky na věci užitečné, potřebné a příjemné, abych mysl jejich obracel ku věcem vedlejšími a jen zábavným. Pracovitý lid netouží po divadle; čeho si přece a právem přeje, jest, aby nespadol se svými soumary a břemeny do propasti, musí-li jíti z Quita do Guayaquilu.«

Zvelebení silnic bylo vskutku naléhavou nutností, a i v té příčině vykonal Moreno věci úžasné.

V odlehlých pralesích žilo asi 200.000 divokých Indiánů; všichni skorem vedli život nomádů. Moreno k nim vyslal misionáře, a dožil se za šest roků neuvěřitelného výsledku, že velická část Indiánů se usadila, že v každé jejich osadě hlavní povstala škola, kostel, a že ve mnohé z těchto osad v neděli obcovalo službám božím přes tisíc obrácených Indiánů.

Avšak kde bral president prostředky ku svým velikolepým podnikům? Při nastoupení jeho vlády byl státní poklad vyčerpán liberálním ne hospodářstvím. Moreno uměl finance tak dobře uspořádati, že za jeho panství i při těchto podnicích rozhodně stoupaly. Taktéž ubývalo za něho zločinů. V červnu r. 1873 bylo mu možno psáti příteli: »Bůh nám žehná; neboť země dělá patrné pokroky. Všade pozorovati lepší mravy, díky Jesuitům, Dominikánům, Redemptoristům, Augustiniánům a jiným řádům, kteří naše dobré, ba i nadmíru horlivé kněze podporují. Nesčetní jsou ti, kteří se v tomto postním čase pokáním znovu zrodili. Za našeho mládí byli počítáni ti, kteří své náboženské povinnosti plnili; za našich dnů ti, kteří je zanedbávají. Neméně úžasný jest na druhé straně

pokrok hmotný. Mohlo by se v skutku říci: Bůh nás podporuje svou rukou, jako laskavý otec to činí svému dítěti, když mu pomáhá dělati první krůčky.*

Vedle tohoto působení pro společenské dobro své vlasti měl Garcia Moreno stále na očích všeobecné zájmy křesťanstva. Dne 20. září 1870 slavila italská revoluce svůj vstup do věčného města. Moreno dal podati zástupcem svým zástupci krále Piemontského tento protest:

»Ministr zahraničních záležitostí republiky Ecuadorské má čest obrátiti se na ministra zahraničních záležitostí Jeho Veličenstva krále Viktora Emanuela za příčinou neočekávaných a žalostných událostí, které stihly dne 20. září předešlého roku hlavní město katolického světa.

»Byla-li katolická církev ve své hlavě, v posvátné osobě svého arcipastýře přepadena a její světský majetát jí byl uloupen a tak jediná a nutná záruka svobody a nezávislosti v konání jejího božského poslání vyrvána, pak má každý katolík, a tím více každá vláda, která má značný počet katolíků za své poddané, nejen právo, ale i povinnost protestovati proti takovému hanebnému, svatokrádežnému atentátu. Prodlévala-li vláda podepsaného s tím posavade, stalo se to proto, že vyčkávala, až mocnější státy evropské, více k tomu povoláné, pozvednou hlasu svého protestu proti nespravedlivému a násilnému obsazení Říma, a že čekala, zdali Jeho Veličenstvo král Viktor Emanuel, poslouchaje citů pro spravedlnost a maje v úctě posvátnou povahu bezochranného staříckého papeže, upustí dobrovolně od cesty usurpace a vrátí svaté stolici uloupený majetek.

Poněvadž až podnes žádná moc starého světa nepozvedla hlasu svého, a poněvadž vojsko Jeho Veličenstva krále Viktora Emanuela dále znásilňuje Řím, proto koná vláda Ecuadorská, ač slabší a vzdálenější, svou povinnost a protestuje. Protestuje před Bohem a před celým světem proti šlapané spravedlnosti a zcela zvláště ve jménu katolického lidu Ecuadorského proti nespravedlivé, bezbožné okupaci Říma, proti odnětí svobody, jehož se opováženo proti ctihodnému představenému

katolické církve, proti odnětí svobody, jež hleděno úskočnými sliby, které právě tak často rušeny, jako obnovovány bývají, zakryti, které směšnými zárukami nemožné nezávislosti zastírány bývají, konečně proti všem následkům, které se ku škodě svatého otce a katolické církve z nečestného zneužívání moci již staly aneb ještě stanou.»

To byla řeč hodná katolického vladaře! A šla mu tato řeč od srdce. Moreno byl veskrz věřící, praktický křesťan. Holdoval zásadě: »Modli se a pracuj!« »Vladař žije,« říkával, »aby pracoval, a nikoliv aby byl labužníkem.« Moreno pracoval za deset. Při tom však věnoval každodenně půlhodinku rozjímání a obcoval mši svaté. Když dny a noci jezdíval na koni a časně z rána se vracel do Quita, bývala první jeho cesta opět na mši svatou. Denně se modlíval též růženec, a když přenocoval v pralese u Indiánů, klekával na holé zemi, modle se růženec se svými pobočníky a Indiány. »Následování Krista« od Tomáše Kempenského nosíval vždy s sebou. Postní příkazy církevní zachovával věrně, aniž používal dispense, na niž by byl míval právo pro své namáhavé práce. Zvláště miloval pokoru a nikdy nemluvil o svých zásluhách. Když mu bylo nabízeno, aby zpovědník jeho chodil k němu do domu, aby mu byla uspořena čtvrt-hodina cesty do kostela, odpověděl: »Důstojný otče, hříšníku přece přísluší vyhledati svého soudce, a nikoli, aby tento běhal za hříšníkem!«

Když matka Morenova ve věku 94 roků zemřela, odpověděl president na soustrastný list arcibiskupa Toledského, svého bratrance, těmito slovy: »Jsem přesvědčen, že Bůh již odměnil její podivuhodné ctnosti. Více než vše jiné zdobila duši její nejživější víra, jakou jsem kdy poznal, víra vskutku schopná hory přenášeti. Bojácna jsouc od přírody, bývala odvážná až k hrdinství, když běželo o vykonání nějaké povinnosti; pak se nebála žádného protivenství, ba žádného nebezpečí. Jak často se namáhala již za svého mládí, učiniti mi s největší horlivostí pochopitelným, že jediná věc, které se máme zde na zemi báti, jest hřích. Říkávala mi, že budu vždy šťasten,

budu-li obětovati raději pozemské statky, čest i život, nežli uraziti Boha. Nepřišel bych ku konci s tímto listem, kdybych chtěl říci, jaká byla moje matka a čím jsem jí všim k díkům zavázán. Největší přízeň, kterou byste mne poctiti mohl, jest modliti se za ni a doporučiti ji modlitbě všech členů vaší rodiny.«

Německý jeden profesor na polytechnice ve Quitu napsal o presidentovi: »Měl jsem často příležitost obcovati s Garcíem Morenem, a vždy jsem od něho odcházel povznesen. Když jsem ho několikráte navštívil na jeho venkovském statku, kde se pro zotavení zdržoval se svou rodinou, byl upřímnost a dobrosrdečnost sama, aniž by byl zapíral kdy svou opravdovost a vážnost. Když byl ráno čas na mši svatou, odebral se Garcia Moreno do sakristie, urovnával sám mešní roucha a pomáhal knězi při oblékání: pak nesl před knězem mešní knihu k oltáři a posluhoval mu při svaté oběti u přítomnosti všech z domácnosti své a obyvatelů vesnických. Kdybyste jen viděl vysokou imponantní postavu presidentovu, jeho železné a přece příjemné rysy obličeje, sněhobílý jeho vlas, jeho vojenské držení těla, pak byste pochopil, jakou úctu jest s to vzbuzovati. — Pravá bázeň boží, upřímná víra a vroucná pobožnost obřázejí se v jeho zevnějšku, modlí-li se. Viděl-lis a slyšel jej, když každou neděli a svátek vykládal svému služebnictvu katechismus; když se svou manželkou a se synáčkem byl na službách božích, provázel kněze s Nejsvětějším k nemocnému, aneb když při veřejných průvodech vážně a důstojně, s nepokrytou hlavou, uprostřed svých úředníků krácel za monstrancí; pak jsi vníkl v podstatu tohoto neobyčejného muže; pak jsi věděl, že v živé víře a hluboké zbožnosti spočívají kořeny jeho síly a moci.«

Takový život přirozeně budil zášť nevěřících a špatných katolíků. Proto byl Moreno předmětem mnohonásobných potup a pomluv. Jak se proti nim choval, dokazují slova, jimiž odpovídal kterémus řeholníku. Pravit: »Dělejte to tak jako já! Položte hanu k nohám kříže a odpusťte vinníkům! Proste též Boha, aby mi dal dostatečné síly, nejen činiti dobře těm, kteří proud

svého záští, jež mají v srdci, slovem a písmem na mne vylévají, nýbrž abych se spíše radoval před Bohem, že musím ve spojení se Spasitelem něco trpěti. Jest to pro mne pravým štěstím a spolu nezaslouženou ctí, že mohu ve společnosti řádů, biskupův, ano i svatého otce potupy revoluce nechati kydati na svou hlavu.«

»Jaké štěstí,« pravil Moreno při jiné příležitosti, »a jaká čest byla by to pro mne, kdybych směl proliti svou krev pro Ježíše Krista a jeho církev!«

I bylo mu usouzeno proliti ji. — Kdyby země jako Ecuador, větší než celé Německo a zajisté též bohatší na prostředky, byla měla trvale Garcia Morena za vladaře, pak by byla kráčela na cestě společenského rozvoje přede všemi jinými, jako žádná druhá země na okrsku zemském. Avšak toho nesnesli liberálové a zvláště zednáři. Vždyť by bylo vyvrátilo její báji o nepřátelství katolické církve proti vzdělanosti! Bylo by mohlo působiti nakažlivě i na jiné státy, jež mají býti katolickými! Proto musila katolická vláda v Ecuadoru býti zlomena, právě tak jako se svého času stalo vládám Francie, Španělska, Portugalska a Italie. Když pak po odstranění pravé katolické vlády liberální nehospodářství nastoupilo na její místo, pak bylo možno opět prstem ukazovati na to, jak právě katolické země jsou v úpadku a stálými revolucemi zmítány.

Již roku 1873 psal Moreno svému příteli: »Dostal jsem zprávu z Německa, že lóže oné země nařídily lóžím v Americe, aby pobouřily nebe a zemi, by povalena byla vláda Ecuadorská.« Ještě u večer před svou smrtí sdělil ministrům, že přičiněním tajných společností v Německu rozhodnuto jest, zavraždit ho. On však prohlásil: »Jak se mám chrániti před těmi, jimž mé křesťanství jest trnem v oku? Kdybych se k tomu naklonil, jednati dle jejich libosti, nechali by mne na pokoji, avšak byl bych hoden smrti. Jeli-kož se ti lidé Boha nebojí, jest život můj v rukou jejich. Já nemohu přece přiměti Boha, aby mi dal jiné příkazy, aniž chci kráčet jinou cestou, než mi předepsal.«

Dne 4. srpna psal jinému příteli: »Budu zavražděn. Jsem šťasten, že zemru pro víru. Na nebi se shledáme.«

Dne 5. srpna žádal jakýs kněz, aby ho pustili ku presidentovi. Prohlásil k němu: »Oznámeno vám, že zednáři se usnesli zavraždití vás; avšak neřeklo se vám, že rozsudek smrti již v nejbližších dnech má býti vykonán.« Moreno odpověděl: »Došly mne již podobné výstrahy, a po zralém uvážení jsem seznal, že jediné zařízení, kteréž mohu učiniti, záleží v tom, bych se řádně připravil předstoupiti před Boha!«

Dne 30. srpna 1875 mělo se ukončiti presidentství Morenovo, avšak již v květnu téhož roku byl od 23.000 voličů opět zvolen na dalších šest roků. K tomuto novému úřadování chtěl si vyprositi požehnání náměstka Kristova. Poslal mu svůj poslední dopis, v němž praví: »Dnes, kdy lóže sousedních států na pokyn Německa potají se radí o prostředcích, jak by mne měly zavraždití, když dříve všeho druhu drzé urážky a hnusné pomluvy na mne vychrtily, jest mi třeba více než kdy jindy božské ochrany, abych žil a zemřel, háje naše svaté náboženství a tuto drahou republiku, nad níž vládnouti Bůh mne povolal. Jaká větší čest mne může potkati, nejsvětější Otče, než býti opovrhován a pomlouván pro lásku k našemu božskému Spasiteli! Avšak jaké ještě větší štěstí jest to, zjedná-li mi vaše požehnání milost s nebe, abych prolil krev svou za toho, který, ač Bůh, proliti chtěl svou krev na kříži za nás!«

Spiklenci, vedeni z Peru od Urbiny, odbývali své tajné schůze v domě peruanského vyslance. Dne 6. srpna měl býti proveden vražedný záměr; byl to první pátek v měsíci, božskému srdci Ježíšovu zvláště zasvěcený. O 6. hodině ranní byl president přítomen mši svaté a přijal svátost oltární. Mělaf býti po krmem na poslední jeho cestu.

Již po dvakráte ustanovili příležitost, při níž měla spáchána býti úkladná vražda. Pokaždé jim to pře-

kazily nepředvídané okolnosti. Nyní uzavřeli pronásledovati presidenta po celý den, až by se nahodil příznivý okamžik. V poledne šel president ku vládnímu paláci. Na cestě navštívil rodiče své manželky a rozloučil se velice něžně se svou manželkou, kteráž u nich byla. Prve nežli vstoupil do vládní budovy, navštívil naproti ležící katedrálu a modlil se kleče před Bohem a Spasitelem svým. Potom vstal.

Na schodech, které vedou k sloupoví paláce, přiblížil se k němu R a y o, jeden ze spiklenců, pozdravil a stoupal s ním po schodech nahoru. U druhého sloupu vytrhl svůj meč a sekl presidenta do hlavy. Moreno se obrátil a chtěl vytáhnouti revolver z náprsní kapsy. Avšak proti zvyku měl tentokráte kabát zapnutý. Tím získal R a y o času a rozfal mu pravou ruku a pravou paži. Tři jiní spiklenci vypálili své revolvery na presidenta. Moreno hleděl se opřít o sloup, upadl však přes okraj sloupoví na dlažbu ulice. Rayo spěchá za ním, aby ho ještě dotloukl. »Bůh neumírá,« těmito slovy prý ho přivítal president, jediný hlas, jenž se mu z hrdla vydral. Vše se stalo v několika vteřinách.

Pobočník ihned zavolal stráž. Rayo dal se na útěk. Jeden voják spěchal za ním a probodnul ho bodákem.

A tak R a y o předstoupiti musil před věčného soudce ještě dříve než jeho oběť.

V kapsách u něho nalezeny byly jako jidašská mzda peruanské bankovní poukázky vysoké ceny.

Umírající president byl za hlasitého nářku lidu odnesen do předdvoří katedrály. Tam, pod misiónářským křížem, jež rok před tím nesl na svých ramenou, dostal poslední pomazání. Po té skonál. v Pánu.

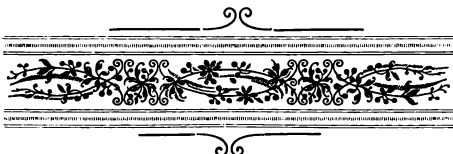
Bylo to dne 6. srpna 1875.

Tři dny zůstala mrtvola, obklopena strážemi, vystavena v katedrále. Celé Quito obléklo se ve smutek. Bez ustání putovaly ohromné davy truch-

lících k mrtvému presidentovi, aby ještě jedenkrát spatřiti mohly obličej svého milého zavražděného otce.

Dne 9. srpna konána slavnost pohřební. Na rakvi bylo lze čísti velikými písmenami napsaná tato slova:

»Obnoviteli vlasti, nepřemožitelnému obhájci víry.«

Papež Pius VII. ze řádu Benediktinského.

(Nar. 1742, pap. 1799, zemř. 20. srpna 1823.)

Zvrácení církevní autority v šestnáctém století mělo v zápětí též převrat ve státním zřízení. Trůn a oltář jsou blízcí příbuzní. Luther kázal r. 1517 vzpouru proti náměstku Kristovu. Brzy potom se vzbouřili v Německu sedláci proti šlechtě, říšské stavy proti císaři, pánu svému. Roku 1649 padla v Anglii hlava krále Karla I. pod sekerou katovou. Král Ludvík XVI. prolil krev svou r. 1793 pod guillotinou. Nádoba staré církve rozdrčena, a proto obsah víry rozlit. Mělká filosofie osvěty nastoupila na místo její a zosobněna ve svobodném zednářství. Tak se rozpadl s revolucí z roku 1789 starý křesťanský stát. Smeten byl jako povodní. Avšak církev Kristova neumírá. Přetrvala za onoho času bouře stěhování národů a zřídila na zříceninách nový společenský řád. Přechkala též francouzskou revoluci a vzkřísila nový život na zříceninách starého řádu. Muž, jenž jako náměstek Kristův při této obnově řídil kormidlo církevní, byl papež Pius VII. Pocházel z hraběcí rodiny Chiaramonti a narodil se dne 14. srpna 1742, i dostal na křtu jméno Barnabáš. Kardinál Wiseman, jenž ho osobně znal, podává zprávu o jeho mládí takto: »Hlubší základ jeho povahy jest nám hledati

v prvním vývoji jeho mladistvého ducha. Dala-li příroda mladému Barnabáší mírnou a jemnou mysl, jest zavázán díky vznešenému vlivu za dar ještě lepší. Náboženství ho ozdobilo krásou neposkvrněného života se slávou ctnosti věrně po celý jeho dlouhý život trvajícím. Málo rodin v Evropě jest tak osvícených, jako jeho; avšak zdědil-li od otce svého vznešené šlechtické jméno, obdržel od matky, dcery to markýze Ghiniho, drahocennější podíl: vzácnou zbožnost a ctnost. Byla to výborná žena, a její vroucí zbožnost byla vůbec známa. Když dokončila vychování svých dětí a budoucímu papeži bylo 21 roků, vstoupila roku 1763 do kláštera Karmelitek ve Fanu, kde ve věku šedesáti roků zemřela a kde památka její posud jest v úctě. V této samotě předpověděla synu svému, jak sám vypravoval, jeho budoucí povýšení k papežské hodnosti a dlouhou řadu utrpení, kterou mu bude jako papeži snášeti.*

Mysl mladého hraběte netoužila po věcech světských, nýbrž po křesťanské dokonalosti. Proto vstoupil ve věku šestnácti roků do řádu benediktinů. Papež Pius VI. propůjčil mu však později biskupství Tivoli a pak biskupství Imolské, jmenoval ho též roku 1785 kardinálem. Přišla francouzská revoluce. Papež Pius VI. zemřel roku 1799. Konklave pro volbu nového papeže musilo pro politické zmatky býti odbyváno na ostrově sv. Jiří u Benátek. Volba padla na Chiaramontiho. I byl dne 14. března r. 1800 pod jménem Pia VII. za papeže prohlášen. Čekaly naň veliké úkoly, jak ve věcech církevních, tak i církevního státu, kterýž od roku 1798 byl od Francouzů přiveden do největšího nepořádku.

Dne 25. prosince r. 1799 nastoupil Bonaparte jako první konsul vládu francouzské republiky. Politické důvody radily mu, aby rozrušený církevní pořádek opět zavedl. Proto uzavřel r. 1801 s papežem francouzský konkordát, porušil jej však opět vydáním organických artikulův. Než i tak byl konkordát přece jen prvním krokem k obnovení náboženství, o jehož úplném vyhlazení mužové převratu dle sil svých úsilovně pracovali.

Dne 18. května roku 1804 byl prohlášen Napoleon za císaře Francouzů. Pozval papeže do Paříže ku pomazání a korunovaci. Pius VII. poslechl pozvání a pomazal dne 2. prosince císaře v katedrále Notre-damské. Korunu si však posadil císař na hlavu sám. Bylo to as krušné pro papeže, pomazati revolučního císaře. Avšak mohl to učiniti, poněvadž jednáním tím byl uznán jen stávající stav vlastnictví, zákonnému právu jiných však nijaká křivda se nestala. Pro náboženství získal alespoň něčeho: tak přípuštění milosrdných sester, lazaristů, otců svatého Ducha, jakož i znovuzřízení pařížského semináře pro zahraničné missie.

Dne 16. května r. 1805 vrátil se Pius VII. opět do Říma. Napoleon by ho byl rád zdržel ve Francii, aby ho měl trvale ve své moci. Avšak obezřelostí papežovou to zmařeno. Podepsalť pro ten případ, že by byl zdržen, již dříve své poděkování se; neboť mu málo záleželo na tom, býti papežem, mnoho však na tom, aby papež, nechť jest kdokoli, zůstal nezávislým. Jakmile by tedy císař použil násilí, měl Napoleon před sebou pouze chudého benediktinského mnicha. Poměr mocného imperatora k náměstkovi Kristovu stával se stále nepřátelštější. Napoleon žádal, aby papež sňatek jeho bratra Jérôma s Amerikánkou Miss Pattersonovou rozvázal; avšak papež odpověděl na tento neoprávněný zámysl svým „non possumus“. Napoleon žádal, aby papež vypověděl ze svých států Rusy, Švédy, Angličany a Sardy; avšak i tento zámysl Pius VII. odmítl. Konečně to došlo tak daleko, že Napoleon dne 10. února 1808 dal rozkaz obsaditi Řím. Obsazení se událo dne 2. února, a dne 17. května r. 1809 dekretoval imperator ze Schönbrunnu úplné zrušení církevního státu. V Římě byl dekrét prohlášen dne 10. června.

Následující noci prohlásil papež exkommunikaci proti Napoleonovi; měl vyobcovací bullu již pro ten případ připravenou.

Nyní nastala Piovi VII. křižová cesta. V noci dne 5. července vnikl francouzský generál Radet se svým vojskem do Quirinálu, kde papež sídlil. Poža-

doval na něm, by se zřekl světského panství; pro případ, kdyby se zdráhal, že jest přísahou věrnosti k císaři vázán, odvézti ho. Klidně a pevným hlasem odvětil papež: on se své strany že jest mnohými přísahami vázán, práva apoštolské stolice zachovati; císař že ho může dáti rozsekati na kusy, avšak že na něm nevymůže, aby odstoupil, co náleží římské církvi. Beze všeho ohledu byl nyní papež s kardinálem Paccou vsazen do vozu a ve vojenském průvodu s bezohledným spěchem dopraven do Florencie. Unaven a nemocen přibyl tam dne 8. července; vykázán mu pokoj, v němž deset roků před tím předchůdce jeho Pius VI. bydlil jako zajatec. Potom to šlo dále do Janova, Grenoblu a konečně do Savony. Kardinál Pacca byl od papeže odloučen a tento musil udíleti audience v přítomnosti strážce. Pacca dopraven do Fenestrelly. Ostatní kardinálové, vyjímaje několika starých a slabých, musili se odebrati do Paříže. Třinácte z nich bylo zbaveno své důstojnosti a vypořezáno do různých měst Francie; zdráhalif se obcovati sňatku Napoleonovu s arcivévodkyní Luisou. Tento sňatek byl totiž protizákonný a neplatný, neboť manželství Napoleona s Josefínou Beauharnaisovou mělo ještě právní platnost a jen zvráceným způsobem od arcibiskupa Pařížského bez otázaní se jediné rozhodujícího papeže za neplatné prohlášeno.

Jakého strádání zažiti musil náměstek Kristův jako Napoleonův vězeň, možno pochopiti. Jak je snášel, vypisuje kardinál Wiseman ve svých »Vzpomínkách na poslední čtyři papeže«. »Pius,« píše Wisemam, »byl vychován v hrubém rouše a při prosté stravě řeholní, v postech, ve bdění a ve mnohých cvičeních pokory a poslušnosti. Není nesnadno, prožiti ještě jednou dřívější život; důstojník dovede bojovati v bitvě jako prostý voják; malíř nezapomene dělati náčrtky. A tak žil i mnich se svou prostotou a se svým životem odříkavým v Piovi VII., i když se stal biskupem, kardinálem a papežem. Jsa biskupem a kardinálem, nezměnil ani barvy svého oděvu, odznaku to života smutečného a kajícího; a tiare neustoupila též koruna mnišská, kteráž mu v den, kdy

dostal oděv sv. Benedikta, byla vystříhána na upomínku trnové koruny, již kníže i mnich stejně jsou povoláni nositi. I když byl nyní stár, snadno se vpravil v onu dobu zpět, kde ho jiný opásával a vodil, kam chtěl, kde oděv chudobný byl sotva jeho majetkem, kde za ním nechodil žádný sluha, kde však dovedl posluhovati sobě sám a v čas potřeby taktéž i jiným . . .

»Navykl-li papež za klášterního života spoléhati zcela na péči Prozřetelnosti, nevěděl-li, odkud si zaopatřiti životní potřeby, při tom však míti jistotu, že se naleznou, zaměstnávati se denně duševními a náboženskými záležitostmi, bez domácích neb pozemských starostí — bylo to jen praktickým provedením zásady, již jako dítě na klíně své zbožné matky se učil a do srdce si vštípil zásady, že člověk musí důvěřovati v Boha a podrobovati se prostě božské vůli.

»Když tato zásada uzrála a se upevnila, zajisté naplnila srdce jeho neobmezenou důvěrou a nezvratnou vírou. Papež klidně spoléhal na Onoho, jenž krmí ptactvo nebeské a odívá kvítí polní; avšak za jakých poměrů! Spoléhal na Onoho, bez jehož vůle ani vrabec se střechy nespadne; avšak on měl tuto důvěru a projevoval ji, když dravec již byl uchvátil ubohé zvířátko. Spoléhal v Toho, jenž lilie krásněji odívá, než byl Šalomoun ve vši své slávě; avšak důvěra jeho byla ještě živá a pevná, když kosa již byla napřažena.«

Víc a více trýzněn byl papež. Dne 14. ledna 1811 sděleno mu, že nesmí vstoupiti ve styk se žádnou církví ani poddaným císařovým; ten prý nesmí již býti orgánem církevním, kdo hlásal vzpouru a jehož duše jest plna žluči; nemůže-li papeže nic k rozumu přivésti, tedy pozná, že císař má, jako jeho předchůdcové, dosti moci k tomu, aby sesadil papeže.

Psací stůl papežův byl vypáčen, papíry a knihy mu odňaty a prohledány, inkoust a péro odstraněno. Císař se domníval, že takovým způsobem papeže, jako jiné panovníky, přinutí k povolnosti. Avšak bylo

mu činiti s náměstkem Kristovým. Pius pravil: »Složím výhrůžky ty k nohám Ukřižovaného, a přenechám Bohu, aby pomstil mou věc; neboť jest jeho vlastní.«

Napoleon svolal národní koncil do Paříže s úplným opomenutím vrchní hlavy církevní. Chtěl právě takto uspořádati sám církevní záležitosti své říše způsobem císařsko-papežským.

Strýce svého, kardinála Fesche, ustanovil předsedou; sešlo se sedmadvadesát biskupů.

Na návrh biskupa Troyesského, Štěpána de Bologne, obnovili tito přísahu poslušnosti ku sv. stolici. Světící biskup Münsterský, Kašpar Maxmilian Droste-Vischering, učinil návrh, aby byl požádán císař, by především vrátil hlavě církve svobodu. Jiní se přidali k němu. Většina žádala dne 5. července 1811: budiž vysláno poselstvo k papeži, by se s ním poradilo. Napoleon se proto rozhněval; a když pak se koncil prohlásil docela nekompetentním, rozpustil jej a dal dopravit na pevnost biskupy Troyesského, Gentského a Tournayského.

Imperator pak se namáhal vězně svého, papeže, pohnouti k povolnosti. Dal ho přestrojiti, aby ho nikdo nepoznal a dal ho dne 9. června 1812 ze Savony dopravit do Francie. Na cestě, v hospicu Mont-Cenisském, onemocněl papež tak, že byl dne 14. června zaopatřen svátostmi. Nepopřáli mu odpočinku ani v noci; následující noci byl vezen dále. Zcela vyčerpán přibyl dne 20. června do Fontainebleau. Jenom kardinálové napoleonsky smýšlející směli ho navštěvovati. Měli ho naladiti k povolnosti, líčíce mu neutěšený stav církve. Tu však zakročil Bůh za věc svého náměstka na zemi.

Když papež vyloučil císaře z církve, řekl Napoleon posměšně: »Vyobcování z církve nevyvrve vojínům mým zbraně z rukou.« Nastala ruská zima r. 1811—1812; a ta vyrvala zbraň z rukou vojínům jeho, a když vojsko jeho bylo zničeno, musil pyšný výbojce na selských saních polských utíkat z Ruska.

Dne 18. prosince roku 1812 navrátil se opět do Paříže. Hleděl všechny síly národa napnouti, aby se

udržel. K papeži se nyní choval zdvořileji nežli dříve. Dne 1. ledna 1813 gratuloval mu po jednom svém komořím a dotazoval se po jeho zdraví. Dne 19. ledna přišel sám do Fontainebleau, provázen císařovnou Marií Luisou. Byl nadmíru zdvořilý a přívětivý. V následujících dnech opětoval svou návštěvu a dosáhl konečně toho, že papež dne 25. ledna podepsal jakés prelimináře ku smlouvě, které byly právům církve velice na újmu. Papež je podepsal jen s tou podmínkou, že s nimi řádně shromáždění kardinálové budou souhlasiti.

Napoleon však byl dosti nepoctivým, že tato předběžná ujednání uveřejnil jako nový konkordát Fontainebleauský. Papež nahlédl, že zašel příliš daleko. Kardinál Pacca a jiní církevně smýšlející kardinálové, kteří k němu nyní měli přístup, upozornili ho na to. Pius upadl v těžkomyslnost, ztratil spaní, chuť k jídlu a pití, i byla obava, že zešílí. Věrní kardinálové radili, aby papež dopisem k císaři ony prelimináře prohlásil za neplatné. Stalo se. Sv. Otec nabyl opět svého duševního klidu. Pravit: »Budiž velen Bůh, jenž od nás neodvrátil milosrdenství svého. On zabíjí i oživuje. Chtěl nás pokořit blahodárným zahanbením. Avšak zadržel nás rukou svou, dav nám podporu potřebnou, abychom v krutých těchto dobách plnili své povinnosti. Nechť jsme pokořeni — přijmeme to rádi pro spásu duše své — Bohu však budiž čest, chvála a sláva nyní i na věky!«

Napoleon nedbal listu papežova nikterak, dal však kardinála di Pietro, jehož vlivu u papeže se zvláště obával, zbaviti odznaků a odvézti; papeže pak dal bystřeji střežiti. Avšak tu přišla bitva u Lipska! Hvězda Napoleonova bledla čím dále tím více. Byl nucen nechat odejiti papeže nazpět do Itálie a dne 10. března r. 1814 propustiti na svobodu. Všady byl papež s jásotem uvítán. Návrat jeho, jmenovitě do Říma, jenž připadl na den 24. května, stal se pravým dnem vítězo-slávy.

Naproti tomu musil Napoleon ve Fontainebleau, kde papeže tak utiskoval, podepsati dne 11. dubna r. 1814 své poděkování se.

Tu nastala doba restaurace. Jen dočasně byla přerušena návratem Napoleonovým z ostrova Elby. Papež musil nyní na zříceninách toho, co Napoleon zničil, budovati znovu: musil znovuzříditi světský stát církevní a obnoviti duchovní moc církve v Evropě.

Církevní stát utrpěl hrozně francouzskou okupací jmenovitě po stránce finanční. Pius VII. povznesl finance znamenitě; upraveno peněžnictví; leckterý církvi uloupený statek byl církvi opět navrácen. A přese vše to mohla býti r. 1816 daň pozemková snížena o 200.000 tolarů. Vědy a umění opět rozkvétaly. Zvlášť kardinál Consalvi, výtečný státník, posloužil Piovi VII. velice při těchto reformách.

Obtížnější byla restaurace na poli církevním. Co v Evropě bylo zbořeno, a co opět musilo býti stavěno, toho příklad nám skýtá Německo. Kardinál Hergenröther líčí nám ve svých církevních dějinách stav věcí takto:

»Závěrečným rozhodnutím říšské deputace ze dne 25. února 1803 (stvrzeným od říše dne 24. března, od císaře pak s nepatrnými výhradami dne 27. dubna) byly nejen všechny říšské, ale i neříšské duchovní nadace, opatství a kláštery sekularisovány a rozděleny, nýbrž bylo vše to příslušným vrchnostem k volnému nakládání ponecháno.«

»Dle § 35. byly všechny statky fundační, opatství a klášterů jak ve starých tak i v nových državách, neříšských i říšských, katolických i jiných vyznáních příbuzných, o nichž nebylo žádného výslovného nařízení, jak s nimi naložiti, zůstaveny volné a plně disposici příslušných vrchností, aby jich použily k vydržování kultu, škol a jiných obecně prospěšných ústavů s výhradou, že prostředky k vydržování kostelů katedrálních, »pokud budou ponechány«, zůstanou zachovány, jakož se i zachovají dotace sekularisovaných duchovních.«

»Tím nabyla většinou protestantská knížata říšská téměř privilegia ku plenění katolické církve, kdežto protestanté nemusili přinésti takřka žádných obětí. Mimo to: kdežto katolické mužské a ženské ústavy

byly zrušeny, protestantské, ač byly beze všeho církevního významu, zůstaly. Ještě větší nespravedlnost se stala tím, že mnohým státům (Prusku, Badensku, Bavorsku, Hessen-Darmstadtsku a Hessen-Kasselsku) bylo mnohem více přiděleno, než ztráta jejich obnášela; byla by mohla dobrá třetina klášterů býti zachována. Odškodnění se dostalo také takovým knížatům, kteří ničeho neobětovali, jako Hanoversku, Brunšvicu a Oldenbursku. Kdežto dědičným knížatům náhrady až na haléře byly vypočítány, určeno těm, kteří byli ze svého právního majetku vypuzeni, výslužné jen zcela povšechně na maximum a minimum, a to ponecháno na milost těch, kteří majetek jejich okupovali; ti pak je vypláceli velice spoře, nepomyšlejiíce ani na nové dotace diecézí a kapitul, ba spíše se hleděli obohatiti další loupeží církevních pokladů.*

»Na obou březích Rýna pozbyla německá církev, někdy nejbohatší v křesťanstvu, 1719 čtverečních mil s více než tři sta miliony obyvatel a s důchodem přes 21,000.000 zlatých (nepočítaje kláštery); k tomu byly s vandalskou zuřivostí mnohé kostely zneuctěny, posvátné nádoby, monstrance, paramenty skonfiskovány, židům prodány; nastalo též všeobecné drancování a rozhazování i nejvzácnějších knihoven, jakož i církevních klenotů. Surově a násilně vedli si zvlášť konfiskační komisaři Badenští a Bavorští. Přes to dle příkladu tolerančního ediktu Josefa II. z roku 1782 bylo náboženství ponecháváno čím dále tím více svobodné volbě, a Prusko a Württembersko navrhovaly v říšské deputaci všeobecné svobodné vyznávání náboženství, byli nyní katolíci v katolických i protestantských územích zotročeni. Bavorsko již 26. srpna roku 1801 dovolilo protestantům usazovati se, ač se tomu staré stavy protivily, a vydalo (10. srpna 1803) dalekosáhlý edikt toleranční; avšak proti právům katolického obyvatelstva počínal si bezohledně osvěcený ministr M o n t g e l a s, a v nově okupovaném arcibiskupství Würzburgském byli na theologickou fakultu, ačkoliv tu nebylo žádných protestantských posluchačův theologie, již roku 1803 povolání pro-

testanté Paulus a Fuchs, pak roku 1804 Martini z Roztoku a Niethammer z Jenny, kteří měli tvořiti s katolickými profesory »jednu sekci bohosloveckou«; kandidáti stavu duchovenského byli nuceni před očima a přes protest sesazeného arcibiskupa Jiřího Karla z Fechenbachu, navštěvovati přednášky nově povolaných učenců. Zdálo se, že rationalismus slavil úplné vítězství.*)

To jsou jen zcela nepatrné ukázky násilností, jichž bylo zakoušeti katolické církvi.

Duchovní obvody jako Kolín, Mohuč, Trevír, Würzburg, Fulda, Paderborn a jiné náležely k nejvíce kvetoucím krajinám Německa. Okolnost, že druhorození synové světských knížat bývali často voleni za duchovní kurfürsty a knížata, měla arci své škodlivé následky.

Avšak v duchovních obvodech právě více nežli v obvodech světských žil věřící křesťanský lid. A nyní byly tyto země vydány na milost a nemilost protestantským knížatům aneb svobodomyslným ministrům katolických dvorů. Neboť knížata byla, jak se věci od šestnáctého století vyvinuly, absolutními panovníky, kterým v jich počínání nepřekáželo žádné zastupitelstvo lidu, jaké mají němečtí katolíci nyní v »centru«.

Snadno pochopíme takto, na jaké obtíže papež za takových poměrů narážel při reorganizaci církve v Německu.

Na znovuzřízení světského panství bývalých duchovních knížectví nebylo pomyšlení. Avšak znovuzřízení církevního organismu bylo papežem s pomocí Consalviho dosaženo v několika konkordátech i přes zlou vůli a perfidnost, jež se jevily různým způsobem na straně odpůrců. S Bavorskem uzavřen konkordát r. 1817, taktéž se Sardinskem, s Neapolskem r. 1818, s Ruskem taktéž 1818; s Pruskem a se státy na hořéním Rýně došlo roku 1821 k úmluvě.

*) Hergenröther, Handbuch der allgem. Kirchengeschichte. (Freiburg, Herder str. 828, 829.)

V Římě obnovil papež anglickou, skotskou a německou kolej.

Tolik pomluvené a pronásledované tovaryšstvo Ježíšovo vrátil církvi nazpět, nejprve pro jednotlivá území, pak r. 1814 slavnostní bullou pro celý okrsek zemský.

A takž mohl Pius VII. pohlížeti zpět na život svůj, plný změn osudu, ale i plný požehnané činnosti.

V posledních letech jeho panování různí panovníci vydali se na pouť k ctihodnému kmetu; císař František Rakouský roku 1819, král Bedřich Vilém III. Pruský roku 1822.

Pius VII. zemřel dne 6. července roku 1823 ve věku 81 roků.

Kardinál Wiseman věnuje zesnulému tuto pohrobni vzpomínku:

»Pamatuji se, že jsem ho viděl v den Božího Těla klečeti před oltářem v kostele Santa Maria Maggiore. Dva sluhové ho podpírali. Bylo to v první den Božího Těla, co jsem byl v Římě; roku následujícího zemřel. I vypuzená královna anglická hledala na nějaký čas v Římě útočiště. Bylo to zajisté pro mírného a od srdce dobrého papeže útěchou, když viděl, kterak i vyobcovaní členové rodiny císaře, od něhož mu bylo tolik trpěti, našli útulku v jeho hlavním městě.

»Nebyliť ani v držení svých paláců, svých statků, svých titulů ani své hodnosti rušeni, nýbrž výslovně uznáváni. A nikdo nežil u větší vážnosti a nezemřel tak všeobecně želen, jako princezna Lätitia, matka císařova.

»Jest to,« tak píše Wiseman, »šlechtná privilegia města Říma, že jest nestrannou půdou, na níž zástupci domů soupeřících, ba i nepřátelských rodin královských, pokojně, v úplném míru a důstojně scházeti se mohou, — místem, kde již nikdo nemyslí na nepřátelství, a kde urážky pochovány bývají v hrob zapomenutí...

»Avšak tento zevnější lesk, kterýž vysoké stáří a poslední léta pontifikátu Pia VII. světlou září

obklopoval, zastiňovala vyšším leskem nerušená a neproměnná láska a úcta jeho poddaných k němu. Žádné reptání nerušilo jako zlozvuk blahopřání, kteráž denně docházela k jeho sluchu, a kteráž opětována byla otcovskou něžností. Není snad druhého příkladu v dějinách, kdež se jest méně obávati, že úsudek potomstva nebude souhlasiti s úsudkem současníků.*

Bedřich Hurter.

(1787 až 27. srpna 1865.)

Rázovité povahy, s nimiž se setkáváme v katolické církvi, tvoří dvě skupiny: jedni ssáli katolictví s mlékem mateřským, jako O'Connell a Garcia Moreno, druzí přešli z jiných názorů života ku katolictví, jako sv. Pavel a sv. Augustin.

Druhá tato skupina jest velice četná v posledních stoletích, jelikož mnohé vynikající osobnosti vlastním důkladným badáním byly odvráceny od nových náboženských útvarů a přivedeny byly nazpět ku staré církvi Ježíše Krista, již mnozí v šestnáctém věku bez dostatečných důvodů opustili. K mužům tohoto druhu náleží Bedřich Hurter.

Hurter se narodil dne 19. března roku 1787 v Šafhúzách ze staré vážené rodiny. Byla kalvinská; matka Hurterova byla smýšlení nábožensko-konservativního, aniž se odchylovala od protestantství, v němž byla vychována. Vychovávala syna svého ve věřícího křesťana, pokud to kalvinské učení připouštělo. Takto si vysvětlíme, že mladého Hurtera, když roku 1804 u věku 16 roků nastoupil svá studia theologická na universitě v Gotinkách, odpuzoval rationalismus tamějších profesorů. Již roku 1808 poznamenal si ve svém denníku: »Viděl jsem nikoliv bez hluboké nevole, jak Krista snižují, denně křižují a horlivě se přičiňují učiniti z něho kazatele, moralistu devatenáctého století. Co božského na něm, zmizelo, co svatého, roz-

plynulo se v profanních rukou, a perla evangelia odhozena.«

Po skončení svých studií navštívil Hurter příbuzné v Holandsku. Spatřil Kolínský dóm a mocně dojat byl touto vznešenou budovou. Po té navštívil pověstné benediktinské opatství Sankt-Blasien ve Schwarzwaldě, nikoliv pro mnichy, nýbrž poněvadž tam byl pozván od svého přítele ze studií, jehož otec obstarával jakožto badenský komisař sekularisaci cti-hodného kláštera.

Když se navrátil domů, musil v jedenadvaceti letech věku po odbyté theologické zkoušce vésti správu jedné venkovské fary. Na to byl farářem ve hlavním městě a konečně roku 1835 stal se antistem, t. j. představeným veškerého duchovenstva kantonu šafhúzskeho.

Jsa velikým přítelem knih, býval Hurter v Göttingách při každé dražbě na knihy. A tak koupil při jedné příležitosti ve dražbě, jen proto, že byly laciné, dva foliové svazky sebraných listů papeže Innocenta III. Co se mu později r. 1814 s listy těmi přihodilo, oznamuje nám ve spise o své konverzi »Narození a znovuzrození« těmito slovy: »Jednoho dne chodil jsem ve své knihovně sem a tam. Tu padl zrak můj na ony dva vydražené svazky listů Innocenta III. Neměl jsem jich nikdy od té doby v rukou, leč když jsem pořádal knihovnu, též nebylo nic ze všeho, co jsem od té doby začal, konal a opět zanechal, v žádném vztahu k tomuto období středověku. Vlastně jsem neznal papeže Innocenta blíže, než jsem ho poznal za svých studií, totiž jenom dle jména. Vzal jsem knihu do rukou, jak často bezúčelně saháme po knize, abychom ji prohlédli. Tu jsem padl na počátku prvního svazku na Gesta Innocentii, o nichž nadpis pravil, že jsou sepsána od současného spisovatele. To mne vábilo, abych je četl. Jak jsem postupoval v četbě, žasl jsem vždy víc a více nad množstvím, jakož i nad důležitostí událostí, jež byly stěsnány do doby tohoto pontifikátu; nad jasností, s jakou pohlížel tento papež na ně; nad silou a činností, jimiž je ovládal; nad pevností, jakou osvědčil

při přemnohých důležitých událostech, i nabyt jsem v stručných rysech ponětí o nanejvýš výtečné osobnosti. Listy, jež i v Gestech byly citovány, přiměly mne, že jsem se probíral i ve vlastní sbírce. Tu jsem se divil především množství věcí, jež přicházely tehdáž do Říma buď na poradu aneb ku konečnému rozhodnutí. Spatřoval jsem v tom obraz správy světa, kteráž se opírala nikoliv o moc zbraní a hmotné síly, nýbrž jen o duševní vážnost, jejíž jedinou zbraní bylo stále odvolávání se na řád světa s hůry zavedený a na závazek bdíti nad ním.«

Když jsem objevil tyto věci, prolomena byla částečně hráz navyklých předsudků proti staré církvi. V jiné příčině zbavil se již dříve antistes Hurter těchto předsudků, v úctě totiž ku Panně Marii. Ježto pevně věřil v božství Kristovo, zdálo se mu zcela přirozeným, prokazujeme-li vyšší čest i pozemské matce bohočlověka.

»Vábilo mne to,« píše, »svaté Panně vzdáti svůj hold, poručiti se v její ochranu, prositi ji za přimluvu.« A na jiném místě: »Lhostejnou mi nikdy se nestala; radostnými byly a zůstaly mi vždy příležitosti, kdy jsem mohl o ní mluvit vřeleji, než se to může státi s protestantské kazatelny, ač jsem nikdy nezašel dále, než se snášelo s panujícím učením.«

Ve svém úřadě jako antistes působil Hurter vůbec jako muž pravice, nikoliv levice. Hleděl klásti meze zesvětštění duchovenstva, zavést zvláštní úřední oděv; chtěl, aby duchovní byli ordinováni nikoliv nejvyšším úřadem světským, ale duchovním; byl spravedlivým a snášlivým i naproti jinověrcům, i prohlásil se proti bezprávnému utiskování katolických klášterův. Všecko toto způsobilo, že mužové »pokroku« a »svobody« proti němu pozvedli bouři. Dokázali toho, že Hurter dne 18. března roku 1841 složil úřady své v protestantské církvi.

Pro bývalého představeného byl tento obrat věci štěstím; neboť nyní uvolněna pouta, která ho ještě zdržovala, činiti z posavadních svých badání další závěrky. Sáh po Möhlerově »Symbolice«,

aby se seznámil blíže s katolickými dogmaty. Svou tehdejší náladu mysli vylíčil nám takto:

»Nemohu říci, že bych byl za oné doby badání a přípravy stál uprostřed mezi katolictvím a protestantstvím. Po ovoci, jež mi toto přineslo, a po ocenění jeho nejhorlivějších zastanců a po hlubokém probádání jeho původu, jakož i jeho stavu, bylo pro mne věci odbytou, a každé posuzování mé osoby, jež vycházelo z něho, mohlo mi býti jen nanejvýš lhostejným. Neshledával jsem již ani nejmenšího původu účastňovati se kterýchkoli jeho veřejných projevů; mohl jsem však býti pevně přesvědčen, že to dle ducha a podstaty jeho vůbec bylo pokládáno za zcela normální stav, a kdyby byl trval až do konce mého života, nikoho by nebyl překvapoval, aniž budil nějakou nelibost. Než, však nesmím tajiti, že jsem vězel tehdy ještě ve zlém bludu, an jsem se domníval, že postačuje pevné přesvědčení o základních pravdách zjevení, a že zevnější formy jsou méně podstatné. Jest to blud, do něhož při suchosti a nedostatečnosti protestantství vehnány bývají mnohem hlubší a zbožnější povahy, a v něm se cítí zcela volnými, proti námahám dalšího rozhledu a badání bezpečnými, a tím zproštěnými každého konfliktu vnitřního a přechasto obtížnějšího ještě se zevnějšími poměry. Avšak mně samému ještě dosti jasně nevysvítila plodnost a nutnost spasných prostředků v církvi katolické, aniž to, jaké vnitřní uspokojení a pevnost vzniká z vědomí, moci nejen ve veliký celek nahlédnouti s pochvalným uznáním, ale i jemu býti přivtělen. Snáze se to též řekne, nežli učiní, že člověk ve věcech takých musí všechny zřetele pustiti mimo, jakož jest i obtížnějším, překonati vlastní předsudky než přenést se přes předsudky cizí.«

Hurter byl tehdy již daleko široko známou osobností, nejen jako bývalý antistes Šafhúžský, nýbrž více ještě jako jeden z nejprvnějších dějepisců své doby. Jméno takové zjednálo mu vedle ostatních jeho spisů epochální dílo o Innocentovi III.; první díl jeho vydán roku 1834, když byl spisovatel o něm

dvacet roků pracoval. Takto chápeme, že Hurter na příklad na svých cestách do Vídně a do Paříže přišel ve styk s vynikajícími učiteli a hodnostáři katolickými, ačkoli sám ještě nestál nikterak na půdě katolické. Avšak právě tím, že nebyl ku katolictví povzbuzován, byl k němu blíže přiveden. Píše o tom:

»Tato zamlklost, s jakou jsem se všude setkával, měla pro mne větší cenu, než by byly měly pokusy, i z nejčistší blahovlnnosti plynoucí, pohnouti nebo naváděti mne. Zde právě smím všechny domněnky a podezřívání, jakých jest schopna neznalost osob, s nejčistší pravdou prohlásiti za přeludy poblouzené obrazotvornosti... Nikdy nebylo formální vyzvání ani tu učiněno, kde by bylo mohlo býti přivedeno jakousi důvěrností následující z delšího obcování.«

Co vábilo Hurtera zvláště k církvi, byla láska k bližnímu, již v ní pozoroval, byla to katolická »charitas, zářící snubní stkvost katolické církve.« Byla-li proň známkou, po níž by rozeznával pravou církev od nepravých padělků, řídil se jen učením Ježíše Krista jenž pravil: »Po tomť všichni poznají, že jste moji učeníci, budete-li míti lásku jedni k druhým.« (Jan 13, 35.)

Neodepřeme si citovati zde delší místo, v němž se Hurter vyslovuje o c h a r i t ě: »Skutky víry,« píše Hurter, »rozněcují ji, a v pojmech, obyčejích, výrazech a v činech životních spatřujeme její záři. Na oltáři jeví se nám v Kristu samém, a právě na témž oltáři přenáší se přítomností věřících na živé a mrtvé, na přátele i nepřátele. V modlitbě obrací se ústy a myslí modlícího se na její hojnost, a šíří, co z ní vyvážila, na blízké i vzdálené; na ty, kterým jest blízce příbuzna, jakož i na ty, jichž jmen ani nezná. ... Modlitby církve při zvláštních nebezpečích a tísňích jejích, za pastýře a učitele, za odvrácení strasti a navštívení, jak všeobecných tak jednotlivých, za posilnění slabých, za podporu vrátkých, za poučení nevědomých, za obrácení bloudících nejsou nic jiného, než hlas charity, ozývající se ve vlastním i spo-

lečném projevu. Kde však duch modlitby a radost z ní a všeobstihující páska modlitby jsou tak živé, tak účinné a tak silné, jako v katolické církvi, jejíž charita prýští za hranice její, své nejčistší, nejstálější, nejmilostnější city a přání, plné požehnání obrací i na ty, kteří jsou za touto hranicí a jež přece objímá svou laskavou náručí. A docela ona blahovolnost, s níž křesťan myšlenky, hnutí srdce i činy, jimiž doufá zabezpečiti si spíše milost boží, ochoten jest přenášeti na bližního, an sám spokojuje se skutkem a ovoce jeho popřává jinému, tím pak napodobuje ve slabém odstínu smýšlení božského Spasitele k nám, což jest vše to jiného, než nejčistší a nejlibeznější květ této charity, o níž praví sv. Augustin: »Oživuje nás, tak že se stáváme jinými lidmi, dědici nového zákona, pěvci nové písně. Tato láska obnovila spravedlivce, patriarchy a proroky Starého zákona, jakož později i svaté apoštoly. Obnovuje i národy a činí z celého pokolení lidského, jež jest rozšířeno po celé zemi, jeden celek a shromažďuje nový národ, tělo nově zasnoubené nevěsty Syna božího.«

»O tom,« pokračuje Hurter, »nabyl jsem zkušeností povzbuzujících, blahodárných, oživujících; ne jednou jen, ale vícekrát, v nejdůležitějších chvílích života. Nemysli nikdo, že jsem vstoupil do lůna katolické církve, sveden zevnějškem, že jsem se jím nechal takřka oblouditi. Arci, oslňoval onen zevnějšek zrak, avšak nebyla jím potlačena povinnost vážně a důkladně zkoumati její základy, aniž zanedbána nutnost, rozhlédnouti se klidně po vnitřku. Vstoupil jsem v ni nejprve jako zvědavý cizinec; obcházel jsem dříve s otevřenýma očima, jako kupec, jenž chce koupiti dům, v kterémž by se měl chuť usídliti, avšak nechce se přenáhliti; získal jsem tím snad ponětí, až do největších podrobností lepší a důkladnější než mnohý, jenž se v domě samém narodil, a jenž v něm strávil život svůj; odkládal jsem dosti dlouho volné rozhodnutí, abych mohl říci: dům se mi líbí nebo nelíbí, to neb ono bych mu vytýkal. Teprv když jsem jej shledal pevným, trvanlivým, útulným a v každé příčině libým, pak teprv byl bych

si nečinil žádného násilí, nestavěl se s přesvědčením, jehož jsem nabyl nejpodrobnějším pozorováním, v odpor, aniž se namáhal vyhledávati chyby tam, kde snad někdo z mimojdoucích jen blátem hodil, a jež pozorný ihned pozná a pečlivý snadno odkládí. Neboť v pravdě bývá někdy dům nikoliv zevnitř, ale zvenčí zohyzděn; a stane-li se to, nevychází to od těch, kteří jsou jeho správci, nýbrž od oněch, kteří se doň vetřeli a osobili si právo dozoru, jenž často se rovná spíše chuti po pustošení a boření. Avšak právě při tomto prohlížení a zkoumání přistoupila ke mně charita v době, kdy jsem jí ještě ani neznal. Potají a přece s účastenstvím provázela mne, když jsem toho ani zdaleka ještě netušil. Ujalaf se mne, skýtala mi nejčistší a nejútlejší květy své za okolností, kdy jsem jí ani z daleka neuměl oceniti a rozeznati od padělků jejího, kterýž jest závadný a dům boží zneucfuje. Požíval jsem jí, o tom ani nevěda, v doporučeních přemnohých kněží Bohu ve svaté oběti mše, v přímlově různých klášterních obcí obojího pohlaví, v modlitbách přemnohých laiků a větších náboženských společností, ba i v modlitbě mnohých hlasů dětských, po té v dikůvzdáních od oltářů; obklopila mne, unesla mne, uvila již duševní pouta kolem mne, jimiž všichni praví věřící mezi sebou spojeni a sjednoceni jsou...

»Kdož by se domnívati chtěl, že tato mementa, tyto modlitby a vzdechy vyšly z jiných pohnutek, nežli z nejradostnějších a nejryzejších hnutí charity? Snad z lichého domnění, že církve na mně něčeho získá, že snad návrat můj do ní může býti pro ni vzhledem k zevnějšímu mým poměrům nějaké ceny, aneb čehokoli by si kdo domýšleti mohl? Tím by podkládal nejušlechtlejším členům jejím a zároveň tisícům tisíců, kteří mají málo významu ve světě, něco, co by nebylo s to lásky jejich zkaliti, aniž jim kdy na mysl připadlo. Církve nehledá stranníků, nemůže jich hledati, nepotřebujeť jich: neb není žádnou stranou. Nepotřebujeť lidí, jak jsem jinde pravil, avšak lidé potřebují církve. Navrátí-li se k ní sta, tisíce a miliony, nezískala ona, nýbrž lidé. Kdyby však matka, vidouc množiti se

počet přítulných dětí, sama se z nich neradovala, pak by nebyla věrnou, všemi poklady milosti nadanou matkou. Bylať též všecka ústní a všecka písemní blahopřání, která mne pak došla, naskrze jednomyslným výrazem této charity, kteráž se jen tomu radovala, že směla ze vší předpojatosti přede mnou konečně vystoupiti na světlo. Dalek zůstal každý jiný zvuk, kterýž by se jako zlovuk byl přimísil.»

Zvláštní nesnáz shledával Hurter ještě ve mši svaté. Vyšla u protestantů tak úplně z obyčeje, ba bývá od nich tak velice zlehčována, že jim jest obtížno, vzítí se v ni. Křest a večeři Páně pokládali za Kristem ustanovené, tomu jsou od mládí zvyklí; avšak ctíti ve mši a ve svěcení kněžstva, jež přece rovněž tak jako ony pocházejí od Krista, zařízení Kristova, tomu si musí teprv zvykati. Hurter se utekl opět k papeži Innocentovi III. Přeložil a uveřejnil jeho spis o mši svaté. Tak vnikl hlouběji do jejich tajemství. Vyslovil se o tom takto: »Seznal jsem správněji velikolepý obsah mše, jakož i objemný její vztah; vždy jasněji a hlouběji jsem do ní nahlížel; úžasné mne povzbuzoval bohatý význam všeho, co bych mohl nazývati viditelnou výpravou svatého výkonu; prostota, vznešenost a důstojnost modliteb a formulí, z nichž celek se skládá, naplňovaly mne zvláštní uctivostí; viděl jsem, jak v tomto svatém výkonu spojeno jest všechno povznášející, utišující a oživující veškerého řádu spásy, božských rad ku opětnému smíření padlého člověčenstva s jeho stvořitelem a otcem, obětování se Spasitele ku potření hříchů našich zářilo jak nejvzácnější jádro z veškerého celku, kolem něhož andělé a lidé, bojující a vítězové, živí i mrtví, kněží i nekněží v souhlasném velebení se poji; čím dále tím jasněji vycházelo mi světlo, že v obcerstvující a posilující plnosti objímá věřící jako zřídlo milosti, z něhož pramen života prýští na světící i účastníky, na přítomné i nepřítomné, na blízké i vzdálené, na živé i zesnulé, svým duševním požehnáním; vstupovala přede mne jako stkvoucí drahokam, kolem něhož látka i úprava, slova i hnutí, oltář i chrám, a s tím vším myslí přítomných

účastníků, na vše to upřené, tvoří bohaté a stkvostné okolí.«

Hlubším vniknutím do podstaty mše svaté odstraněna pro Hurtera poslední obtíž na cestě od novotářství ku staré církvi. Za závěrečný kámen v jeho vnitřním náboženském vývoji možno pokládati tato slova velikého konvertity:

»Zakladatelům zjevného křesťanství,« píše, »jsem z nejúplnějšího přesvědčení přizvukoval. Založení a řízení církve její hlavou jsem dávno uznával; že její samostatnost jest vůlí božskou, a že vývoj jejího vnitřního ústrojí nebyl dílem náhody, to mi bylo taktéž jasno; nemohl jsem též zneuznávatí jejího velikého bohatství na prostředcích milosti, k nimž náleží v podstatě i bohoslužba, kteráž veškery vlohy člověka zaměstnává; o původech a pohnutkách k ní zaopatřil jsem si dostatečnou zásobu poznámek, vnitřní rozháranost protestantství a rozklad, kterýž zabíhal až k zjevnému upírání jednorozeného Syna a konečně ještě dále, nebylo možno žádnými otázkami a žádným pietismem zakřídovati, vždy jasněji mi vysvítila harmonie soustavy v učení církevním s pojmem božského zařízení ku spáse a s potřebami srdce toužícího po obnovení synovství s otcem, a řízení Boží, jichž jsem zakusil na své vlastní osobě, jak mne totiž posléze téměř násilím strhlo se dráhy, ležely přede mnou jako otevřená kniha, a nyní rozprchla se poslední pochybnost: bylo možno, abych ještě volil? Nebylo by to hotovým hříchem proti Duchu svatému, abych se po takovém odstranění veškerých překážek, při takovém, ač pozvolném, přece jen stálém vedení ku pravdě, ještě dále vzpouzel?«

Dne 29. února roku 1844 opustil Hurter Šafhúzy a přibyl v pátek před květnou nedělí do Říma. Audience u staříckého papeže Řehoře XVI. naplnila ho obdivem a láskou ku vznešenému knížeti církevnímu.

»Myslím,« píše, »že veselá mysl, která zářila z očí tehdejší hlavy církve, nevyličitelná přívětivost, která se jevila ve vši jeho bytosti, milý klid jeho, jenž každého vábil, kdo se k němu přibližoval, pro-

stota nejen jeho osoby, ale i jeho okolí, vysoká, nehledaná, skromná důstojnost, s jakou vám přicházel vstříc, byla by i nejzatvrzelejšího protestanta musila zaujati. Byl to zvláštní pocit, jenž mnou probíhal, když seděl jsem zde vedle panovníka v ohledu světském dosud ještě vynikajícího, avšak co toto vše převyšovalo, vedle hlavy církve, vedle nástupce tak dlouhé, až k osobě Spasitele sahající řady předků, vedle dědice osmnácti věků právě tak, jakoby mne byl starý známý pozval k důvěrné rozmluvě.»

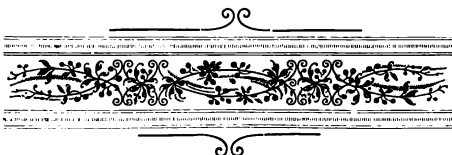
Ani u papeže nepozoroval Hurter nikterak, že by ho nutil ku konversi. Jenom j e d n o vyjádření učinil Řehoř XVI. v důvěrném hovoru: »Spero, che lei sarà mio figlio.« (»Doufám, že se stanete ještě mým synem.«)

Tohoto připomenutí nebylo ostatně nikterak již třeba. Dne 16. června roku 1844 složil Hurter do rukou kardinála Ostiniho, s nímž se byl seznámil jako s papežským nunciem ve Švýcarsku, katolické vyznání víry.

Dne 21. června, ve svátek svatého Aloisia, byl v kostele sv. Ignáce poprvé u stolu Páně; v týž den přijal svátost biřmování; přítel jeho, slavný malíř Overbeck, taktéž konvertita, byl mu kmotrem.

V Šafhúzách způsobilo přestoupení Hurterovo veliký povyk. Bylo sice zásadou protestantství, ponechávati každému ve věcech náboženských volnost badání; a na této cestě »volného badání« mnozí odhodili celé křesťanství jako zbytečnou přítěž. Avšak když Hurter, rovněž na cestě volného badání dospěl k tomu výsledku, že stará katolická církev obsahuje pravé křesťanství, když v povinné poctivosti dal zevnější výraz tomuto svému vnitřnímu přesvědčení: to bylo něco jiného. Zástup luzy se srotil před jeho domem a dopustil se surových výtržností. Magistrát nezakročil, schvaloval spíše »rozhořčení« luzy; prof. Schenkel, tehdejší kazatel v Münsterském kostele v Šafhúzách, nástupce Hurterův, chválil »správný takt« lidu. Hurter opustil r. 1845 své otcovské město a přesídlil se do Vídně, kde se věnoval klidně a pilně svým vědeckým pracím, zvláště pak psal své veliké 11tisvazkové dílo o císaři Ferdi-

nandovi II. Zemřel ve Štýrském Hradci u věku 79 let, dne 27. srpna 1865. Co ho přivedlo do katolické církve, napsal krátce v závěrečných slovech svého velikého spisu o konverzi: »Narození a obrození«: »Kdo ani z vedlejších ohledů, ale z hluboké touhy, ani z lehkovážného a nepředloženého kvapu, ale po důkladné, všestranné a dlouhé přípravě, ani zevnějším leskem oslepen, nýbrž s vnitřní jistotou se vrátil do domu otcovského, jež kdysi předkové jeho lehkomyslně opustili, z něhož též mnozí z nich vyhnáni byli surovým násilím, ten dospěl tak daleko, že s veselou myslí odpoví na každý křivý pohled, na každou potupu, na každou výhrůžku, ba i na každý skutek násilný: kdo nás odloučí od lásky ku Kristu? Snad bída neb nouze, nebezpečí nebo pronásledování? Jsem jist, že ani život, ani smrt, ani přítomnost, ani budoucnost, ani stvoření nebude nás s to odloučiti od lásky k Bohu, kteráž jest v Kristu, Pánu našem. Avšak právě tak málo bude nás to vše moci odloučiti od církve, kteráž, jako jeho nevěsta, jest jed n o s ním, a kteráž, jako všech jeho statků a darů, tak i lásky od něho vycházející a k němu se vracející plnou měrou jest účastna a při tom osvědčuje se jako naše matka, jako naše pečlivá, milostiplná matka, která svých dětí nikdy nezapomíná: která je všude provází, v každé době jich chrání, a věrně toho dbá, aby ti, kdož jsou její péči svěřeni, neodchýlili se od cesty, kteráž vede do domu otcovského.«

Bedřich Vilém Faber (Oratorián).*)

(1814 až 27. září 1863.)

Od té doby, co roku 1829 katolické církvi v Anglicku byla rozvázána otrocká pouta emancipační billou O'Connelovou, rozvílo se katolictví mnohem mohutněji. Počet kněží vzrostl do roku 1895 ze 477 na 3000; povstaly 244 kláštery; 34 katoličtí členové zasedají ve sněmovně lordů a 74 ve sněmovně lidové; biskupská hierarchie zřízena opět Piem IX., a z anglikánských kazatelů přestoupilo jich na sta do staré církve.

Jeden z nejvíce vynikajících konvertovaných těchto kazatelů byl Bedřich Vilém Faber. Narodil se dne 28. června 1814 v Calverleyi v Yorkshiru. Po skončení nižších studií odešel na universitu Oxfordskou, kde se věnoval bohosloví. Vyznamenával se poetickým nadáním; plody jeho básnické nalézaly všestranného uznání.

Již roku 1836 dosáhl hodnosti fellowa na universitě Oxfordské, kteráž, jak známo, v Anglicku více znamená než v Německu hodnost doktorská. Téhož roku byl Faber ordinován a vikářem v Amblesidu

*) Srovnej: Rosenthal, „Konvertitenbilder“, sv. 2., str. 348 násl.

v krásné hornatině kumbrické jmenován. Tu se věnoval důkladným studiím a napsal dílo: »Starožitnosti anglické církve«. Byl tehdáž ještě tak velikým nepřítelem katolické církve, že ji nazýval »bídnou a opuštěnou«, a návrat do ní nejrozhodněji potíral. Avšak i protestantství mu bylo »hrůzou«. Jest toho mínění, že v Prusku splodilo jen rationalismus, ve Švýcarsku socinianismus, a v Anglii posílá všechny dobré živly do Říma a doma zanechává jen bezbožnost. V jednom díle, vydaném roku 1842, píše: »Novější podoba naší církve od doby reformace jest revoluční. Byla vystavěna v lehkovážném spěchu; právě tak jako při dlouhé zdi Athénské byly kusy soch, náhrobků, chrámů a památníků zastavěny do zdi, často hlavou dolů, a když bylo dílo dokonáno, shledalo se, že přední strážé obléhatele, kterýž měl býti úplně vyloučen, byly zároveň pojaty do zdi.«

»Dvě protivné tendence byly tedy spojeny v církvi, obě spjaty týmiž závazky a týmiž podmínkami bohosloveckého vývoje a systemisování podrobeny, aniž pak měla jedna síly a schopnosti zažehnati druhou. A celé dějiny anglické církve, ba celé země, od té doby nejsou ničím jiným leč dějinami obou tendencí nepřátelských a spolu zápasících. Jedna z tendencí těch musí pohltnouti druhou, prve než anglická církev, sama v sobě jednotná, bude moci snažiti se po spojení na venek.«

Tak zavrhoval Faber protestantství, protože je znal, i katolictví, protože je neznal. Avšak věc se měla změnit. Bylo mu souzeno sledovati tendenci pozitivní z nepřátelských tendencí svého církevnictví v jejích důsledcích; na sobě samém měl zakusiti, že anglický protestantismus posílá »všecky dobré živly do Říma.«

Počátkem roku 1843 byl jmenován rektorem Eltonským. Prve, než nastoupil svůj úřad, procestoval pevninu a přišel též do Říma. Mocně ho dojalo, když spatřil staříckého papeže Řehoře XVI. pokorně klečeti a přijímati se slzami v očích Tělo Páně. Dojmy římské ho vůbec zajisté přesvědčily o tom, že skutečná ka-

tolická církev jest něco zcela jiného, nežli ona nestvůra, jaká mu byla malována. Faber obcoval v Římě s vynikajícími anglickými katolíky, na př. s dr. Grantem, potomním biskupem Southwarkským a s dr. Baggesem, pozdějším biskupem Pellaským. Dr. Grant představil ho svatému Otcí. Řehoř XVI., který snad viděl, jak blízko jest Faber katolické církvi, vyzval ho, aby se do ní navrátil. Faber odpověděl, že, vytrvá-li v anglické církvi, bude moci mnohé zachrániti z duševní jejich otupělosti. Papež odpověděl: »To jest sice možná; avšak zachraňte svou vlastní duši — svou vlastní duši!«

Poslední slova nevymizela Faberovi z mysli. Příležitostně všimal si jeho zrak též řecko-schismatické církve a pokusů o její sloučení s církví anglikánskou. Avšak brzy podotkl: »V Řecké církvi jest příliš mnoho úpadku a ztrnulosti a příliš mnoho odůvodněné nedůvěry ke všem zevnějším hnutím. Naše zevnější sympatie musí se obrátiti hlavně k latinské církvi, a naši snahou musí býti, bychom vešli s ní znova v jednotu. Neboť první a nejvyšší prosba v modlitbě každého dobrého křesťana musí za nynější doby býti ta, aby Bůh dal církvi své opět zevnější jednotu a nám pokoj mezi námi!«

V takové náladě vrátil se Faber do Anglie a převzal svůj nový úřad rektorský v Eltoně. Měl postavení faráře a dospěl již tak daleko ve svém vnitřním vývoji ku katolictví, že své osadníky katolickým způsobem vedl, aniž si toho sám byl jasně vědom. Založil spolek mladých mužů a vedl je k duchovní četbě a jiným ascetickým cvikům. Svého zbožného ducha dovedl vnuknouti i svým osadníkům, a tito lnuli k němu s velikou láskou.

To trvalo několik roků. Tu navštívil jednoho večera nemocného, aby mu podal Nejsvětější Svátost. Náhle ho napadlo, že to, co nese, není ani Nejsvětější svátost, a že ve skutečnosti on sám není ani knězem. Jakmile ho zaujala tato myšlenka, nemohl arci pokračovati ve svém úřadování. Vždyť by se byl dopustil v nejsvětějších věcech sprostého podvodu. Nejbližší neděle, dne 16. listopadu roku 1845, vystoupil

na kazatelnu a promluvil naposledy ku svým osadníkům, že to, co kázal, jest pravda, jemu však že se nedostává poslání od pravé církve; do té pravé církve že chce nyní vstoupiti.

Pak sestoupil s kazatelny, odložil šat a odešel z kostela.

V obci povstalo veliké překvapení. Představení církve a nejváženější osadníci přišli ihned do obydlí Faberova a naléhali naň, aby zůstal; nechť prý káže podle svého dobrého zdání, jenom ať u nich zůstane. Avšak prosbám těm nemohl Faber ovšem vyhověti.

Druhého dne ráno odešel z fary a odcestoval do Northamptonu; asi osm přívrženců jeho následovalo jej. Dr. Wareing, apoštolský vikář v Northamptonu byl již uvědoměn a vše bylo tak dalece připraveno, že mohl ještě téhož dne přijmouti Fabera a jeho spolčníky do církve. Pohnutky ku svému přestoupení uveřejnil ve zvláštním spise. V něm se obrací k jednemu příteli svému v anglikánské církvi, a vyvrací mu důvody, pro něž se tento domníval, že může zůstat v této sektě. Faber píše:

„Opustil jsem anglikánství, poněvadž jsem měl mravní přesvědčení, že v lůně jeho nemohu býti spasen. Dokáži vám, že vy sám jako přívrženec státní církve jste v pochybnostech a nejistotě o tom jediném, čeho třeba, a že to znamená odpirati hlasu božímu, zůstáváte-li z důvodů vámi uvedených ve své nynější situaci.“

Přítel mu odpověděl ku své omluvě, že zaměstnání jeho mu nedovoluje, aby konal důkladnější bohoslovecká studia. Faber z toho usuzuje, že jest mu tedy nemožno, na jedné z obou možných cest, totiž na cestě vlastního studia, zjednati si jistotu o tom, čeho třeba ku spasení. Že mu zbývá tedy jen druhá cesta, cesta totiž podrobení se spolehlivé autoritě. Tato myšlenka jest Fabrovi záminkou, aby podrobil anglickou státní církev a autoritu její podrobnější zkoušce. Píšeť:

„Jak by ve společnosti, v níž není poslušnosti, mohli býti svatí? Ó, ubohá, bídná společnost, kteráž

s nikým není ve spojení! Není ve spojení se svatými; neboť nemá moci, která je kanonisovala; nemůže je vzývati, náboženství jejich vzdávati úctu, učení jejich hlásati, život jejich líčiti aneb slovo „svatý“ klásti před jejich jméno, aniž by byla zatracována od většiny svých členů. Není v obcování ani s katolickým křesťanstvem; neboť se od něho odloučila, ani se schismatickými Řeky, kteří prokleli její články víry i její přívržence; ani se sesterskou církví skotskou, ani s dcerou svou, církví americkou, kteráž athanasianské vyznání zamítla a Te Deum purifikovala, ani se svými protestantskými bratry v Berlíně a v Ženevě, v Kadani a Hamburku.«

Když se navrátil do katolické církve, založil Faber se svým druhy v Birminghamu jakési klášterní družstvo. Počal psáti životopisy svatých, nejprve svatého Filipa z Neri, kterýž založil oratorium v Římě. Družstvo žilo arci velice chudobně; neboť bohatých důchodů rektora Eltonského se Faber zřekl.

Po nějaké době vykonal Faber druhou pouť do Říma, i byl od papeže Řehoře XVI. opět laskavě přijat. Zůstal nějaký čas v Římě v noviciátě oratoria. Když se vrátil do Anglicka, byl s několika svými druhy vysvěcen na kněží. Po té založil v Anglicku oratorium dle vzoru Římského. Roku 1854 přeložil je do Bromptonu, jihozápadního předměstí londýnského. Tamní působení jeho líčí slavný Don Gueranger takto :

»Dům Bromptonský, jenž měl Fabera po 9 roků ve svém středu, byl památkem zbožnosti anglických katolíků, zároveň též holdem pro osvědčeného ducha důstojného superiora. Posty, pobožnosti Mariánské, tridua, oktávy, noveny, roční běhy učebné, tomu všemu vyhovoval a stačil, aniž kdy umdlel, aniž scházelo obecenstvo.

Pater Faber byl vždy ochotným, vždy bohatým a oplývajícím, vždy pln blahodárnosti; ve všech jeho slovech bylo cítiti živost jeho přesvědčení a horoucí lásky k Bohu. Ježto byl povznesen nade všechno výpočet a každou slabost, ani slovo, ani péro jeho nebylo nikdy poutáno ohledem lidským. Nikdy by

si byl nedovolil k vůli některým posluchačům svým tajiti ani absolutní formy dogmat, ani přísných zákonů mravnosti, ani zásad duševního života. Věděl, že mezi četným posluchačstvem tlačili se protestanté po straně katoliků, synové světa vedle horlivých křesťanů, avšak nikdy ho nesvedla touha, získati si jednomyslnou pochvalu této smíšené společnosti, k laskavostem a zatajováním, k nimž člověk za takových okolností bývá tak snadno nakloněn. Byl příliš svatě hrdým na to, že má pravdu, již jediná církev na zemi dáti může, a že pravdu tu může přizpůsobiti lidem, kteří mohou býti jen jejími pokornými žáky, a odpuzoval-li některé duchy, vábil jiné k sobě, kteřížto cítili, že jsou sami sobě odtrženi jeho mocným, přesvědčivým slovem. Kolik kacířů uvedl nazpět do církve, kolik hříšníků obrátil, kolik vratkých a měkkých duší ihned přivedl na bezpečnou a pevnou půdu křesťanské dokonalosti!*

»Život Patera Fabera byl odleskem hlubokých citů, jež ovládaly duši jeho. Duše tato, přeplněna láskou k Bohu, proniknuta tajemstvím vtěleného slova, ovládána mocí nadpřirozenou, jevila se v každém slově, v každém zvolání, jež mu vycházelo z úst. Výraz citů jeho jevil loyaltu a právě tolik síly jako dobroty, a učil-li, že první podmínkou k tomu, by člověk pokračovati mohl v duševním životě, jest jasná mysl, předcházel učení své dobrým příkladem, závodě takto se svým slavným otcem, jehož duch očividně na něho přešel.*

»Ve Faberovi sloučeny byly všechny vlastnosti, jichž třeba jest asketickému spisovateli: svatost života, znalost věcí božských a zkušenost toho, jak působí milost boží na něho i na jiné. Obsáhlé bohoslovecké vědomosti činily ho schopným, aby mluvil důstojně o tajemstvích víry, svědomitá pravověrnost vedla jeho myšlení úskalími, jimiž cesta jest poseta; jeho znalost asketických a mystických děl všech škol činila ho schopným, aby se vyznal ve světě nad přírodu vysoko povzneseném; důkladná znalost života svatých odhalila mu tajemství milosti, a oddaná pokora provázela ho na celé životní dráze jeho jako asketického spisovatele. Není stránky ve knihách jeho, z níž

bychom nevycítili svatého, muže to, jenž nikdy ani jediné řádky nenapsal pro svou slávu. Spisy jeho přežijí ho, jsou dobrodiním pro katolické duše, přišly v pravou dobu!*

Můžeme doložit: Spisy Faberovy jsou dobrodiním též pro mnohé protestantské duše, nejenom v Anglicku, nýbrž i v Americe, v Německu a jiných zemích; byly přeloženy do mnohých jazyků. Jakožto zvláště poutavé uvádíme: »Vše pro Ježíše«, »Nejsv. svátost oltární«, »Pod křížem«.

V létě r. 1863 onemocněl Faber těžce. V dopise ze dne 2. července těšil ho kardinál Wiseman takto :

»Můj drahý P. Fabere! Mám vám dnes odpoledne říci tolik věcí, o nichž vám, poněvadž se to jinak státi nemůže, musím dopsati. Mohu si pomyslit, jak se as cítíte potěšeným a posilněným tím, že jste od okamžení, kdy jste se spojil s církví, svůj čas a vlohy věnoval zvláště a výhradně téměř tomu, byste ducha posvěcení a pravé zbožnosti v ní podporoval a šířil; a námahy vaše byly nanejvýš blahodárné nejen v Anglicku, nýbrž všade, jak mi svatý Otec sám pravil. Tisícové prosí nyní Boha, aby vám udělil milosti, jichž původcem jste u nich byl. Vynaložili, smím-li užiti výrazu toho, všechen poklad Božské milosti ve Váš prospěch — radosti a strasti P. Marie, Betlém i Kalvarii, posvátné utrpení našeho Pána, velebnou Eucharistii a i Jeho sama cele. Hodina odplaty za všechno to, aneb spíše nejúplnější opětování lásky P. Ježíše a P. Marie naproti jejich věrnému a zbožnému sluhovi zajisté se přiblížila!*

Již dne 27. září roku 1863 ve věku 49 roků rozloučil se Faber se světem. Velikolepý pohřeb mu byl vystrojen.

Co vykonal, shrnul *Dublin Review* krátce v tato slova: »Mezi všemi novějšími konvertity našimi není ani jednoho, který tak mnohonásobným způsobem prokázal církvi výtečné služby, jako Pater Faber. Jemu, synu sv. Filipa z Neri, podařilo se přes neobyčejně obtíže založit, — a co více jest — i upev-

niti v Londýně jedno z nejstkvělejších družstev katolických.«

Jeden z krajanů jeho jmenuje Fabera: »povahou jemnou, básnickou i vábivou,« praví o něm dále, že »jakožto kazatel byl zajisté nejpůsobivějším v celém katolickém Anglicku«; nazývá ho »šťastným jako básníka, svérázným pak jako bohoslovce. »Nikdo jiný« — tak dodává — »nebyl tak velice čtěn, jako on; neboť knihy jeho mají nejen stránku vědeckou, nýbrž i asketickou.«

OBSAH :

	Strana.
✓ Hrabě Lev Thun	5
✓ Josef z Görresů	15
Don Bosco, zakladatel Salesiánů	28
✓ Papež Pius IX.	44
Hrabě Rehoř Šuvalov, Barnabita	56
Kníže Dmitrij Golícyn, kněz	71
Daniel O'Connel	80
✓ Bedřich Leopold hr. Stolberg ze Stolberku	93
✓ Vilém Achtermann, sochař	106
✓ Heřman Mallinckrodt	118
✓ Profesor dr. Eduard Heis, hvězdář	128
✓ Vilém Emanuel svobodný pán z Kettelerů, biskup mohučský	136
Jan Kř. Maria Vianney. farář arsský	148
Don Gabriel Garcia Moreno, president republiky Ecuadorské	166
✓ Papež Pius VII. ze řádu Benediktinského	189
✓ Bedřich Hurter	201
✓ Bedřich Vilém Faber (Oratorián)	212
